

33/38

magazin istoric

ANUL I
Nr. 1
APRILIE 1967

SERIE NOUĂ - APRILIE 1997



NUMĂR SPECIAL LA

30

ANI



**Director – redactor șef
CRISTIAN POPIȘTEANU**

**Revistă de cultură istorică
Anul XXXI – nr. 4 (361)
aprilie 1997**

București, Piața Valter Mărăcineanu,
nr. 1-3, sau prin Intrarea Victor
Eftimiu, nr. 2 (fostă Dr. Marcovici),
etaj III, camerele 281, 285, 287,
Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1,
Căsuța poștală 1-702, Cod 70711,
Telefon: 615.09.91

ECHIPA REDACȚIONALĂ

Secretar general de redacție: Ioana Ursu
Redactori: Florentina Dolghin, Ioan Lăcustă
(responsabil de număr), Dorin Matei, Doina Pascu,
Marian Ștefan
Secretar de redacție: Theodor Lianos
Macheta artistică: arh. Marian Oproiu
Corectura: Georgeta Apreotesei,
Constanța Avram
Dactilo: Floarea Dragne, Tudora Petre
Consilier onorific: Radu Ion Popescu
Editor: Fundația Culturală Magazin Istoric.
Revistă tipărită la R.A.I. – IMPRIMERIA
„CORESI” – București, director general Dumitru
Constantinescu; director comercial M. Vlădeanu;
director M. Soare

SUMAR

● **Istoria ne-a arătat...:** Nicolae Bălcescu... 2 ● **Pagini inedite:** N. Iorga, D. Onciul, C.C. Giurescu, Em. Panaitescu... 3 ● **Masacrul din pădurea Katîn:** P. Otu, Al. Dușu... 8 ● **În vremuri de restriște:** C. Rădulescu-Motru... 10 ● **În București, acum 50 ani:** I. Lăcustă... 14 ● **Dialog Stalin-Mao-Kim Ir Sen:** C. Popișteanu, D. Matei... 18 ● **Remember G. Gafencu:** E. Istrățescu... 22 ● **La moartea generalului Rădescu:** Grigore Gafencu... 24 ● **Atentatul de la Berna:** Al. Popescu, D. Tănăscu... 26 ● **Guveratori ai B.N.R. – Mitiță Constantinescu:** C.C. Kirîțescu... 33 ● **Rhône-Poulenc și protejarea monumentelor istorice:** D. Matei... 36 ● **Regele Ferdinand la Cernăuți:** P. Cârșteanu... 39 ● **Testamentul unui lider comunist – Foriș:** L. Betea... 41 ● **Al. Vaida-Voevod – politică și francmasonerie:** Dan Berindei... 46 ● **Din viața mitropolitului Visarion Puiu...** 51 ● **Capela ortodoxă română „Mihail Sturdza”:** Radu Mironovici... 55 ● **Lt. comandor-aviator Alexandru Popișteanu:** V. Tudor... 59 ● **Fondul Proprietății de Stat:** Tudor Opran, Valentin Iancu... 63 ● **O săptămână NATO la Roma:** C. Popișteanu... 67 ● **Cărți sosite...** 68 ● **14 septembrie 1996:** Începe restaurarea Coloanei fără Sfârșit... 69 ● **Caligula, împăratul nebun:** F. Dolghin... 70 ● **Churchill-Muriel Wilson:** F. Dolghin... 74 ● **Luxemburg – Gibraltarul nordului european:** E. Glück... 76 ● **Cavalerul d'Eon și serviciile secrete:** François Moreau de Balasy... 79 ● **Curtea miracolelor:** V. Gheonea... 83 ● **Concurs 30...** 87 ● **Ben Weider – un scriitor istoric insolit...** 89 ● **Rebus istoric...** 90 ● **Dialog...** 91

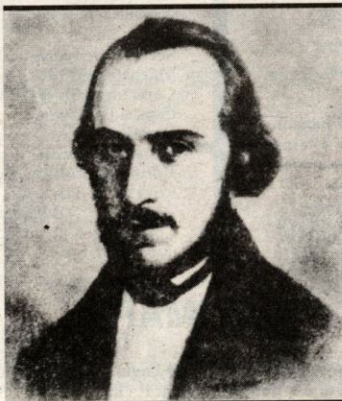
Supliment: Caiet nr. 2 – Fața nevăzută...: C. Antip, Al. Bantoș, L.B. von Bredow, V. Buduru, N. Cajal, G. Castellán, G. Gafencu, V.N. Constantinescu, S. Fischer-Galați, T. Georgescu, D.C. Giurescu, Șt. Sorin Gorovei, M. Keyad, D.A. Lăzărescu, B. Luft, I. Mamina, J. Mascardo, C. Mureșanu, St. Neagoe, P. Niculescu-Mizil, E. Ostrovenko, Ș. Papacostea, G. Penelea-Filitti, C. Popișteanu, Arhiepiscopul Robu, A. Șiperco, M. Ștefan, Patriarhul Teoctist, I. Ursu... 93

**Cartea dumneavoastră de istorie
în fiecare lună**



O mână providențială priveghie asupra-le și îi strecură minunat din toate primejdiile. Aceasta ne va aduce să credem că o nație care în mijlocul atâtor nevoi și-a păstrat națio-

NE-A ARĂTAT...



NICOLAE BĂLCESCU

MAGAZIN ISTORIJKU

1155183

DACIA

SSEI, PHASE III

438

A TPERE EASPIANS

Иред. де философия и Козметика Национал,

0075-0758/00/0000-0000\$10.00/0

НИКОЛА ЕВАНГЕЛСКИ.



Tom & L.

US 6,816,411 B2

Кк гурбана Кочубаши Вагитова

1845.

Noi credem că o asemenea istorie este cu putință. Pentru aceasta socotim că cei ce se ocupă de istoria noastră nu trebuie a se ținea numai de ceea ce au lucrat și au zis istoricii noștri cei moderni, dar tot într-o vreme, folosindu-se de adevăruri descoperite de dânsii, să meargă mai departe, să alerge la izvoarele originale, să caute și să adune toate datele putincioase și atunci vor putea tesa o bună istorie.

(Din Cuvânt preliminar
despre izvoarele istoriei
românilor, introducere
la Magazin istoric
pentru Dacia,
an I, tom I, 1845)

ISTORIE NAȚIONALĂ –

ISTORIE UNIVERSALĂ

1967-1997. Trei decenii în care revista noastră a redat circuitului istoriografic un mare număr de studii, articole, contribuții inedite ale marilor istorici ai țării.



În acest moment aniversar, alte pagini, semnate Nicolae Iorga (1871-1940), Dimitrie Onciul (1856-1923), Constantin C. Giurescu (1901-1977), Emil Panaitescu (1885-1958), văd pentru prima dată lumina tiparului.

Sunt multe feluri de persoane care se ocupă cu studiul istoriei. Unii se ocupă de această ramură a cunoștințelor omenești dintr-un interes profesional: fiindcă sunt profesori de istorie...

Pe lângă aceștia sunt persoane care au foarte mare aplecare către studiile istorice, pentru că acestea le dau oarecare aparență de rost. Aceștia sunt diletanții, făpturi nevinovate, care se ocupă de ceva ce nu le stă tare la inimă, ci numai ca un fel de sport...

Sunt înfiniți de multe persoane care se ocupă de studiile istorice pentru că acestea le pasionează.

Pentru mulți, studiile acestea se desfășurează în mod fals. Unii au predilecție pentru anumite izvoare istorice și nu le cercetează decât pe acestea. Așa, de exemplu, scriitorii de genealogii, pe care nu-i interesează decât izvoarele ce poartă numele unei familii sau unei partide, restul fiind pentru ei literă moartă.

Pentru alții, studiile istorice se desfășurează în cifre și substantive care se scriu cu literă mare: date, citații, nume proprii. Astfel dar pentru aceștia istoria nu-i altceva decât un repertoriu cronologic de nume și de date.

Iar mai e o categorie de istorici, pentru care studiul acesta nu-i altceva decât o morală în

practică. Vrea cineva să dea lecții de patriotism, virtute etc., n-are decât să dea să citească istoria grecilor și romanilor. S-a ajuns în modul acesta la denaturarea istoriei acestor popoare...

Pentru alții, rezultatul studiilor istorice se desfășurează ca o serie de probleme. Pentru aceștia, ar fi de cea mai mare importanță, de pildă, fixarea punctului precis unde a debarcat principele Carol când a sosit în țară. Ei ar uita lucruri mult mai esențiale: care era situația partidelor în țară când s-a urcat pe tron principele, care era moralitatea locuitorilor țării, care era caracterul principelui Carol, ciocnirea dintre el și

popor, dat fiind caracterele lor. Însă asemenea lucruri serioase nu se pot desfășura ca o simplă problemă.

Tipul acela de opere istorice, care consideră istoria ca un repertoriu de nume și date, ca și acela care consideră istoria ca o serie de probleme, a devenit foarte frecvent în istoriografie. Din această cauză a ajuns un mare număr de oameni practici și inteligenți să se întrebe dacă studiile istorice nu pot constitui o primejdie pentru spiritul omenească...

Studiile istorice, apoi, nu se mărginesc numai la cărți de soiul celor enumerate mai înainte, ele produc și altfel de cărți și acestea aduc mari servicii omenească...

Între studiile istorice, trebuie să se facă de la început un deosebire, așezându-se istoria națională de o parte, cea universală de altă parte...

Importanța studiului istoriei naționale se poate arăta prin declarații, dar și prin fapte reale. Studiul istoriei naționale aduce foarte mare folos de a constitui una din legăturile esențiale ale vieții unui popor. Grație istoriei naționale, diferitele elemente ce constituie viața unui popor sunt aduse în așa legătură încât permit să se recunoască unitatea celui popor...



Studiul istoriei naționale creează pentru fiecare din noi o viață de secole întregi: cel care cunoaște istoria poporului său este un patriarh pe lângă cel care n-o cunoaște, are o putere mult mai mare.

Deci este indiscutabil pentru orice minte luminată, pentru orice om normal și cumsecade, cu suflet nobil și inimă caldă, că dintre toate lucrurile ce le poate învăța cineva nu poate exista studiu superior al celui al istoriei naționale.

Dar istoria națională nu se poate face bine, până nu se

cunoaște istoria universală. Este o mare greșeală de a crede că istoria națională stă izolată. N-a existat niciodată un popor a cărui viață să nu fie condiționată de aceea a celorlalte popoare. Este un schimb perpetuu de influențe de la națiune la națiune și aceste influențe nu le putem cunoaște decât studiind istoria universală. Cei ce nu prea iubesc studiile istorice nu trebuie să uite că orice lucru poate fi văzut istoric, ca și poetic și științific...

Istoria, în același timp, e și un fond comun al tuturor

lucrurilor. Cunoștințele omenesti se pot desface pe un fond filosofic, poetic dar și pe un fond istoric. Trebuie deci să ai puțința de a proiecta diferitele specialități și pe acest fond istoric, astfel ar lipsi un fel esențial de a lumina acele specialități, așa că n-ar fi înțelese întru totul.

(Din *Introducere* la cursul de *Istorie modernă*, ținut la Facultatea de litere și filosofie a Universității din București, în anul 1904, text litografiat, *inedit*)

EXPRESIE

Istoria cuprinde toată lumea morală sub raportul dezvoltării, întrucât ea se manifestă prin elementele din care se compune. Pe această cale ajungem deci la următoarea definiție a științei istoriei: Istoria e știința despre dezvoltarea lumii morale, adică a oamenilor în manifestările lor ca ființe sociale.

Astfel concepută, știința istoriei e rezultatul observațiilor dobândite prin experiență și prin investigațiune. Problema ei e a examina, a verifica, a transforma în conștiință obiectivă observațiunea nemijlocită, concepțiunea subiectivă a acelor observări.

Toată observațiunea și investigațiunea e determinată prin obiectele date, asupra cărora ea își îndreaptă privirea. Ea se poate îndrepta numai asupra acelor obiecte ce-i sunt prezente prin o nemijlocită perceptibilitate. Ceea ce e dat pentru investigațiunea istorică nu-i așadar trecutul propriu-zis, căci cele trecute sunt trecute și nu mai sunt; numai ceea ce în pre-



zent e ca netrecut din cele trecute, fie reminiscențe, fie resturi din ceea ce a fost și s-a întâmplat, poate fi deci obiectul investigațiunii istorice...



A CULTURII

Astfel istoria ca știință despre dezvoltarea oamenilor în manifestările lor ca ființe sociale are drept problemă finală de a explica prezentul societății omenesti și explicând prezentul ea îndreaptă calea viitorului.

Cât timp va fi societate omenască care se manifestă dezvoltându-se, atât timp va fi și istorie și știință istorică. Această nemărginire a istoriei cu privire la sfârșit nu alterează întru nimic caracterul ei științific. Fiecare timp prezent e ca rezultat al dezvoltării istorice, un ce întreg fără privire la ceea ce are să urmeze. Și ca întreg el e obiect de cunoaștere științifică în mod istoric.

Această dificultate particulară oferă însă întrebarea despre începutul istoriei. E cunoscută mărginirea în această privire, după care neamurile și popoarele ce înfățișează o treaptă de cultură atât de joasă încât n-au ajuns decât la cele mai simple și primitive organizațiuni sociale sunt eliminate din istorie, fie ca popoare calificate ca preistorice, fie ca popoare așa-zise neistorice.

După definițiunea dată științei noastre, această restrângere a istoriei nu poate fi admisă în mod absolut. După felul definițiunii, toate, și cele mai de jos trepte de cultură, fac parte din domeniul istoriei, întrucât ele se manifestă social și prezintă stadiile de dezvoltare ale societății omeniei.

Clasificarea de timp ca timp și popoare preistorice o putem admite numai în acel înțeles, că istoria le lasă pe acestea spre cercetarea etnografiei, dar nu în înțelesul ca și cum ele ar avea să rămână în afara de orizontul istoriei.

De asemenea, trebuie să respingem și această restrângere, care caută să excludă și acele popoare ca fiind neistorice. Popoare neistorice în înțelesul absolut al cuvântului nu există. Orișicând și oriunde dezvoltarea

oamenilor în manifestările lor ca ființe sociale, fie ele cât de primitive, e obiect al științei istorice în întreaga ei întindere. Cu atât mai hotărât vom respinge deci restrângerea dată de unii științei noastre, restrângerea la așa-numitele popoare civilizate, adică la acele popoare și epoci ce au exercitat sau exercită o acțiune recunoscută asupra culturii noastre europene: deși nicidecât nu contest preferința ce trebuie să se dea acelor popoare care în felul lor au contribuit mai mult la rezolvarea problemelor omenirii...

Un semn din cele mai marcate ale culturii deșteptate și a dezvoltării ascendente a unui popor este când în el naște simțul istoriei și începe să pătrundă în viața lui; când în el i se deșteaptă conștiința națională vie, care a existat într-un lung șir de generații trecute și are să cultive

mai departe și în anume direcție moștenirea primită de la generațiunile precedente și formate din generațiunile de mai înainte.

De aceea, și știința istorică nu poate să se dezvolte decât într-un anume stat cu putere de viață și pe fundamentul unei conștiințe naționale pronunțate.

Unde lipsește conștiința națională nu există istorie, nu există conștiință de stat. Și la noi abia renașterea conștiinței noastre naționale prin luptele pentru libertate, unire și independență a format, o dată cu deșteptarea unui interes mai viu pentru trecutul nostru, terenul pentru adevărul studii istorice.

(Din *Curs de istoria românilor*, ținut la Facultatea de litere și filosofie a Universității din București, în anul 1919, text litografiat, *inedit*)

A CĂUTA ȘI A

Cred că istoria este disciplină care cercetează metodic, expune obiectiv și lămurește cauzal dezvoltarea întregii omenii.

Asupra unui punct voi insista mai ales: cea dintâi că și cea din urmă preocupare a cercetătorului este *aflarea adevărului*, este concepția care începe din ce în ce mai mult să se impună.

Prin adevăr, pe care trebuie să-l căutăm mai întâi de toate în cercetările noastre, apropiem disciplina istoriei de disciplinele exacte care formulează legi și numai așa dorind a afla adevărul putem cere și pentru istorie titlul de știință. Aceasta socot că trebuie să fie preocuparea de căpetenie a fiecăruia dintre noi, aflarea adevărului.

Recunosc însă că nu e un lucru așa de ușor a descoperi

SPUNE ADEVĂRUL

cineva adevărul, dar nu trag nici concluzia că adevărul nu se poate descoperi; el se descoperă, dar greu, prin muncă continuă și susținută. Știrile pe care le avem de obicei sunt fragmentare, altele defectuoase, deci dificultăți la care se adaugă altele de interpretare, căci cel ce interpretează știrile totdeauna e pornit ca să le dea o interpretare personală, uneori utilitară, adică servindu-i pentru un anumit scop.

De aici urmează deformarea faptelor expuse, la care se mai adaugă temperamentul, echilibrul celui care e pus ca să scrie; pentru a găsi și a descrie faptele cât mai aproape de adevăr, trebuie să fii calm, senin, fără părținare, preocupat în permanență numai de găsirea adevărului.



De aici se vede marea greutate de a se scrie istoria contemporană, unde ai atâtea știri, atâtea izvoare, care deși povestesc același fapt, totuși fiecare îl descrie în alt fel.

După mine, istoria e o înaltă magistratură, unde ca și în magistratura obișnuită trebuie să predominie *obiectivitatea*, căci dacă magistratul e chemat să lămurească un caz izolat din miile de cazuri și să dea adevărul la iveală, cu atât mai mult obiectivitatea istoricului trebuie să fie mai evidentă, căci el este chemat a judeca popoare întregi, a le face cunoscute prin cercetările și concluziile pe care le trage, prin sentințele pe care le dă.

Ce s-ar spune de un magistrat care ar veni la ședință cu o soluție gata, fără să fi cercetat actele și să fi ascultat expunerea părților interesate. Același lucru și cu un istoric care formulează ceva pe bază de idei preconcepute, care în formularea judecărilor nu a cercetat tot materialul existent și s-a grăbit ca să tragă concluzia.

Datoria istoricului e de a cânta și a spune adevărul, numai adevărul, oricare ar fi consecințele.

Un dezastru nu vine niciodată din faptul că ai spus adevărul, ci din contră, am văzut enervare, prejudecii, dezastre, când individului, societății sau poporului i se ascunsesse adevărul.

Am siguranța că adevărul face parte din ordinea naturală a lucrurilor, e o forță care conduce ce-i în jurul nostru; chiar atunci când ai impresia că domină neadevrul, până la urmă tot adevărul va fi acela care va domina. Din această cauză răspunderea istoricului este mare; el trebuie să fie onest, să recunoască întotdeauna calitățile, dar și lipsurile și defectele.

Spune țării adevărul, că-i faci un real serviciu și întotdeauna vei fi în câștig. În trecutul unui popor sunt și părți luminoase și întunecoase; sunt și figuri mărețe și din cele reprobabile, așa încât dacă ne mândrim cu faptele luminoase și figurile mari ale istoriei, trebuie să primim și pe cele mai puțin luminoase și chiar rele; în definitiv, trecutul unui neam formează un bloc ce nu se poate lua separat, din care nu putem lua numai părțile care ne convin.

Datoria unui istoric este ca orice expunere să o facă strict

obiectivă, cu caracterizările pe care le comportă judecata delicată a faptelor istorice...

De dorit este ca ceea ce lucrăm să lucrăm încet, temeinic pentru a dura; știința e în primul rând calitate. Poporul nostru e în faza maturității creatoare; el trebuie să creeze în diferite domenii opere solide, care să aibă valoare și dincolo de hotarele țării, pentru a putea intra cu ele în patrimoniul culturii universale. Vom lucra încet, fără trambiițări, metodic, iar lucrul va trebui să dureze.

Calitatea trebuie să ne preocupe în primul rând, pentru a ajunge să dăm rezultate de seamă. În acest mod vom spori în prestigiu și în stima vecinilor, care vor trebui să recunoască valoarea operelor noastre, mai ales acei vecini care nu ne iubesc. O operă temeinică în istoriografie, care nu urmărește acțiune de propagandă, pătrunde la vecini și ne ridică în stima și prețuirea acelor vecini.

(Din *Curs de istoria românilor și bibliografie critică*, ținut la Facultatea de litere și filosofie a Universității din București, în anul 1934-1935, text litografiat, *inedit*)

CETĂȚILE

Când au fost construite și cine pot fi autorii acestui măreț și traic sistem de înărituri?

Prima caracteristică este așezarea cetăților pe înălțimi: Costești la 550 m, Piatra Roșie la 823 m și Grădiștea Muncelului la 1 526 m de-asupra mării.

Pe înălțimi își așezau cetățile și celții. De altfel,



Emil Panaitescu

nici o fortificație cu ziduri, pre-romană, nu s-a putut găsi pe teritoriul Daciei în câmpie. Dacă aceste cetăți nu au fost construite de celți, nu pot fi

DACICE

totuși decât dintr-o perioadă de răspândire a civilizației celtice până la Carpați și la Dunăre.

Fragmente de olărie aflate la Costești indică limpede perioada La Tène III și tot în această perioadă ne duc și fragmentele de bronz de origine celtică. Pentru cronologie, aceste date sunt confirmate de monedele grecești de la Histria (14), de la

Mesembria (una) și de la Apollonia (una), care sunt anterioare primului secol a. Chr. La aceste monede se adaugă și o monedă a eraviscilor din Panonia.

Toate datele cronologice duc la concluzia că ne aflăm în ultima perioadă La Tène. Civilizația La Tène în Dacia începe să fie răspândită după sec. V, e în plină înflorire în sec. II și I a. Chr. și se termină la 100 d. Chr.

În această perioadă, de la 300 a. Chr. până la 100 d. Chr., istoria dacilor are momentele cele mai strălucite ale dezvoltării sale. Două mari personalități au determinat rolul istoric al dacilor: Burebista și Decebal.

De numele lui Decebal se leagă o luptă îndrăznească, îndârjită și eroică, de mai bine de un sfert de veac, împotriva Imperiului roman. Arderea și distrugerea cetăților dace din Munții Sebeșului a fost, după toate probabilitățile, opera romanilor, care au învins pe Decebal, au nimicit puterea de stat a dacilor și au transformat țara în provincie romană.

Este firesc să ne gândim la Burebista, întemeietorul celui mai întins, mai puternic, mai bine organizat și unitar stat al dacilor, ca marele constructor al cetăților.

Burebista, „cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Thracia“, cum e numit oficial într-o inscripție de la Dyonsopolis, și-a întins stăpânirea de la Alpii nordici și de la Munții Boemiei până la Nistru

spre răsărit și până la Marea Neagră.

Centrul acestei întinse stăpâniri era însă în Transilvania, între Dunăre, Tisa, Mureș și Olt, adică în regiunea unde sunt înălțate cetățile Costești-Grădiștea Muncelului.

Întregul sistem de construcții și de fortificații presupune o mare putere de stat războinic, o bogăție și o dezvoltare economică neobișnuită, care numai în timpul lui Burebista puteau s-o aibă dacii, adică circa între anii 70-40 a. Chr.

În această perioadă, în anul 44, Caesar se pregătește să sfărâme puterea lui Burebista. Biruitorul celților și al bastarnilor se aștepta ca să înfrunte cea mai puternică organizație militară și de stat a lumii antice.

Avea o forță militară care, așa precum ne-a fost transmisă de izvoare, de 200 000 de oameni nu poate părea exagerată. În fața unei primejdii care putea să vină din partea

legiunilor romane, conduse de Caesar, întărirea centrului țării sale cu un puternic sistem de fortificații nu poate apărea decât firească.

În sistemul de construcții se pot observa elemente de civilizație celtică, cum am amintit, precum se pot observa elemente sudice mediteraneene, îndeosebi turnurile de formă patrulateră.

Zidurile nu pot fi însă apropiate de genul de a clădi al celților, căci construcția *murus Gallicus* este deosebită de construcția zidurilor dace, unde nu este cu puțință să observăm o alternare regulată a lemnului cu piatra.

Sistemul de clădire, întemeiată pe un soclu de piatră și continuată, în partea superioară, cu un zid de cărămidă uscată la soare se poate întâlni în răsăritul mediteranean, ca și în Italia.

Civilizația La Tène, răspândită în Dacia, are forme locale, individualizate dacie, deosebite de cele celtice.

Sistemul de fortificații și de cetăți de la Costești-Grădiștea Muncelului are elemente de origine celtică, precum are și elemente de origine mediteraneană.

Planul general și genul de a construi nu are însă analogii exacte în nici o altă regiune, nici spre vestul celtic, nici spre sudul helenic și de aceea cred că ne aflăm în fața unui sistem nou de a construi un *murus Dacicus*, un *opus Dacicus*.

(Fragmente dintr-un studiu
din 1928-1929)



Documentul masacrului din pădurea Katîn

„...SĂ SE APLICE PEDEAPSA CAPITALĂ – ÎMPUȘCAREA“

● Dușmani periculoși și irecuperabili ● Lichidare fizică ● Fără apelul arestaților și fără prezentarea sentinței ● Conform informațiilor NKVD și numai conform indicațiilor NKVD

Wehrmachtului. Mai mult, după eliberarea Smolenskului, o comisie sovietică a procedat la noi

exhumări și la „administrarea“ de noi probe pentru a incrimina pe germani.

Masacrul de la Katîn a făcut obiectul unor discuții și cu prilejul procesului de la Nürnberg, unde sovieticii au continuat să susțină cu vehemență că a fost opera germanilor.

Între timp, unii dintre martorii incozi au început să dispară în condiții misterioase. Dar adevărul nu mai putea fi ținut ferecat mult timp. În ultimii ani, când arhivele, în mare măsură, „s-au deschis“, oficialitățile de la Moscova au recunoscut răspunderea NKVD-ului pentru masacrul din pădurea Katîn. În 1992, președintele Federației Ruse, Boris Elțin, întâlnindu-l pe primul președinte post-comunist al Poloniei, Lech Walesa, i-a înmănat un dosar voluminos conținând documentele masacrelor de la Katîn.

Iată că acum, fără a putea preciza dacă acest document s-a aflat în dosarul înmănat de Boris Elțin în 1992, ne aflăm în posesia unei piese arhivistice extrem de valoroase, esențială pentru că ne dezvăluie întreg conceptul de totalitarism sovietic. Nu credem că ea necesită nici cel mai mic comentariu, întrucât conține toate elementele necesare înțelegerii mecanismului decizional al crimelor politice și de stat. Documentul este necunoscut istoriografiei românești, unde nu a apărut până acum și îl putem face cunoscut numai datorită colegilor de la Arhivele militare poloneze, care ni l-au pus la dispoziție cu prilejul vizitei de documentare efectuate la Varșovia de o delegație a Institutului de Studii Operativ-Strategice, în decembrie 1996. Le mulțumim și pe această cale.

Petre OTU,
Alesandru DUȚU

Din 1942, Katîn a fost un subiect vedetă al presei mondiale, al istoriografiei și opiniei publice în special din Polonia, Germania și Uniunea Sovietică. Odișea adevărului despre Katîn este marcată de o suită întreagă de neadevăruri puse în circulație de făptași. Drumul spre adevăr a început în 1942, când o parte din cadavrele celor împușcați au fost descoperite de polonezii deportați de germani la muncă forțată în regiunea Smolenskului. Interesate, autoritățile celui de-al III-lea Reich au inițiat cercetări, în zonă fiind adusă și o comisie a Crucii Roșii Internaționale. Ministerul german al propagandei a exploatat cazul, postul de Radio Berlin anunțând primul, la 13 aprilie 1943, asasinatelor comise de bolșevici.

S-a putut stabili, astfel, cum după ocuparea părții de vest a Poloniei, la 17 septembrie 1939, autoritățile sovietice au decis internarea a peste 130 000 de cetățeni polonezi. Deși mareșalul Rydz-Smigly, comandantul suprem al armatei poloneze, dăduse ordin să nu se opună nici o împotrivire armatei roșii, autoritățile militare sovietice au considerat militarii polonezi capturați în zona lor de acțiune ca prizonieri de război, aplicându-le un tratament special, parte dintre ei fiind internați în lagărele constituite pe întinsul teritoriului sovietic. La sfârșitul lunii aprilie 1940, dintre aceștia peste 15 000 de militarii polonezi au fost uciși în pădurea Katîn, din apropierea Smolenskului.

Opinia publică din România a luat cunoștință de aceste atrocități încă din mai 1943, printr-un articol publicat în ziarul Soldatul, editat de Marele Stat Major român și din broșura Glontul în ceață. Pădurea de cadavre de la Katîn, editată de Misiunea militară germană în România.

Autoritățile sovietice au negat cu vehemență masacrul, afirmând că această cutremurătoare crimă ar fi fost săvârșită de germani, care i-ar fi găsit pe polonezi în lagărele de prizonieri organizate de sovietici în zonă și care nu mai putuseră fi evacuate datorită ofensivei

Strict secret
Op. 5 martie 1940

U.R.S.S.
Comisariatul poporului pentru
afaceri interne
Martie 1940
Nr. 794/B
Moscova

C.C. al Marelui Partid
Comunist (bolșevic)
Tovarășului Stalin

În lagărele pentru prizonieri ale NKVD-ului U.R.S.S. și în închisori din regiunile vestice ale Ucrainei și Bielorusiei se află astăzi numeroși foști ofițeri ai armatei poloneze, foști membri ai poliției poloneze și ai organelor de informații, membri ai partidelor contrarevoluționare naționaliste poloneze, membri ai organizațiilor contrarevoluționare insurgente ilegale, dezertori ș.a. Toți sunt dușmani blestemați ai puterii sovietice, plini de ură față de regimul sovietic.

Ofițerii polonezi și polițiștii care se află în lagăre încearcă să prelungească activitatea contrarevoluționară, desfășoară agitație antisovietică. Fiecare din ei abia așteaptă eliberarea pentru a avea posibilitatea să se încadreze activ în lupta împotriva puterii sovietice.

Organele NKVD au descoperit în regiunile vestice ale Ucrainei și Bielorusiei o serie de organizații contrarevoluționare insurgente. În toate aceste organizații contrarevoluționare un rol activ de conducere l-au jucat foștii ofițeri ai fostei armate poloneze, foștii polițiști și jandarmi.

Printre dezertori și cei care au încălcat frontiera și au fost reținuți, de asemenea a fost descoperit un număr considerabil de persoane care sunt membri ai organizațiilor contrarevoluționare de spionaj și insurgente.

În lagărele de prizonieri se află în total (fără a socoti soldații și subofițerii) 14 736 foști ofițeri, funcționari, moșieri, polițiști, jandarmi, temniceri, incendiatori [sabotori] și informatori, peste 97% dintre ei fiind polonezi ca naționalitate.

Dintre aceștia: generali, coloneli și locotenent-colonei – 295, maiori și căpitani – 2 080, locotenenți, sublocotenenți și sublocotenenți (de cazaci) – 6 049, ofițeri și comandanți inferiori de poliție, ai organelor de frontieră și jandarmeriei – 1 030, polițiști de trupă, jandarmi, temniceri și informatori – 5 138, funcționari, moșieri, preoți și incendiatori – 144.

În închisorile din regiunile vestice ale Ucrainei și Bielorusiei se află în total 18 632 de arestați (dintre care 10 685 polonezi) și anume: foști ofițeri – 1 207, polițiști, informatori și jandarmi – 5 141, spioni și diversioniști – 347, foști moșieri, fabricanți și funcționari – 465, membri ai diferitelor organizații contrarevoluționare, ai organelor insurgente și diferite elemente contrarevoluționare – 5 345, dezertori – 6 127.

Pornind de la aceea că toți aceștia sunt dușmani înrați și irecuperabili ai puterii sovietice, NKVD-ul consideră necesar:

1. A se propune NKVD-ului U.R.S.S. să se analizeze în regim de urgență și să se aplice pedeapsa capitală – împușcarea, în cazurile:

1) Celor 14 700 prizonieri care se găsesc în lagăre, foști ofițeri polonezi, funcționari, moșieri, polițiști, informatori, jandarmi, incendiatori și temniceri.

2) Precum și celor arestați, care se află în închisorile din

regiunile vestice ale Ucrainei și Bielorusiei, în total 11 000 de oameni, membri ai diferitelor organizații contrarevoluționare de spionaj și diversiune, foști moșieri, fabricanți, foști ofițeri polonezi, funcționari și dezertori.

II. Cercetarea cazurilor să se realizeze fără apelul areștilor și fără prezentarea sentinței de condamnare, hotărârea privind finalizarea rechizitoriului făcându-se în ordinea următoare:

a) Pentru persoanele care se găsesc în lagărele de prizonieri – conform informațiilor prezentate de Direcția privind problemele prizonierilor din cadrul NKVD-ului U.R.S.S.;

b) Pentru persoanele arestate – după indicațiile reprezentanților NKVD-ului U.R.S.S. și NKVD-ului R.S.S. Bielorusie.

III. Cercetarea cauzelor și pronunțarea hotărârii se vor înainta comisiei compusă din 3 persoane: tovarășii Merkulov, [un nume ilizibil, scris de mână], Baștakov (șeful Direcției speciale nr. 1 a NKVD-ului U.R.S.S.).

Comisarul poporului pentru afaceri interne al U.R.S.S.,

L. Beria

*
* *

Pe prima pagină, documentul poartă semnăturile autografe ale lui Stalin, Vorosilov, Molotov și Mikoian; pe margine, completate de mână, se află scrise numele Kalinin și Kaganovici și în dreptul lor specificația „da”, ceea ce înseamnă că toți cei șase luaseră cunoștință și aprobaseră conținutul acestui document. ■

„Poporul român aparține prin condiția sa sufletească la tipul democrației apusene.”

Revizuirile și adăugirile pe care experiența celor 75 ani împliniți mi-a impus să le fac la cele publicate și trăite de mine și de oamenii din timpul meu. Începute la 2/15 februarie 1943.

Sub acest titlu, grăitor prin el însuși despre intențiile autorului, filosoful Constantin Rădulescu-Motru (1868-1957) și-a ținut un jurnal al ultimilor săi ani de viață. Ani care au coincis și cu o perioadă de mari prefaceri în istoria României: ultima parte a campaniei din Răsărit, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste, ascensiunea la putere a comuniștilor, abdicarea regelui, instaurarea dominației sovietice în viața politică, economică, culturală a țării etc.

De la înălțimea vârstei și a experienței unei vieți de cărturar, C. Rădulescu-Motru consemnează și comentează mersul evenimentelor, îngrijorat și mâhnit de schimbările aduse în viața românilor, în obiceiurile și mentalitatea lor. Își rememorează, totodată, anii și deceniile trecute, cele gândite și scrise, evoluția sa în lumea științifică și culturală a veacului, legăturile cu oamenii cunoscuți.

Prin dimensiunile sale, prin conținutul său, prin tabloul complex conturat, acest jurnal în 75 de caiete al lui C. Rădulescu-Motru se înscrie în rândul operelor memorialistice importante ale culturii române, cum sunt cele semnate de Titu Maiorescu, N. Iorga, A. Călinescu, R.R. Rosetti, A. Gorovei, V. Slăvescu, G.T. Kirileanu, Gr. Gafencu, C. Argetoianu, C. Kirilescu ș.a., din care Magazin

istoric a prezentat substanțiale pagini în premieră, integrându-le în circuitul istoriografic.

Acum, la patru decenii de la moartea lui C. Rădulescu-Motru, prezentăm cititorilor noștri fragmente



din aceste însemnări inedite până acum, păstrate la Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române¹.

Câteva cuvinte despre autor. S-a născut la 2 februarie 1868 în com. Butoiești, jud. Mehedinți. Licențiat în drept (1888) și filosofie (1889) la București, și-a continuat studiile în Franța și Germania. După obținerea doctoratului în filosofie (1893), a venit în țară, fiind bibliotecar la Fundația Universitară Carol I (1894-1896), apoi conferențiar (din 1897) și profesor (din 1900) la catedra de Psihologie, Logică și Teoria cunoașterii din cadrul Facultății de litere și filosofie a Universității din București.

A desfășurat o bogată activitate științifică de pionierat în multe domenii ale cercetărilor psihologice. A întemeiat publicații precum Noua revistă română (1900), Ideea europeană (1905), Studii filosofice (1907), Analele de psihologie (1935), Jurnal de psiho-tehnică (1937) și a pus bazele Societății române de filosofie.

Dintre scrierile sale amintim: Fr. Nietzsche. Viața și filosofia (1897), Studiu de logică generală (1897), Cultura română și politicianismul (1904), Puterea sufletească (3 vol., 1907-1908), Cours de psihologie (1923), Personalismul energetic (1927), Psihologia poporului român (1937), Timp și destin (1940), Conștiința etnicului și conștiința națională ș.a.

A fost deputat (1912) și senator (1918, 1926, 1929, 1932). A fost membru al P.N.T.

Membru titular al Academiei Române (1923), a fost vicepreședinte (1935-1938, 1941-1944) și președinte (1938-1941) al acesteia. În 1948 a fost îndepărtat din Academie, fiind repus în drepturi la 3 iulie 1990 (vezi și Magazin istoric, nr. 2/1997).

În transcrierea textului, am păstrat particularitățile stilistice ale originalului, adoptând normele ortografice actuale. Pentru cursivitatea textului, nu am mai marcat prin trei puncte întreruperile din text.

¹ O ediție integrală a jurnalului lui C. Rădulescu-Motru, îngrijită de dl. prof. Dinu C. Giurescu (coordonator) și d-nele Rodica Bichis, Lia Ioana Ciplea și Gabriela Dumitrescu, este în curs de apariție la Editura Floarea Darurilor din București. Fragmente din acest jurnal au mai apărut în ziarul *Curierul național*, revista *Arc* ș.a.

ÎN VREMURI DE RESTRIȘTE

C. RĂDULESCU-MOTRU

lubitul meu neam, încotro mergi?

● Regele se hotărăște în ultimul moment să deschidă Parlamentul
 ● Mai trăiește Stalin? ● Șperțul este de rigoare ● Viitorul nostru cu desăvârșire compromis ● Exemplul voievozilor ● Guvernul comunist nu face altceva decât să continue tradiția țării

1946

1 decembrie. Astăzi a fost deschiderea noului Parlament. Discursul tronului moderat. În afară de etatizarea Băncii Naționale, nici o altă reformă care să alarmeze. În el, cuvântul *democrație* nu este nici măcar o singură dată întrebuințat.

La ieșirea sa din Palat pentru a veni în dealul Mitropoliei, mi se spune de persoane demne de încredere că regele Mihai n-a fost întâmpinat cu urale ca de obicei. De altă parte se spune iarăși că guvernele din Londra și Washington ar fi făcut cunoscut că nu mai recunosc guvernul P. Groza în noua sa compunere (de altfel compunere prea puțin schimbată).

Atât liberalii cât și național-tărăniștii au declarat alegerile făcute ca nule și neavenite și în consecință au hotărât ca deputații lor să nu intre în Parlament.

9 decembrie. Din nou o intensă circulație de zvonuri. Regele Mihai ar fi fost sfătuit de Iuliu Maniu să nu deschidă în persoană Camera Deputaților, iar regele numai în ultimul moment s-a hotărât să citească mesajul. El a sosit de la Sinaia în ziua deschiderii aproape incognito.

Guvernul ar încerca o apropiere de Iuliu Maniu, apropiere sugerată chiar de Moscova.

Un corespondent de ziare ar fi declarat la Londra că dacă guvernul român ar fi proclamat adevăratul rezultat al alegerilor, rezultat care a fost favorabil lui Iuliu Maniu, 20 000 de sindicaliști, ajutați de armata rusă, ar fi pus stăpânire pe București și ar fi instalat dictatura proletariatului.

În sfârșit, fel de fel de zvonuri asupra ce are de gând să legifereze noul Parlament: expro-

prierea urbană, etatizarea Băncii Naționale, măsuri drastice contra speculei și alte multe. De asemenea, tot felul de zvonuri în privința răspunsului ce urmează să dea Londra și Washington la faptul că Groza nu și-a ținut promisiunea de a face alegeri libere.

Eu nu sunt însă perfect încredințat că Partidul Național-Tărănesc ar fi obținut o mare majoritate în alegerile de la 19 noiembrie, cu toate declarațiile făcute de Iuliu Maniu.

14 decembrie. Iarăși zvonurile. Stalin ar fi grav bolnav, dacă nu chiar mort. Din această cauză concesiile făcute de Molotov la Organizațiunea Națiunilor Unite, precum și încercările ambasadorului moscovit de la București de a-și apropia pe Iuliu Maniu.

În așteptarea încheierii păcii și eliberării țării de sub ruși, mizeria populației crește. Pâinea lipsește în multe orașe din țară. În București, din când în când. Prețurile se ridică de la o zi la alta. În septembrie mergeam la Academie plătind cursa de automobil cinci-șase mii lei, acum șoferul nu se mulțumește cu zece mii lei. Lemnele au ajuns o jumătate de milion mia de kg la piață. Laptele șase mii kg.

15 decembrie. A încetat din viață colegul de Academie și distinsul literat I.A. Brătescu-Voinești, după o lungă suferință, întreținută de ura evreilor și a comuniștilor din jurul lui Teohari Georgescu, fost lucrător tipograf și astăzi ministru de interne.

În gazetele zilei nici un cuvânt despre meritele lui literare. El moare ca un câine aruncat pe un

maidan de gunoaie. Fiindcă așa este firea noastră, a românilor.

N. Iorga a murit omorât de legionari; I.A. Brătescu-Voinești moare omorât de com. viști, dușmani ai legionarilor. Rămân acestor omoruri cauzate de dușmănia politică probabil că va continua.

Iubitul meu neam, încotro mergi? Spre paradisul lui Stalin, de bună seamă.

Marți 17 decembrie. Vin de la înmormântarea colegului I. A. Brătescu-Voinești. Lume relativ multă în capela de la cimitirul Bellu, unde a fost depus coșciugul. Nici un reprezentant al oficialității. Nici din partea Camerei Deputaților, unde decedatul a funcționat ca director ani îndelungați. Nici din partea Ministerului educației naționale.

18 decembrie. Vânzarea pogon după pogon a moșiei părintești (din com. Butoiești, jud. Mehedinți) continuă. Pentru a avea cu ce ne susține la

„Distinsul literat I.A. Brătescu-Voinești...”



București, am hotărât să vând un lot de douăzeci pogoane în mod treptat, după trebuințe. Nevastă-mea mi-a adus astăzi prețul laș acont, în sumă de zece milioane, urmând ca restul să se încaseze în cursul lui ianuarie. Prețul: patru milioane pogonul.

S-a vândut șapte pogoane. Voi avea asigurată viața pe câteva luni. În medie va fi nevoie de prețul unui pogon pentru a mă întreține timp de o lună. Dacă nu aveam moștenire de la părinți, ca profesor de filosofie eram osândit să cerșesc.

19 decembrie. Cu dispariția Germaniei de pe piața industrială, Europa aproape întreagă (și mai ales România) este lipsită de obiectele cele mai obișnuite confortului de viață. Lipsesc: stofele pentru îmbrăcăminte, becuri de lampă, piese necesare mașinăriilor, din care cauză tot ce se strică nu se poate repara; lipsesc vasele de bucătărie, ca și cernelele și penițele de scris; lipsesc încălțăminte și toate fabricile de pielărie; lipsesc instrumentele agricole cele mai primitive; lipsesc cărbunii, în sfârșit tot ce era extras din natură prin muncă. Prin urmare, Germania întreține confortul de viață al Europei.

1947

11 ianuarie. Ca să-mi mut gândurile de la mizeria din jurul meu, am scris în săptămânile din urmă, mai mult de trei sferturi din studiul început, *Materialismul și personalismul*, pe care voiesc să-l citesc la Academie în luna viitoare.

În cursul acestor săptămâni, condițiile de viață în București

devin din ce în ce mai rele. Urcarea prețurilor în acest interval a fost de aproape trei sute la sută. Pâinea nu se mai dă decât o dată pe săptămână, alte două-trei zile mâlai și restul nimic. Este de mirare că populația nu se revoltă în mod public; în particular este drept că toată lumea este revoltată: unde vom ajunge?

Consiliul Național al Cercetării Științifice se bucură de mare



Boboteaza 1947 în Capitală

favoare la guvern. Primul ministru, P. Groza, își face o mare cinste că l-a creat și anunță ca un mare merit pentru guvern că i-a mărit subvenția anuală la cinci miliarde lei, adică în franci elvețieni la cincizeci de mii. În raport probabil cu acest spor de subvenție promis pentru viitor, dl. ministru Simeon Oeriu a și trimis de Anul Nou fiecărui membru al Consiliului Național al Cercetării Științifice câte cinci kg zahăr.

28 ianuarie. Am ascultat în ultimele săptămâni emisiunile de la orele 10 seara ale Radio București. De fapt, ele reproduc emisiunile de la Radio Moscova și servesc toate propagandei comuniste. După propaganda rusească, toate țările capitaliste sunt pe pragul unei prăbușiri, fiindcă toate sunt minate de greve și de agitații naționaliste.

Oriunde se produce o mică nemulțumire, vreun protest fie el cât de puțin întemeiat, propaganda rusească le comunică drept evenimente de mare importanță. Probabil intenția guvernărilor din Moscova este de a arăta poporului rusesc că el este singurul popor fericit pe lume, fiind singurul ferit de greve.

Apoi ceea ce este și mai caracteristic propagandei rusești

este continua repetare a afirmației că Rusia reprezintă democrația, pe când celelalte state reprezintă reacțiunea. Guvernările din Moscova sunt convinși că, repetând această afirmare mincinoasă, ea se va înfișe în conștiința lumii ca un adevăr. Adică repetând va sfârși prin a face lumea să creadă în democrația sovietică!

31 ianuarie. Mă întreb cum pot trăi funcționarii cinstiți cu scumpetea care este în București. Eu, deși nu fac cheltuieli extraordinare, întrec cu cel puțin două milioane pensia pe care o primesc de la stat. Primesc pensie 600 000, plus ajutor pentru activitate 200 000, în total 800 000 și cheltuiesc trei milioane!

Ca să poată trăi trebuie sau să vândă din lucrurile pe care le are, sau să ia mită, șperturi cum se zice. Și cei mai mulți trăiesc din șperturi. La C.F.R., mai ales, șpertul este de rigoare.

2 februarie. Astăzi a apărut în ziare textul tratatului de pace. O înșirare de obligații de tot felul pe care România va avea să le execute pentru ca la urmă să fie complet dezarmată, sărăcită și dezorganizată. Nimic în el care să lăcească pentru viitor ca o speranță. Dacă poporul românesc se va ridica din nou după acest tratat va fi o minune.

Prin câteva articole ale tratatului, România în mod expres este oprită să importe armament, sau chiar să-și completeze armamentul, printr-un import de la germani și japonezi. Teama de revanșa germano-japoneză planează și asupra acestui tratat, cum planează asupra tuturor actelor politice din sfera Washington-Londra-Moscova!

7 februarie. Obligațiile impuse României prin tratatul de pace sunt, după mărturisirea însăși a celor din guvernul impus de Moscova, grele, foarte grele, injust de grele, așa cum numai unui popor învins se putea impune. Nici o ușurare pe considerația că spre sfârșitul războiului România a părăsit Germania și a trecut de partea Aliaților. Nici vorbă că a fost cobiligerantă cu Aliații!

Dimpotrivă, Italia și România care au determinat în bună parte victoria Aliaților, prin trădarea lor, au fost cele mai urgisite prin tratatele de pace. Este o lecție pe care popoarele vor ști să și-o amintească în viitor. Trădarea se pedesește totdeauna, chiar când este făcută din cele mai bune intențiuni.

15 februarie. Astăzi împlinesc 79 ani. Mîntea îmi este limpede. Memoria foarte puțin stinsă. În schimb, vederea îmi este din ce în ce mai slabă. Pot să urmăresc scrisul meu propriu, așa că de la corespondență nu sunt împiedecat, în schimb cu multă

greutate mai pot citi jurnale și cărți. Trupul îmi este sănătos. Nu sufăr de insomnii și de constipații, cum aud că suferă alții de vârsta mea.

Sufelul însă îmi este foarte amărât. Din această cauză slăbesc continuu, cu toate că nu duc lipsă de alimente. Sunt convins că viitorul României este cu desăvârșire compromis, în urma clauzelor împovăraătoare ale tratatului de pace. În câțiva ani, România va pierde și restul de independență pe care-l mai are. Iluziunile pe care ni le făceam despre intervenția democrației anglo-americane s-au spulberat. Anglo-americanii nu-și vor sacrifica un soldat măcar de dragul României. România este lăsată pradă Rusiei, drept compensație pentru beneficiile pe care le-au rezervat anglo-americanii.

Acum când văd purtarea anglo-americanilor încep a recunoaște oarecare merite guvernului comunist din România. Dacă n-ar fi fost un asemenea guvern și am fi avut în locul lui un guvern Iuliu Maniu, care s-ar fi luat la ceartă cu Rusia, acuzând-o de jaful făcut, unde am fi ajuns? Rusia ne-ar fi jefuit mai rău și poate ar fi început și cu deportările, pretextând că România este plină de fasciști! Am fi avut jafuri și omoruri, de cum am avut.

Astfel, guvernul nostru comunist n-a făcut decât să con-

tinue tradiția țării. Capul plecat sabia nu-l taie. Guvernul comunist a făcut ceea ce au făcut și voievozii trecuți în fața turcilor. După un voievod decapitat sau surghiunit, suia pe tronul României un voievod slugarnic sultanului. Așa și acum. Guvernul lui P. Groza este pe linia vechii noastre umilințe naționale, dar de aceea tocmai el a mijlocit evitarea unui dezastru național.

Un guvern dâr, cum ar fi fost acela a lui Iuliu Maniu, ar fi împins Rusia la acte de răz-bunare, fără ca anglo-americanii să le poată împiedica. Ei ar fi intervenit probabil, dar nu pentru a scăpa România din gheara Rusiei, ci pentru a obține de la ruși compensații!

16 februarie. În Moldova, din cauza foametei, au început mișcări de revolte. Contra cui? Încă nu se știe. Se știe numai că trei regimente de panduri, adică din armata educată în Rusia, au fost trimise spre a le potoli. Să fie mișcările puse la cale chiar de guvern însuși, pentru a da pretext rușilor să-și mențină armata în țară?

Pare în legătură cu această bănuială a mea încercarea făcută zilele trecute la București de a organiza o demonstrație pe stradă în scopul de a se cere rămânerea armatei rusești în țară. ■

**Prezentare și selecție
Ioan LACUSTA**

UN GÂND PE LUNĂ

„Prima aptitudine necesară celor însărcinați cu puterea este decizia. Dintre toate funcțiunile umane, aceea de a-ți guvernă semenii este cea mai râvnită, dar și cea mai dezamăgitoare, căci ea nu cunoaște sfârșit și nu îngăduie odihnă.

Decizia are nevoie de două calități contradictorii: răbdare și rapiditate. Guvernarea e o artă magică, în sensul antic al ideii de magie: este știința gestului potrivit, în momentul potrivit și la locul potrivit.“

**Maurice Druon,
secretar pe viață al Academiei Franceze**

APRILIE
1947

MICROARHIVA MAGAZIN ISTORIC ÎN BUCUREȘTI, ACUM 50 ANI

Cronică mărunță

● După o întrerupere de 8 ani de zile, România participă din nou la conferințele inter-parlamentare. La 8 aprilie, o delegație parlamentară română este prezentă la deschiderea Conferinței inter-parlamentare de la Cairo.

● Amplă acțiune de deparazitare în Capitală. Patruzeci de echipe sanitare cutreieră orașul, prevăzute – după cum scrie Scântea – cu „peste 100 pompe tip elevațian cu care, printr-un sistem ingenios, praful DDT va fi pulverizat pe piele și veșminte, fără să se mai piardă timpul cu dezbrăcătul și îmbrăcătul celor supuși deparazitării”.

Măsura este luată în vederea combaterii epidemiei de tifos exantematic ce bântuie Capitala.

● Confederația Geneală a Muncii solicită guvernului stabilirea salariului minim pentru funcționarii de stat particulari la 1 milion de lei lunar.

● Pentru populația nevoiașă a orașului, se deschid unsprezece cantine populare, la care iau masa zilnic câte 10 000 de persoane.

● Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii este decorat de regele Mihai I cu ordinul „Steaua României”, în gradul de Mare Cruce. Însemnele sunt remise de forgu Iordan, ambasadorul român la Moscova.

Paștele anului 1947 este serbat la 13 aprilie. Învierea Mântuitorului este întâmpinată cu speranțe „de înțelegere, de armonie, de garantarea păcii și libertății”, după cum scrie *Dreptatea* în numărul său special.

„De aproape cincisprezece ani – continuă articolul – europenii au simțit, progresiv, mai întâi amenințarea, apoi știrbirea și până la urmă absența totală a acestor elemente neapărat necesare dezvoltării normale a umanității. Trebuie totodată să constatăm că, striviți de apăsarea prelungită a tiraniilor care s-au ținut lanț, bieții oameni abia mai îndrăznesc să spere, să scoată capul dintre dărâmăturile libertăților prăbușite și să ceară restabilirea armoniei generale. În loc să ceară cu impetuoasă recondiționarea vieții politice interne și externe, umanitatea stoarsă de îndrăzneală pândeste cu timiditate la cotiturile evenimentelor, ca să-și cerșească o fărâma de speranță.

În orice caz – se arată în încheiere – oamenii de la noi, ca și oamenii de pretutindeni, așteaptă cu toții la cotitura religioasă și primăvăratecă a Paștelor semnul învierii celei noi a înțelegerii, armoniei și garantării păcii și libertății”.

Dar să vedem cum a petrecut bucureșteanul Sf. Paște al lui 1947. Ne-o spune *Jurnalul de dimineață* din 17 aprilie.

A fost un Paște „sărăcăcios, fără chiolhanurile și petrecerile de altădată, când se punea masa duminică dimineața și se încheia marți seara.

Am avut un Paște sărac, deși a fost Paștele milionarilor. Toată lumea a avut milioane. Dar nimeni nu s-a înnoit, nimeni n-a mâncat după pofta inimii.

Noile prețuri care au făcut salturi uriașe în ultimele luni au depășit puterea de achiziție a oamenilor de rând, ba chiar și a celor înstăriți. În general, publicul s-a abținut de la cumpărături în aproape toate sectoarele, iar în cel alimentară s-a rezumat la strictul necesar unor mese modeste, sobre”.

În continuare, spre edificare, sunt menționate pețurile câtorva alimente: miel – 100-150 000 lei kg; făină – 100 000 lei kg; unt – 350-400 000 lei kg; un ou – 7 500-9 000 lei; o pereche de găini – 1 200 000 lei; o sticlă de vin – 110 000 lei.

Alte prețuri: o pereche de sandale pentru copii – 1 500 000 lei; o pereche de pantofi bărbătești din pânză – 2 000 000 lei, iar din piele – 7 000 000; un costum de haine – 10-20 000 000 lei.

Aspirinele și purgativele sunt însă mai ieftine: 6 000 și, respectiv, 10 000 lei bucata...

Despre dorința de „dreptate și liniște” a simplului cetățean scrie și I. Zurescu în *Liberalul*, din 10 aprilie. Cetățenii anonimi, „care în politică nu sunt prezenți decât prin votul lor, sunt în realitate



Gala
Galaction
la Conferința
interparlamentară
de la Cairo



Iuliu Maniu
la o
întâlnire
cu ziaristii
străini
din Capitală

adevărații exponenți ai lumii în care trăim și căreia unii sau alții doresc să-i dea forme pe care ea nu le dorește.

Guvernanții – continuă autorul citat –, ce se îmbată de propriile lor discursuri și care ajung să creadă în propria lor propagandă, ar trebui să aplece urechea mai atent și să privească mai bine spre lumea aceasta, căci fără ea și împotriva voinței ei nimic nu se poate întreprinde și nimic nu poate reuși.

Pe omul politic, pe omul de prim plan, îl poate fărâma lupta sau abuzul, dar lumea aceasta anonimă nu o poate înfrânge nimeni.

Și lumea aceasta știe ce vrea.

Și lumea aceasta vrea altceva decât cămuitorii trecători ai zilelor noastre.

O impresionantă ceremonie are loc la Iași: reînhumarea osemintelor lui A.I. Cuza în biserica Trei Ierarhi.

Rămășițele domnului Unirii – aflăm dintr-un reportaj publicat de *Ultima oră* din 20, 22 și 23 aprilie – au fost luate de la Ruginoasa în vara lui 1944 de câțiva ostași din Corpul 5 armată, atunci când frontul se apropia de Iași, și au fost duse la Curtea de Argeș, sub ocrotirea episcopului Iosif al Argeșului.

Prin strădaniile lui M. Kogălniceanu (nepotul lui Mihail Kogălniceanu) și cu ajutorul lui Lucrețiu Pătrășcanu, osemintele au fost transportate în aprilie 1947, de la Curtea de Argeș, la Iași. Pe drumul de la București, racla a fost însoțită de trimisul episcopului vicar Iustinian, arhimandritul Teoctist Arăpaș (actualul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române).

Pe peronul gării din Iași rămășițele domnului Unirii sunt întâmpinate de mitropolitul Irineu, episcopul Iustinian, prefectul D. Bordeianu, consulul sovietic Stephanov, primarul orașului, I. Lăzărescu, generali, deputați, corpul magistraților în robe, reprezentanți ai sindicatelor etc. Onorul este prezentat de o gardă a Regimentului 8 grăniceri.

Purtată pe umeri de oficialități, racla este așezată într-un sicriu învelit în steagul tricolor și dus de un car cu patru boi. Cortegiul – însoțit de o mare mulțime – se îndreaptă spre Piața Unirii, unde are loc o adunare omagială, apoi spre Trei Ierarhi. Clopotele bisericilor din Iași au bătut tot timpul. Îngenunchiați la marginea trotuarului locuitorii orașului, dar și țărani veniți din comunele învecinate, aduc cinstirea lor celui ce a fost A.I. Cuza.

La Trei Ierarhi, prin fața sicriului, defilează armata, elevii, muncitorii. „Moldova aduce ultimul său salut Domnului său”.

Impotriva urii se intitulează ancheta inițiată de Grigore Spiru în paginile ziarului *Jurnalul de dimineață* și la care răspund înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Cronică mărunță

● Ce se mai fură: mai multe mii de metri de cablu telegrafic de pe șoseaua București-Ploiești; 1 000 dolari de la un călător din tramvaiul 14, vânduți pentru 80 milioane lei; două vagoane de untură pentru exploatarea „Mica-Brad”; 166 kg fire de mătase și vată de la fabrica „Apretura”; autodubă „Pontiac”.

● La Timișoara, în prezența primului-ministru, dr. Petru Groza, este inaugurată Opera din acest oraș, printr-un spectacol cu Aida de Verdi. Își începe, totodată, activitatea Filarmonica de stat „Banatul”.

● Ioan Massoff publică monografia *Viața lui Tănase*. „Viața lui Tănase – consen-nează ziarul *Ultima oră* – a fost una de muncă aprigă, de neîncetată luptă, care nu s-a lăsat impresionată și dirigită de razele primului succes. Talentul, recunoscut dintr-un început, i-a servit ca imbold, iar calitatea de codirector și director de trupă nu i-au servit drept pretext pentru împănare, ci l-au transformat într-un fel de sclav al frumosei, dar dificilei meserii de actor”.

● În cartierele Grand și Steaua sunt date în folosință 183 de apartamente noi.

● Accident mai puțin obișnuit. La intersecția Dudești-Traian, un tramvai de pe linia

APRILIE
1947



Coadă
la cartelele
pentru
tigări

Cronică mărunță

16 deraiază, intrând într-un magazin de încălțăminte.

● În sala Teatrului Muncitoresc „Gh. Gheorghiu-Dej” (Giulești) are loc o șezătoare literară cu participarea unor scriitori maghiari din România. Citesc din creația lor: Gaal Gabor, Nagy Istvan, Meliusz Iosze, Szemler Ferenc, Asztalos Istvan, precum și Victor Eftimiu, Mihail Sadoveanu, N.D. Cocea, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu.

● Federația Democrată a Femeilor Române (F.D.F.R.) organizează o campanie de curățire a Capitalei de gunoi. Într-o singură zi, sunt curățate 110 străzi.

● Noile tarife la transport în comun: tramvaie – 8 000 lei un bilet cls. I, 5 000 lei – cls. II, autobuze – 12 000 lei o călătorie în oraș, 10 000 lei – în suburbane.

● Grigoraș Dinicu este sărbătorit, la Ateneul Român, pentru 40 ani de activitate muzicală, printr-un concert de muzică populară românească, susținut de orchestra „Barbu Lăutaru”.

● Compozitorul Tiberiu Brediceanu împlinește 70 ani. El, consenmează N. Missir în Jurnalul de dimineață, „poate fi socotit inițiatorul cercetărilor și culegerilor de folclor muzical care, până la el, era superficial cunoscut și care nu putea fi cercetat pentru că nu era adunat.

„Trăim fără îndoială – scrie la 30 aprilie, Tudor Teodorescu-Braniște, directorul *Jurnalului*... comentând această anchetă – vremuri excepțional de grele. Dar tocmai de aceea, fiecare trebuie să caute în el puterea de a se înfrâna, de a se domina, de a se pune de acord cu semenul său. Vrajba nu este bună sfătuitoare. Niciodată țara aceasta n-a avut mai mult nevoie de liniște și de pace sufletească. Vom străbate cu atât mai ușor aceste vremuri, cu cât vom fi mai uniți în cumințenie, în chibzuință, în înțelegere reciprocă”.

Dar iată câteva dintre răspunsurile la anchetă.

Nicodim, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române: „Trăirea omenească întemeiată pe principiile veșnice ale Evangheliei lui Hristos înseamnă pace, armonie, dragoste și bună înțelegere. Iar rolul Bisericii și al slujitorilor ei este propovăduirea permanentă a acestor principii de adăncă trăire umană”.

Irineu, mitropolitul Moldovei: „Pacea și înfrățirea între oameni nu se va realiza fără un început de transformare a omului actual. Ființa omului actual stă sub imperiul egoismului; această mișcare în om este naturală, aflându-se în toate ființele vii”.

Nicolae, episcopul Clujului: „Pentru combaterea efectelor unei asemenea propagande, este necesar ca toate așezămintele mari ale țării să-și concentreze eforturile lor misionare. Mă gândesc mai ales la biserică, la școală, la armată, la justiție, la administrație, la presă, la radio”.

Grigore Leu, episcopul Hușilor: „Biserica este singurul așezământ social care are de viză ca pe pământ să fie pace și între oameni bună învoire. Din nefericire, nu e lăsată să-și îndeplinească rolul ei binefăcător. Pentru interese personale și politice, adesea este târâtă în mocirla vieții.

Conducătorul politic să nu jertfească binele și viitorul neamului, distrugându-i sfintele așezăminte, pentru interese personale. Slujitorul bisericii să nu se lase ispitit de duhul luciferic și să compromită rostul acestui sfânt așezământ”.

La împlinirea a patru ani de la moartea lui Tony Bulandra (1881-1943), Lucia Sturdza Bulandra îl evocă în *Contemporanul*. „Existențele noastre unite prin 32 ani de conviețuire și-au văzut firul rupt la data de 5 aprilie, dată care însemna și ziua când ne legasem destinele, cu 32 ani înainte”.

Este amintită o declarație a marelui actor, făcută la împlinirea a 30 ani de activitate teatrală: „Mi se pare că ieri am început. Și totuși au trecut 30 de ani. De ar fi să reîncep, cred că aș regăsi același entuziasm, fără de care nu se poate face teatru”.

C. Argetoianu,
intr-o
caricatură
din Dreptatea



Acest document, împreună cu fotografii și articole privind viața și creațiile artistului, este păstrat într-un album. „Cu acest volum în fața mea – continuă Lucia Sturdza Bulandra – îmi petrec nenumărate ceasuri. Răsfoindu-l, răsfoiesc trecutul. Îl retrăiesc în parte. Și dacă regretele mă copleșesc uneori, am totuși mângâierea că m-am bucurat timp de 32 de ani de un tovarăș ca Tony Bulandra”.

Din rubrica *La zi a Jurnalului de dimineață*: romanțierul și poetul Louis Aragon este numit director al ziarului parizian *Le Soir*. La Moscova, *Pravda* se ocupă cu aurul și comorile de artă jefuite de naziști și care au căzut în mâinile trupelor aliate, cerând ca această chestiune să fie clarificată. Încetează din viață, în vârstă de 83 de ani, celebrul constructor de automobile american Henry Ford. Mai multe sute de copii din România își vor petrece vacanța în sanatoriile din Cehoslovacia, ca invitați ai Crucii Roșii cehoslovace. Brazilia a propus Statelor Unite ale Americii să înceapă demilitarizarea emisferii occidentale. G.B. Shaw a recomandat Angliei, într-o scrisoare publicată de ziarul *Times*, instituirea colectivismului și înființarea unui „minister al chibzuinței”. Încetează din viață regele Christian al Danemarcei. UNESCO adoptă un plan de acțiuni privind schimbul internațional de filme valoroase. Congresul mondial evreiesc, reunit la Praga, solicită să participe la elaborarea tratatului de pace cu Germania. Finlanda dorește ca ediția 1952 a Jocurilor Olimpice să se desfășoare la Helsinki.

Să încheiem cronica acestei luni cu câteva însemnări despre... *Ceea ce se vede*, desprinsă din *Ultima oră* cu data de 20 aprilie.

„Toți vedem aceleași lucruri, dar puțini le dibuiesc conținutul. Câteodată se ivesc înțelesuri clare, atât de clare, încât abia atunci oamenii văd ceea ce văd.

Este cazul adevărului care se suprapune pe realitate ca și cum ar fi forma sau mânușă ei. Dar pentru ca lucrurile să fie deplin înțelese, ar trebui să avem cu toții curajul, minunatul curaj al adevărului.

Economiști, acești profeți nelapidați ai timpului nostru, nu vor să ne explice nimic.

Circulă – continuă ziarul citat – în distonanță cu realitățile, un optimism mai primejdios și mai demobilizator decât cel mai întunecat pesimism. De aceea noi am dori să ni se explice cărei înțeles economic, social și politic le corespund ceea ce se vede”. ■

Rubrică de
Ioan LĂCUSTĂ

Cronică mărunță

Brediceanu, după cum singur a declarat, a voit să creeze un stil românesc în muzică, convins fiind că un asemenea stil nu poate fi întemeiat decât pe însăși creația muzicală a poporului român”.

● Editura „Căminul Artei” publică, în condiții tehnice deosebite, monografia Luchian de Ionel Jianu. Textul este însoțit de 28 reproduceri alb-negru și patru planșe color.

● Primăria Capitalei alocă 50 miliarde lei pentru construcția Halelor Obor, ale cărei lucrări, începute în 1939, au fost întrerupte în toamna lui 1940.

● Banca Națională a României lansează bancnota de 1 000 000 lei care va circula în paralel cu cele de 500, 1 000, 2 000, 5 000 și 10 000 lei.

● Mare incendiu în șoseaua Panduri. Au fost distruse 30 de gospodării. Pompierii au luptat 12 ore cu flăcările.

● De ce? se întreabă Jurnalul de dimineață: „Când ziarele se vindeau cu două sute de lei, taxa de expediere prin poștă era de zece lei. Acum, când ziarele se vând cu cinci mii, transportul este de cinci sute de lei.

De ce acest regim aplicat presei? De ce această tendință de a se împiedica răspândirea ziarelor? De ce acest atentat împotriva culturii?”

TREI PE UN BALANSOAR:



STALIN

—

MAO

—

KIM IR SEN

Pentru cei ce au urmărit serialul de televiziune MASH, războiul din Coreea pare o poveste relativ amuzantă, în care mai apar din când în când răniți, semn că pe undeva se trăgea, chiar se mai și murea. Dacă ar dori să afle mai multe, nu ar avea de unde, pentru că despre acest eveniment nu s-a mai scris, practic, la noi din 1953 când a luat sfârșit conflictul coreean.

De fapt, războiul din Coreea a oferit prilejul primei confruntări armate între cele două superputeri, U.R.S.S. și S.U.A., din perioada Războiului rece. A însemnat și o imensă dramă pentru foarte mulți oameni. Să amintim doar cazul prizonierilor de război capturați de nord-coreeni și supuși procesului de îndoctrinare. Atunci a fost recrutat George Blake, britanicul care a spionat apoi pentru Moscova (Magazin istoric, nr. 12/1996).

Iar conflictul s-a încheiat abia după ce președintele american Eisenhower a amenințat cu folosirea bombei atomice.

Sau cel puțin așa s-a crezut până de curând.

Pentru cercetători, războiul din Coreea ridică încă numeroase semne de întrebare. Recent, Cold War International History Project Bulletin (Buletinul proiectului internațional pentru istoria Războiului rece) i-a consacrat un mare număr de pagini, în care sunt prezentate și comentate documente noi, provenite din arhivele sovietice. De asemenea, istoricul Vojtech Mastny consacră subiectului substanțiale pagini în cartea sa The Cold War and Soviet Insecurity. The Stalin Years (Războiul rece și insecuritatea sovietică. Anii Stalin), apărută la Oxford University Press, în 1996. Pornind de la sursele citate, ne-am propus să înfățișăm cititorilor revistei Magazin istoric câteva aspecte legate de evoluția relației Stalin-Mao. Ea a fost profund marcată și de războiul din Coreea, deteriorându-se din cauza modului în care „țarul” sovietic a înțeles să se folosească de tovarășul chinez.

Daruri prezidențiale

Cercetătorii perioadei numită Războiul rece și-au dorit să poată avea acces în arhivele secrete ale Moscovei. Sperau să găsească

acolo răspuns la toate problemele rămase neclare după consultarea arhivelor occidentale. Care nu oferă nici ele chiar totul pentru lectură. Atunci când accesul a devenit posibil – până la un anumit punct –, sentimentele au fost împărțite. Citirea stenogra-

melor sovietice ale celor două întâlniri pe care Stalin și Mao le-au avut (16 decembrie 1949 și 22 ianuarie 1950) a dezamăgit. Ele sunt redactate în cunoscutul, pentru noi, „limbaj de lemn” al întâlnirilor tovarășești, desfășurate într-o atmosferă caldă, priete-

nească. Trebuie să fii înarmat cu multe alte cunoștințe și un discernământ real pentru a putea descifra nuanțele intervențiilor celor doi lideri și a înțelege de ce Stalin și Mao nu s-au mai întâlnit apoi niciodată față în față. Așa cum sublinia un istoric, „accesul la sursele documentare comuniste, anterior imposibil de consultat, nu oferă răspunsuri automate... Ele ne oferă noi posibilități de cercetare, dar ne obligă să fim și mai atenți în interpretarea lor”. Trebuie să nu uităm că printre alte „creații” regimurile comuniste au introdus, ca metodă, fabricarea și aranjarea documentelor în proporții nemaîntâlnite până atunci.

În același timp, este incontestabil faptul că documentele puse în circulație în ultimii ani aduc evidente completări și clarificări. Uneori, desecretizarea lor se datorează unui gest de bunăvoință prezidențială. Astfel, cu ocazia vizitei efectuate în Coreea de Sud, în iunie 1994, președintele Boris Elțin i-a oferit președintelui coreean de atunci un lot de documente din Arhiva Președintelui, Federația Rusă, referitoare la războiul coreean.

Pentru a înțelege mai bine în ce anume constă noutatea pe care o aduc aceste acte, să întreprindem o scurtă incursiune istoriografică.

În anii '50, cercetătorii occidentali, puternic influențați de evoluțiile politice, priveau intervenția Chinei în război ca o consecință a unui complot comunist foarte bine coordonat, ce urmărea expansiunea mondială, sub conducerea Moscovei. Războiul coreean era primul pas al escaladării de la „subversiune” la „invație armată și război”.

În 1960, Allen S. Whiting și-a publicat cartea intitulată *China trece Yalu*, care a exercitat o puternică influență asupra unei întregi generații de istorici. Folosind surse din me-

diile de informații occidentale și date din ziare și reviste chineze, Whiting argumenta că spre deosebire de U.R.S.S., China nu fusese implicată în planificarea invaziei Coreei de Sud de către R.P.D. Coreeană, din iunie 1950. După izbucnirea războiului, Beijingul a căutat să obțină o reglementare diplomatică. Abia ulterior, la începutul lunii septembrie, China a demarat preparati-vele militare.

La sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, s-a produs o examinare mult mai critică a conflictului din Coreea, și pe fondul războiului din Vietnam, dar și al normalizării relațiilor chino-americane. S-a acordat o mai mare atenție preocupărilor chineze de securitate, considerate un factor esențial pentru luarea deciziei de implicare în conflict. Deși problemele economice și politice determinau Beijingul să fie reticent față de ideea războiului, teama de o amenințare directă la adresa securității a primat. S-a spus chiar că dacă forțele O.N.U. — aflate practic sub conducerea americanilor — n-ar fi depășit paralela 38°, China nu ar fi intervenit.

Surse chinezești noi, devenite accesibile în anii 1988-1990, i-au permis istoricului Chen Jian să constate că încă din august 1950

Mao și alți conducători chinezi erau dispuși să trimită trupe în Coreea, pregătirile fiind încheiate cu o lună mai înainte. Mao dorea ca prin acțiunea sa să obțină gloria de a-i fi aruncat pe americani afară din Peninsula coreeană. Era depășit astfel punctul de vedere care vedea în acțiunile Beijingului doar o reacție pasivă la politica S.U.A.

La naiba cu lalta!

Relațiile dintre Stalin și Mao au fost departe de a putea fi considerate cordiale. Încă de la început, Stalin a fost sceptic în privința șanselor de succes ale mișcării comuniste conduse de Mao în fața trupelor Guomindangului. Ca urmare a succeselor militare ale comuniștilor chinezi, la începutul anului 1948 Moscova a început să acorde asistență nemilitară lui Mao, dar i-a respins cererile repetate de a fi primit în vizită de Stalin. Pretextele folosite erau uneori hilare: campania agricolă care impunea prezența liderilor sovietici pe câmp etc.

Chiar și atunci când trupele lui Jiang Jieshi (Cian Kai Shi) au început să se retragă în derută, ambasadorul sovietic a continuat să însoțească guvernul guomindanist dintr-un loc în altul. În fond,

cu Jiang Jieshi încheiasse Stalin tratatul din 1945, prin care obținuse controlul asupra Mongoliei Exterioare, Xinjiangului și Manciuriei, cât și a bazelor navale de la Port Arthur și Dairen.

La începutul anului 1949, situația se modificase fundamental. Comuniștii chinezi reușiseră să bareze intervenția directă americană în favoarea lui Jiang Jieshi, iar prăbușirea regimului său era certă, Guomindangul a făcut o ultimă încercare de a obține un acord de pace prin intermediul marilor puteri. Stalin nu a desconsiderat apelul. S-au avansat mai

Trupele comuniste intră în Beijing, Victoria lui Mao l-a determinat pe Stalin să își modifice poziția



multe explicații. El urmărea să răpească astfel americanilor un succes propagandistic. Dorea apoi să se impună în fața lui Mao ca un maestru într-ale tacticii mișcării comuniste mondiale, singurul capabil să înțeleagă evenimentele la scară globală. Și, în același timp, să îi reamintească lui Mao și liderilor chinezi, chiar într-o manieră nu tocmai subtilă, dependența lor de sprijinul sovietic.

Dar, spre surprinderea lui Stalin, Mao a refuzat să se plezie în fața intereselor sovietice. A avut loc, în ianuarie 1949, un schimb de telegrame între cei doi lideri. Mao a respins întru totul Moscova, care îi fixa răspunsul ce ar fi trebuit să îl dea propunerii Guomindangului. A mers cu temeritatea până la a-i sugera lui Stalin ce ar trebui el să răspundă Guomindangului. Oricum, i-a precizat că negocierile erau inutile și victoria comuniștilor chinezi mai presus de orice îndoială. Pentru Stalin, o asemenea atitudine era ceva cu totul nou. Iar Mao a rămas cu suspiciunea că Moscova urmărise de fapt să stopeze ofensiva trupelor comuniste.

Spre sfârșitul lunii ianuarie, Stalin l-a trimis pe Anastas Mikoian, membru al Biroului Politic, la cartierul general al lui Mao, din provincia Hebei. Mikoian i-a promis atunci liderului chinez că tratatul încheiat cu Guomindangul avea să fie renegociat.

Victoria definitivă a comuniștilor, proclamarea Republicii Populare Chineze la 1 octombrie 1949 și reafirmarea loialității față de Moscova l-au transformat pe Mao într-o carte valoroasă în mâinile lui Stalin, pentru jocul său mondial. În luna decembrie Mao a putut, în sfârșit, să ajungă la Moscova și să fie primit de Stalin. Stenogramele întâlnirilor pe care cei doi lideri le-au avut (la 16 decembrie 1949 și 22 ianuarie 1950) au fost publicate în revista pe care o menționam. Ele pot fi comparate cu ceea ce Mao dorea să își amintească mai târziu despre respectivele

momente, cât și cu amintirile interpretului lui. Evident că din stenograme nu rezultă nici plictiseala imperială afișată de Stalin, nici demnitatea jignită a liderului chinez, imagini pe care Mao le-a acreditat mai târziu, dornic să șteargă impresia de subordonare pe care a lăsat-o. Dimpotrivă, raporturile par a fi fost cele dintre conducătorul înțelept al lumii comuniste și liderul unui foarte tânăr stat, erou victorios, dar care preluea o moștenire foarte grea. Una dintre primele idei pe care le-a exprimat Mao a fost aceea că țara sa avea nevoie de 3-5 ani de pace pentru a se refăce și a atinge nivelul de dezvoltare antebelic. Stalin l-a asigurat că nu exista nici un pericol de război. Mai mult, l-a sfătuit să ia în calcul, în politica internă, burghezia națională și să evite orice conflict cu S.U.A. sau Marea Britanie. În cursul acelei prime întrevederi, Stalin a dat înapoi față de promisiunea făcută prin Mikoian, argumentând că nu s-ar putea negocia un nou tratat cu China deoarece cel existent se baza pe acordul de la Ialta. Cel mai tare l-a afectat pe Mao intenția sovieticilor de a se amesteca în Manciuria.

La cea de-a doua întâlnire, din 22 ianuarie 1950, atunci când tot Stalin a pus în discuție o eventuală modificare a tratatului, un Mao evident iritat i-a replicat că așa ceva era împotriva acordului de la Ialta. „Adevărat, așa este – dar la

naiba cu el!“ Este, se pare, prima mențiune despre o asemenea atitudine a lui Stalin față de celebra înțelegere. La 14 februarie 1950, se semna noul Tratat sovieto-chinez. În rest, discuția s-a centrat asupra ajutorului material pe care U.R.S.S. îl putea acorda Chinei. Iată deci că în acel moment, nici Stalin nici Mao nu vedeau cea mai mică intenție de a porni o confruntare directă cu „forțele imperialiste“. Exista însă un al treilea personaj, ferm hotărât să se angajeze într-o asemenea întreprindere.

Surpriza lui Mao

La 5 martie 1949, Stalin îl primea pe liderul nord-coreean Kim Ir Sen. Acesta încerca în zadar să îl convingă că era posibilă o reunificare a Coreei prin forță. Mai mult, Stalin era preocupat de eventualitatea ca un atac să fie declanșat de Seul, așa cum îl avertiza pe trimisul său în R.P.D. Coreeană, la 17 aprilie același an. Asemenea mesaje, dublate de cererea imperioasă de a face totul pentru a menține pacea, au fost expediate de Moscova trimisului ei în Coreea în tot cursul anului 1949. Un nou apel al Phenianului a fost respins în septembrie 1949. Dar cu o nuanță: deja nu mai era refuzată total ideea reunificării prin forță a Coreei. Se cerea doar lui Kim Ir Sen să fie cât mai bine pregătit.

Tatonările lui Kim Ir Sen pe lângă Mao se soldaseră cu rezultate similare. Liderul chinez nici nu îi dăduse speranțe.

La 5 ianuarie 1950, președintele Truman anunța sfârșitul asistenței militare acordate de S.U.A. regimului guomindanist din Taiwan. Peste o săptămână, secretarul de stat Acheson fixa, într-un discurs public, „perimetrul defensiv“ al Statelor Unite din Orientul Îndepărtat în Japonia și insulele ce mărgineau China, excluzând însă teritoriul continental. La 17 ianuarie, Kim Ir Sen se plânga ambasadorului

Repere cronologice

22 august 1910. Japonia anexează Coreea
1930. Crearea în nordul Coreei a unor grupuri de partizani sub conducerea lui Kim Ir Sen

15 august 1945. Armata sovietică pătrunde în Coreea și eliberează teritoriul acesteia până la paralela 38°

8 septembrie 1945. Trupele americane debarcă în sudul Coreei

11 septembrie 1945. La sud de paralela 38° se instituie administrația militară americană

29 decembrie 1945. Declarația adoptată de Consfățuirea miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie privind crearea unei comisii sovieto-americane care să instaleze în Coreea un guvern democrat

17 iulie 1948. Adoptarea Constituției Republicii Coreea

9 septembrie 1948. Proclamarea Republicii Populare Democratice Coreene

sovietic Știkov: „Nu pot dormi noaptea pentru că mă gândesc la reunificarea țării”. La 30 ianuarie, Stalin îi asigură pe conducătorul nord-coreean că îi înțelege preocuparea, că trebuie să fie răbdător și, mai ales, că „sunt pregătit să îl ajut în această problemă”. La acea dată, Mao mai era încă prezent la Moscova, dar Stalin nu a considerat necesar să îl pună la curent cu decizia lui.

În aprilie 1950, Kim Ir Sen a vizitat Moscova. A rămas acolo aproape întreaga lună. Stalin i-a confirmat acordul său pentru invadarea Coreei de Sud. Nu au fost date încă publicității documentele oficiale ale întâlnirilor celor doi, deși în Statele Unite au apărut o serie de telegrame în acest sens. Între motivele care l-au determinat pe Stalin să-și schimbe poziția inițială, sunt citate: victoria comuniștilor chinezi, testarea de către Moscova a bombei atomice în august 1949; crearea NATO și înrăutățirea relațiilor cu Occidentul; ideea că Washingtonul nu era dispus să se implice militar în Asia.

Mână liberă lui Kim

Surpriza lui Mao a fost totală atunci când Kim Ir Sen l-a vizitat la Beijing, în luna mai 1950, și i-a spus că are aprobarea Moscovei pentru a declanșa ofensiva. Dar și el era de părere că americanii nu erau dispuși „să înceapă al treilea război mondial din cauza unui teritoriu atât de mic”.

În același timp, după întrevederea cu Kim Ir Sen, Mao i-a cerut lui Stalin detalii suplimentare. Oricum, în convorbirile cu Kim, el nu s-a opus planului acestuia și a promis că în cazul în care americanii interveneau, China va sprijini Coreea de Nord.

După vizita efectuată de Kim Ir Sen la Moscova, R.P.D. Coreeană și U.R.S.S. s-au angajat serios în pregătirile pentru război. În iunie 1950 s-a semnat un protocol special între cele două țări



Președintele Truman a reacționat imediat și cu o energie care a surprins Moscova, Beijingul și Phenianul

privind asistența tehnico-militară. Moscova se angaja să livreze mari cantități de armament și muniții, alte materiale. La 12 mai 1950, Kim Ir Sen îl informa pe ambasadorul sovietic că statul său major începuse planificarea de luptă. Experții militari sovietici s-au implicat în elaborarea planurilor de ofensivă până la nivelul de divizii. Intenția Phenianului era să atace în iunie, dar nu exista certitudinea că pregătirile aveau să fie încheiate până atunci. La sfârșitul lunii mai seoseau armamentul și celelalte materiale promise de sovietici. Din nou, nord-coreenii au insistat ca ofensiva să fie declanșată în iunie, nu iulie cum ar fi preferat experții sovietici. Argumentele lor: exista pericolul să se producă scurgeri de informații (ceea ce s-a și întâmplat până la urmă) și ploile din iulie, care ar fi încetinit înaintarea trupelor. În privința primului aspect, merită subliniat că la Washington informarea despre discuția Kim Ir Sen – ambasadorul sovietic ajungea în aceeași zi.

În paralel cu pregătirile pentru război, și U.R.S.S. și R.P.D. Coreeană și-au intensificat campania propagandistică în favoarea

păcii. Phenianul a lansat noi propuneri de reunificare pașnică a Coreei. Iar Stalin îi declara secretarului general al O.N.U., Trygve Lie, aflat în vizită la Moscova, „credința lui profundă... în posibilitatea unei coexistențe îndelungate a celor două sisteme, comunist și capitalist”.

La 27 mai 1950 întregul personal al misiunii diplomatice sovietice din Japonia se înapoia acasă. Peste trei zile, ambasadorul Știkov raporta la Moscova că pregătirile nord-coreenilor erau încheiate. La 10 iunie, la Moscova a avut loc o conferință secretă la care au participat generalul Derevianko (fostul șef al misiunii retrase din Japonia), Știkov, Li Lisan, membru al Biroului politic al Partidului Comunist Chinez, și expertul sovietic Voitinski. Abia după această întrunire și-a dat Stalin acordul final. Experții sovietici au fost retrași și de pe linia frontului, pentru a evita orice implicare directă a Moscovei.

Planul inițial de atac prevedea executarea loviturii principale pe direcția peninsulei Ongjin. În ultima clipă planul a fost schimbat, considerându-se că inamicul îl aflate. S-a adoptat decizia unei ofensive pe întregul front.

Potrivit lui V. Mastny, oricât de incredibil ar părea acest lucru, decizia alegei zilei și orei i-au fost lăsate lui Kim Ir Sen. Pretextul declanșării atacului l-a constituit pretinsa interceptare a ordinelor de invazie date de autoritățile sud-coreene. La 25 iunie, când s-au pornit operațiunile ofensive, nord-coreenii nu încheiaseră mobilizarea generală, iar materialul sovietic era încă în tranzit. Dar toată lumea se aștepta la un succes rapid, prin exploatarea factorului surpriză și prin neamestecul americanilor. Evenualitatea unui insucces nici nu fusese luată în calcul. ■

**Cristian POPIȘTEANU,
Dorin MATEI**

(Va urma)

Împlinirea a 105 ani de la nașterea (30 ianuarie 1892) și a patru decenii de la moartea (30 ianuarie 1957) lui Grigore Gafencu, om politic, publicist, diplomat patriot, prilejuiește organizarea unei expoziții memoriale la sediul Muzeului Național de Istorie, în colaborare cu Arhivele Naționale ale României.

Cercetarea fondurilor păstrate în arhive și a patrimoniului muzeistic îmbogățit cu obiecte ce au aparținut familiei Grigore Gafencu a permis depistarea și expunerea pentru prima dată a unor mărturii de mare valoare istorică și diplomatică.

Un prim grupaj de exponate evocă copilăria și anii de formare a viitorului diplomat, fiu al inginerului Alexandru (Saunders) și al Ralucăi Gafencu, coborâtoare din neamul boieresc al Costăcheștilor din Basarabia, după cum scria Nicolae Iorga. Un alt set de documente sunt din timpul campaniei din Bulgaria (1913) la care a luat parte, impresiile fiind consemnate într-un caiet de format mic în peste 50 de file, prefăcute de o scrisoare a mamei sale.

Grigore Gafencu a participat la războiul de reîntregire a neamului din anii 1916-

REMEMBER



GRIGORE GAFENCU

1918, ca ofițer de aviație, distins cu ordinul militar „Mihai Viteazul”¹.

Alte expozate se referă la activitatea sa de ziarist, de fondator și director de publicații, precum Revista vremii, cotidianele Argus (1923) și Timpul (1937), al Agenției Rador (iunie 1921).

Un spațiu amplu din expoziție este rezervat omului politic, membru de frunte al Partidului Național-Tărănesc, ales deputat în Parlamentul țării în anul 1928, care a deținut importante funcții: secretar general la Ministerul afacerilor străine (1928), subsecretar de stat la lucrările publice și comunicații

(1929-1930), la Președinția Consiliului de Miniștri (1930), la Ministerul afacerilor străine (1932) și la industrie și comerț (1933). Din 21 decembrie 1938 a fost numit ministru al afacerilor străine al României, demnitate pe care a deținut-o până la 1 iunie 1940.

Din memoriile sale, inedite la acea vreme, Magazin istoric a publicat ample selecții în nr. 11, 12/1981, 1/1982, 7-12/1985, 1/1986.

¹ Despre cariera de aviator a lui Grigore Gafencu, cititorii noștri vor afla date suplimentare într-unul din numerele viitoare ale revistei -n.r.

Adevărata măsură a deosebitelor sale calități de diplomat, Grigore Gafencu a probat-o în timpul acreditării ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Moscova, între 10 august 1940-22 iunie 1941, perioadă pe care o va descrie în lucrarea *Amintiri din zile grele*, misiunea mea la Moscova. Din însemnările zilnice sunt prezentate extrase din cele cinci caiete, păstrate mai întâi la Stockholm, apoi la Geneva, care dezvăluie problemele dificile cu care se confrunta în capitala sovietică, reușind să găsească calea cea mai bună pentru apărarea intereselor românești. (Extrase din rapoartele diplomatice trimise de Gafencu de la Moscova Magazin istoric a publicat în avanpremieră în nr. 5-9/1995.)

La 15 noiembrie 1941 Grigore Gafencu s-a stabilit în Elveția, unde va pleda pentru desprinderea României de statele Axei. În timpul Conferinței de Pace de la Paris, împreună cu alți fruntași politici români, a elaborat două memorii în care sunt înfățișate drepturile României ca urmare a intrării țării noastre în războiul anti-hitlerist la 23 august 1944 și a încheierii armistițiului. Se detașează între documentele din acea perioadă, scrisoarea expediată de Grigore Gafencu lui Alexandru Crețeanu privind necesitatea elaborării unui memoriu către Anglia și Franța în legătură cu desfășurarea Conferinței economice de la Paris și tratativele pe care le ducea în S.U.A., pentru ca memoriul să fie remis guvernului american.

De la 20 februarie 1948, odată cu ridicarea cetățeniei române, Grigore Gafencu s-a angajat în lupta emigrației române împotriva regimului totalitar, impunându-se ca un lider marcant al acesteia. Elocvente sunt, dacă este să subliniem doar o parte din documentele ce fac parte din fondul familial Grigore Gafencu, declarația prin care examinează activitatea politică și motivele ce l-au determinat să plece din țară; interviul acordat unor posturi de radio străine în legătură cu dezacordul față de regimul comunist instaurat în România la 6 martie 1945; conferința despre comunism și U.R.S.S.; înregistrarea pe bandă de magnetofon a aprecierilor sale privind vizita lui Bulganin și Hrușciiov la Londra, 7 mai 1956; materialul redactat privitor la Congresul al XX-lea al Partidului Comunist

al Uniunii Sovietice din 1956; buletine de știri întocmite și difuzate la Radio „Europa Liberă” în 12 septembrie 1954, privind situația U.R.S.S. după moartea lui Stalin sau referitoare la criticile aduse de N.S. Hrușciiov, noul lider de la Kremlin, activității staliniste în 1956; discursul rostit la Paris referitor la situația din Ungaria, 1 noiembrie 1956.

Alte mărturii amintesc activitatea sa în cadrul unor organisme al căror membru a fost: Comitetul Național Român (C.N.R.), Uniunea Pan Europeană, Mișcarea Europeană, Uniunea Europeană a Federaliștilor, al cărei președinte a și fost. Din intensă corespondență semnalăm scrisoarea primită de la Constantin Vișoianu privind organizarea C.N.R. pe baza unor principii de autonomie, și cea trimisă de generalul Ion Gheorghe, fost ministru în Germania, cu privire la reorganizarea C.N.R. în S.U.A. și a legăturilor sale cu generalul Nicolae Rădescu.

Prin conferințele ținute Grigore Gafencu poate fi considerat un precursor al ideii de creare a unei Europe Unite, fapt probat de broșura *Mișcarea Europeană* – baze pentru o politică europeană de est (1949), articolul *Europa Unită*, pentru Consiliul Național Europa Liberă din New York (1949), alte intervenții la reuniuni internaționale de la Bruxelles (1949), Lucerna (1955), Paris (1956) ș.a.

Un ultim set de documente se referă la decesul și înmormântarea sa la Paris¹, la omagierea postumă a celui pe care Mircea Eliade îl considera „european în sensul că a înțeles de mult că atât pentru noi, cât și pentru celelalte popoare europene, singura soluție era federalizarea Europei”.

Din documentele inedite aflate în fondurile Grigore Gafencu de la Arhivele Naționale ale României², prezentăm cuvântarea pe care a ținut-o la postul de Radio „Europa Liberă”, la 18 mai 1953, la moartea generalului Nicolae Rădescu (vezi și Magazin istoric, nr. 2/1993).

Elena ISTRĂȚESCU

¹ La intervențiile soției sale, Esmée Blanche Gafencu (decedată în 1978), rămășițele pământești ale lui Grigore Gafencu au fost aduse în țară în 1968 și reînhamate la cimitirul Bellu.

² Aceste documente provin de la domnul Ismail Husein, moștenitorul legal al lui Grigore Gafencu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

LA ȘCOALA AMARĂ A EXILULUI

GRIGORE GAFENCU

Moartea generalului Nicolae Rădescu va tulbura în aceeași măsură sufletul românilor din țară, ca și sufletul acelora care în străinătate au închinat viața lor luptei pentru dezrobirea neamului. Cei din țară știu câtă încredere puteau să aibă în bărbatul neînfricat, cu atât mai dâră față de dușmani cu cât vremile erau mai grele, și primejdiile mai mari. Iar românii din afară găseau mângâiere și îmbărbătare când, după dezamăgirile care îndurerează viața în surghiun, se puteau încălzi la flacăra credinței sale în izbânda cauzei românești. Fiecare epocă din istoria unei țări are bărbații săi mărunți, care se potrivește cu păcatele vremii în care trăiesc, și puținii săi bărbați mari, care prin virtuțile lor deosebite izbutesc să lase în urma lor, chiar în vremile cele mai întunecate, o dâră de lumină. Am avut astfel epoca citorilor noștri de țară, epoca făuritorilor României neatârinate, unite și mari, epoca luptătorilor în-suflețiți pentru înscăunarea unei cinstite democrații românești.

În epocă azi, când cea dintâi virtute e aceea care îndeamnă la rezistență împotriva cotoritorilor străini, generalul Nicolae Rădescu era menit să fie purtă-

tor de cuvânt și soldatul fără teamă al neamului. În două rânduri, generalul Rădescu a spus *nu*, în fața unor vrăjmași puternici și neiertători. A spus *nu*, în fața lui Killinger, trimisul lui Hitler, care, prin cuvintele și faptele lui, jignise mândria sa de român și de bărbat liber. Jignirea împotriva căreia se ridicase generalul Rădescu nu avea un caracter personal; nimeni nu se gândise să se lege de el și să-i facă un rău. Iar generalul nu avea o funcție de stat, cu caracter oficial, care să-l fi silit să apere față de greșelile unui străin onoarea țării românești. Era un simplu particular, un ofițer ieșit la pensie. Protestul lui, care a stârnit mânia stăpânilor de atunci și care l-a dus la închisoare, era o zvâcnire de mândrie a unui om modest și cumsecade, aproape necunoscut,

Generalul N. Rădescu



o manifestație anonimă, care a avut un răsunet cu atât mai mare, cu cât ar fi dorit mai mult s-o fi făcut și ei, toți oamenii cumsecade și modești. E taina adevăratelor fapte de eroism că ele izbutesc, cu mijloacele cele mai simple, care uneori sunt și cele mai îndrăznețe, să trezească în cât mai multe suflete aventuri de generozitate și de aleasă omenie.

Generalul Rădescu a spus de asemeni *nu*, în fața invaziei bolșevice și a cărmuirii nelegiuite ce se pregătea sub oblăduirea și la porunca Moscovei. De această dată nu mai era un simplu particular. Vitejia pe care o dovedise pe timpul ocupației hitleriste îi deschisese calea onorurilor. Purtat de încrederea neamului, ajunsese în fruntea statului. La postul la care fusese ridicat, tăcerea ar fi putut aduce foloase mari. Generalul Rădescu nu a fost însă niciodată omul foloaselor. Nepăsător de făgă-

duelile ce i se făceau, la postul său de prim-ministru, cum fusese odinioară nepăsător de liniștea de care se bucura ca pensionar, a spus ce avea pe inimă, cu hotărâre și seninătate, înfruntând urgia unei gloate dezlănțuite și denunțând pe cei care, în umbră, pregăteau încătușarea țării.

Fiecare dintre cuvintele sale de atunci îi puteau săpa numai-decât mormântul. El le rostea însă liniștit, fără fățarnicie, deslușind dincolo de îndeletnicirile sale de cărmuitor, menirea sa de a fi din nou purtătorul de cuvânt al neamului, un simplu cetățean, dar până la capăt și veșnic un român liber. Și din nou frații săi români, de la un colț al țării la altul, tresăreau de mândrie, ascultând cuvintele sale, ieșite parcă din gândul și din inima lor. Ele vesteau, aceste cuvinte, chiar în ajunul cumplitelui prăpăd pe care nici o putere omenescă nu-l mai putea stăvili, și înainte ca marea tăcere să se fi întins în țară, că sufletul neamului românesc se împotrivesc soartei nedrepte, și că va rămâne nesupus până la capăt, până în ziua mântuirii.

Acest nu, rostit cu aceeași abărăție, când în fața slugilor lui Hitler, când în fața zbirilor lui Stalin, va răsună multă vreme încă în istoria noastră, păstrând vie amintirea glasului unei țări, azi amuțite; e solemna protestare a unui neam întreg, protestare pe care nici o siluire nu o poate înăbuși, împotriva samavolniciei unor stăpâni, străini de firea și de năzuințele lui. Și e un temei pe care ne putem rezima oricând, atunci când cerem liberarea țării. Chiar în aceste zile, când la îndemnul cărmuitorilor americani, care pomenesc de drepturile, și de libertățile noastre, Moscova răspunde că tot ce s-a întâmplat la noi s-a întâmplat de bună voie, și pentru că așa dorea poporul, avem prilejul să amintim că cele din urmă cuvinte *libere* rostite la noi, cuvintele celui din urmă prim-ministru liber al țării, au veștejit și au dat în vileag, chiar în clipele când se împlinea, păcatul împotriva voinței și al ființei neamului românesc.

Generalul Rădescu știa de atunci că poartă adevărul cu el. E credința care a hotărât purtarea lui, în anii pe care îi mai avea de trăit. Scăpat ca prin minune din ghearele vrăjmașilor a ajuns în străinătate, nu ca să se poie la adăpost, ci pentru a împărtăși adevărul pe care-l aducea cu el tuturor acelor care trebuiau să fie de ajutor. Nu avea nici o îndoială cu privire la acest ajutor, știa că are să vie.

L-am întâlnit când, după o mai lungă ședere în insula Cipru și apoi la Lisabona, a sosit la Paris. Îl văd și acum, înalt, slab și drept, vorbindu-mi cu o credință neșovăitoare despre vederile și așteptările sale. Un gând îl stăpânea, depășind toate celelalte griji: întoarcerea în țară. Era ca și cum mintea sa, apăsată de amintirea celor lăsați în urmă, era grăbită să treacă peste cele legate de o vremelnică despărțire, ca să se poată adăposti în viitor la sânul unei patrii libere.

Generalul Rădescu nu cunoștea încă, în toată întinderea ei, atât de greua încercare prin care trecea lumea liberă, ieșită cu puteri sleite și cu iluzii înșelătoare din cel mai cumplit război și nevoită, înainte de a-și putea pleca urechea la glasul adevărului și la suferințele popoarelor vecine, să facă față primejdiei care și pe ea o amenința, reîntre-mându-și puterile și oțelindu-și voința.

Generalul Rădescu încă nu știa că soarta unui luptător în exil e o lungă și chinuitoare așteptare. După cum nu știa cât de singur e sortit să fie, cât de despărțit de semenii săi, un luptător în exil. În țară, când ridicase glasul, sfidând o moarte sigură, simțise cum un popor întreg, tresărind la auzul vorbelor sale, se strânsese cu încredere și cu dragoste în jurul său.

Cum nu era oare să se strângă în jurul său, în străinătate, un pumn de exilați?

Și totuși nu s-a strâns. Fiindcă crunta lege a exilului săpa dragostea și încrederea între frați. Și fiindcă fiecare poartă în exil, împreună cu povara nevoilor și a grijilor sale, amintirea unui glas al țării, prin care deseori nu mai răsună decât îndemnurile propriilor lui năzuinți sau interese.

La școala amară a exilului, generalul Rădescu și-a sleit puterile de viață. Rezistența trupului era sortită să fie cu atât mai slabă, cu cât flacăra unei credințe neînduplecate era mai mistuitoare. Generalul Rădescu s-a stins fiindcă nu mai putea aștepta: îi era dor fără margini de țară, de izbândă, de unire între români. Prin moartea sa, el poartă solemna lui protestare mai sus, acolo unde neamul nostru greu încercat a găsit totdeauna ascultare.

Îl revăd acum, cum l-am lăsat la New York, în toamna trecută, când am luat rămas bun de la el. Rezimat în jilt, mai slab și totuși mai drept ca niciodată, îmi mărturisea teama lui că puterile nu-l vor ajuta să ducă lupta mai departe. Apoi, închizând ochii, ca și cum ar fi vrut să treacă de la cele vremelnice la cele veșnice, mi-a spus ca în șoapte: „Când ne vom revedea în țară, vom avea multe de chibzuit”.

Da, domnule general, ne vom revedea în țară. Vom fi acolo, cu dumneata în frunte, în ziua, care știm că va veni, când țara se va scula din mormânt.

Până atunci, se vor găsi români cu suflet și de bună voință care să ducă mai departe lupta dreaptă de care numele dumitale va rămâne legat în veci. ■

NOI FILE LA

„DOSARUL BERNA“

Dr. ALEXANDRU POPESCU

Presa românească din 1955 conține numeroase referiri la atacul asupra misiunii diplomatice românești de la Berna, declanșat la 14 februarie 1955, în care se acreditează ideea că acesta fusese executat de un grup de „transfugi“, aflați în slujba unor „organizații dușmănoase României“. Este condamnată uciderea șoferului misiunii, Aurel Șeșu.

Și în coloanele presei străine au apărut, în aceea perioadă, relatări, acțiunea fiind prezentată drept un act de protest al unor patrioți români împotriva aservirii țării intereselor sovietice și comunizării sale. Se dădeau și informații destul de seci asupra procesului intentat în Elveția membrilor grupului de atacatori care, nu multă vreme după pronunțarea sentinței, au părăsit închisoarea.

Tăcerea se va așterne apoi asupra episodului, foarte rar evocat chiar în lucrări privind istoria „Războiului rece“, apărute în vest.

Documente identificate de noi în Arhiva politică a Ministerului federal de externe din Bonn aduc noi informații asupra implicațiilor „cazului Berna“.

Contraziceri ciudate

Cel dintâi dintre aceste documente este o sinteză realizată de „Grupa de cercetări sud-est“ din München (7 martie 1955) pentru informarea Ministerului federal de externe (aflat în arhivă la cota III 558/55), pe baza unor informații provenite de la un fost ofițer român, colaborator, în acel moment, al unui „serviciu de informații străin“ (fișec, nu i se indică numele).

Prima parte a relatării conține informații despre identitatea membrilor grupului de atacatori și despre modul în care a fost pregătită acțiunea.

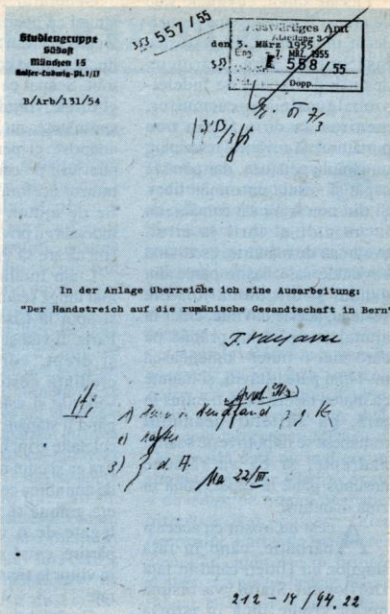
Inițiatorul atacului împotriva oficiului Legației Republicii

Populare Române la Berna a fost Ovidiu Beldeanu, originar din Transilvania de Nord. Era, la acea dată, în vârstă de 30 de ani. În 1952 se refugiasse în Occident prin Iugoslavia, după ce fusese anchetat, în condiții deosebit de dure, care l-au marcat pentru restul vieții. Dorința sa era să atragă atenția întregii lumi asupra „violării poporului român“.

Ajuns în lagărul de refugiați de la Triest, a stabilit contacte cu alți doi români, grăniceri, care trecuseră în Iugoslavia, și doi studenți, care își căutaseră libertatea în vest și „doreau să facă o faptă deosebită“. Beldeanu a luat, de asemenea, legătura, din lagărul de la Triest, cu fostul căpitan Nicola, „seful informațiilor“, generalul Gheorghe

(fostul atașat militar și apoi ministru al României la Berlin, autorul cărții *Drumul României spre statul satelit*). Nicola nu a putut însă să îi procure un permis de călătorie în Germania. De aceea, cei cinci, cu mijloace proprii și fără hârtii de identitate, au trecut ilegal granița austriacă și cea germană, ajungând, la 28 decembrie 1953, la München.

În documentele menționate nu se spune cum s-a născut ideea ca lovitură să fie îndreptată contra Legației române din Elveția. Știm doar că, inițial, Beldeanu se gândise la o acțiune proprie, cu caracter demonstrativ-politic. În cursul elaborării planului, despre care nu le vorbise complicilor săi, pretinzând însă „fidelitatea lor oarbă“, a luat legătura cu reprezentanții unor servicii de infor-



mații. Părăsind Münchenul, deoarece nu găsisse condiții potrivite pentru a pregăti acțiunea, Beldeanu s-a stabilit la Konstanz, în zona de ocupație franceză, unde a fost cooptat de serviciile de informații, într-o „grupă de pază”. I-a adus și pe complicitii săi, care, de asemenea, își câștigau pâinea în același fel.

Nu este clar în ce măsură autoritățile franceze și „Biroul 2” au fost informate de intențiile lui Beldeanu. Sigur este că „Biroul 2” a cerut informații despre Beldeanu de la un agent al său de origine română, acesta având impresia că francezii știau deja de intențiile sale.

Același informator arăta că, de-a lungul perioadei în care și-a desfășurat pregătirile, Beldeanu se ducea adesea la Berna unde încerca să își facă relații la Legația României, fotografia clădirea și făcea desene. A stabilit legă-

turi – probabil cu ajutorul francezilor – cu autoritățile elvețiene. Se pare că un înalt funcționar al poliției din Berna a știut despre data atacului ca și despre felul în care acesta urma să fie executat. Nu este clar de unde a procurat Beldeanu pașapoarte elvețiene pentru cele 5 persoane participante la acțiune care s-au deplasat la Berna și de unde și-a procurat arme, grenade, măști etc., precum și bani.

Alte noutăți senzaționale

Atacul a început la 14 februarie 1955, aproximativ la ora 22. La 16 februarie, Beldeanu i-a trimis pe doi dintre complicitii săi la autoritățile elvețiene, după ce ținuse legația ocupată 42 de ore. Al treilea dintre complicitii care au rămas cu Beldeanu a dispărut,

iar celălalt a ajuns la poliție. Despre persoana dispărută Beldeanu a afirmat, față de presă, că, de fapt, nu a existat. Probabil acesta a fost cel care l-a omorât pe șeful legației, Aurel Șetu, pe numele său adevărat Petrescu, și de aceea a trebuit să dispară. Cei care s-au predat după atac – Beldeanu și doi dintre complicitii săi – nu și-au scos măștile și nici poliția elvețiană nu a pretins aceasta; nu există nici o fotografie de presă care să îi arate pe cei trei fără mască.

În continuare, cităm din documentul german: „din exterior, pare că atacul asupra legației a avut un caracter politic. Acest caracter a fost, în mod deosebit, accentuat, ca și afirmația că aceasta a fost fapta unor tineri emigranți disperați. Dacă se examinează aceste afirmații, se ajunge la unele contraziceri ciudate”.



0 versiune românească despre atentatul de la Berna

DUMITRU TĂNĂSESCU

„Proces-verbal al ședinței Prezidiului Marii Adunări Naționale din ziua de 16 februarie 1960 [...] La punctul doi al ordinii de zi, sunt discutate următoarele cereri pentru comutarea pedepsei capitale:

1. Beldeanu Oliviu – trădare de patrie, acte de teroare...

Pentru condamnații Beldeanu Oliviu, Sevișanu Igor, Ioanid Alexandru, Ioanid Paul, Glantzstein Abrașa Sașa zis Mușat și Obedeanu Haralambie se hotărăște respingerea cererilor de comutare a pedepsei capitale”.

S-a scris foarte puțin despre atacul executat în februarie 1955 împotriva Legației române din Berna. Faptele petrecute atunci, ca și mobilurile acțiunii, sunt greu de reconstituit, în absența documentelor. Ținând cont de natura acțiunii, de numeroasele semne de întrebare ce mai persistă, s-ar putea nici să nu existe prea multe documente scrise, iar cele

care sunt să nu iasă prea curând la iveală. Deocamdată, putem oferi cititorilor revistei Magazin istoric datele unui raport înaintat de organele de justiție la solicitarea Marii Adunări Naționale, pe baza căruia s-a luat, la 16 februarie 1960, decizia de respingere a cererii de grațiere înaintată de Oliviu Beldeanu, conducătorul acțiunii îndreptate contra Legației române din Berna, și câteva documente inedite provenite din arhivele germane. Trecând peste tonul și epitetul folosite la vremea respectivă, peste inerentele deformări politice pe care le conține un asemenea document, putem desprinde o schiță biografică a lui Oliviu Beldeanu și reconstitui, în mare, faptele. Să mai precizăm că la aceeași dată au fost respinse și cererile de grațiere ale membrilor celebrului „grup Ioanid”, implicat într-un alt episod obscur, atacul armat comis asupra unei mașini cu bani a Băncii Naționale.



În primul rând faptul că, după ocuparea legației, s-a cerut guvernului român eliberarea următoarelor persoane: generalul Aurel Aldea, fost ministru de interne; episcopul unit Ion Suciu; Ilie Lazăr, fruntaș al partidului național-tărănesc; Constantin Brătianu, din conducerea partidului liberal; dr. I.A. Mureșanu, fost director al ziarului național-tărănesc *Ardealul*. Aceasta se pare că a fost o „manevră tactică”, deoarece, la data respectivă, generalul Aldea și episcopul Suciu erau deja morți, iar despre celelalte persoane se bănuia că, de asemenea, nu mai sunt în viață. În acest context, autorii sintezei germane se întrebau: „De ce a pretins Beldeanu eliberarea unor persoane deja moarte și de ce nu a cerut eliberarea lui Iuliu Maniu despre care se credea că mai era în viață?” De fapt, Iuliu Maniu murise deja în 1953. Este posibil ca această condiție, pusă de Beldeanu, să fi avut drept scop

să justifice prelungirea ocupării legației, lăsând să se înțeleagă că atacul a avut alte scopuri. Însuși faptul că Beldeanu a pretins că se numea „căpitanul Mare” lasă loc unei asemenea concluzii. Cine era, de fapt, acest personaj?

În prima parte a lunii decembrie 1954 avusesse loc procesul unor spioni parașutați dintr-un avion american. Toți acuzații au fost condamnați la moarte, dar figura principală a grupului, căpitanul Sabin Mare, lipsise din sala de judecată. Reușise să scape inițial de trupele de urmărire, dar în cele din urmă fusese ucis. Bineînțeles, în cursul judecății, nu se dăduseră nici un fel de detalii despre sursa informațiilor care duseseră la capturarea spionilor. Se pare că acela care furnizase detalii Securității fusese un membru al grupului, care se predase autorităților. A existat însă și presupunerea că nu acesta, ci unele „cărțițe” comuniste infiltrate în Occident furnizaseră informațiile.

Această presupunere a fost confirmată atunci când o altă grupă de spioni, trimisă de englezi, a fost capturată și judecată, membrii ei fiind executați, la începutul lui decembrie 1954. „Apare ca sigur că Bucureștiul a fost informat din vest și că în cadrul acestei acțiuni a fost implicată și Legația României din Berna”, în actele căreia s-ar fi aflat numele surselor – trăga concluzia documentul menționat. Prin intermediul unor agenții de presă a fost răspândită vestea că, la Legația României s-ar afla și planuri privitoare la atacuri asupra unor puncte militare, poduri, aeroporturi, tuneluri din Elveția. Curtea federală de justiție a considerat aceste planuri ca „invenții”; nu a fost însă respinsă ideea că, între actele aflate la Legația României, s-ar fi aflat liste conținând numele unor agenți dintr-o rețea de spionaj românească. Beldeanu, împreună cu oamenii săi, au scotocit, în cursul celor 42 de ore în care s-au aflat în legație,

Centrul de contraspionaj din Triest

Oliviu Beldeanu se născuse în 1925. Tatăl lui avea o oarecare stare posedând, până la naționalizarea din 1947, concesiunea a două cinematografe, un hotel și un restaurant în orașul Dej. Documentul citat ținea să precizeze că fusese arestat „pentru activitate contrarevoluționară ca membru activ în P.N.Ț.”.

La vârsta de 15 ani, Oliviu Beldeanu făcuse parte din organizația „Frunză verde”, împreună cu alți colegi de liceu. Documentul o caracteriza drept o organizație cu caracter legionar, ce urmărea „să se dedea, în grup, la inițierea de acțiuni huliganice, îndreptate împotriva minorităților conlocuitoare”. Până la urmă – probabil, după ianuarie 1941 – elevii ce făceau parte din „Frunză verde” au fost eliminați din școală.

Și-a continuat studiile la Liceul industrial „Polizu”, din Capitală. După 23 august 1944, a intrat în Partidul Național-Tărănesc. A fost

numit președinte al organizației de tineret a partidului din județul Someș. După campania electorală din 1946, s-a ascuns în București. Ulterior, s-a înrolat în mișcarea de rezistență anticomunistă, îndeplinind rolul de om de legătură între membrii grupului din Munții Făgăraș și membrii din conducerea P.N.Ț. de la București. A reușit să scape, în 1948, atunci când grupul respectiv a fost arestat. Și-a procurat acte false, pe numele de Mihai Dumitru, și a încercat să fugă din țară. A fost prins și condamnat, sub numele fals, la 3 luni închisoare corecțională, fără a fi identificat. După executarea pedepsei, s-a mutat în comuna Cheglevici, la frontiera cu Iugoslavia. În noaptea de 1 ianuarie 1949, a reușit să treacă granița.

Potrivit documentului menționat – dar și practicii curente în acei ani, când relațiile țării comuniste cu Iugoslavia erau foarte încordate – a fost recrutat de serviciul iugoslav de informații. După un instructaj de specialitate, a revenit în aprilie clandestin în România cu misiuni de spionaj și diversiune. A rămas doar două zile,

întreaga clădire. O serie de acte găsite au fost puse la dispoziția poliției elvețiene. Ele au fost redat ambadorului român, Stoffel, desigur, după fotografierea lor.

Ciudătenia comportării ambadorului

Unul din aspectele cele mai ciudate ale acestei afaceri a fost comportamentul ambadorului Emmerich Stoffel. De ce, la început, nu a permis poliției elvețiene accesul în ambasadă? De ce poliția a fost alertată abia la 4 ore după producerea atacului și aceasta doar în urma împușcăturilor care l-au ucis pe șoferul Aurel Șețu (Petrescu)? De ce nu a opus Stoffel o rezistență energetică atacului?

Numele lui Stoffel apare pentru prima oară în legătură cu evenimentele de la Grivița

din 1933, în urma cărora a fost condamnat la 3 luni închisoare, rămânând în evidențele Siguranței. Șvab din Ceacova, el fusese activ în rândurile tineretului comunist, încă din 1928, iar în 1931 fusese primit în partidul comunist. Rolul jucat în evenimentele din 1933 l-a propulsat în rândurile conducerii partidului. Până în 1940, a făcut cunoștință, de mai multe ori, cu Siguranța și cu închisorile. În timpul regimului Antonescu, a fost condamnat la 15 ani ocnă, dar a fost eliberat după 23 august 1944.

În perioada după 1944, datorită originii sale germane, Stoffel a rămas în planul al doilea, dar în 1946 a fost numit prim-secretar de partid la Reșița. Trei ani mai târziu, prelua conducerea secțiunii pentru germani din cadrul Ministerului pentru naționalități și devenea președinte al Comitetului german antifascist. În 1951, intra în serviciul diplo-

matic și curând a fost numit șef al misiunii diplomatice de la Berna. Autorii documentului german considerau că după atacul asupra legației, el ar fi trebuit să fie rechemat la București pentru a da relații, dar, până în momentul redactării raportului, nu se întâmplase aceasta, având și familia împreună cu el, la Berna.

Un personaj care, de asemenea, ridică o serie de întrebări a fost șoferul Șețu-Petrescu. De unde a știut Beldeanu că acesta nu era prezent, în seara atacului, în legație? A fost ucis Șețu-Petrescu pentru că s-a împotrivit cu arma atacatorilor sau s-a dorit „să fie înlăturat din drum”? O altă întrebare, pe care și-o puneau autorii sintezei: „A fost el păianjenul care conducea rețeaua de spionaj din legație? Ce știa el – și ce rol a jucat acest lucru în asasinarea sa – despre Stoffel și relațiile sale cu autoritățile occidentale?”.



distribuind material de propagandă. La începutul lunii iulie, același an, a fost trimis cu noi misiuni de propagandă și spionaj.

Peste numai o lună, a încercat, împreună cu un alt român, să fugă din Iugoslavia în Austria. Prins și aruncat de patronii săi în închisoare, a rămas arestat până în septembrie 1951. După această perioadă de penitență, a fost recuperat și trimis cu misiune de spionaj în Italia și Triest.

Ajuns acolo, a intrat imediat în legătură cu reprezentanții serviciului de informații american. Legătura lui a fost Ion Streja, maior, din partea „centrului de contraspionaj din Triest, numit C.I.C.”. La Triest, Beldeanu a îndeplinit mai ales misiuni de agent recrutor printre românii ajunși acolo, de la care culegea și informații despre starea de spirit din țară. Printre beneficiarii rapoartelor lui, documentul identifica și Foreign News Service (Serviciul de știri externe), pe care îl numea o sucursală a postului de radio „Europa Liberă”.

În vara anului 1952, plecând Ion Streja din Triest, agentul de legătură a devenit Antony

Belesay. În vara lui 1953, acesta l-a prezentat pe Oliviu Șefului său, Martin. Din acel moment, Beldeanu a trecut și la organizarea unor acțiuni de forță. Astfel, și-a pregătit o echipă cu ajutorul căreia urma să ia cu asalt un vas românesc ce trebuia să ancorage în portul Triest. Planul a eșuat pentru că vasul așteptat era sub pavilion iugoslav. La fel, a eșuat tentativa de a ataca vasul bulgăresc „Hristo Smirneski”, ancorat în portul Triest.

În toamna anului 1953, Beldeanu a primit ordin să își deplaseze grupul în R.F. Germania. Înainte de a pleca din Triest, a avut mai multe întâlniri cu Martin și Belesay, în cursul cărora a fost instruit asupra modalităților de realizare a legăturii în viitor.

Ajunși în R.F.G., Oliviu Beldeanu și o parte a membrilor grupului său s-au stabilit la München. Între emigranții cu care a luat legătura s-a numărat și generalul Ion Gheorghe, fostul atașat militar și apoi ministru român la Berlin.

În decembrie 1953, Oliviu Beldeanu s-a angajat într-o unitate a trupelor de ocupație



Concluzia sintezei era următoarea: „Desfășurarea ulterioară a cazului Berna va aduce probabil și alte noutăți senzaționale. Este posibil ca atacul inițiat de Beldeanu și oamenii săi să fie doar declanșatorul unei explozii mai mari”.

„Europa Liberă” condamnă atacul

Un alt document, aflat în Arhiva politică a Ministerului german federal de externe, sinteza intitulată *Emigrația românească – mijlocul lui aprilie 1956*, întocmită, de asemenea, de „Grupa de cercetări sud-est” din München, aduce noi informații despre „dosarul Berna”.

În primul rând, se menționa faptul că „Liga românilor liberi” organizase o conferință de presă, la care se arătase că acuzații erau membri ai respectivei organizații și că acțiunea lor nu a avut nimic de a face cu „căutarea unor documente”.

Cu privire la judecarea cazului în Elveția, sinteza atrăgea atenția asupra faptului că o serie de depoziții nu au fost luate în seamă de instanță și că au fost admiși doar acei martori care nu puteau produce „surprize” cu privire la „documentele secrete”.

De asemenea cu privire la desfășurarea procesului la Berna se făcea următoarea remarcă: „Este în afara oricărei îndoieli că înțelegerea cu serviciile de informații din vest și cu autoritățile elvețiene a făcut ca procesul să lase pe planul doi implicații informative. Nici instanța, nici acuzații, nici martorii nu s-au referit la asemenea aspecte. S-a observat că și Bucureștiul a avut aceeași dorință”. Această estompare a motivației reale a atacului, așa cum a reieșit ea, inițial, chiar din relatările poliției și, ulterior, din depozițiile martorilor, nu a putut însă ascunde cu totul faptele. În ultimul său cuvânt, Beldeanu a produs o adevărată senzație, atunci când a încercat să vor-

bească despre documentele de spionaj aflate la legăție. Președintele instanței a respins imediat subiectul.

După opinia autorilor sintezei, care, desigur, au avut la dispoziție documente și mărturii confidențiale, erau de subliniat următoarele aspecte legate de „dosarul Berna”.

Beldeanu și grupul său au remis poliției elvețiene documente sustrate din misiunea diplomatică română din care reieșea activitatea de spionaj desfășurată de aceasta. Ulterior, documentele au fost înapoiate misiunii diplomatice românești.

Relațiile lui Beldeanu și ale oamenilor săi cu serviciile de informații din vest puteau fi considerate un fapt stabilit. De aici decurgea concluzia potrivit căreia, cel puțin inițial, acțiunea a fost pregătită în comun cu acestea. Altfel, de unde puteau ști atacatorii că, în noaptea de 14-15 februarie 1955, urma să vină un curier de la București, care i-a

franceze dislocată în localitatea Konstanz, împreună cu Ion Chirilă, unul dintre membrii grupului său. Orașul prezenta și avantajul că se afla lângă frontiera elvețiană.

Acasă la Viorel Tilea

În cursul anchetei la care a fost supus după prinderea și aducerea lui în țară și la care face referire documentul pe care l-am menționat, Beldeanu a vorbit și despre un plan ce prevedea un atac terorist îndreptat contra membrilor unei delegații sovietice ce participa la o conferință internațională, la Geneva. Acțiunea nu s-a materializat.

Se pare că imediat după aceea, Beldeanu a început să pregătească acțiunea îndreptată contra Legăției române din Berna. A întreprins mai multe drumuri în Elveția, pentru a studia topografia locului. A procurat apoi armament și echipament (două pistoale mitralieră, patru pistoale, un pistol cu amortizor, o trusă de spargere, lanterne, sfoară, măști contra gazelor).

La anchetă, Beldeanu a declarat – dar nu este exclus ca el să fi spus exact ceea ce doreau anchetatorii să audă – că serviciul de informații american i-a cerut să nu întreprindă nimic până ce nu își va fi instruit temeinic membrii grupului. Drept urmare, Oliviu Beldeanu, Ion Iahoda, Alexandru Botel, Dumitru Ochiu și Teodor Ciochină s-au întâlnit de mai multe ori în locuința lui Iahoda, exersând mânăuirea armamentului și punând la punct detaliile operațiunii. Apoi, au continuat pregătirea la Konstanz, unde li s-a alăturat Ion Chirilă și Stan Codrescu. Ca argument că acțiunea a fost planificată cu ajutorul serviciului american de informații, documentul preciza că Dumitru Ochiu a ridicat problema duratei acțiunii. El se temea că permisia aeordată de la unitate, fiind mai mică decât durata preconizată a acțiunii, patru zile, putea avea neplăceri. Beldeanu l-a asigurat că problema urma să fie rezolvată de americani.

În dimineața zilei de 14 februarie 1955, echipa condusă de Beldeanu s-a deplasat cu o

transmis lui Șeșu-Petrescu o mapă cu documente.

Conform primelor consemnări ale poliției, grupul care a atacat clădirea a fost format din 7, nu din 4 persoane. Cei 3 care au părăsit locul legăției cu acte, conform relatărilor martorilor, s-au urcat într-o mașină. Despre această mașină a relatat și Radio Moscova.

Indicația pe care i-a dat-o Beldeanu unuia din membrii grupului de atacatori, Ciochină, să aștepte în mașină până când va auzi împușcături și apoi să se îndepărteze, indica o sarcină alternativă: dacă sustragerea documentelor eșua, Beldeanu avea intenția să dea acțiunii un aspect de demonstrație politică.

În timpul procesului, instanța, martorii, acuzații și chiar șeful misiunii diplomatice românești, Stoffel, au evitat, „în mod evident”, să se refere la documentele sustrate. Faptul trebuie subliniat cu atât mai mult cu cât în perioada scursă imediat după

atac a fost stabilită chiar de poliție sustragerea de documente. Astfel a fost escamotat motivul real al atacului. Din selecționarea cu grijă a martorilor, din intervențiile avocaților din oficiu, din străduințele președintelui „Ligii românilor liberi”, Fărcășanu, de a conferi atacului exclusiv un caracter politic-patriotic, „reiese cu câtă grijă a fost preparat procesul”. Guvernul de la București, în contactele sale diplomatice cu autoritățile elvețiene, a consimțit să accepte motivația politică și să se evite celelalte implicații. Președintele instanței „a acționat, desigur, în interesul guvernului său...”.

Concluzia raportului: „Astfel, procesul a devenit o piesă politică cu rezonanță mondială. Adevăratul motiv al atacului a fost lăsat deoparte, la dorința tuturor părților implicate”.

Documentul apreciază că în cursul procesului, membrii grupului care atacaseră misiunea diplomatică a României

din Berna (Beldeanu, Chirilă, Codrescu și Ochiu), au fost considerați participanți la mișcarea de rezistență anticomunistă românească.

În Arhiva politică a Ministerului federal de externe, începând cu februarie 1955, se află numeroase alte documente și relatări referitoare la desfășurarea procesului, provenite de la Legăția germană de la Berna sau sinteze întocmite de „Grupa de cercetări sud-est” din München.

Între acestea și o relatare despre faptul că postul de radio „Europa Liberă” a condamnat atacul de la Berna, ceea ce a atras protestele emigrației românești (16 aprilie 1955).

Ultimele documente aflate în Arhiva politică a Ministerului federal de externe în legătură cu „dosarul Berna” se referă la demersurile legate de grațierea, de către instanțele elvețiene a participanților la atacul împotriva misiunii diplomatice a României din Elveția. ■

mașină într-o pădure din marginea localității Konstanz. Seara, au plecat spre Berna. Ajunși acolo, au parcat pe o stradă din apropierea legăției. În jurul orei 24.00, au pătruns în curte. S-au îndreptat direct spre locuința șoferului Șeșu, unde au găsit-o doar pe soția acestuia, Rozalia. Când Aurel Șeșu a sosit mai târziu, cu mașina, Oliviu Beldeanu i-a ordonat lui Stan Codrescu să îl împuște. Rănit mortal, șoferul a fost părăsit în curte timp de șase ore, abia după aceea fiind permisă ridicarea și transportarea lui la spital, unde a murit.

În continuare, membrii echipei au pătruns în clădirea principală a legăției, trăgând focuri de armă. Au fost devastate birourile, sparte casele de bani. Între timp, poliția elvețiană a înconjurat legăția, dar nu a intervenit în forță.

Documentul pe care l-am menționat era vehement și la adresa justiției elvețiene, care i-a tratat cu prea mare blândețe pe autorii atentatului. Oliviu Beldeanu a fost condamnat la 4 ani închisoare, din care nu a executat decât 2 ani și 8 luni, fiind eliberat pentru „bună comportare”.

În timpul detenției, Beldeanu și-a scris memoriile. Manuscrisul i-a fost trimis lui Viorel Tilea, la Londra. Acesta l-a publicat, cu ajutorul lui Laurence Wilkinson, cu titlul *Nu e fruct mai amar*. În ianuarie 1958, la lansarea cărții, Beldeanu a participat la o emisiune de televiziune în capitala britanică.

Imediat după eliberare, Beldeanu a luat legătura cu Martin. Acesta l-a pus în legătură cu George Auer, cel care l-a dirijat până în momentul arestării. Totodată, el a întreprins mai multe călătorii în Franța, Anglia, Austria și Italia, prilej cu care s-a întâlnit cu Viorel Tilea, Ion Rațiu, alți membri marcanți ai emigrației române. La anchetă, Beldeanu a declarat că în locuința lui Tilea s-ar fi pus la punct un plan pentru constituirea unui grup de 40-50 persoane, recrutate din rândul emigranților români, care, condus de el, să revină în țară pentru a comite acte de diversivitate.

Cu o asemenea activitate „contra-revoluționară”, nu este de mirare că i-a fost respinsă cererea de grațiere. ■

Apropierea celui de al XIX-lea Congres mondial de științe istorice care se va desfășura la Oslo în anul 2 000 a declanșat febra pregătirilor și în rândul istoricilor români. Pe baza propunerilor formulate de institutele de cercetare și de către unitățile de învățământ superior de profil, Secția de Științe Istoric și Arheologice a Academiei Române a fixat componența Comitetului Național al Istoricilor Români. În ziua de 13 ianuarie a.c., la Academia Română a avut loc ședința de constituire a acestui Comitet, care va trece la adoptarea primelor măsuri în vederea unei reprezentări corespunzătoare a științei istorice românești la viitoarea reuniune internațională.

Iată componența Comitetului Național al Istoricilor Români:

Președinte: acad. *Dan Berindei*.

Vicepreședinți: acad. *Ștefan Ștefănescu*, profesorii *Camil Mureșanu* și *Alexandru Zub*, membri corespondenți ai Academiei Române, și dr. *Paul Niedermaier*.

Secretar general: prof. *Constantin Bușe*.

Membri: academicienii *Cornelia Bodea*, *Virgil Cândea*, *Alexandru Elian*, *Ștefan Pascu*, *Mircea Petrescu-Dâmbovița*, *Gheorghe Platon*, profesorii *Dinu C. Giurescu*, *Șerban Papacostea*, *Pompiliu Teodor*, *Răzvan Theodorescu* și *Alexandru Vulpe*, membri corespondenți ai

Academiei Române, profesorii *Petre Alexandrescu*, *Ioan Ciupercă*, dr. *Florin Constantiniu*, prof. *Ioan Glodariu*, dr. *Ladislau Gyemant*, dr. *Anastase Iordache*, prof. *Andrei Magyari*, prof. *Zoe Petre*, prof. *Andrei Pippidi*, dr. *Grigore Ploșteanu*, dr. *Gheorghe Popilian*, dr. *Cristian Popișteanu*, dr. *Simion Retegan*, prof. *Ioan Scurtu*, dr. *Apostol Stan*, dr. *Dan Gh. Teodor*, prof. *Vasile Vesa* și dr. *Dumitru Vitcu*.

Iată și componența Biroului Comitetului Internațional de Științe Istoric:

Președinte: prof. *Ivan Berend* (Ungaria)

Prim vicepreședinte: prof. *Natalie Zemen Davis* (S.U.A.)

Al doilea vicepreședinte: prof. *Alexandru Ciubarian* (Rusia)

Secretar general: *François Bédarida* (Franța)

Trezorier: prof. *Pierre Ducrey* (Elveția)

Membri: prof. *Girolamo Arnaldi* (Italia), prof. *Jürgen Kocka* (Germania), prof. *Ravinder Kumar* (India), prof. *Hiroyuki Ninomiya* (Japonia), prof. *Eva Österberg* (Suedia) și prof. *Jean-Claude Robert* (Canada)

Consilieri: prof. *Ernesto de La Torre Vilar* (Mexic), prof. *Theo Barker* (Anglia)

Consilier onorar: prof. *Aleksander Gieysztor* (Polonia).

COPERTELE

① ④ Copertele acestea au împlinit 30 de ani.

Deceniile **Magazinului istoric** sunt închise, ca într-o cronică a nestinsei pasiuni pentru istorie a românilor, între copertele primului număr, apărut în aprilie 1967, și cel de-al 361-lea, pornit acum spre cititorii săi.

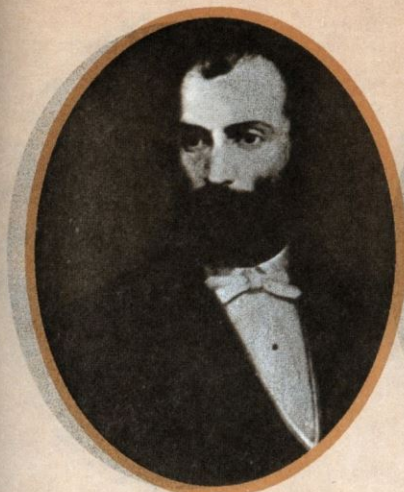
Le-am republicat ca un necesar remember, acum, la moment aniversar, și ca pe un dar al amintirii tuturor cititorilor noștri, mulți dintre ei alături de noi încă din aprilie 1967.

Așa a început **Magazin istoric** și tot astfel continuă...

② La 12 decembrie 1905, cel ce avea să devină episcopul Visarion Puiu, al Argeșului, al Hotinului, al Bucovinei și, apoi, al Odesei, este tuns în călugărie la catedrala din Roman, oraș în care, mărturisirea, au fost „cei mai frumoși ani ai călugăriei mele”. În imagini, fresce din biserica episcopală „Sf. Paraschiva” din Roman, reproduse din albumul **Catedrala Episcopiei Romanului**, de Marina Ileana Sabados, Roman, 1990 (**Însemnări din viața mea**, p. 51)

PLANȘELE

①②③④ Din galeria celor care, în veacul trecut, au făcut din slujirea Muzei Clio tribună de luptă pentru idealurile unității naționale, ale libertății, ale bunei cunoașteri a trecutului românilor și locului lor în lume, ale conexiunilor cu istoria celorlalte popoare, deziderate înscrise și în programul precursorului nostru, **Magazin istoric pentru Dacia**. Portrete aflate în colecțiile Academiei Române și realizate de pictorii **Sava Henția** (Al. Papiu-Iliarian, Iosif Hodoș, Ion C. Massim, Timotei Cipariu, D. Cozacovici, A. Treboniu Laurian, C. A. Rosetti), **Tadeusz Aydukiewicz** (I. Kalinderu, D. A. Sturdza), **C. Jiquidi** (Al. Odobescu, Ion Ghica, Melchisedec Ștefănescu), **Al. Padina** (Ion G. Sbiera, Nicolae Ionescu, V.A. Urechă), **G.D. Mirea** (B.P. Hasdeu) (**Istoria ne-a arătat...** p. 2)

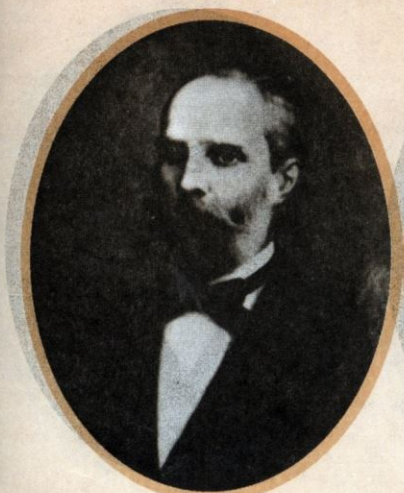


Al. Papiu-Ilarian
(1828-1877)

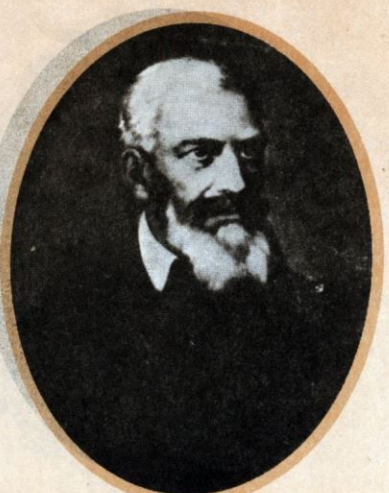


Iosif Hodoș
(1829-1880)

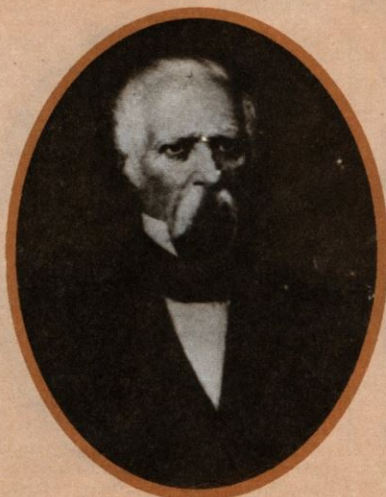
*Album
istoric*



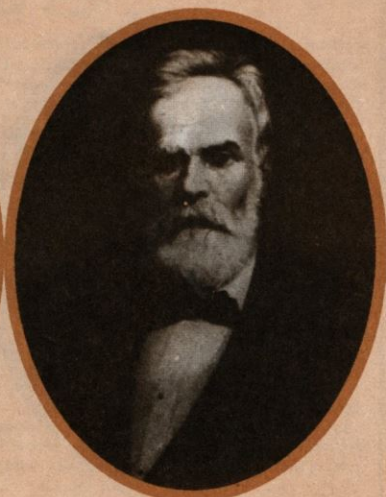
Ion C. Massim
(1825-1877)



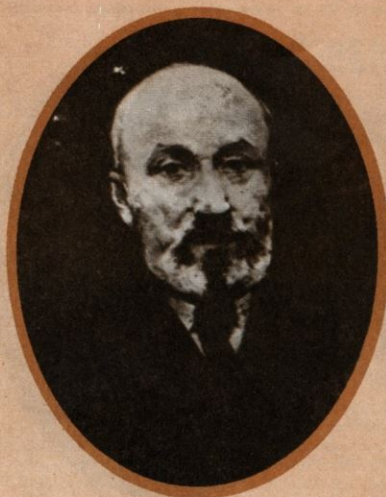
Timotei Cipariu
(1805-1887)



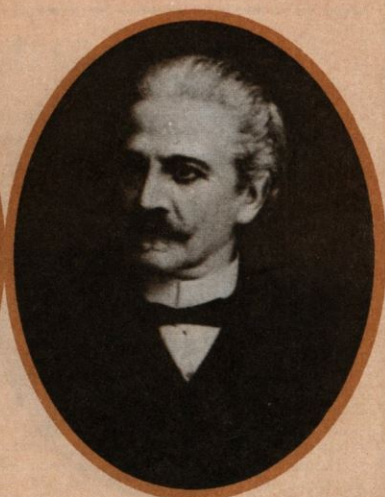
Dimitrie Cozacovici
(1790-1868)



August Treboniu Laurian
(1810-1881)



Ion Kalinderu
(1840-1913)



Al. Odobescu
(1834-1895)



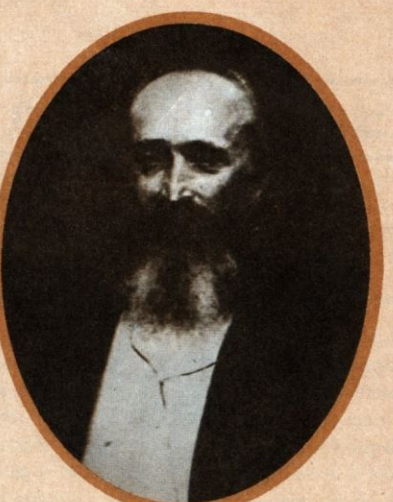
Ion G. Sbiera
(1836-1916)



Ion Ghica
(1816-1897)



Nicolae Ionescu
(1820-1905)



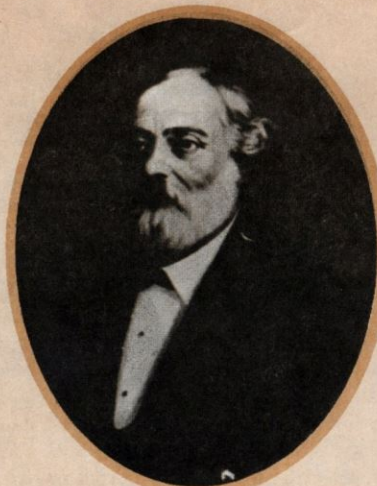
Bogdan Petriceicu Hasdeu
(1839-1907)



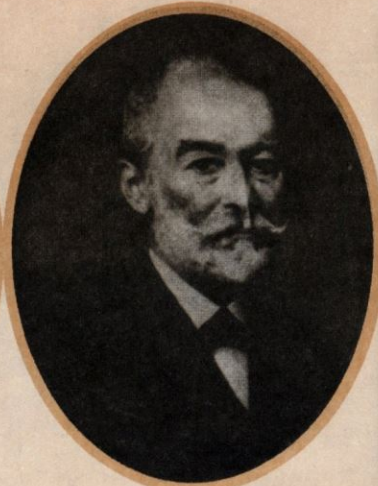
Vasile Alexandrescu-Urechiă
(1834-1901)



Melchisedec Ștefănescu
(1823-1892)



C.A. Rosetti
(1816-1885)

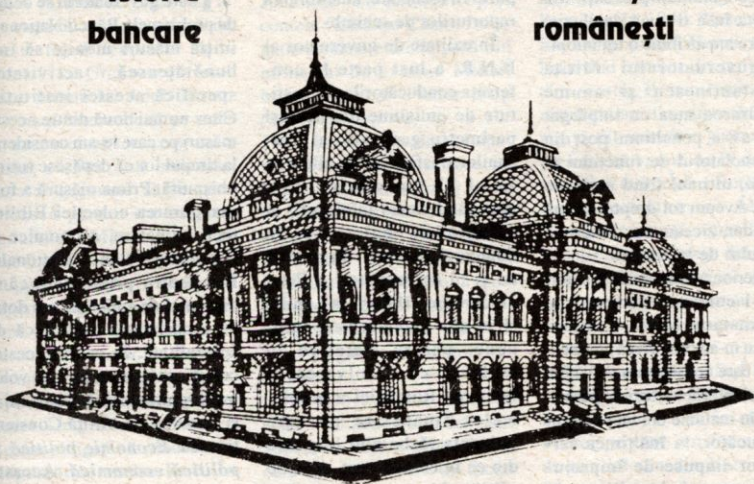


D.A. Sturdza
(1833-1914)



**Istoria
bancare**

**civilizației
românești**



CONDUCĂTOR ÎN CEAS DE CUMPĂNĂ: MITIȚĂ CONSTANTINESCU

Acad. COSTIN C. KIRIȚESCU,
membru în Consiliul de Administrație al B.N.R.

Mărturisesc că despre Mitiță Constantinescu n-am avut, inițial, o părere bună. Era conducător al băncii când eu aspiram să devin colaborator al acestei instituții. Mă înapoiasem la București după studii efectuate cu succes la Berlin și intenționam să ocup un post în serviciul de studii al B.N.R., pe care îl consideram corespunzător pregătirii mele teoretice și practice. Neșansa mea a fost că guvernatorul hotărâse ca nici un post din bancă să nu poată fi ocupat decât prin concurs, iar acesta a avut loc abia peste doi ani. Nu eram adversar al angajării de personal prin concurs, dar eram contra fixării unui termen atât de îndepărtat pentru publicarea concursului. Am considerat că hotărârea luată de guvernator era absurdă.



Doi ani s-au scurs cu greu și nu o dată am fost tentat să renunț. Am rezistat însă și m-am prezentat la concurs. Am reușit al doilea din cei 200 de candidați prezenți. Mă aștepta însă o nouă deziluzie, pe care am atribuit-o tot miopiei guvernatorului Mitiță Constantinescu și anume încadrarea mea ca impiegat clasa a 8-a, penultimul post din nomenclatorul de funcțiuni al băncii, ultimul fiind acela de ușier. Aveam tot dreptul să mă consider, ziceam eu, o victimă a șefului de instituție.

Ulterior, numeroasele prilejuri de a-l cunoaște personal pe guvernatorul Mitiță Constantinescu m-au convins că greșisem și cel care consideram eu că era autorul diferitelor bariere puse în cale, în realitate era un excelent conducător, la înălțimea sarcinilor impuse de împrejurările, uneori dramatice, ale perioadei istorice pe care o traversam.

Mitiță Constantinescu a fost, între altele, ministru al finanțelor și guvernator al Băncii Naționale a României (detalii biografice în *Magazin istoric*, nr. 3/1997). Ca titular al acestor ultime două instituții, a reprezentat țara la numeroase reuniuni internaționale, apărându-i interesele. În 1936 a participat la Conferința internațională de la Sofia, care a avut ca obiectiv stimularea cooperării interbalcanice. În noiembrie același an, a participat la reuniunea guvernatorilor băncilor de emisiune din țările Micii Antante, pe ordinea de zi figurând probleme ca aplicarea acordurilor de plăți și influența lor asupra balanței

comerciale și a balanței conturilor, examinarea evoluției politicii monetare, ameliorarea raporturilor de schimb.

În calitate de guvernator al B.N.R. a luat parte la conferința conducătorilor de instituție de emisiune din același perimetru geografic al Balcanilor, desfășurată în zilele de 22 și 23 noiembrie 1937, susținând cauza înțelegerii și colaborării balcanice în domeniul monetar. În același an și în cei următori a făcut numeroase călătorii la Londra și în alte capitale vest-europene, pentru tratative în legătură cu rezolvarea în favoarea României a problemelor financiare pe care iminența războiului le punea din ce în ce mai acut. Așa, de pildă, blocarea activelor românești sau mersul defectuos al plăților în cliring, acest mod de plată generalizându-se ca urmare a crizei de valutar. Tratative cu conținut similar s-au desfășurat la Paris, Bruxelles, Berlin, Varșovia și Praga. Cu prilejul acelor vizite a avut ocazia să fie primit și să se întâlnească cu marii zilei, precum Lebrun, președintele Franței, sau primul ministru al aceleiași țări Vincent Auriol, Hermann Goering în Germania, regele Boris în Bulgaria ș.a. Farmecul personal și modul inteligent în care trata problemele bilaterale au fost determinante pentru felul în care a fost primit pretutindeni. Presa occidentală a și relevat un mic amănunt care ilustra prestigiul de care se

bucura: întotdeauna durata audiențelor sale la conducătorii de state depășea limitele protocolare admise.

În intervalele de timp în care guvernatorul se ocupa de problemele Băncii Naționale iniția măsuri menite să îmbunătățească activitatea specifică acestei instituții. Citez numai două dintre aceste măsuri pe care le-am considerat la timpul lor că depășesc rutina obișnuită. Prima măsură a fost inaugurarea colecției Bibliotecii monetare, economice și financiare a Băncii Naționale. Era pentru prima oară când institutul de emisiune era dotat cu o asemenea bibliotecă de specialitate. În cadrul acestei colecții au apărut o serie de volume importante, între care chiar și lucrarea lui Mitiță Constantinescu *Economie politică și politică economică*. Această colecție este precursora actualiei colecții Biblioteca Băncii Naționale a României, inițiată de guvernatorul Constantin Mugar Isărescu.

O altă inițiativă a guvernatorului Mitiță Constantinescu a fost trimiterea unor reprezentanți personali în principalele capitale europene. Ei aveau misiunea de a realiza legătura directă între guvernatorul nostru și principalele figuri ale lumii bancare și financiare din țările respective.

În 1940, al doilea an de război, într-o împrejurare de mare dramatism, am descoperit o altă latură a personalității lui Mitiță Constantinescu. Primisem misiunea să fac o deplasare în Germania pentru a clarifica unele aspecte ale relațiilor economice dintre cele



două țări. La 27 august eram la Berlin, unde am fost primit, între alții de Walter Granzow, președinte al Rentenbank. Precizez că Rentenbank era al doilea institut de emisiune al Germaniei, moneda emisă de acesta fiind denumită Rentenmark, iar Granzow era unul dintre intimii lui Adolf Hitler. În cursul întrevederii pe care am avut-o cu el, Granzow mi-a relatat că Führerul ordonase armatei germane să se pregătească pentru traversarea Canalului Mânecii și să cucerească Anglia. După ocuparea Angliei, războiul fulger va mai dura circa un an, după care în Europa va fi instaurată pacea. Aceste afirmații păreau plauzibile, deși, dacă îmi aduc bine aminte, deseori sirenele urlau la Berlin și eram obligați să coborâm în adăposturile antiaeriene. În acea vreme, Cehoslovacia era ocupată, de asemenea Polonia și o parte din Franța...

De la Berlin m-am deplasat la Leipzig, unde se deschidea celebrul târg de toamnă, iar în ziua următoare am ajuns la Viena, unde, de asemenea, pe 1 septembrie, trebuia să se deschidă târgul vienez. Conform programului, la Viena trebuia să fac parte din mica delegație românească ce participa la deschiderea târgului. Delegația era condusă de guvernatorul Mitiță Constantinescu.

O coincidență nefericită a marcat șederea noastră la Viena. La 29 august, la Palatul Belvedere din acest oraș, s-a deschis așa-zisul arbitraj al Germaniei și Italiei privind pretențiile teritoriale ale Ungariei față de România. Veniseră special la

Viena pentru a rezolva această problemă miniștrii de externe Joachim von Ribbentrop și contele Galeazzo Ciano. Delegația română era compusă din ministrul de externe Mihail Manoilescu și Valer Pop (*Magazin istoric*, nr. 8-10/1985) și locuia la Hotel Imperial, situat în apropiere de Palatul Belvedere; noi, în frunte cu Mitiță Constantinescu, eram cazați câțiva pași mai departe, la Hotel Bristol. Mitiță Constantinescu se afla în contact permanent cu Hotel Imperial, mai precis cu cei care făceau legătura cu Palatul Belvedere.

Nu a fost nevoie decât de câteva ore pentru a se dezvălui adevărata față a arbitrajului, care în realitate era un dictat (*Magazin istoric*, nr. 9/1996). Prin el României i se impunea cedarea către Ungaria a părții de nord a Transilvaniei. Pentru a obține cât mai repede semnăturile celor doi reprezentanți ai României, Ciano și Ribbentrop au recurs la șantaj, amenințând că orice întârziere va atrage după sine o intervenție în forță a trupelor germane și a celor rusești, masate deja la graniță, și România va dispărea de pe harta Europei. Ce s-a întâmplat se știe, inclusiv din memoriile celor doi delegați români publicate în acești ani...

La aflarea verdictului, lui Mitiță Constantinescu i-au dat lacrimile și a luat hotărârea să ne strângem în grabă lucrurile și să ne întoarcem imediat în țară. Au fost uitate repede

invitațiile la târg, precum și alte misiuni pentru care veniserăm la Viena.

Cedarea Transilvaniei de Nord urma celorlalte amputări teritoriale la care fusese supusă România în 1940: Basarabia, Bucovina, ținutul Herței, toate însumând o treime din teritoriul țării noastre. Evenimentele s-au răsfrânt dramatic asupra țării dar și a vieții oamenilor. Nu trecuse prea multă vreme de la drama amputării teritoriale a României și îmi amintesc că Mitiță Constantinescu și-a manifestat intenția de a se retrage din viața publică. Era conștient și de agravarea unei boli care nu cruță și care, în final, i-a și curmat zilele...

Ultima oară când l-am văzut pe Mitiță Constantinescu a fost în cursul vizitei pe care am făcut-o la domiciliul său din București. M-am aflat în fața unui om mistuit de boală. Cu o voce abia perceptibilă mi-a mulțumit că sunt printre puținii care i-au călcat pragul în ultima vreme și m-a rugat să transmit salutul său plin de dragoste tuturor foștilor lui colaboratori de la Banca Națională a României.

M-am întors la bancă cu durerea în suflet și plin de revoltă împotriva soartei care lovea în ce era mai bun în marea familie a celor drepti în această țară. Ajuns în micul meu birou, fără să vreau mi-am aruncat ochii pe fila calendarului din perete. El marca ziua de 14 septembrie 1946. O săptămână mai târziu am aflat că Mitiță Constantinescu trecuse la cele veșnice...

(Va urma)

MONUMENTELE ISTORICE –

MARTORI TĂCUȚI AI TRECUTULUI



RHÔNE-POULENC

La începuturile sale, revista Magazin istoric trăgea semnale de alarmă pentru două monumente istorice amenințate cu ruina: Vodița și Arnota. Sunt din păcate multe alte exemple de asemenea mărturii ale trecutului nostru lăsate până astăzi în paragină. Principala explicație o constituie lipsa fondurilor. Dar mai există încă o rațiune ce ține, ca și în cazul poluării mediului ambiant, de înțelegerea importanței protejării și conservării vestigiilor istorice în așa fel încât de ele să beneficieze și cei ce ne vor urma.

Există, desigur, câteva mari programe UNESCO ce cuprind și monumente istorice din România. Dar este evident că ele nu pot viza orice ruină de cetate, toate bisericile sau clădirile istorice ce au nevoie



de lucrări de protejare. De patrimoniul nostru istoric trebuie să avem grijă în primul rând noi.

Îndrăznim să credem că, în multe cazuri, mentalitatea

noastră trage mai mult în cumpănă decât lipsa banilor. Ca să nu mai vorbim de nivelul de educație al celor ce simt nevoia să își scrijelească în tencuială sau în lemn numele și data când au vizitat un monument.

Cât privește soluțiile de restaurare și protejare, aici lucrurile au evoluat foarte mult. Se pot obține adevărate minuni cu mijloacele tehnice existente astăzi. Și mai ales se poate asigura – în majoritatea cazurilor – o protecție totală, care să permită păstrarea obiectului restaurat în locul căruia i-a fost destinat. Cei ce au văzut Cariatidele în muzeul de pe Acropole, în vreme ce Erehteionul este străjuit doar de „înlocuitoarele” lor, pot înțelege mai bine semnificația diferenței.

(restaurarea) și luarea tuturor măsurilor pentru ca ei să nu mai poată produce în viitor o acțiune similară (conservarea).

Agenții care provoacă distrugerii monumentelor istorice sunt de mai multe feluri, exercitându-și acțiunea cu mai multă sau mai puțină intensitate și în funcție de natura și calitatea materialului din care au fost ele realizate.

Sunt situații când afecțiunile monumentelor se datorează chiar

situării lor geografice, într-un climat extrem de agresiv (deșert, junglă), sau unor defecte de concepție arhitecturală. Alteori, ele se datorează modificării destinației lor inițiale (cazul extrem fiind al construcțiilor transformate în depozite sau grajduri). Alteori, un rol important joacă natura mineralogică, proprietățile fizice și mecanice ale materialelor, respectiv ale mortarelor folosite.

O vastă experiență

Construcțiile sau obiectele vechi sunt martori tăcuți ai civilizațiilor apuse. Ele sunt documente ce nu trebuie nici falsificate, nici lăsate să piară. Doar folosirea unor tehnici și procedee special adaptate permit salvarea lor. Operațiunea presupune două etape: corectarea efectelor nocive datorate diverșilor agenți ce au acționat în decursul anilor

Cele mai mari distrugerii le produce apa, în combinație cu variațiile de temperatură. Apa de ploaie infiltrată în tencuială, prin procesul de înghețare, produce crăpături și desprinderi de material. În zonele urbane și industriale, ploile acide adaugă și distrugerii chimice.

Există apoi umiditatea ascensională. Zidăria poate, în anumite condiții, să absoarbă prin capilaritate apa din subsol. Fenomenul poate fi mai ușor înțeles dacă îl comparăm cu ceea ce se petrece atunci când scufundăm o bucată de zahăr în cafea.

În sfârșit, să amintim umiditatea de condensare. Ea se datorează proastei ventilări a încăperilor, proces în urma căruia nivelul de umiditate naturală a aerului are tendința să crească. I se adaugă și umiditatea provenită din respirație, cea de la gătitul în bucătărie etc. În contact cu un perete rece, se formează picături de apă, care provoacă în final apariția mușgaiului.

Degradările produse se pot datoră fenomenului de îngheț și dezgheț, coroziunii chimice și biologice, coroziunii mecanice, acțiunii sărurilor, exfolierii, fisurilor și sfărâmării materialului, transformării sau degradării lianților.

Identificarea tuturor acestor elemente presupune o analiză foarte atentă și aprofundată, cât și numeroase teste. Și mai presupune și o vastă experiență în domeniu plus utilizarea unor materiale foarte performante. Între acestea, cele mai

pretează materialul la o operațiune de restaurare, mijloacele care sunt necesare, metodele de curățire.

Primul val al intervenției cuprinde operațiile de curățire, ce trebuie făcute cu metode ce nu atacă suprafața pietrei.

Există numeroase modalități și alegerea lor se face în raport cu tipul de alterare și starea materialului afectat. Spălarea prelungită cu apă vaporizată, urmată de o periere delicată și de clătire dă bune rezultate și permite îndepăr-



Restaurarea și hidrofugarea unei statui (înainte și după)

În p. 36: coloanele San Lorenzo, din Milano

importante sunt produsele siliconice. Cum **GRUPUL RHÔNE-POULENC** este principalul producător în lume și are la activ importante realizări în domeniul protecției monumentelor istorice, vom prezenta în continuare soluțiile și ofertele ce și-au găsit deja și își vor mai găsi poate și în viitor beneficiari în România.

Procesul de restaurare și conservare presupune mai multe etape. Prima o constituie cea a observațiilor și măsurătorilor efectuate asupra monumentului respectiv, cât și a testelor de laborator. Astfel se pot preciza natura și cauza sau cauzele acestor alterări, cât și originea lor, în ce măsură se

tearea sărurilor conținute în material. Sunt situații când sărurile reprezintă singura substanță ce mai fixează piatra pulverulentă și descompusă. Ele pot fi acoperite sau nu de o crustă. În timpul operațiunii de spălare, apa dizolvă sărurile și poate deci provoca noi distrugerii. În asemenea cazuri, fie se procedează la o operațiune de consolidare înainte de cea de spălare, fie se renunță la ea.

**Create pentru a
răspunde nevoilor**

Sunt situații în care gradul de alterare al materialului este atât de avansat, încât curățirea nu se poate efectua fără pierderi

importante de materie. Se recurge atunci la o preconsolidare a pietrei prin aplicarea produsului *Rhodorsil Consolidant RC 70*, care permite efectuarea operațiunii de curățire, chiar și cu soluții apoase.

Gama de produse de consolidare *Rhodorsil* se compune, în principal, din *RC 70*, *RC 80*, *RC 90* și *11 309*. Primii trei sunt silicați de etil, asociați cu: un catalizator neutru (*RC 70*), un catalizator neutru și o rășină metil (*RC 80*), respectiv un catalizator neutru și o rășină metilfenil reactivă (*RC 90*). *Rhodorsil Consolidant 11 309* este o rășină metilfenil reactivă. În vreme ce *Rhodorsil RC 70*, *RC 80* și *RC 90* pot fi utilizați ca atare (cel mai adesea) sau după diluare, *Rhodorsil Consolidant 11 309* se folosește numai după diluare. Aceste produse sunt destinate operațiunilor de consolidare a materialelor minerale poroase și sunt utilizate mai ales pentru restaurarea monumentelor și statuiilor realizate din piatră sau teracotă. Prin aplicare, produsele de consolidare sunt absorbite în rețeaua capilară. Sub acțiunea apei reziduale conținută în pori și a unui catalizator (în cazul primilor trei) ce favorizează reacția atunci când umiditatea relativă este slabă, sunt transformați într-un gel astfel:

– un gel de acid silicic (*RC 70*)

– un gel de acid silicic asociat cu un gel de rășină polisiloxanică, având o acțiune hidrofugă; (*RC 80*)

– un gel de acid silicic asociat cu unul de rășină metilfenil-siloxanică (ce dă o suplețe și un efect liant sporite; *RC 90*)



Arcul de Triumf din Barcelona

– un gel de rășină metilfenil-siloxanică (*Rhodorsil Consolidant 11 309*).

Obiectivul consolidanților din gama *Rhodorsil* este să permită materialelor să-și regăsească proprietățile mecanice și un grad de porozitate comparabile cu cele originale, fără să le modifice profund permeabilitatea la gaze.

Gama produselor *Rhodorsil Consolidants* a fost creată pentru a răspunde nevoilor restauratorilor care trebuie să aplice tratamente unor materiale de natură mineralogică variată. Pe baza unei vaste experiențe, **GRUPUL RHÔNE-POULENC** propune, în mod orientativ, următoarele utilizări:

– *RC 70* – operațiuni de preconsolidare (piatră calcaroasă; piatră silicioasă)

– *RC 70*, *RC 80*, *RC 90* – operațiuni de consolidare (piatră silicioasă)

– *RC 80*, *RC 90* – operațiuni de consolidare (piatră calcaroasă cu alterări normale)

– *RC 90*, *11 309* – operațiuni de consolidare (piatră calcaroasă puternic alterată sau pulverulentă)

– *RC 80*, *RC 90* – consolidare și hidrofugare simultană (piatră silicioasă, piatră calcaroasă).

Alegerea consolidantului trebuie să se facă în mod obligatoriu în funcție de rezultatele obținute în cursul unor încercări prealabile, realizate în situ. Ori de câte ori va fi

posibil, ele vor fi acompaniate de încercări de laborator. Toate acestea trebuie să permită obținerea unor răspunsuri la următoarele întrebări:

– înainte de tratament: ce metodă de aplicare să se folosească; condițiile în care să se facă aplicarea; ce cantitate să se folosească (ea va condiționa profunzimea penetrării)

– după tratament: proprietățile fizice ale suportului consolidat, prin teste precum măsurarea vitezei sunetului, duritatea la suprafață, absorbția apei; calitatea tratamentului (profunzimea penetrării, neschimbarea tentei de culoare). ■

Dorin MATEI
(*Va urma*)

REGELE FERDINAND LA CERNĂUȚI

PETRE CÂRSTEAN



În nr. 12/1996, revista noastră a prezentat însemnările scriitorului N. Davidescu din timpul călătoriei întreprinsă, în mai 1919, de suveranii țării și membrii guvernului în Transilvania revenită, în urma Unirii de la 1 Decembrie 1918, la Patria mamă.

Un an mai târziu, în mai 1920, regele Ferdinand, împreună cu regina Maria și principesa Elisabeta, vizitează Bucovina, pentru prima dată de la unirea acesteia, la 28 noiembrie 1918, cu România.

Vizita a început la 16 mai 1920, odată cu intrarea trenului regal în gara Ițcani, continuând cu popasuri la Suceava, Iliești, Solca, Putna, Sucevița și Rădăuți.

Un reportaj al acestei vizite a fost publicat în *Calendarul Glasul Bucovinei* pe anul 1921, din care prezentăm cititorilor noștri relatarea întâlnirii cu locuitorii Cernăuților.

De la Rădăuți, familia regală a plecat cu trenul spre Dornești unde aștepta iarăși poporul din acea localitate și trimiși din întreg județul Siret. Primirea a fost și aici destul de frumoasă.

Din Dornești trenul și-a urmat drumul spre Cernăuți, rămânând peste noapte în gara Cozmin. Dar deși era târziu noaptea lume multă aștepta prin toate garile, care prin aclamațiile ei a silit pe M.S. Regele să se coboare de mai multe ori din tren și să stea la vorbă cu poporul adunat.

Cernăuții îmbrăcaseră în vederea înaltei vizite haină de sărbătoare. Toate casele erau împodobite cu drapele tricolore, în mai multe părți ale orașului erau ridicate arcuiri de triumf, iar pe piața Unirii era alcătuită tribuna regală. Școalele și trupele garnizoanei erau înșirate de amândouă părțile străzilor, iar publicul care ieșise să vadă și să aclame pe suveranii noștri se adunase cu zecile de mii.

Pe peronul gării din Cernăuți era adunat în dimineața zilei de 17 mai 1920 tot ce capitala Bucovinei are mai ales, ca să întâmpine pe suveranii României Mari. La ora 9 trenul intră în gară. Muzicile intonează *Imnul regal*, iar cei de față aclamă

cu entuziasm pe M.S. Regele și pe A.S.R. Principesa Elisabeta. M.S. Regina, fiind lovită în ziua trecută cu o floare în ochi, e puțin suferindă și rămâne în tren. După urările de bine din partea autorităților și după cuvintele de adâncă mulțumire rostite din

Generalii Lupescu și Zadik așteptând trenul regal în gara Ițcani (sus)

Defilarea în Cernăuți



partea M.S. Regelui, alaiul domnesc se sui în automobile, luând drumul spre catedrală. În toată calea publicul aclamă și presoară drumul cu flori.

La intrarea în catedrală, înalții oaspeți sunt întâmpinați în chip sărbătoresc de însuși Î.P.S. mitropolitul Vladimir îmbrăcat în odăjdii sfinte, înconjurat de numeroși preoți. Se săvârșește o scurtă slujbă dumnezeiască, după care M.S. părăsește catedrala și trece în revistă trupele garnizoanei, toate în mândră ținută de campanie. Înaltul comandant al armatei e întâmpinat de vitejii săi ostași cu strigăte puternice de „Ura”. M.S. Regele și A.S.R. Principesa Elisabeta ajungând în piața Unirii iau loc pe tribuna regală, unde le sunt prezentați domni și doamne din societatea cernăuțeană.

În sunetul fanfarelor defilează pe dinaintea M.S. Regelui bravii ostași ai României Mari. Toți par în aceste clipe mai mândri, iar M.S. Regele înclină ușor din cap, în semn că e mulțumit cu ținuta și disciplina armatei sale, care după un război atât de crâncen s-a refăcut destul de repede și de bine.

După defilare, suveranii însoțiți de uralele mulțimii au plecat spre Universitate. Acolo au fost întâmpinați de rectorul Universității, de profesori și de mai multe sute de studenți. M.S. a vizitat biblioteca, oprindu-se mai ales la cărțile cele dintâi tipărite. De cele văzute a rămas adânc mulțumit. De aici oaspeții au plecat la reședința mitropolitană, unde au fost găzduiți.

La orele 1 Î.P.S. mitropolitul Vladimir a dat în onoarea oaspeților înalți un ospăț, iar la orele 4 a urmat un ceaî, la care au fost invitate mai multe persoane însemnate și reprezentanți ai diferitelor societăți din Cernăuți. M.S. a stat cu fiecare din cei invitați de vorbă, interesându-se de aproape de dorințele fiecărui.

Către seară apoi, M.S. a ieșit în oraș și a vizitat bisericile tuturor confesiunilor. Pretutindeni unde apărea, M.S. era întâmpinat de mulțime, care nu mai voia să plece spre casă, cu strigăte de „Trăiască”.

La orele 8 seara a avut loc în minunatele saloane ale reședinței mitropolitane un banchet dat de

M.S. Regele la care au luat parte peste 100 persoane anume invitate. În timpul acestui banchet a domnit cea mai deplină voie bună și s-au ținut mai multe cuvântări, proslăvindu-se însemnătatea acelei zile. M.S. Regele a răspuns, mulțumind pentru semnele de dragoste, dovedită prin minunata primire ce i s-a făcut în toate părțile. La orele 9 corul Armonia a cântat mai multe cântece, iar trupele garnizoanei au aranjat o retragere cu torțe. M.S. Regele a ieșit pe balcon, ca să mulțumească voinicilor săi soldați pentru credința și dragostea lor neîmurmurată.

Ziua a treia M.S. Regele a vizitat școala normală, unde a fost întâmpinat de directorul, profesorii și elevele acestui institut. Corul acestei școale a cântat mai multe cântece, iar o copilă a rostit o poezie într-un chip atât de gingaș și dragălaș încât M.S. Regele a luat-o în brațe și cu lacrimi în ochi a sărutat-o pe față.

Suveranul a mai vizitat Palatul Național românesc apoi Casa polonă și Casa germană, unde a fost întâmpinat de reprezentanții acestor două națiuni. În acest timp A.S.R. Principesa Elisabeta a vizitat orfelinatul din oraș, unde i s-au făcut frumoase daruri în semn de amintire. Pe la orele 12 înalții oaspeți au plecat la gară însoțiți de dragostea și de urările de bine ale întregului popor din Bucovina.

La gară se schimbă încă puține cuvinte între oaspeții care ne părăsesc și între cei veniți să-și ia rămas bun de la ei și trenul se pune în mișcare, lăsând în inimile tuturor neștearsă amintirea despre cea dintâi vizită a familiei regale române în Bucovina.

În vizită la Casa polonă din capitala Bucovinei



Mentalități și practici comuniste: dezvăluri

TESTAMENTUL LUI FORIȘ

LAVINIA BETEA



„Recenta hotărâre a Comitetului Central al P.C.R. privind reabilitarea unor activiști ai partidului deschide calea pentru o analiză aprofundată, obiectivă, nealterată de sentimente și resentimente, a personalității lui Ștefan Foriș. Cu meritele și scăderile ei.

A greși nu înseamnă a trăda. Drama trăită de Foriș după eliberare, până la sfârșitul tragic din 1946, a fost drama omului cinstit și a comunistului devotat, căruia i s-au negat, fără nici un temei, tocmai cinstea și devotamentul, căruia i s-au adus învinuiri grave nu pentru greșelile săvârșite, ci pentru fapte odioase pe care nu le săvârșise niciodată. Cumplit deznodământ pentru un militant de frunte al partidului, care-și dăruise un sfer de secol viață și energia, picătură cu picătură, cauzei revoluției!

Oamenii pot fi uciși. Memoria lor poate fi vremelnice profanată. Dar ei nu pot fi scoși din istorie, de acolo de unde meritele lor reale îi situează.

Reabilitându-l pe Ștefan Foriș, partidul nostru a făcut un act de justiție. Profund omenesc. Principal. Aderența poporului nostru la recente hotărâri ale partidului este deplină. Pentru că în ele grăiește adevărul. Sunt pagini ale istoriei autentice“.

Acesta era finalul unui articol ce urma să vadă lumina tiparului în numărul 7 (iulie) din 1968 al revistei Magazin istoric. Un articol devenit el însuși „o pagină a istoriei autentice“.

Autentică, dar nescrisă încă. În același timp, o pagină necunoscută a istoriei revistei noastre. Și iată cum și de ce.

În entuziasmul – naiv – provocat de hotărârile Plenarei C.C. al P.C.R. din 22-25 aprilie 1968, mulți dintre istorici și, alături de ei, și noi cei din redacția revistei Magazin istoric, au crezut că, în sfârșit, anunțată de la cel mai înalt nivel al partidului, a sosit și ora adevărului istoric. O mărturie a acestei stări de spirit este și articolul scris de regretatul nostru coleg Al. Gh. Savu și inclus în sumarul numărului 7 din 1968 sub titlul Ștefan Foriș. Schiță pentru o viitoare biografie.

Scriș în doar câteva zile, articolul și-a urmat cursul obișnuit și așteptam cu nerăbdare apariția lui. Exemplarele-semnal au sosit în grafic și, conform dispozițiilor în vigoare atunci, au fost trimise la... partid. Deziluzie! Ba chiar mai mult, un sentiment de teamă a pus stăpânire pe întreaga redacție. Fără să ni se dea nici un fel de explicații, ni s-a comunicat că numărul nu poate fi difuzat, iar întregul tiraj, de peste 100 000 de exemplare, urmează să fie topit. Evenimentul a stârnit vii comentarii, sporind starea de confuzie a multora dintre noi, îndeosebi a celor mai tineri, mai puțin deprinși cu „subtilitățile“ propagandei de partid din acei ani, a cărei lege de bază continua să rămână discrepanța dintre vorbe și fapte.

După ce lucrurile s-au mai liniștit și a apărut și soluția numărului dublu (7-8/1968), menită să justifice într-un fel întârzierea produsă, s-a aflat (cel puțin așa afirmase secretarul cu propaganda al Comitetului Central, Leonte Răutu, într-o discuție cu unul din reprezentanții conducerii redacției) că însuși Ceaușescu oprire difuzarea numărului; nu-i plăcuse articolul despre Foriș. Nici un fel de amănunte, nu-i plăcuse și atât.

Recitind, astăzi, acel articol (trebuie să precizez că, în ciuda interzecării, numeroase exemplare din topitul nr. 7/1968 au fost scoase clandestin din tipografie, fiind distribuite „pe sub mână” amatorilor de „piese tari” în ale bibliofiliei), ajungi la concluzia că cel mai im-

portant câștig îl reprezenta pasajul citat de noi, în care se afirma categoric că Ștefan Foriș fusese ucis pentru „fapte odioase pe care nu le săvârșise niciodată”. În rest, o schiță biografică foarte sumară. Dar faptul că apărea un conducător comunist cu aură de victimă era inacceptabil unui regim totalitar. Deci încercarea, de bună credință, a revistei noastre nu a avut sorți de izbândă.

Toate aceste întâmplări mi-au revenit în minte în timp ce citeam articolul căruia îi facem loc în paginile de față. Într-un fel, el răspunde și la întrebarea: de ce n-a apărut articolul din 1968?

Marian ȘTEFAN

Fișă de revoluționar

Istvan (Ștefan) Foriș s-a născut la 9 mai 1892 în Târlungeni (Brașov), a frecventat Liceul real din Brașov și Facultatea de fizică și matematică din Budapesta. Cunoștea bine limbile maghiară, română, germană și franceză. A practicat o vreme profesiunea de ziarist. Acestea sunt datele biografice care pot fi culese din arhivele Siguranței referitoare la cel care a condus Partidul Comunist din România din 1941 până la 4 aprilie 1944 și a sfârșit asasinat de proprii săi tovarăși.

Dar „revoluționarul” — scria Neceaeve¹ în 1869 — este un om predestinat. El nu are interese personale, treburi private, sentimente, legături particulare, proprietate, el nu are nici măcar nume. Totul la el e absorbit de un singur interes, mai presus de toate celelalte, de un singur gând, de o singură pasiune: revoluția”. Urmând acest cod al onoarei revoluționarului de profesie, Ștefan Foriș a revenit la Brașov. A practicat gazetăria în presa maghiară de stânga, a intrat în

partidul comunist, încă de la înființarea acestuia, a fost secretar al conducerii centrale a Ajutorului Roșu, membru în Comitetul Central al Blocului Muncitoresc Tărănesc. Pentru colaborarea la presa comunistă, pentru agitație și propagandă comunistă în mediile studențești, Foriș a fost arestat, la Cluj, în toamna lui 1927. După 27 zile de greva foamei, a fost redat familiei, până la proces. Cominternul i-a organizat, însă, trecerea clandestină în U.R.S.S. În acest fel, viața lui Foriș a intrat într-o altă etapă înscrisă în „catehismul” revoluționar formulat de Neceaeve: „El [revoluționarul] a rupt orice legătură cu ordinea publică, cu lumea civilizată în ansamblul ei, cu toate legile, convențiile sociale și regulile morale ale acestei lumi”. A fost condamnat în contumacie la 10 ani închisoare și 50 000 lei amendă corecțională și până aproape de sfârșitul vieții sale, cu excepția perioadei 1931-1935, petrecută în închisorile Văcărești și Doftana, deplasările și domiciliile lui Foriș au fost ilegale.

Drept sarcinile îndeplinite de Foriș ca agent al Cominternului vom afla, probabil, noi amănunte pe măsură ce vor fi cercetate arhivele Kremlinului. Din arhivele Serviciului Român de Informații reiese doar că Foriș a sosit în țară „prin canal” din U.R.S.S., pentru a prelua conducerea partidului comunist, locul fiind vacant prin decesul, în 1940, al lui Bela Breiner. (Probabil că din cauza decesului natural, survenit pe un pat de spital, fapt incompatibil cu prototipul eroului revoluționar,

numele lui Bela Breiner a fost omis de istoricii oficiali din lista conducătorilor PCdR, deși el a condus secția română a Cominternului după Boris Ștefanov.)

Ce era „canalul” prin care venise Foriș? Din declarațiile ilegalistilor cu sarcini în acest domeniu, reiese că până la intrarea României în război alături de Germania (22 iunie 1941), legătura comuniștilor din țară cu Moscova se asigura prin „canalul sovietic” de la Tulcea deservit de doi frați lipoveni ce „faceau naveta la malul sovietic”. Transportul lui Foriș nu a fost deloc o excepție, în aceeași perioadă, pe același „canal” plecând în U.R.S.S. Dumitru Coliu și a sosit în România Iosif Chișinevschi. Pentru ei, ca pentru toți „revoluționarii de profesie”, funcționa etica lui Neceaeve: „Este moral tot ce contribuie la triumful revoluției; imoral și criminal tot ce îl împiedică”.

„Fracționismul” — crima revoluționarilor comuniști

Istoria oficială a partidului comunist care îi prezintă pe comuniști în anii războiului ca o unitate monolitică, luptând ca avangardă a proletariatului, simultan contra nazismului și regimului burghez-moșieresc, nu are acoperire în realitate. Dintre cei introduși, într-o etapă sau alta a epocii socialiste, în panteonul comunist, o parte dintre ei se aflau, în anii războiului, în U.R.S.S., alții erau în închisori cu condamnări

¹ Serghei Ghen. Neceaeve (1847-1882), participant la mișcarea revoluționară rusească, organizator al societății secrete „Represiunea populară”, autor al *Catehismului revoluționarului* și adept al unor metode de mistificare și provocare. În 1869, la Moscova, l-a ucis pe studentul I.I. Ivanov pentru bănuială de trădare, apoi a fugit peste graniță. În 1872 a fost predat de autoritățile elvețiene, iar în 1873, condamnat la 20 de ani de temniță. A murit în fortăreața Petru și Pavel.

sub acuzația de instigatori sau conducători ai grevelor din 1929-1933, sau ca agenți sovietici arestați pe teritoriul românesc; o a treia categorie era constituită majoritar din evrei, trăind clandestin din cotizațiile celor intereseați, direct și personal, de sprijinirea unor mișcări antinaziste.

A fost firesc, așadar, ca noul secretar al PCdR să colaboreze îndeaproape cu Remus Koffler, Emil Calmanovici și Jacques Berman, ultimii doi fiind stâlpii financiari ai partidului comunist în anii 1943-1944. „Tehnica” Vic-

România de dispute mărunte, a căror rezolvare s-a acutizat o dată cu apropierea trupelor sovietice.

Motivele reale ale disputelor dintre „grupul Foriș” și martorii acuzaării în „procesul Pătrășcanu” (în care au fost condamnați și Koffler, Calmanovici, Berman și Victoria Sârbu) n-au fost consemnate niciodată de propaganda oficială din rațiuni lesne de înțeles, după cum se poate constata din enumerarea câtorva dintre ele. Bunăoară, Constanta Crăciun a declarat că s-a îmbolnăvit din cauză că a dormit pe jos, după ce respinsese propune-

renco zis Pantiușă) a fost însoțitoarea lui Constantin Părvulescu atunci când acesta a uitat într-o mașină un plic cu note, iar plicul, ajuns la Siguranță, a dus la arestarea lui Mircea Biji care a „trădat”, provocând mari „căderi” în rândurile comuniștilor; Iosif Rangheț a fost de asemenea criticat pentru lipsuri în muncă, fapt ce a dus la înlăturarea lui din compartimentul „război” în favoarea lui Emil Bodnaraș; ultima dispută a sursă la sfârșitul lui martie 1944, datorită descoperirii de către autorități a armamentului destinat sabotajelor de război, material ce fusese depozitat de Bodnaraș, în condiții necorespunzătoare, la Râșnov.

În p. 41: după 27 de zile de greva
foamei

Împreună cu soția sa Lory, la Brașov
în 1922

Ștefan Foriș la Berlin, în 1929



toria Sârbu – o institutoare împovărată de griji materiale din Soroca – i-a devenit „tovarășă de viață” în virtutea aceluiași cod revoluționar: „Pentru ca tovarășul Foriș să nu aibă și această preocupare și să muncească mai bine”. Peste puțini ani, acești comuniști vor constitui „grupul de trădători din preajma lui Foriș”. Vor fi acuzați de legături cu Siguranța, în timpul războiului, vor fi arestați și condamnați în urma deciziilor tovarășilor ce fuseseră în închisori și în baza mărturiilor celorlalți tovarășii cu care colaboraseră în activitatea subterană de ilegalitate. Conflictul dintre acuzați și acuzaatori nu a fost generat de „fracționismul” determinat de dispute ideologice. „Fracționismul” – crima revoluționarilor de profesie, finalizată în procesele staliniste cu „glonțul administrativ” – în anii războiului, a fost cauzat în

rea lui Foriș „de a-i fi tovarășă”, deși acesta era încă neștiut că ea era „tovarășă tovarășului Vincze”. Ilona Papp (alias Ileana Răceanu) ce avea sarcina pe linie de partid de a ține legătura cu provincia, pierduse lista cu „evcile” (întâlnirile) pe când se afla la croitoreasă; Grigore Răceanu a fost ironizat de Foriș pentru un raport care a dovedit slaba sa pregătire ideologică; Anuța Toma (Ana Grossman, căsătorită cu Sorin Toma, aflat în U.R.S.S., viitoare soție a lui Constantin Părvulescu, iar mai târziu a generalului de securitate Gheorghe Pintilie, alias Pantilimon Bodna-

Fapt important în cauzalitatea evenimentelor care au urmat a fost ruperea legăturilor cu „centrul” de către comuniștii din închisori. După bătălia Stalin-gradului, când soarta războiului era tot mai vizibil decisă, comuniștii din închisori vedeau apropiindu-se nesperatul moment al cuceririi puterii. Planurile lor erau în perfectă concordanță cu acelea ale unora rămași în libertate, conștienți că în socoteala pe care vor trebui să o dea, după restabilirea legăturilor cu Kremlinul, cea mai bună tactică de apărare rămânea tot atacul.

Schimbare de gardă

Arestată la 15 decembrie 1949, Victoria Sârbu, „tovarășă” lui Ștefan Foriș, a relatat astfel anchetatorilor săi cele petrecute: „La 4 aprilie 1944, seara, a venit tov. Bodnaraș cu o dispoziție bătută la mașină ca eu și tov. Foriș să predăm toate legăturile și tot materialul aflat la noi, iar noi să ne alegem o casă unde să stăm și să așteptăm noile dispozițiuni pentru că e vorba de un control care va dura maximum câteva zile. Tov. Bodnaraș a spus că dispoziția aceasta vine din Uniunea Sovietică”. Deși știau că legăturile cu Moscova erau întrerupte din cauza liniei frontului, „eu și tov. Foriș ne-am supus fără nici o discuție – a declarat Victoria Sârbu –, am predat legăturile și «evcile» și pe «tehnicii centrului» care erau atunci la noi”.

În continuare, Foriș și Victoria Sârbu au primit dispoziție de la Bodnaraș să colaboreze la ziarul ilegal *România liberă*. Din proprie inițiativă, cei doi au început să studieze *Istoria Partidului Bolșevic Comunist și Bazele leninismului*. Din iunie 1944 nu au mai primit nici o sarcină și au fost puși sub pază. La 23 august, Victoria Sârbu a fost trimisă la Brașov, „să ia legătura cu partizanii sovietici”. Pentru triumviratul Bodnaraș-Părvulescu-Rangheț și comuniștii ieșiți din închisori, în urma loviturii de la Palat din 23 august 1944, lucrurile curgeau în albia cunoscută. Ștefan Foriș și Victoria Sârbu au fost obligați să domicilieze în aceeași casă conspirativă. Este și motivul pentru care ei se vor adresa insistent noilor conducători pentru „lămurirea situației” lor.

În urma acestor insistențe, Emil Bodnaraș și Vanea Didenco l-au ridicat pe Foriș și l-au dus într-un loc necunoscut Victoriei Sârbu, rămânând acolo până la 24 decembrie 1944, când „revine acasă cu situația tot neclarificată”. La începutul lui ianuarie 1945, Bodnaraș și Didenco au revenit, anunțându-i că au fost găsiți nevinovați, că erau liberi să locuiască unde vor și că în curând vor primi muncă de partid la Cluj.

Culpa lui Foriș se pare că a constat în insistențele cu care a solicitat, în continuare, „clarificarea situ-

ației” sale și mărturisirea intenției de a trece, cu munca, la comuniștii din Ungaria, în urma nedreptăților suferite în România. Așa putem explica faptul relatat de Victoria Sârbu în legătură cu apariția, la 23 martie 1945, a doi agenți care l-au pofit pe Foriș la sediul Ministerului de interne „ca să dea niște relații”, loc unde Foriș a rămas arestat. Din arest, el a trimis mamei sale și Victoriei Sârbu scrisori încurajatoare, în care își exprima încrederea în justiția de partid.

Revoluționarul – capital pentru sacrificiu

Foriș și Victoria Sârbu au mai avut prilejul să petreacă împreună câteva zile în lunile mai-iunie 1945. La sfârșitul lui aprilie, Victoria Sârbu a născut o fetiță pe care a numit-o Vera-Victoria. Cu gândul de a pleca la țară, la unul din frații Victoriei, în 9 iunie 1945, Foriș a ieșit în oraș să cumpere cele trebuincioase drumului. Din acel moment a dispărut definitiv din viața familiei sale.

Cât de aproape își simțea sfârșitul? Din sutele de pagini pe care se aștern declarațiile Victoriei Sârbu din perioada 1949-1954 – anii săi de anchetă – rezultă că revoluționarii, chiar „tovarăși de viață” fiind, nu-și împărțeau simțămintele legate de anumite fapte considerate secrete de partid. Tot ceea ce cunoștea Victoria despre tovarășul său era că în ultima perioadă de detenție a făcut greva foamei.

În acele zile, însă, Foriș și-a redactat testamentul. Iată conținutul acestui document, păstrat în arhivele S.R.I. sub forma a două foi dactilografiate.

„Testament

Sunt în a unsprezecea zi de grevă a foamei. În urma vârstei înaintate și a condițiilor cele mai grele ale vieții ilegale, de 5 ani, mă simt foarte slab. În cazul căa voimuri las următorul testament:

Mamei mele, ceasul de aur, singura mea moștenire și amintire de la tata, precum toate lucrurile personale, cu excepția celor de mai jos.

Mătușei mele, Vilma Arsenovici îi las lanțul de aur de la ceas și

obiecte de amintire ce dănsa își va alege.

Tovarășei mele de viață, Victoria Sârbu îi las toate cărțile mele în limba română, obiectele primite de la tovarășii din închisori ca amintire, ceasul meu mic, oprit la Siguranță și fotografiile mele pe care își va alege.

Verișoarei mele, Ana Bune să se dea hainele ce mai pot fi folosite pentru fiul ei bolnav, Ștefan.

Tovarășul Remus Koffler să primească toate cărțile mele în limba germană, port-figaretul meu de alpaca și o fotografie.

Partidului rămân toate documentele de bază ale Comitetului Central redactate de mine *cât și cele căzute în decembrie 1943*. Las în urma mea o muncă cinstită și cu devotament de un sfert de secol, *recunoscând greșelile și slăbiciunile mele săvârșite în timpul muncii*. Partidului în frunte cu C.C. îi las încrederea mea neclintită că va stabili adevărul partinic în ce privește munca mea în fruntea fostului Comitet Central, care am păstrat organizația partidului și am ținut sus steagul partidului în condițiile cele ale războiului și ale teroarei sângeroase hitleriste. Mor cu încredere neclintită că partidul nostru în frunte cu Comitetul său Central, după primele victorii mari ca reintegrarea Ardealului de Nord, formarea guvernului democratic al poporului, reforma agrară, va conduce în fruntea poporului România liberă și democrată. Iar după victoria finală asupra fiarei fasciste, el va trece la lupta victorioasă în fruntea poporului muncitor pentru eliberarea lui completă și pentru desființarea exploatării omului de către om și creând România socialistă înaintând victorios spre societatea comunistă.

Trăiască partidul nostru în frunte cu Comitetul Central!

Trăiască Uniunea Rep. Sov. Soc.!

Trăiască tovarășul Stalin!

Aceasta este ultima mea voință și ultima mea dorință.

Buc., 7 aprilie 1945

Ștefan Foriș”

Pentru neinițiatii în cutumele și mentalitățile comuniste, aseme-

nea declarații – cu care s-au soldat aproape integral procesele staliniste – pot părea falsuri ori dovezi ale dezechilibrului psihic cauzat de torturi. În fapt, ele decurg din poruncile cărora le este supusă, până la capăt, viața revoluționarului. „El însuși – scria același Neceaev – se considera un capital destinat sacrificiului pentru victoria cauzei revoluționare, dar un capital de care nu poate dispune cum vrea el și după bunul lui plac, fără acordul întregului colectiv de tovarăși în întregime inițiați”.

Anchetatori anețaiți

Relația de la revoluționari la revoluționar este, de asemenea, reglementată de Neceaev: „Aspru cu el însuși, el trebuie să fie neîndurător și cu alții. Toate sentimentele duioase care efemează, ca de exemplu legăturile de rudenie, de prietenie, dragoste, recunoștință, onoare chiar, trebuie să le înăbușe sub unica și recea pasiune pentru cauza revoluționară. Nu există pentru el decât o singură bucurie, o singură consolare, recompensă și satisfacție: victoria revoluției”.

Dincolo de rațiunile dorinței de putere, conform acestui cod vor proceda și noii conducători ai României. Pentru triumful revoluției istoria partidului comunist s-a falsificat pentru a sluji propagandei de partid, pentru fiecare eșec s-au găsit „tați ispășitori”.

În 1950, colectivului de anchetă însărcinat cu „rezolvarea cazului Pătrășcanu” i s-a indicat și obiectivul de a stabili activitatea de agenți ai Siguranței desfășurată de Foriș, Koffler, Calmanovici, Berman și Victoria Sârbu. După inimaginabilele torturi – relatate în 1967 chiar de anchetatori – au fost „dovedite” activitățile trădătoare ale „grupului Foriș”. Fostul ministru de interne Teohari Georgescu, anchetat în stare de arest în 1952, sub aceleași învinuiri de colaborare cu Siguranța în anii războiului, mărturisește că a avut ideea execuției lui Foriș. Neavând interesul să-l ancheteze pe Foriș, de teamă ca acesta să nu dezvăluie propria sa activitate trădătoare, Teohari Georgescu s-a adresat lui Dej, Anei Pauker și lui Vasile Luca cu propu-

nerea execuției lui Foriș. Deși n-au avut tangențe cu respectivele anchete, generalii de securitate Ion Mihai Pacepa și Neagu Cosma au acreditat public versiunea (prezentă și în documentele Plenarei din 22-25 aprilie) asasinării lui Foriș de către Pantiușa, ajutat de șoferul Mitea. Ei susțin că Foriș – care avea o statură de uriaș – a fost lovit mortal, cu o rangă, pe la spate, în momentul intrării acestuia în subsolul unei clădiri din Aleea Alexandru, unde se afla sediul C.C. al P.C.R., și apoi îngropat pe loc.

În 1967, un alt inițiat al politicii subterane, generalul Nikolski, lămurește astfel misterul dispariției mamei lui Foriș, găsită înecat în Criș, cu o piatră legată de gât. „În primăvara sau vara anului 1947, cu o ocazie oarecare am fost chemat la ministru. În cabinet se afla Birtas, care pe timpul acela conducea direcția regională de poliție din Oradea. Teohari Georgescu a relatat că la dansul vine în audiență în mod periodic (sau cere să fie primită) mama lui Foriș și că dorește să i se dea explicații – unde se află fiul ei. Birtas a primit indicația să discute cu dânsa și s-o determine să plece la Oradea și acolo să fie internată într-o casă de bătrâni. Amănunte cum a îndeplinit tov. Birtas misiunea nu cunosc”.

Epilogul „grupului Foriș” poate fi rezumat astfel: Koffler a fost executat în aceeași noapte cu Lucrețiu Pătrășcanu; Calmanovici a fost asasinat în închisoare, prin incredibil de subtile metode de

manipulare; Victoria Sârbu a fost grațiată în 1955, prezentând „grave tulburări psihice” după cum consemna medicul închisorii Dumbrăveni; singur Berman a supraviețuit până în 1967, când a relatat comisiei de anchetă despre iadul prin care trecuse. Concluzia anchetei din 1967: pentru Foriș și tovarășii săi n-au existat dovezi care să justifice acuzațiile pentru care au fost condamnați.

Interesant de remarcat este faptul că membrii comisiei de anchetă, numiți de Ceaușescu „pentru a stabili adevărul”, nu au făcut altceva decât să-și îndeplinească, strict, sarcinile reale: compromiterea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și îndepărtarea lui Alexandru Drăghici din cercurile puterii. Așa se face că împrejurările morții lui Foriș n-au fost elucidate, după cum n-au fost numiți toți cei implicați în „cazul Pătrășcanu”. A fost însă „reabilitat” și Teohari Georgescu, oferindu-i-se o muncă de răspundere, iar Pantiușa, la puțină vreme, a fost decorat.

Așadar, chiar și momentul „reabilitărilor” din 1968 a respectat „catehismul” revoluționar. Anchetății, anchetatorii și justițiarii s-au supus principiului sintetizat de un alt mare inițiat al ordinului revoluționarilor de profesie, generalul NKVD P. Sudoplatov (*Magazin istoric*, nr. 9-12/1994, 1-3/1995): „Părerea mea despre oameni și faptele lor este întotdeauna în concordanță cu linia partidului”. ■

Două cărți despre Revoluția română

- Sergiu Nicolaescu – *Revoluția. Începutul adevărului. Un raport personal*. Topaz Grup, București, 1995, 296 pp.
- Sergiu Nicolaescu – *Un senator acuză* – Editura Pro, 1996, 222 pp.

Un punct de vedere personal, realizat pe baza unei documentări efectuate vreme de 5 ani în cadrul unei comisii a Senatului ce avea ca scop lămurirea misterelor Revoluției române. Sunt analizate contextul internațional al evenimentelor din decembrie 1989, momente controversate din perioada 20-25 decembrie.

Toate acestea sunt însoțite de anexe de documente, table, grafice cu efectivele unităților militare și dispunerea lor în orașul București, aplicații militare organizate în perioada premergătoare evenimentelor lângă granițele României, situația numerică a cetățenilor care au intrat și ieșit din România în perioada 1-30 decembrie 1989.



Paris, 1919-1920

AL. VAIDA-VOEVOD: POLITICĂ ȘI FRANCMASONERIE

Acad. DAN BERINDEI

După proclamarea independenței și recunoașterea acesteia de către marile puteri prin stipulațiile Tratatului de pace de la Berlin din 1878, în anul următor s-a ajuns la constituirea Marelui Orient al României, ordin francmasonic având în fruntea sa ca mare maestru pe Theodor Rosetti și ca maestru adjunct pe doctorul Carol Davilla. Francmasoneria a continuat să aibă un loc specific în procesul de dezvoltare a României moderne până la sfârșitul primului război mondial. În paginile de față, vrem să înfățișăm încă un moment din cele mai importante ale istoriei francmasoneriei române, deseori abordată de pe poziții neștiințifice, uneori partizane, alteori, dimpotrivă, de ostilitate. Momentul în cauză se referă la procesul de desăvârșire a statului modern român și mai ales la recunoașterea internațională a ceea ce s-a numit România Mare, adică țara având hotarele înăuntrul cărora erau cuprinse toate provinciile istorice locuite de români sau în care ei reprezentau majoritatea evidentă.

Acest moment al istoriei francmasoneriei române a fost concretizat de adeziunea lui Alexandru Vaida-Voevod și a unui grup întreg

de fruntași români, care s-a produs prin intermediul lojei pariziene „Ernest Renan”. Dacă la Biblioteca Națională din Paris se găsesc mai multe anuare ale acestei loje, în care pot fi întâlnite numele membrilor români ai acesteia, în schimb, fiind vorba despre o lojă „tânără”, datând din secolul XX, lipsesc materialele de arhivă referitoare la loja menționată în importantul fond de arhivă al Marelui Orient al Franței deus la amintita bibliotecă. Parte din aceste materiale privindul pe Vaida-Voevod și provenite chiar de la fruntașul politic ardelean sunt deținute astăzi de Biblioteca Municipală „George Barițiu” din Brașov; ele au fost scoase la lumină în 1992 de către domnul Mircea-Valer Suciu (Noua gazetă pentru minte transilvană, an II, nr. 3, pp. 35-44). Lor le-am putut adăuga – mulțumită deosebitei amabilități a domnului André Combes, venerabilul lojei „Trandafirul liniștii desăvârșite” de la Paris (loja pașoptiștilor români), care mi-a înlesnit consultarea arhivei Marelui Orient al Franței din rue Cadet nr. 6 – dosarele lojei în cauză, cuprinzând un material dintre cele mai importante.

Avocatul bucureștean Krainik...

În decembrie 1910, la Paris, în cadrul Marelui Orient al Franței, s-a constituit loja „Ernest Renan”. Șase ani mai târziu, în 1916, Samuel Silvan Krainik, avocat la Curtea de Apel, născut la București în 28 aprilie 1884, i-a devenit membru. În ianuarie 1917, în cadrul aceleiași loje a fost inițiat negustorul bucureștean Armand Zipper, evident un prieten al lui Krainik, fiind,

ca și acesta, un evreu născut la București în același an 1884. Krainik a primit grabnic primele trei grade masonice, ajungând maestru la 22 noiembrie 1917. De asemenea, la 4 februarie 1918 a fost desemnat ca „al treilea delegat judiciar” al lojei. Krainik a obținut o promovare mai rapidă, deoarece fiind însărcinat de Legația României (pe lângă care era „avocat consilier”) să întreprindă „călătorii în diferite țări ale Antantei pentru a împlini misiuni”, el se arătase „foarte fericit de a putea vizita în același

timp lojile masonice în condiții care să-mi îngăduie mai bine să particip la diverse lucrări ale amintitelor loji”. Tot Krainik a propus inițierea a încă doi coreligionari ai săi din România: Gaston Krainik, probabil o rudă a sa, și pe Bernard Mendelcovici den Botoșani. Dar cu mult mai importantă a fost intrarea în loja „Ernest Renan” a membrilor transilvăni ai delegației române la Conferința de pace de la Paris.

La începutul anului 1919, Al. Vaida-Voevod a fost inclus în

delegația română, ca reprezentant al Consiliului dirigent transilvan. După conflictul care a avut loc între Ion I.C. Brătianu și „cei patru mari” și plecarea fruntașului liberal¹, Vaida-Voevod a devenit conducătorul delegației române în întregul ei. În decembrie 1919, Vaida a ajuns și prim-ministru și el avea să semneze tratatul de pace cu Austria, pe care Brătianu refuzase să-l semneze.

Înainte ca Brătianu să părăsească Parisul, între el și Vaida s-a stabilit un dialog pozitiv. De un interes extrem a fost o conversație dintre cei doi bărbați de stat, pe care cel de-al doilea a relatat-o într-o scrisoare către Iuliu Maniu. Cei doi discutaseră despre francmasonerie, Vaida informând pe Brătianu că Serbia beneficiase de sprijinul unui general francez care deținea o înaltă poziție în francmasonerie în spinoasa problemă a Banatului. Vaida ceruse lămuriri asupra francmasoneriei, Brătianu spunându-i că el nu era francmason, dar că tatăl său fusese „în vremea lui Mazzini”. În orice caz, după această discuție Vaida se hotărâse să acționeze în ideea de a ajunge la adeziunea delegaților transilvăneni la masonerie.

Este foarte probabil ca Vaida să fi stabilit contactul cu loja „Ernest Renan”, respectiv cu venerabilul ei Marcel Huart de la ziarul *Le Temps*, prin intermediul lui Samuel Sylvain Krainik. La 8 mai 1919, Vaida a obținut un certificat din partea secretarului de legatie Andrei Popovici, confirmând că nu suferise vreo condamnare, certificat destinat a-i dovedi moralitatea față de

lojă. Patru zile mai târziu, Vaida însuși a dat astfel de certificate transilvănenilor Caius Bredeceanu, Mihai Șerban și Traian Vuia, ca și poetului Ion Pillat, toți membri ai delegației române la Conferința de pace.

La 24 mai 1919, venerabilul Huart raporta Marelui Orient al Franței că în urmă cu zece zile – la 14 mai – i se prezentase o cerere de inițiere a cinci membri ai delegației Transilvaniei pe lângă Conferința de pace. El comunica datele concrete despre cei cinci „profani”: „Alexandru Vaida-Voevod, doctor în medicină, ministru secretar de stat, membru al delegației române pentru Transilvania, născut la Alpert, Transilvania, la 27 februarie 1872, cu domiciliul rue François I-er 52; Caius Bredeceanu, consilier la Ministerul afacerilor externe al României – membru al delegației transilvane, născut la Lugoj, în Banat, la 25 aprilie 1879, domiciliat în rue François I-er 52; Mihail Șerban, conferențiar la Universitatea din Iași, membru al delegației transilvane, născut la Szegedin, Transilvania (sic!), la 3 septembrie 1887, domiciliat în rue François I-er 52; Traian Vuia, licențiat în drept, membru al delegației transilvane, născut la Surducul Mic, Banat, la 29 august 1872, domiciliat rue de Toulon 7, la Garches (Seine-et-Oise)”.

Într-o altă adresă, datată tot 24 mai 1919, Marcel Huart explica membrilor conducerii Marelui Orient poziția sa față de cererea de adeziune a grupului de români: „Sesizat, în calitate de venerabil al lojei «Ernest Renan», printr-o cerere de inițiere provenită de la ministrul secretar de stat, șef al delegației Transilvaniei pe lângă Conferința de pace și a patru dintre colegii săi din aceeași delegație – cerere care probabil va fi urmată de alte două-trei – îmi permit să vă atrag atenția binevoitoare asupra

caracterului excepțional al cu totul special al acestei cereri. Acești profani nu sunt decât pentru puțină vreme la Paris. Ei se vor reîntoarce, după încheierea păcii, în România, unde anumite societăți secrete funcționează, dar unde francmasoneria nu există și unde, admiși în ordinul nostru, ei se vor grăbi să constituie unul sau mai multe ateliere afiliate Marelui Orient al Franței. Cererea lor este însoțită de certificate de onorabilitate, cu caracter oficial, echivalente cazierului lor judiciar. În plus, însuși caracterul misiunii lor diplomatice îi pune la adăpost de orice suspiciune. Pe de altă parte, șederea lor provizorie la Paris constituie pentru anchetatori un element de care trebuie ținut seama, căci nu ne putem gândi să procedăm la altă informare decât la un interogatoriu atât de profund pe cât va fi posibil. În sfârșit, apropierea plecării lor ar face poate imposibilă inițierea lor, dacă va trebui să se respecte strict și în mod scrupulos termenele impuse de regulamentul general între depunerea cererii și data inițierii lor. Dar, dincolo de orice altă considerație, nu ar fi convenabil să se țină seama de perspectiva unei viitoare constituirii în România a unei obediente atașate Marelui Orient al Franței? Fără a insista mai mult asupra însemnătății acestei achiziții care suntem în ajun de a o realiza, vă rog deci a binevoi să autorizați loja «Ernest Renan» să scurteze pentru acești profani procedura de anchetare înaintea inițierii și de a primi eventual în același moment șase, șapte sau opt profani de aceeași calitate și, eventual, de a studia, de asemenea, dacă este cazul, mijloacele de a li se conferi rapid, de acord cu Consiliul Ordinului, gradele succesive de companion și de maestru. Voi mai avea rugămintea de a ruga Consiliul Ordinului de a binevoi să fie reprezentat prin câțiva dintre

¹ La 2 iulie 1919, nemulțumit de prevederile documentelor Conferinței de pace referitoare la România și de tratamentul la care a fost supusă delegația română, șeful acesteia I.I.C. Brătianu a părăsit Conferința (vezi *Magazin istoric*, nr. 7/1994).

membrii săi la ceremonia rituală de inițiere a acestor profani români, care, după inițiativa pe care am adoptat-o din anul trecut, va fi însoțită de cântece masonice din secolul XVIII. Vom adăuga, probabil, chiar muzică românească.

O cheie pentru „mii de porți”

În ziua următoare, 25 mai 1919, Vaida-Voevod scria o lungă scrisoare lui Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent al Transilvaniei, în care, între altele, ținea să-l informeze asupra problemelor francmasoneriei. El îi arăta că două mari organizații do-

minau în acel moment lumea: Biserica catolică și francmasoneria. Cu cea dintâi legăturile românești existau (desigur prin intermediul Bisericii greco-catolice), dar inexistența unei organizații francmasonice la românii transilvăneni avusese „nenumărate consecințe fatale”. Deseori, după opinia lui Vaida, „o putere invizibilă” paraliza argumentele cele mai serioase și chiar „logica faptelor”. Vaida atribuia succesele iugoslavilor, polonezilor sau cehilor la Conferința de pace legăturilor acestora cu francmasoneria. În privința transilvănenilor, el

semnala că ungurii, evreii și sașii își aveau loje legate de Marele Orient german și de toate organizațiile masonice din lume. În consecință, Vaida stabilise legături cu francmasonii și „contactul și afilierea la Marea Lojă a Franței [sic!] ar putea să ne îngăduie să paralizăm preponderența francmasoneriei

rapid pe care și l-ar fi dorit, dar, oricum, la 1 iulie 1919, el a fost în măsură să-l invite pe Vaida și întregul grup să se prezinte, în ziua de 7 iulie, la sediul Marelui Orient, din rue Cadet. Nu era încă vorba de inițiere, ci de o întrevedere pe care românii au avut-o cu membrii Comitetului de admitere. În ziua următoare, Huart semnala Marelui

Orient că primise încă două solicitări, din partea lui George Crișan, „doctor în drept, avocat și consilier al delegației române la Conferința de pace, născut la Beiuș, Transilvania, la 7 noiembrie 1887, domiciliat rue François I-er 52” și a lui Voicu Nițescu, „doctor în drept, director al

Al. Vaida-Voevod (în p. 46) și patru dintre „frații” săi: Voicu Nițescu, Gh. Crișan...

maghiare, evreiești sau săsești” și să se obțină „un puternic sprijin internațional”. El nădărdia că astfel vor fi deschise „mii de porți”. În consecință, Vaida îl anunța pe Maniu că ceruse adeziunea a șapte persoane, că făcuse acest lucru în folosul națiunii și îi cerea binecuvântarea! Această scrisoare este edificatoare în ceea ce privește motivațiile în primul rând naționale ale adeziunii francmasonice a lui Vaida-Voevod.

Eforturile pe care le-a făcut venerabilul Huart pentru primirea rapidă a românilor în sânul lojei n-au fost încununate de succesul

jurnalului *Gazeta Transilvaniei* de la Brașov, Transilvania, președinte al Comitetului național al românilor din Transilvania și Rusia, născut la Turcheș (Brașov), în Transilvania, la 24 februarie 1883, de asemenea domiciliat în rue François I-er 52”. Venerabilul Huart cerea ca și ultimii doi să fie verificați în „cartea celor refuzați”, ca și ceilalți cinci, arătând totodată că loja își propunea „să-i inițieze în aceleași condiții și la aceeași dată cu ceilalți, cererea lor [de adeziune] suferind o întârziere din cauza

unor circumstanțe independente de voința lor”.

De data aceasta Huart a avut succes. La 29 și 30 iulie 1919 el a putut să-l anunțe foarte satisfăcut pe Vaida-Voevod că ceremonia de inițiere urma să aibă loc în ziua de 4 august, la ora 9 seara, la sediul Marelui Orient. În ziua și la ora fixate a avut loc inițierea celor șapte solicitanți:

Alexandru

Vaida-Voevod, Caius

Brediceanu, Ion Pillat,

Traian Vuia, Mihail

Șerban, George

Crîșan și Voicu

Nițescu. Toți

șapte fuseseră

propuși de

Huart și de

compatriotul

lor avocatul

Krainik,

ceea ce ar

arăta că

acesta din

urmă a fost

principalul

intermediar

al grupului în

chestiunea

adeziunii la

francmasonerie.

Începând din

luna august, loja

„Ernest Renan” l-a

sprrijinit pe Vaida-Voevod în

activitatea sa, Huart, în special,

arătând deosebit interes față de

noul său „frate”. Evident, el s-a

gândit înainte de toate la

interesele Marelui Orient al

Franței în România și, în

consecință, a comunicat lui

Vaida lista celor trei loje care,

înainte de război, lucrau în

România în obediența Marelui

Orient al Franței; implicit el

corecta ceea ce afirmase privind

inexistența lojilor în România,

având în vedere că situația din

Transilvania, în ceea ce îi privea

pe români, nu putea fi extinsă la

întreaga țară și mai ales la Vechiul

Regat. Dar Huart înțelegea totodată să-i acorde lui Vaida tot concursul său și în activitatea sa politică și diplomatică. În consecință, el i-a sugerat într-o misivă utilitatea de a stabili relații cu senatorul Macurand, evident și el francmason, care era președintele Comitetului republican pentru comerț, industrie și agricultură. De altfel, Huart nu

de Vaida „asupra problemei care vă interesează”.

Cu acordul lui Brătianu și știința lui Maniu

Planurile politico-naționale ale fruntașului transilvan începeau să dea roade. De altfel, Vaida-Voevod se străduia și el să fie deosebit de amabil față de Huart. La 19 septembrie, acesta

din urmă se scuza,

printr-o scrisoare

extrem de ama-

bilă, că nu putea

participa la

cina de la

Prunier,

vestitul res-

taurant pari-

zian, la care

fusese in-

vitat de

Vaida, date

fiind obli-

gațiile sale

masonice –

în speță,

conventul

anual al Ma-

relui Orient, la

care Huart îi

invita și pe noii

săi „frați” români,

arătând că era vorba

despre o ceremonie

având „un caracter artistic și

simbolic cu totul impresionant”.

La 23 ianuarie 1920, loja

„Ernest Renan” a dat urmare

solicitării celor șapte români,

înălțându-i la gradele de com-

panion și maestru, „deoarece

frații români transilvani – se

arăta în protocolul ședinței –

vor fi chemați a întemeia loje

în țara lor cu sprijinul Marelui

Orient al Franței” și „pentru

aceasta trebuie să fie maeștri”.

La 26 ianuarie 1920 se solicita,

pentru Vaida-Voevod, devenit

„președinte al Consiliului de

Miniștri!” de la 1 decembrie

1919, eliberarea diplomei de

maestru.



...Mihail Șerban și Ion Pillat

s-a mărginit la sfaturi, ci s-a și grăbit să pregătească această întâlnire și astfel, pentru ziua de 28 august, la mai puțin de o lună de la inițierea sa, Vaida-Voevod era invitat de Huart la un prânz la Cercul republican din avenue l'Opera 5, la care urma să ia parte și Macurand. În aceeași zi, tot Huart îl anunța pe „fratele” său român că Marcel Cachin, directorul ziarului *L'Humanité*, dând curs unei intervenții a sa, îl aștepta la 1 septembrie și că era cu totul dispus să fie documentat

În 1921 și Ion Lugoșianu¹ avea să devină membru al lojei, propus de Brediceanu și de Vuia, inițierea lui având loc la 18 noiembrie (șapte luni abia după cererea sa de inițiere!). În primăvara 1923 a fost inițiat Victor Cădere² și în 1924 Noti Constantine (Magazin istoric, nr. 5, 6/1979) „diplomat în disponibilitate” și „director al Agenției Rador” și de asemenea Petre Ciolan, „fost secretar al Delegației române la Conferința de pace”, recomandat, ultimul, de

¹ Ion Lugoșianu (1890-1957) era la acea dată șef de cabinet al lui Al. Vaida-Voevod și consilier tehnic al delegației române. După 1926 a devenit unul din fruntașii Partidului Național-Tărănesc, deputat și ministru în mai multe rânduri în perioada 1930-1933. În anii 1933-1937 a fost ministrul României în capitala Italiei. A fost arestat de comuniști în 1949, acuzat de înaltă trădare și complot împotriva siguranței statului și condamnat la ani grei de temniță; a murit în închisoarea de la Râmnicu Sărat.

² Victor Cădere (1891-1980), jurist, diplomat, profesor universitar; a fost membru al delegației române la Conferința de pace (1919), iar mai apoi director general al Siguranței, ministru plenipotențiar la Belgrad (1936-1938), rezident regal al Ținutului Dunărea de Jos (1938-1939) și din nou la Belgrad, acum ca ambasador (1939-1940).

Vaida și Vuia. În afara lui Vuia, care, stabilit în Franța, a rămas fidel lojei „Ernest Renan”, ceilalți, întorcându-se în România, s-au depărtat treptat și succesiv de lojă. La 17 decembrie 1931, loja a pronunțat radierea a șase dintre colegii lui Vuia din 1919, „pentru neplata cotizațiilor de ei datorate atelierului”, deci radierea lui Vaida-Voevod, Nițescu, Brediceanu, Pillat, Șerban și Crișan (dar aceasta nu însemna, în ceea ce îi privea personal, că avea loc și încetarea apartenenței respectivilor la francmasonerie în general!).

Revenind la anii de început ai celui de-al treilea deceniu al secolului XX, trebuie constatat – în baza *Anuarului lojei* pe anul 1922 – că era vorba de un atelier masonic dintre cele mai importante din Paris. Loja „Ernest Renan” număra o sută de membri și printre aceștia nu mai puțin de 11 jurnaliști și publiciști. De altfel, în acel moment – 1922 – loja cuprindea opt români și, evident, în primul rând pe Vaida-Voevod, care „provocase” adeziunea celorlalți conaționali ai săi. În ceea ce-l privește pe Huart, prietenul românilor, el continua să fie venerabilul lojei.

Adeziunea la francmasonerie a grupului de membri ai delegației române la Conferința de pace, inițiată de Vaida-Voevod, cu acordul lui I.I.C. Brătianu și cu știința lui Iuliu Maniu, a avut ca temei necesitatea de a se obține sprijin pentru cauza națională din partea francmasoneriei internaționale și în special a celei franceze; de altfel, alegerea unei loje cu o „compoziție” atât de legată de mass-media este și ea semnificativă!

Istoria francmasoneriei românești este deosebit de complexă. Izvoarele sunt risipite, dispartate, dar și fragmentele ce pot fi reconstituite – cu *certainitudine* și nu în construcții forțate ale realității, într-un sens pozitiv sau negativ! – dezvăluie însemnătatea pe care ea a avut-o în anumite etape istorice, permițând corelări atât în privința desfășurării evenimentelor interne dar mai ales conexiuni externe. Studiul istoriei francmasoneriei este încă la începuturile sale; continuarea cercetărilor, întemeiate însă *numai pe izvoare*, va contribui, *neîndoiește*, la cunoașterea mai profundă a istoriei românilor în perioada modernă și contemporană.

Acad. Virgil Cândea: vârsta deplinei maturități

Oricine va voi să scrie o istorie a patrimoniului cultural românesc răspândit în lume va fi obligat să pornească de la tomul *Mărturii românești peste hotare*.

Cel ce va dori să studieze istoria ideilor românești și sud-est europene va trebui să parcurgă scrierile academicianului Virgil Cândea.

Cel ce se va apleca asupra operei lui Dimitrie Cantemir va face apel la ediția academică îngrijită de domnia sa.

Cel ce va fi pasionat de arta melkită nu va putea ocoli contribuția sa decisivă la descoperirea picturii postbizantine de expresie arabă.

Cel ce s-ar aventura să realizeze o istorie a emigrației române ar trebui neapărat să îl asculte vorbind despre acest subiect pe academicianul Virgil Cândea.

Numele domniei sale este bine cunoscut cititorilor revistei *Magazin istoric*, în paginile căreia a semnat numeroase articole, fiind membru în colegiul de redacție încă din aprilie 1967. Să amintim aici doar senzaționala descoperire a manuscrisului original al *Istoriei Imperiului otoman*, lucrare scrisă de Dimitrie Cantemir. Considerat multă vreme pierdut, a fost identificat de domnul Virgil Cândea într-o celebră bibliotecă din Statele Unite, unde alți specialiști nu l-au găsit pentru că nici măcar nu și-au închipuit că ar fi putut ajunge acolo.

Se spune că dintre toate profesiunile, în cea de istoric te ridici cel mai târziu la maturitatea deplină de exprimare. În vreme ce un poet o poate obține și la 16 ani, istoricul trebuie să atingă pragul celor 70 ani. Să îi urmărim deci academicianului Virgil Cândea, în luna când îi împlinește, sănătate și putere de muncă.

La Arhivele Naționale ale României din București, se păstrează un bogat fond documentar al celui ce a fost unul dintre înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, Visarion Puiu (27 februarie 1879-10 august 1964).

Între acestea, și o scriere autobiografică inedită, intitulată **Însemnări din viața mea**, datată București 1944, pe care o prezentăm cititorilor noștri, în suita de documente memorialistice puse pentru prima dată în circulație de Magazin istoric în cei 30 ani de apariție.

Să răsfoim, deci, **însemnările sale**, urmând drumul vieții celui ce avea să urce înalte trepte bisericești.

Pe numele său de botez Victor, s-a născut în Pașcanii gării (sau Pașcanii de jos) în familia conducătorului de tren Ioan Puiu. A urmat studiile elementare la o „școală nemțească particulară în Pașcani”, apoi la o școală de stat din Roman.

În toamna lui 1891 intră elev la Seminarul din Roman, sprijinit de directorul acesteia, arhiepiscopul Ioanichie Flor Băcăuanu (ulterior episcop de Roman). Printre profesori, l-a avut și pe Calistrat Hogaș, la limba română, „sever și exigent, dar drept. Lui datorez primele compuneri stilistice bunișoare și primele îndemnări de a citi literatura română și străină”.

Episcop al Romanului era, în acea vreme, Melchisedec Ștefănescu (1823-1892), membru al Academiei Române (1870), istoric și editor de izvoare.

„Figura acestui vlădică Melchisedec – scrie memo-

ÎNSEMNĂRI

DIN

VIAȚA MEA



VISARION PUIU

rialistul – era copleșitoare, nu numai prin înălța sa situație ierarhică în biserică, ci prin complexul de lucruri ce-l înconjurau ca pe cineva superior prin sine însuși”. „Personalități distinse” (printre care Vasile Alecsandri sau istoricul Nicolae Ionescu, „diverși frunțași politici și distinși cărturari”) îl vizitau pe Melchisedec.

În toamna lui 1894, este transferat la Seminarul „Veniamin Costache” din Iași, care funcționa „în marele palat al prințului Mihail Sturdza, fost domn al Moldovei”.

Aici i se trezește gustul pentru lectură. „Fiind doritor de cât mai multă lectură – își amintește – librăriile nu-mi puteau procura autori de expuneri teologice, dar aveau rafturile pline cu cărți și broșuri socialiste și materialiste, pe care, din lipsă de bani, le citeam cu împrumut de la librarul Șaraga și de la anticarul Kupperman, plătiind 10 bani pentru cartea cu foile tăiate și 20 pentru cele netăiate, având dreptul să le tai numai marginea laterală din lungime, nu și marginile de sus, ca să pară necitite. Și mă minunez cum nu m-a răătăcit citirea acestora.

Este convins de „subriditatea culturii mirene și soliditatea și vecinicia cele teologice”. „Am avut totuși clipe de clătinare – mărturisește memorialistul – când eram gata să-mi schimb drumul vieții. Acestea au fost prin clasa VII-a, în care scop am început a încerca să colaborez sfios la unele reviste literare din București și prin foile locale din Iași, întâi sub

anonimat, iar după ce profesorii au aflat de această îndrăzneală a mea, chiar sub semnătură, încurajat de dâșii și de director – spre a vedea dacă în cazul când aș fi părăsit drumul Bisericii mi-aș fi putut croi drum în rândurile scriitorilor –, iluzie spulberată repede.

Pentru acest cuvânt aveam și permise excepțională de a vizita expozițiile de pictură ce se făceau din când în când prin Iași și a mă duce la teatru și concerte chiar singur, în care scop aveam sprijinul bănesc al unui călugăr, ierodiaconul Varlam Arghirescu, venit din mănăstirea Neamțul să învețe carte cu noi și care își împărțea leafa ajutând fără trâmbitare zeci de elevi sărmani din toate clasele seminarului“.

În pp. 52-53: *ceremonia punerii pietrei fundamentale a catedralei din Bălți la 28 septembrie 1924, în prezența principelui Carol, a miniștrilor G. Mărzescu, C. Angheliescu, I. Nistor, I. Inculeț, Al. Lapedatu, a patriarhului Ierusalimului, Damianos, a mitropolitului Dositei al Sebestiei, a mitropolitului primat Pimen al României și a episcopului de Hotin, Visarion Puiu; la mijloc catedrala episcopală din Curtea de Argeș*

În toamna lui 1899 se înscrie la Facultatea de teologie din București, pe care o absolvă în 1904.

Aici ia contact cu lumea culturală, asistând la conferințele de la Ateneu sau de la Universitate, la „strălucitele lecții-conferințe ale lui Titu Maiorescu, ale lui Rădulescu-Motru și ale celui mai leneș, deși inteligent, profesor, Coco Dumitrescu-Iași“.

Participă, de asemenea, la unele întruniri politice. „Nu lipseam (ca privitor) nici din cele politice ale taberelor studențești sprijinite de cele două partide mai însemnate de atunci. Ca elemente demonstrative pe la întrunirile partidului liberal și ale celui conservator, printre care am cunoscut și studenți ciupind diverse ajutoare pe furis, egal, de la amândouă partidele. Iar când era Parlamentul deschis,“ păraseam cursurile fugind să aud oratori politici, când la Cameră, când la Senat, pe atunci discuțiile parlamentare având un frumos caracter academic“.

La propunerea lui Petre Gârboviceanu, directorul Școlii normale de învățători și al Casei

Bisericii, intră funcționar la această instituție, recent înființată și care va deveni Ministerul cultelor.

„Pe atunci – scrie Visarion Puiu – nu erau mașini de scris și de multiplicat adresele, iar copii aveam puțini. De aceea conceptele altora și cele proprii trebuiau scrise cu condeiul și aveam uneori de scris 60 adrese mici și mari zilnic. E un contrast de necrezut și prea crud între cât se muncea pe atunci în cancelariile ministeriale și risipa de vreme a funcționarilor de astăzi.

După prânz, vara, nu se lucra prin unele ministere. Eu însă veneam cu Nae Runceanu [un coleg de facultate] pe călduri, de iulie și august și terminam teancurile de hârtii, privind cum pe la 4, deci pe arșiță, trecea singur și pe jos însuși ministrul [instrucției publice] Spiru Haret, sub o umbrelă albă, să facă același lucru cu câțiva directori de minister“.

La 21 decembrie 1905, „într-o geroasă dimineață de iarnă“, este tuns în călugărie în catedrala din Roman, în prezența episcopului Gherasim Safirin.



Aici, la Roman, au fost, „cei mai frumoși ani ai călugăriei mele“, după care, în ianuarie 1907, pleacă pentru a-și desăvârși studiile la Kiev, la „vestita academie teologică“ de aici, întemeiată de Petru Movilă.

În biserica „Adormirii“ din lavra Pecerska, pe „unul dintre stâlpii enormi ai bisericii cîtesc scrise cuvintele «Mitropolit Petru Movilă». Sunt lângă mormântul vestitului ierarh, ctitor al acestui mare așezământ călugăresc al Rusiei, ca și al Academiei Kievului, fiul lui Simeon Movilă, domnul Moldovei“ (*Magazin istoric*, nr. 12/1996).

La Kiev stă un an și jumătate, având prilejul să facă o călătorie de studii și la Moscova.

În toamna lui 1908 este numit vicar al eparhiei Dunării de Jos și director al Seminarului din Galați.

După unirea Basarabiei cu România, la 28 martie 1918, în august același an, este transferat la Chișinău, ca director al Seminarului de aici.

„Seminarul din Chișinău – își amintește Visarion Puiu – avea un foarte bun local (pus

apoi la îndemâna Facultății teologice), dar în vremea revoluției ruse adăpostise pe rând câteva regimente care la plecarea lor îl lăsase într-o stare de plâns, cu sobele pline de cartușe și grenade, încât cu un chibrit se putea arunca în aer în câteva clipe. Începând restaurarea lui, cu un ajutor dat de dr. P. Cazacu, directorul guvernului local pentru Basarabia (consilierii eparhiali refuzând să-mi dea vreun ajutor), o echipă de soldați a lucrat o zi întreagă la scoaterea cu luare aminte a explozibilelor și cartușelor nepotrivite armelor noastre și dându-li-se foc într-o curte mică cu ziduri de piatră au dat loc la împușcături ce s-au repetat o întreagă noapte“.

După repararea Seminarului, Visarion Puiu este numit inspector ierarh al mănăstirilor din Basarabia, apoi primește conducerea Societății istorico-arheologice din Chișinău, „organizată de un eminent profesor rus, Iosif M. Parhomovici, care la vârsta de 72 ani a învățat uimitor de bine limba română și a fost mult apreciat și de N. Iorga,

când i-a vizitat muzeul bisericesc“.

Mai conducea, de asemenea, și „Societatea culturală a clerului și aceea de binefacere a orașului, în care se da hrană zilnic la patru până la cinci sute de săraci“.

La începutul lui mai 1921 este instalat episcop de Argeș, mutându-se la Curtea de Argeș. Avea sub jurisdicția sa județele Argeș și Olt.

„De la început nu mi-a plăcut – scrie memorialistul – deoarece pe atunci clerul ei (ca și al multora dintre celelalte) era robit politicianismului, cu slabă pregătire evanghelică și cu unele elemente prea puțin disciplinate, iar împrejurarea că avea drept catedrală cea mai frumoasă biserică a țării nu înlătura neplăcerea lipsei de locuință pentru episcop și birourile cancelariei episcopale, palatul nou al episcopiei fiind luat samavolnicește de Curtea regală“.

Pentru episcopi se lăsase locuința maestrului grajdurilor pustii ale Curții regale, care nu venea prin Curtea de Argeș decât vreo 2-3 zile pe an. Cancelariile erau în niște locuințe sărace din acest sărac târg, iar reședința



episcopală era permanent închisă, sub cuvânt că e locuință regală. O situație stranie, inexplicabilă și profund jignitoare pentru episcopat, în țară constituțională și cu o religie dominantă în stat, pe care nu o înlătura nici Sinodul, nici miniștrii de culte, egali de slabi a arăta regelui ce greșeli se face și în ce lumină neplăcută se pune Curtea săvârșind asemenea lucruri.

Locuință în palatul episcopal (zis regal) am dobândit după multe frământări și numai după ce am amenințat pe administratorii palatiști că voi intra în palat cu forța țăranilor din satele vecine.

De la Argeș este transferat, în mai 1923, la Bălți, ca episcop de Hotin, eparhie atunci înființată, unde a păstorit până în 1935. „Sprijinit de un popor cu drag de biserică, bun și ascultător, cum e ramura românească a moldovenilor dintre Prut și Nistru, cei doisprezece ani de păstorie în episcopia Hotinului au trecut producându-mi bucurii sufletești pe care numai bunul Dumnezeu mi le-a dat, poate ca răsplată a muncii puse în slujba sa în această latură de țară, fără teama vecinătății haosului și primejdiei bolșevice, ce era aproape, peste Nistru”.

În arhiva Visarion Puiu există și câteva scrisori inedite primite de la N. Iorga în anii 1921-1929.

Într-o astfel de epistolă, din 21 iulie 1921, Iorga îl înștiințează pe episcopul de Argeș despre demersurile sale privind recuperarea palatului episcopal: „Am vorbit regelui despre evidentele drepturi pe care Preasfinția Sa le are asupra palatului și curții dimprejurul lui. Din nenorocire, n-am putut face ca părerea mea să fie primită. Mi s-a obiectat că așa a fost de la început și că Ghenadie a stat în căsuța din dos, că grăjdarul e născut în țară”.

În Consiliul eparhial al Episcopiei Hotinului a fost ales și istoricul Gh. I. Brătianu care, într-o scrisoare *inedită*, din 28 mai 1927, se arăta „mișcat de marea onoare ce mi s-a făcut”, aducând „Prea Sfinției Voastre asigurarea recunoștinței și a întregului meu devotament.

Mă simt deosebit de mândru – continua Gh. I. Brătianu – că prima mea alegere s-a făcut acolo, într-o adunare menită să aperse interesele superioare ale Bisericii Naționale”.

În 10 noiembrie 1935, Visarion Puiu preia scaunul mitropolitan din Cernăuți, îngrijindu-se de bunul mers al treburilor Mitropoliei Bucovinei până la 1 iunie 1940, când se retrage la „frumosul schit Vovidenia al mănăstirii Neamțul”.

În vara lui 1942 este numit șeful Misiunii Ortodoxe din Transnistria, cu reședința mitropolitană la Odessa, unde activează până în primăvara lui 1944, retrăgându-se apoi la București.

Însemnările sale *inedite* de la Arhivele naționale nu cuprind referiri la acești ultimi ani din viața arhierului român.

Ele se încheie cu amintirea celor lucrate în Bucovina unde, ca și în celelalte eparhii pe care le condusese, își dovedise bunele calități de organizator și, în multe privințe, de întemeietor.

„În grandiosul palat de reședință mitropolitană din Cernăuți – notează el – cu multe saloane mari nelocuite în etaj, constat că nu trăiesc decât două ființe omenești – eu, într-o aripă, și bătrânul arhieru vicar, Ipolit, octogenar, în cealaltă aripă, spre Facultatea de teologie. În parterul palatului nu mai sunt decât doar portarul, un bucătar vremelnic și un ierodiacon adus de

mine de la Bălți. Și numai în câteva camere dintr-un capăt al parterului sunt birourile cu freamăt de lume câteva ore pe zi, pentru funcționarii care locuiesc în oraș, precum în extremitatea opusă acesteia se văd uneori câțiva călugări ce slujesc în capela mitropolitană.

Peste tot singurătatea rece a încăperilor colosale nelocuite în care mă strecor printre chipurile pictate între mari rame pe pereți, ai foștilor Kaiseri austriaci și ierarhilor înaintași ai acestei eparhii, dar nimic din freamătul de viață călugărească rodnică din alte reședinți vladicești de aiurea.

După primele cercetări și întâlniri de serviciu, am constatat un mediu prea domol și încâtușat de trecut, deznădăjduitor”.

Să mai consemnăm și faptul că, după 23 august 1944, Visarion Puiu a reușit să părăsească țara, spre a se salva de persecuțiile ce l-ar fi așteptat pentru faptul că fusese mitropolit al Transnistriei. La 21 februarie 1946, Tribunalul Poporului din București îl condamnă la moarte, iar la 28 februarie 1950 a fost degradat de Sf. Sinod, ca monah. A fost reabilitat la 25 septembrie 1990.

Viața în exil și-a dus-o în Austria, Italia, Elveția și Franța. În anii 1949-1958 a fost preot la o biserică română din Paris. A trecut la cele veșnice la 10 august 1964, fiind înmormântat în localitatea Viels-Maison (departamentul Aisne, din nordul Franței). Ulterior, a fost reînhumat în cimitirul Montparnasse, din Paris. ■

Prezentare și selecție
Ioan LĂCUSTĂ

CAPELA ORTODOXĂ ROMÂNĂ „MIHAIL STURDZA“

Ctitori, slujitori, binefăcători

Preot RADU MIRONOVICI,
superiorul Capelei „Mihail Sturdza” din Baden-Baden

După zidirea bisericii, între anii 1863-1866, în amintirea fiului lor Mihail, mort subit la Paris, în vârstă de numai 17 ani, ctitorii hotărâsc înființarea unei fundații cu numele „Fundația Principelui Mihail Sturdza”, care avea drept scop să se ocupe de buna gospodărire a bisericii, a casei capelei și a parcului. De asemenea, fundația urma să se îngrijească de slujitorii capelei, care trebuiau să respecte întocmai instrucțiunile fixate de fostul domnitor, printr-un act autentificat și legalizat la Judecătoria Ducatului Baden.

Administrarea bunurilor ca și executarea dispozițiilor fondatorului trebuiau să se facă de către un Consiliu de administrație a cărui componență este menționată în uricul de înființare al fundației. Cheltuielile necesare urmau să se suporte din procentele unei rente de 169 000 florini, sumă pe care a lăsat-o ctitorul, împreună cu un buget anexat la actul de fundație.



În uricul de constituire al fundației, M. Sturdza a adăugat două codicile: în primul, se prevedeau cheltuielile pentru impozite, plata personalului slujitor, întreținerea capelei, casei și parcului, precum și exercitarea cultului; în al doilea, se aflau instrucțiuni cu privire la îndatoririle slujitorilor bisericii.

Printre instrucțiunile prevăzute într-unul din codicile se precizează că „această capelă care este proprietate personală și destinată special a fi cavou al familiei, nu poate deveni niciodată și potrivit nici unui titlu constitutiv o biserică

*Prințul Dimitrie Sturdza
și primarul orașului
Baden-Baden,
domnul Klaus Klein,
participând la
slujba de pomenire
a ctitorilor capelei,
în noiembrie 1994*

parohială, a vreunei comunități religioase". În biserică însă, se pot oficia pentru credincioșii ortodocși slujbe religioase, botezuri, cununii, înmormântări.

Cu toate că M. Sturdza a instituit un Consiliu de administrație, el a condus și a supravegheat personal buna funcționare a fundației și a capelei până la sfârșitul vieții sale (moare la data de 8 mai 1884, în vârstă de 90 de ani).

În afară de biserica ctitorită pe colina dealului ce-i poartă numele, M. Sturdza era cunoscut și apreciat și pentru actele sale de caritate pe care le-a săvârșit. Astfel, el a sprijinit financiar spitalul orașului Baden-Baden și orfelinatul din cartierul Lichtental. În anul 1872, drept recunoștință, i s-a acordat titlul de „cetățean de onoare” al orașului Baden-Baden.

La început, canonic, capela s-a aflat sub jurisdicția Patriarhiei din Constantinopol, dar, prin propria-i voință, printr-o scrisoare din data de 20 august 1882, M. Sturdza s-a adresat mitropolitului Iosif Naniescu al Moldovei și Sucevei, cu reședința în Iași, cu rugămintea de a prelua capela din Baden-Baden sub jurisdicția sa canonică, trimițând de-acum înainte slujitori pentru biserică. Redăm în întregime, textul acestei scrisori, ce se păstrează la Arhivele statului din Iași, dosar 1 bis (171), anul 1882 – Fondul Mitropoliei Iași:

„Eminență!

Dorind a asigura, pentru totdeauna, serviciul religios în capela ce am zidit la Baden-Baden, cu hramul Sfântului Arhanghel Mihail și în memoria prea iubitului și mult regretatului meu fiu, Principele Mihail, pentru a servi de loc de

înmormântare membrilor familiei mele, am constituit, prin act notarial, autorizat și aprobat de guvernul Majestății Sale Împăratul Germaniei, o rentă anuală și perpetuă, pentru a întâmpina toate cheltuielile cultului în această capelă și a întreține un preot, un diacon și un anagnost, de religiunea ortodoxă a României.

Prin același act, s-a instituit o comisiune, dintre membrii municipalității de Baden-Baden, care, în viitor, vor avea grijă de a administra renta constituită de mine și de a priveghea executarea nestrămutată a dispozițiilor cuprinse în zisul act.

Pe lângă aceasta, pentru a înlesni acestei comisiuni numirea și alegerea persoanelor bisericești și pentru a dovedi devotamentul meu de fiu al Bisericii Moldovei, patria mea, am hotărât ca această capelă să fie pusă, în perpetuitate, sub jurisdicția Înalț Prea Sfinției Sale Arhiepiscopului și Mitropolit al Moldovei, cu reședința în Iași, care va avea dreptul, după săvârșirea mea din viață și soției mele, Principesa Smaragda Sturdza, de a recomanda și numi, în urma cererii comisiunii administrative din Baden-Baden, persoanele bisericești al căror post ar deveni vacant.

Sper că Eminența Voastră, spre pomenirea unui Domn, care a avut osebăit onoare a guverna Moldova, în timp de mai mult de cinsprezece ani, va binevoi prin al său formalnic răspuns a încuviința această din urmă dispozițiune, în favoarea unei capele ortodoxe și Moldova, ce este considerată ca unul din monumentele cele mai însemnate ale Germaniei.

Binevoiți vă rog, a primi asigurarea sentimentelor mele

pioase și a-mi acorda binecuvântarea arhiepiscopalească, după care rămân al Eminenței Voastre, cu toată evlavie”.

Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iosif Naniescu, prin scrisoarea sa din data de 6 octombrie 1882, comunică un răspuns favorabil: „Noi credem de a noastră datorie duhovnicească a primi și executa această pioasă dorință sufltească a unui domn român și binecredincios creștin ortodox, pe deplin convingi că și urmașii noștri, la scaunul Mitropoliei Moldovei, vor urma asemenea, pentru de apurarea pomenire a numelui Măriei Tale...”.

Începând deci cu anul 1883, toți slujitorii capelei au fost numiți de Mitropolia Moldovei și Sucevei – Iași „după o prealabilă înțelegere cu Consiliul de administrație al fundației”.

Primul preot care a venit la Baden-Baden a fost arhimandritul Nectarie Lușcanu care a slujit la capelă din iunie 1883 până în mai 1892. Tot Nectarie Lușcanu este cel care, în anul 1884, când se stinge din viață pământească Mihail Sturdza, oficiază slujba înmormântării ctitorului așa cum reiese din condica capelei: „Mont. S. Michel-Chapelle Stourdza – 1866”, unde la pagina 8 este înregistrat sub nr. 11 „Actu de înmormântare”.

După Nectarie Lușcanu urmează arhimandritul Teofilact Dinu (4 iunie 1892-1 decembrie 1899), apoi ieromonahul Ieremia Iliescu (ian. 1900-iulie 1904), arhimandritul Iuliu Scriban (15 sept. 1904-1 mai 1909), preotul Cicerone Iordăchescu (1 oct. 1909-1 oct. 1913) și preotul Gh. Brănișteanu de la 1 oct. 1913, până când

România a intrat în primul război mondial.

Diaconii capelei au fost următorii: ierodiacon Ieremia Iliescu (1884-aug. 1887), ierodiacon Pantelimon Petrescu (sept. 1887-sept. 1891), ierodiacon Teoctist Marcoci (sept. 1891-iulie 1893), apoi revine ierodiacon Ieremia Iliescu (până în 1895). Urmează ierodiacon Cristofor Diaconescu (noiembrie 1895-1900), apoi diacon I. Popescu-Mălăiești (1900-1 febr. 1903), diacon Pantelimon Opreanu (martie 1903-1 aug. 1908), ierodiacon Partenie Alexandrescu (1 aug. 1908-1909) și ultimul diacon al capelei a fost Constantin Proviau (dec. 1909-1 oct. 1913). De acum înainte, din cauza lipsei banilor, se desființează postul de diacon.

În urma izbucnirii primului război mondial, activitatea capelei se întrerupe pentru o perioadă mai îndelungată, iar după război, se constată că fondul de susținere era pe sfârșite.

În anul 1926, preotul de origine română Mihail Stefirța, slujitor la biserica rusă din Baden-Baden, solicită Mitropoliei din Iași permisiunea să slujească „din timp în timp” și la Capela Sturdza. Mitropolia Moldovei și Sucevei, cu adresa 898 din 22 februarie 1926 „dă binecuvântarea de a săvârși serviciul divin pe românește în Capela „Sturdza”, în care scop i-am dat aprobarea noastră”.

Pe data de 27 februarie 1968, superior al capelei a fost rânduit de către Mitropolia Iași

preotul Vasile Ștefan, care obținuse și aprobarea Consiliului de administrație al fundației. Acesta a slujit până la 20 ianuarie 1976, când a încetat, la Baden-Baden, din viață. În luna august același an, Mitropolia Moldovei recomandă și numește în postul devenit vacant pe preotul prof. Ștefan Alexe, care rămâne până la data de 1 septembrie 1982, când funcția de superior este preluată de semnatul acestor rânduri.

În timpul celor aproape 130 de ani de existență, Capela „Sturdza” i s-au făcut o serie de reparații, din care, o parte, de către Consiliul de administrație. După desființarea fundației, care nu mai dispunea deloc de fonduri, Primăria orașului Baden-Baden a preluat patrimoniul existent și, în continuare, a suportat cheltuielile de reparații, amenajări și îmbunătățiri la capelă și casă,

ultimele lucrări mari efectuându-se între anii 1972-1974 și apoi în 1985. Pentru aceste lucrări s-au cheltuit peste 350 000 DM. Urmas direct al domnului Moldovei, prințul Dimitrie Sturdza, deși obligat de vicisitudinile istoriei să se stabilească în străinătate, încă de la vârsta de 10 ani, nu a uitat nici această ctitorie a strămoșului său, așa cum nu și-a uitat nici țara și nici limba românească. De altfel, aici, în lăcașul înălțat de Mihail Vodă, a și vrut să primească Taina cununiei. Prezent la Baden-Baden ori de câte ori multiplele sale ocupații îi permit, prințul Sturdza este un permanent sprijinitor al lăcașului nostru. A ajutat cu bani, când a fost nevoie, a ajutat cu sfatul când nu știam ce să facem, a fost alături de noi mereu. Modestia pe care i-o cunoaștem atunci când este vorba despre faptele

bune pe care le-a săvârșit ne îndeamnă să dăm, la locul cuvenit, doar un singur exemplu.

În decursul existenței sale, biserica a trecut și prin unele momente de restriște. Astfel, în noaptea de 11 spre 12 decembrie 1919, răufăcători au pătruns cu forța printr-o fereastră a criptei și au furat de acolo lucruri de valoare. Nici făptașii nu au mai fost prinși, nici obiectele nu au mai fost găsite.

A doua oară, în noaptea de 8 spre 9 februarie 1984, răufăcători au pătruns prin efracție în biserică (încă nu exista sistemul de alarmare) și au furat obiecte de mare valoare artistică și istorică: icoane, vase de cult aurite, veșminte, cărți de cult cu valoare

Î.P.S. Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, dr. Daniel Ciobotea, prezent la cea de a 125-a aniversare a capelei (10 noiembrie 1991), alături de primarul de atunci al orașului, domnul Ulrich Wendt



de patrimoniu, două coroane pentru cununii, frumos lucrate în argint aurit etc. Autoritățile au trecut deîndată la cercetări, iar Primăria orașului a oferit o sumă apreciabilă de bani, pentru prinderea făptașilor și recuperarea lucrurilor. Însuși prințul Dimitrie Sturdza a oferit o recompensă de 20 000 DM pentru găsirea valorilor dispărute. În cele din urmă, răufăcătorii au fost prinși în Franța, deferiți justiției, iar o parte dintre obiectele găsite au fost restituite bisericii.

Dar Capela „Sturdza” a avut parte și de bucurii. Binefăcători, ajutători și ostenitori ai Bisericii Mame i-au acordat, în mai multe rânduri, sprijinul lor. Astfel, în anul 1962 Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iustin Moisescu al Moldovei și Sucevei a donat bisericii odoare și toate cărțile necesare desfășurării cultului. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Marina a dăruit covor minunate, care împodobesc întreaga biserică, și care au fost lucrate de măicuțele de la mănăstirea Tigănești (București). Î.P.S. Mitropolit Teoctist Arăpaș (actualul Părinte Patriarh) a donat, în 1984, icoane, cărți și obiecte de cult, împreună cu un rând de veșminte arhieresti. Î.P.S. dr. Daniel Ciobotea, actualul Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, a dăruit cărți tipărite în noua tipografie a Mitropoliei din Iași și diferite icoane.

Biserica „Sf. Mihail” de la poalele Munților Pădurea Neagră a fost și este o punte de legătură între credincioșii ortodocși români, stabiliți în aceste părți ale Germaniei, și credincioșii acestei țări. În același timp însă, ea este o punte de legătură și între poporul român și poporul german.

Clerici rânduiți de ierarhii Mitropoliei Moldovei, după

voința testamentară a ctitorului au slujit și slujesc, păstrând nestinsă candela credinței, tradiția și obiceiurile neamului.

Ierarhii din Mitropolia Moldovei, la momentele deosebite din viața capelei, au fost invitați de autoritățile orașului, pentru a comemora pe ctitori sau a aniversa date legate de întemeierea bisericii.

Astfel, în luna mai 1984, la invitația d-lui primar general, dr. Walter Carlein, a sosit la Baden-Baden Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist de la Iași (actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române), care a participat la solemnitatea comemorării a 100 de ani de la moartea fostului voievod al Moldovei.

De asemenea, în luna noiembrie 1991, la invitația d-lui primar general Ulrich Wendt, orașul Baden-Baden a primit un oaspete de seamă, în persoana Înalț Prea Sfințitului dr. Daniel Ciobotea, actualul Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, care a participat la aniversarea a 125 de ani de existență a bisericii.

Întorcând invitația, oaspeți ai orașului Baden-Baden, având printre ei pe domnul primar Klaus Klein, au vizitat, în mai multe rânduri, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, pe Î.P.S. Mitropolit Daniel la Iași și pe P.F. Părinte Patriarh Teoctist, la București.

Capela ortodoxă română „Mihail Sturdza” rămâne o oază a credinței strămoșești. Ea contribuie însă și la realizarea unui real ecumenism, prin legături între credincioșii diferitelor biserici și confesiuni, și între slujitorii acestora, înlesnind apropierea și cunoașterea reciprocă, în duhul cel mai autentic al înțelegerii și dragostei creștine. ■

Camil Mureșanu, membru corespondent al Academiei Române – 70 ani

Primăvara anului 1927 pare a fi fost cu deosebire generoasă cu istoriografia română. După dr. Paul Cernovodeanu, născut în februarie, și prof. Dinu C. Giurescu, născut în martie acel an, iată că, la 20 aprilie, prof. Camil Mureșanu și la 29 aprilie acad. Virgil Cândea, figuri de marcă ale vieții științifice românești și internaționale, se înscriu într-o pleiadă de aur a istoricilor septuagenari. Și anul nu s-a sfârșit.

Doctor în științe istorice de peste 25 de ani, apoi profesor la Universitatea din Cluj, unde a urcat, rând pe rând, toate treptele didactice, membru corespondent al Academiei Române din 1990, Camil Mureșanu este împătimit deopotrivă de istoria României și de cea a lumii, cu o mențiune specială pentru „marea dragoste”: spațiul anglo-saxon. Cel puțin așa îl trădează volumele semnate până acum (*Iancu de Hunedoara și vremea sa, Imperiul britanic. Scurtă istorie, Președinte la Casa Albă, Downing Street 10, Președinții Franței*) și peste 250 de studii și articole publicate.

Alături de serii succesive de elevi, studenți și cadre didactice care au beneficiat de o întreagă suită de manuale semnate Camil Mureșanu, cititorii *Magazinului istoric* s-au putut bucura în toți acești ani de noutatea informației, riguroarea documentării și a concluziilor, oferite de articolele istoricului clujean.

La mulți ani și multe cărți, domnule profesor!

Lt. comandor-aviator

Alexandru Popișteanu

„UN EXEMPLU DE CURAJ ȘI SACRIFICIU“

VASILE TUDOR



„...Și a fost ultima lui zi – își amintea căpitanul comandor-aviator Tudor Greceanu. Prin radio ni s-a anunțat că într-un sector al frontului atacă aviația rusă de asalt, care era însoțită de vânătoare. A plecat și Alexandru Popișteanu cu o patrulă, fiind însoțit de Burileanu. Tot prin radio am auzit: «Arde Popicul (așa îl alintau piloții)! L-au doborât pe Popișteanu!». A fost o luptă cu multe Iak-3, vreo 40, și noi n-am fost decât patru. Bănuim, așa cum rezultă din cele spuse de Burileanu, că a fost ucis în aer, de la prima salvă, întrucât n-a reacționat în nici un fel. După două zile am găsit avionul doborât, s-au luat rămășițele lui Popișteanu și s-au dus pe aerodromul Gâsca de lângă Tighina. A venit regele cu Romiță Zaharia, aghiotantul său personal, și cu mareșalul Antonescu. Regele Mihai și-a scos [Ordinul] „Mihai Viteazul“ de la piept și l-a pus pe sicriu. Mareșalul Antonescu a dat ordin și generalul Jienescu a trimis un «Ju-52» [avion trimotor] și a dus sicriul la București, Popișteanu fiind înmormântat cu mari onoruri militare în Cimitirul Ghencea. Moartea lui Popișteanu a lăsat un mare gol, am ajuns să nu ne mai înțelegem unii cu alții. Ne simțeam teribil de singuri“.

„Gata pentru orice însărcinare“

Locotenent comandor-aviator Alexandru Popișteanu s-a născut la 3 ianuarie 1903, în comuna Brănești din județul Dâmbovița. Era fiul cel mare al generalului medic Iulian Popișteanu, medicul șef al Marelui Cartier General al armatei române în 1918. Fratele mai mic, Marius Popișteanu, a fost tot aviator, fără a atinge însă performanțe. A pierit tragic, fiind ucis, împreună cu soția, în timpul bombardamentului executat de aviația anglo-americană asupra orașului de sub poalele Tâmpiei, în ziua de Paști (16 aprilie) a anului 1944. Referitor la tatăl celor doi frați aviatori, cităm din raportul special prin care col. N. Samsonovici, subșeful Statului Major General, propunea înaintarea excepțională a medicului colonel Iulian Popișteanu la gradul de general: „Acest medic a îndeplinit cu mult zel și conștiinciozitate serviciul de medic al M.C.G., unde a avut de îngrijit peste 200 ofițeri cu familiile lor și peste 500 oameni trupă.

Grație măsurilor luate, starea sanitară a ofițerilor și a trupeii M.C.G. a fost excelentă și nici o epidemie nu s-a declarat.

Bland și blajin – ca un adevărat părinte pentru bolnavi, cu o cultură generală bogată și cu cunoștințe medicale superioare, ceea ce se poate

vedea din notele medicului șef al Serviciului Sanitar al Armatei – medicul colonel în rezervă Popișteanu Iulian a fost și este stimat și foarte iubit de toți camarazii și ca profesionist neîntrecut și ca ofițer și ca om.

Pentru meritele sale, munca rodnică, priceperea, profundele cunoștințe medicale recunoscute de specialiști și devotamentul cu care acest distins medic și-a făcut serviciul în tot timpul campaniei, îl propun cu toată căldura la înaintare excepțională pentru gradul de medic general în rezervă”.

După absolvirea liceului militar, Alexandru Popișteanu s-a înscris la Școala de ofițeri pentru geniu, pe care a absolvit-o cu succes în 1922. Ca tânăr sublocotenent, a fost repartizat într-un regiment de transmisiuni, după care a urmat o școală specială a ofițerilor de geniu, în timpul căreia a ajuns la Arsenalul Aeronautic. Aici a început să-și pregătească examenul de admitere în școala de aviație. Primul pas spre cariera de pilot aviator a fost absolvirea cursurilor școlii de observatori, după care a urmat o școală de pregătire teoretică pentru zbor, clasându-se al doilea din 20 de elevi. Avansat la gradul de locotenent, în 1927 a urmat cursurile școlii de pilotaj din Tecuci, pe care a terminat-o al 5-lea din 78 candidați la brevetul de pilot.

În 1928 era deja adjutantul comandantului Centrului de Instrucție al Aeronauticii, iar în vara aceluiași an s-a prezentat la școala de perfecționare de la Buzău, pentru a obține brevetul de pilot de vânătoare. S-a dovedit cel mai bun din toată seria lui. Petre Ivanovici, instructorul său de zbor și unul dintre așii aviației române de atunci, scria: „Tot lucrul aerian ca și acrobația le-a executat precis și hotărât. Zboară frumos și corect, prudent însă categoric. Are multă încredere în posibilitățile sale, ceea ce-l face să câștige mult în zbor...”

Deși poseda brevet de pilot de vânătoare, a continuat să zboare cu avioane de recunoaștere ce se aflau atunci în dotarea Centrului de Instrucție al Aeronauticii. În luna august 1929, împreună cu căpitan aviator Gh. Șuteu și locotenent aviator Adrian Adamiu, a luat parte la un raid aerian în formație de trei avioane „Potez XV”, parcurgând distanța București-Galați-Cetatea Albă-Iași-București într-o singură zi.

Sănătos, bine legat și energic, avea toate calitățile unui pilot de vânătoare. Disciplinat și talentat, la 27 iulie 1930 a făcut parte dintr-o formație de trei aparate ce au luat parte la un miting aerian organizat la poalele Tâmpiei, entuziasmând publicul prezent. La 19 septembrie 1931, a fost mutat în cadrul Flotei de luptă. Împreună cu căpitan aviator Gh. Iacobescu, ca navigator, a decolat de pe aerodromul Pipera la

bordul unui avion „Breguet”, îndreptându-se spre Roma, concurând pentru cucerirea Cupei „Bibescu”. A parcurs ruta fără probleme, clasându-se pe locul doi. În anul următor, a fost trimis la Varșovia pentru a lua parte la recepționarea avioanelor de vânătoare „PZL” ce urmau a fi achiziționate pentru aeronautica militară română.

Din anul 1933, în calitate de comandant de escadrilă în cadrul Flotei de luptă, a dovedit deosebită seriozitate și abnegație în pregătirea subalternilor săi. În același an 1933 a fost admis la Școala de război, pe care a terminat-o în 1936. Între timp, folosind aparatul românesc „IAR-24”, construit în variantă specială de mare turism, împreună cu locotenent aviator Al. Papană, a trecut la pregătirea primului raid românesc până la Tel Aviv. Au decolat în zorii zilei de 28 august 1935, parcurgând traseul București-Istanbul-Adana-Tel Aviv. Înapoierea, pe aceeași rută, a avut loc la 30 august.

Revenit în cadrul Flotei de vânătoare, a condus Biroul instrucție, în scurt timp fiind selecționat pentru a urma cursurile Școlii Superioare de Război Aerian din Paris. S-a dovedit un elev sărguincios, după primul an de studii obținând următorul calificativ: „.... Mr. Popișteanu a arătat strălucite calități intelectuale bazate pe o evidentă experiență aeriană și o inteligență ce sesizează repede și bine toate chestiunile... Va trebui pentru aceasta să-și disciplineze metoda sa care se bazează pe foarte multă intuiție...” La sfârșitul celui de al doilea an de studii în Franța, lt. comandor Al. Popișteanu a fost apreciat ca un „ofițer inteligent și cultivat, gata pentru orice însărcinare”.

În 1937 și-a anunțat intenția de a traversa Oceanul Atlantic; cu ajutorul statului și-a cumpărat un avion tip „Nardi”, fabricat în Italia. Era unul dintre cele mai bune aparate pentru pregătirea și antrenamentul piloților de vânătoare. La 16 iulie 1938, a decolat de la Pipera și după cinci ore și cincizeci de minute a aterizat la Roma. De aici dorea să plece la Paris, unde era așteptat de colegii francezi, dar vremea a fost potrivnică și a renunțat.

Grupul 7 începea chiar cu el

Revenit în țară, la sfârșitul anului 1939 i s-a încredințat comanda Grupului 4 vânătoare, alcătuit din escadrilele 8, 9 și 10, având ca ajutoare directe pe căpitani Gh. Hulea, Dumitru Popescu și Grigore Crihană, comandanți de escadrilă. La 1 iunie 1940, achiziționându-se material rulant nou, modern, s-a înființat o nouă unitate – cea care avea să devină celebrul Grup 7

vânătoare. Comandantul acestuia a fost numit lt. comandorul Al. Popișteanu, având sprijinul unor cadre de elită ale aviației române, printre care căpitanii Dumitru Popescu, Emil Georgescu, Al. Manoliu, Ion Roșescu, locotenentii Dan Scurtu, Ion Bocșan, Gh. Simoneta, precum și adjutanții șefi Ioan Milu, Nicolae Burileanu, Andrei Rădulescu și alții.

Inițial, a avut în subordine Escadrila 53 vânătoare, dotată cu aparate englezești „Hurricane” și Escadrila 57 vânătoare, cu aparate germane „Me-109 E”. La 11 iunie 1940, proaspătul Grup 7 vânătoare a fost deplasat pe terenul de la Florești-Ploiești, pentru a asigura securitatea zonei petrolifere. La 18 februarie 1941 s-au creat alte două escadrile – 56 și 58 – ambele dotate cu avioane „Me-109”. Pentru uniformizarea materialului de luptă, acestea au fost repartizate Grupului 7 vânătoare, iar Escadrila 53 vânătoare a intrat în componența Grupului 5 vânătoare, alături de alte două escadrile ce aveau în dotare aparate germane „He-112”.

La 14 iunie 1941, Flotila 1 vânătoare din care făcea parte și Grupul 7 vânătoare a primit ordin de deplasare pe terenul de la Râmnicu Sărat. De aici, prinși în vâltoarea războiului, aviatorii Grupului 7 vânătoare s-au angajat în bătălia pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord.

„Cu puțin timp înainte de începerea ostilităților – povestea același căpitan comandor aviator Tudor Greceanu – Escadrila 56 se afla pe un teren din spatele gării Râmnicu Sărat... Lt. comandorul Alexandru Popișteanu – un tip vertical, dintr-o bucată, dar și mare gentleman – se apropiase așa de mult de piloții săi, încât Grupul

7 începea chiar cu el. Nu se putea concepe un alt comandant...”

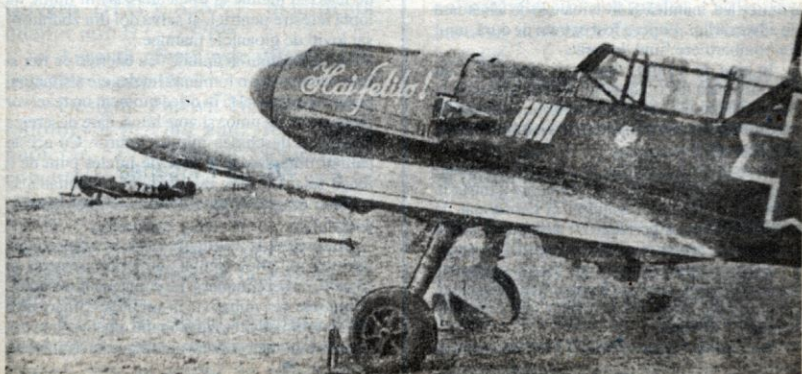
În primele zile ale războiului, misiunea principală a fost atacul prin surprindere al terenurilor aviației inamice, protecția formațiunilor proprii de bombardament, precum și acoperirea bazelor acestora pe linia Focșani-Nămoloasa. În general, Grupul 7 a avut sarcina de a însoți Grupul 5 bombardament în misiunile acestuia la inamic. Referindu-se la comandantul lor, același Tudor Greceanu relatează o scenă extrem de semnificativă pentru ținuta demnă a acestui mare om și ostaș. „La Bârlad, chiar în prima zi a războiului, a venit generalul Jienescu, ministrul aerului, și a cerut să vadă avioanele, să le inspecteze. Aparatele „Me-109 E” întoarse din misiune aveau roțile murdare de noroi. Atmosfera era grea, căzuse adjutantul Vătămanu... Când generalul Jienescu a ajuns la cortul lt. comandorului-aviator Popișteanu i-a atras atenția că avioanele erau... murdare. Lt. comandorul Popișteanu i-a replicat:

– Da, domnule general, e o mare neglijență. Haideți cu mine, domnule general, să vedeți, avioanele sunt «murdare»... Sunt murdare de sângele piloților; uitați-vă în cabine...”

Comportarea lui nu a mirat pe nimeni; era recunoscut pentru curajul și demnitatea sa. Același subordonat al său povestea că lt. comandorul Al. Popișteanu reacționa cu mare promptitudine în fața incompetenței. „Venise odată un ordin de la Statul Major al Aerului să se facă o situație privind armamentul de pe turelele avioanelor. Dar se știa clar că aparatele de vânătoare n-au turele, numai cele de observație și de bombardament. Ordinul fusese trimis în mod

În p. 59: locotenent comandorul-aviator Alexandru Popișteanu

Avioane românești pe frontul de răsărit



automat, fără discernământul necesar. Popișteanu a dat ordin unui tâmplar să facă o ramă și a pus acel ordin în ea, la vedere. Așa era el. Au fost și cazuri când pe un ordin neglijent sau incompetent formulat scria: «Refuz să-l execut!»».

233 misiuni în 60 de zile

În dimineața de 22 iunie 1941, în fruntea formațiunilor de vânătoare ce au însoțit bombardierile care au atacat aerodromurile sovietice s-a aflat înșiși lt. comandorul Popișteanu. Deși nu mai avea voie să zboare, a făcut-o zi de zi. Atunci, în 22 iunie, Grupul 7 a executat trei misiuni de recunoaștere pentru descoperirea terenurilor folosite de aviația inamică.

În 25 iunie, Grupul 5 bombardament a atacat aerodromul de la Tarutino și gara Basarabeasca, în cursul a două ieșiri, cele 14 bombardiere fiind însoțite de vânătorii din Grupul 7. Una din patrula a fost condusă chiar de comandantul grupului. Două zile mai târziu, aparate din Escadrila 56 au atacat la sol avioanele inamice pe terenul de la Bulgăria, exact în momentul în care acestea erau alimentate cu combustibil. Puțin timp după aceea, vânătorii Escadrilei 57 au atacat aerodromul de la Tatar Copceac.

Războiul a fost dur și necruțător. Ziua de 7 iulie a fost una de vârf. Dimineața s-a executat o recunoaștere spre Nistru, iar apoi, în trei rânduri, grupuri de câte 8 aparate au însoțit bombardierile „He-111”. Ultima formație de bombardiere care trebuia să atace podul de vase construit peste Nistru și aglomerările de trupe sovietice din zonă, precum și tancurile și motorizatele concentrate între Criuleni și Duboșari, a fost însoțită de 6 avioane „Me-109”. Ajunși deasupra obiectivului, aviatorii noștri au fost primiți cu foc puternic de apărarea a.a. inamică și de avioanele de vânătoare ale adversarilor. Lupta a fost extrem de dură, unul din bombardiere fiind doborât.

În ziua de 8 iulie, zburătorii Grupului 7 au avut misiunea de a „acoperi” din aer podul de la Fălcui. Dar ziua cu cea mai mare solicitare a fost cea de 9 iulie, când piloții noștri au doborât patru aparate inamice.

Începând cu 23 iulie, la cererea comandamentului german, Grupul 7 vânătoare a intrat în dispozitivul de luptă asigurat și coordonat de Corpul 54 armată germană. De la început a fost însărcinat cu acoperirea din aer a trecerii Nistrului de către trupele Corpului 54 și apărarea formațiunilor germane de bombardament în picaj. La 2 august, Grupul 7 a revenit sub comanda Armatei 4 române.

La data de 4 august, Grupul 7 a trimis în luptă 34 de avioane. Întâlnirea cu vânătoarea inamică

a fost mai grea ca de obicei, unul dintre piloții români fiind lovit și obligat să aterizeze între liniile frontului, la est de Grigoriopol. Când a aflat cele întâmplate, lt. comandorul Popișteanu, împreună cu lt. comandorul Gh. Nagaevski, comandantul Grupului 5 bombardament, a decolat cu un avion „Fw-58” și a aterizat lângă avionul aflat între linii. În ciuda focului intens al inamicului, care transformase aparatul pilotului român în țintă fixă, ei au reușit să-l salveze pe tânărul adjutant aviator Ovidiu Clopoșel. Pilduitoarea faptă a celor doi comandanți a provocat o adâncă impresie camarazilor lor, bravi comandanți Popișteanu și Nagaevski fiind decorați pentru curajoasa lor acțiune.

Zi de zi, vânătorii români au executat numeroase misiuni de luptă. Tot mai dificile, pe măsură ce frontul se apropia de Odessa. Într-o luptă aeriană deasupra acestui oraș, apărut cu înverșunare de inamic, în ziua de 24 august 1941 a fost doborât temerarul comandant al Grupului 7 vânătoare, îndurerând profund întreaga noastră aviație. Lângă sicriul cu corpul neînsușit, înconjurat de subalternii săi, un îngenunchiat regele și mareșalul Ion Antonescu, cei care i-au acordat „post-mortem” cea mai înaltă distincție militară românească: Ordinul „Mihai Viteazul”.

„În 60 de zile de luptă – a spus între altele generalul Emanoil Ionescu, comandantul Grupării aeriene de luptă, prezent la ceremonia funebă – zburătorii Grupului 7 vânătoare au executat: 59 misiuni însoțite avioane de bombardament; 11 misiuni recunoaștere la inamic; 9 atacuri la sol; 144 misiuni de vânătoare liberă în sector. Total 233 de misiuni la inamic, putând 40 de lupte aeriene... În fruntea acestui grup a fost exemplul de curaj și sacrificiu lt. comandorul Al. Popișteanu, care a efectuat 35 de ieșiri la inamic și două aterizări în liniile de luptă terestre pentru a-și salva doi din zburătorii săi loviți de gloanțele inamice...”

Conducându-și unitatea cu energie de fier și întotdeauna într-o luminată înțelegere a situației, oricine găsea la el și în orice moment un rezervor inepuizabil de umor și voie bună, care descreșea frunțile și deschidea inimile tuturor. Cu aceste calități minunate este ușor de înțeles cum de a reușit să-și formeze întotdeauna din unitatea sa un bloc de granit, gata în fiecare clipă la orice jertfă...”

În acea zi de 24 august 1941, aviația română pierdea un pilot iscusit, un ofițer instruit și capabil, un șef complet și un comandant redevutabil. Amintirea sa a rămas vie în sufletele camarazilor săi. În semn de omagiu și înaltă cinstire, una din străzile Capitalei poartă numele acestui neîntrecut zburător. ■



LA FONDUL PROPRIETĂȚII DE STAT INVESTITORUL ARE ACUM UN DRUM MAI SCURT ȘI MAI EFICIENT

**Interviu cu domnul Tudor Opran, director adjunct al Direcției Relații
Internationale din cadrul F.P.S.**

– Domnule director, din punct de vedere instituțional, care este drumul de acces pentru un potențial investitor străin, care dorește să cumpere acțiuni ale uneia dintre societățile comerciale din portofoliul F.P.S.?

– În vederea aplicării prevederilor legale de accelerare a privatizării, Fondul Proprietății de Stat a acționat și prin lansarea ofertei de vânzare a pachetului de 40 la sută, respectiv 51 la sută, din acțiunile tuturor societăților comerciale cuprinse în lista aprobată prin Hotărârea de Guvern (H.G.) 626/95, modificată ulterior prin H.G. 732/95.

– Această ofertă este diferențiată în actele normative?

– Desigur. Potrivit Normelor Metodologice privind vânzarea, contra numerar, a acțiunilor societăților comerciale cu capital de stat care se privatizează în conformitate cu Legea 55/95 – aprobate prin H.G. 887/95 – societățile comerciale au fost încadrate, funcție de metodele de privatizare, în patru categorii.

– Există, în cadrul Fondului Proprietății de Stat, un singur compartiment care se ocupă de solicitările

potențialilor investitori, sau aceștia trebuie să se orienteze după profilul societății la care doresc să cumpere acțiuni?

– În cadrul F.P.S. funcționează Direcția Relații Internaționale (D.R.I.), un compartiment operativ care are, în principal, sarcina de a pune în practică strategia de promovare, dezvoltare și concretizare a relațiilor cu investitorii potențiali, care doresc să participe la procesul de privatizare din România. În acest sens, a fost inițiat un sistem propriu de evidență a modului în care sunt soluționate

solicitățile investitorilor, solicitări care se concretizează în scrisori de intenție.

– Înțelegem că aceste scrisori de intenție reprezintă acte care conștănesc interesul real pentru un anumit pachet de acțiuni. Ele trebuie să fie elaborate într-o formă specifică?

– Declanșarea procesului de privatizare sau, după caz, accelerarea acestuia la societățile comerciale aflate în programul de privatizare se face în momentul în care un potențial investitor, român sau străin, își exprimă interesul concret pentru participarea la privatizarea unei societăți comerciale.



Scrisorile de intenție au valoarea lor opțională concretă și tocmai de aceea serviciile oferite în cadrul Direcției noastre acordă asistență pentru întocmirea documentației minime necesare pentru depunerea scrisorilor de intenție în vederea cumpărării pachetelor de acțiuni sau pentru constituirea societăților mixte.

- Care ar fi datele minime ce trebuie să fie conținute de o astfel de scrisoare de intenție?

- Un astfel de

document trebuie să conțină cel puțin denumirea completă a solicitantului și statutul său juridic, sediul social și banca

prin care operează, domeniul de activitate, denumirea societății comerciale la care se dorește cumpărarea pachetului de acțiuni (sau constituirea societății mixte), mărimea pachetului de acțiuni care se intenționează a fi cumpărat, precum și procentul din capitalul social total pe care îl reprezintă pachetul respectiv.

- Ce se întâmplă ulterior întocmirii acestei scrisori de intenție și depunerii ei la Direcția Relații Internaționale din cadrul F.P.S.?

- Însotite de o documentație minimă, aceste scrisori de intenție sunt transmise operativ către direcția de profil din F.P.S. unde se întocmește documentația specifică și apoi este înaintată spre analiză și aprobare Consiliului de Administrație al F.P.S. Imediat după această aprobare se face publică oferta, inclusiv prin mass-media. În cazul societăților comerciale din categoria a III-a, toți potențialii investitori sunt înștiințați că pot cumpăra caietele de sarcini, pentru

întocmirea ofertelor de cumpărare a pachetelor de acțiuni prin negociere directă cu ofertant preselecat. Pentru societățile comerciale din categoria a IV-a se anunță locul, data și ora licitației publice fără preselecție pentru vânzarea pachetului de acțiuni.

- Considerați, în concluzie, domnule director, că sistemul despre care am discutat este avantajos din punctul de vedere al scurtării „formalităților“

căroră trebuie să le facă față un potențial investitor?

- Fără nici un fel de îndoială, acest sistem este capabil, în prezent, să

răspundă operativ cerințelor de atragere reală a investitorilor de care economia românească are atâta nevoie. Rapiditatea nu este singura garanție pe care o oferă sistemul, ci și legalitatea și transparența, dacă avem în vedere coerența și profesionalismul de care este obligatoriu să dea dovadă salariații Direcției noastre. Depunerea și înregistrarea scrisorilor de intenție la D.R.I. facilitează contactul direct cu potențialii investitori din țară sau din străinătate, conducând la micșorarea perioadei de timp ce se scurge de la concretizarea intenției până la definitivarea documentației de privatizare. Totodată, depunerea tuturor scrisorilor de intenție la Direcția Relații Internaționale din cadrul Fondului Proprietății de Stat ne permite să contactăm operativ fiecare solicitant și să-l informăm cu promptitudine asupra diferitelor etape în care se găsește procesul și a pașilor următori ce trebuie parcurși.

**Interviu realizat de
Valentin IANCU**





Fondul Proprietății de Stat

LISTA NR. 46 CU SOCIETĂȚILE COMERCIALE MICI PENTRU CARE FONDUL PROPRIETĂȚII DE STAT INIȚIAZĂ PRIVATIZAREA

Nr. crt.	Denumire societate	Numărul de înregistrare în Jurnalul Reg. Comerțului	Județ Localitate Adresa	Cap. soc. de stat cf. HG500 (mil. lei)	Sector de activitate
1	TRANSMIN	J04/1896/94	Bacău Comănești Str. Dumbravei nr. 2	416	Transporturi
2	TERMOCAMPRIS	J01/550/95	Buzău Buzău Str. Pinului	102	Construcții
3	INFOMAR	J19/97/91	Harghita Miercurea Ciuc Str. Petofi Sandor nr. 38	549	Cercetare
4	CONSUL	J20/68/91	Hunedoara Deva Bd. Decebal, Bl. P	33	Informatică
5	RESTAURANTUL TINERETULUI**	J32/1058/95	Sibiu Sibiu Str. Parcul Tineretului nr.4	69	Alimentația publică
6	CALORIFERUL	J36/376/95	Tulcea Tulcea Str. Gării nr. 4	36	Comerț
7	INFO REȘIȚA	J11/15/91	Caraș Severin Reșița Str. Timișorii nr. 5	161	Servicii informatice
8	ALIMENTCOM 8*	J36/489/95	Tulcea Tulcea Str. Isaccea nr. 126	119	Comerț

* S.C. înființate prin divizare până la 15.06.1995.

** S.C. înființate prin divizare după data de 15.06.1995.



Fondul Proprietății de Stat

LISTA NR. 47 SOCIETĂȚI COMERCIALE MICI PROPUSE PENTRU PRIVATIZARE

Nr. crt.	Denumirea societății comerciale	Situația terenului	Nr. registru comerț Cod fiscal	Jud.	Localitate Strada	Minister Departament	Domeniu de activitate	Capital social (mil. lei)
0	1	2	3	4	5	6	7	8
1	LEMNPROD EXCOM*	Are titlu de proprietate	J19/984/94 6377329	HARGHITA	Miercurea Ciuc Str. Fabricii nr. 100	Prefectura	Producție lemn	369
2	PADRINOS**	În curs de rezolvare	J35/452/96 R8524701	TIMIȘ	Timișoara Str. Arieș nr. 20	Prefectura	Alimentație publică	26
3	29 ADAM*	Are titlu de proprietate	J32/1074/95 8129028	SIBIU	Sibiu Str. Semaforului nr. 37	Prefectura	Comerț	10
4	ALIMENTCOM 20*	În curs de rezolvare	J36/63/96 8443941	TULCEA	Tulcea Str. Gavrilov Corneliu Complex BIG	Comerț	Comerț	97
5	METALO CHIMICE 45 TRANDAFIR*	Are titlu de proprietate	J22/1221/95 7651308	IAȘI	Iași Str. Sf. Lazăr nr. 30	Prefectura	Comerț	19
6	MAGAZIN 71 ÎNCĂLȚĂMINTE*	Are titlu de proprietate	J22/1844/95 R8003770	IAȘI	Iași Str. Valea Adâncă nr. 54	Comerț	Comerț	82
7	MAGAZIN 52 MERCERIE ANGI*	Are titlu de proprietate	J22/1636/95 R7903626	IAȘI	Iași Str. Păcurari nr. 592	Comerț	Comerț	61.6
8	MAGAZIN 25 STEJAR*	Are titlu de proprietate	J22/1501/95 7839485	IAȘI	Iași Str. Complex Super Stejar	Comerț	Comerț	68

* S.C. înființate prin divizare până la 15.06.1995

** S.C. înființate prin divizare după data 15.06.1995

O SĂPTĂMÂNĂ NATO LA ROMA

Primit membru asociat al Asociației Tratatului Atlantic (A.T.A.) la Adunarea Generală de la Haga din 1994, Centrul Euro-Atlantic din țara noastră (creat în 1991, în urma vizitei primului ministru al României, Petre Roman, la sediul Alianței Nord-Atlantice de la Bruxelles și inaugurat în 1992 în prezența regretatului secretar general NATO, Manfred Woerner) a avut satisfacția de a deveni acum câteva luni la Roma, prin decizia celei de a 42-a Adunări Generale A.T.A., membru cu drepturi depline, alături de celelalte 12 centre asociate din Albania, Bulgaria, Cehia, Ungaria, Polonia, Federația Rusă, Slovacia, Slovenia, Ucraina, Suedia, Georgia, Belarus.

Această Adunare, desfășurată la Roma între 3-7 noiembrie 1996 și având drept subiect *Noile dimensiuni ale securității atlantice*, a beneficiat de o excepțională ospitalitate asigurată de Comitetul Atlantic Italian în colaborare cu Georgia Institute of Technology și Centre d'Etudes et de Prospective Strategique, și cu sprijinul Președinției Consiliului de Miniștri, ministerelor de externe și apărării din Italia, Oficiului pentru presă și informații al NATO și Serviciului de Informații al S.U.A. (USIA).

Reprezentând Centrul Euro-Atlantic Român (împreună cu doamna dr. Adriana Ahceariu), am putut vedea că activitatea românească (prezentată în cel de al treilea număr al Buletinului Centrului) întrunește o opinie favorabilă în rândul celorlalți participanți. Dar, cel mai semnificativ mi s-a relevat a fi sprijinul declarat pe care Italia, prin vocea ministrului său de externe, domnul Lamberto Dini, l-a rostit în favoarea primirii României în NATO odată cu primul val al extinderii alianței. Din discuțiile desfășurate în Comitetul Adunării Generale (politic, militar, economic, educațional) a reieșit limpede că problema extinderii NATO spre centrul și estul continentului este o preocupare principală a prezentei reforme a alianței. Noile dimensiuni ale securității atlantice nu pot fi dissociate de o asemenea perspectivă, iar stabilirea modalităților unei colaborări absolut necesare cu Federația Rusă se include în același cadru. De altfel, numeroși delegați au fost foarte interesați de acest subiect în toate discuțiile de la Conferință. Președintele Comitetului Atlantic Italian, domnul



Dr. CRISTIAN POPIȘTEANU,
membru în Comitetul Director al
Centrului Euro-Atlantic Român

Emilio Colombo, fost în repetate rânduri ministru, sublinia la un moment dat că „reuniunea noastră are loc într-un moment istoric, când valorile democrației și libertății sunt împărtășite și îmbogățite de participarea tot mai pregnantă a țărilor din centrul și răsăritul Europei”.

Discuțiile cu domnii Colombo și Dini, primirea la președintele Italiei, domnul Oscar Luigi Scalfaro (care a manifestat un viu interes pentru alegerile din România și pentru evoluțiile din țara noastră, pe care o cunoaște), revederea cu președintele Asociației franceze pentru Comunitatea Atlantică, dr. Jean Antoine Giansily, cu ambasadorul Jean Beliard, cu domnul François Moreau de Balasy,

vicepreședintele AFCA, cu maestrul Robert Abdelsalam, cu profesorul Jacques Billy, cu vechiul meu coleg, istoricul ceh Vojtech Mastny, ca și cu ambasadorul S.U.A. la NATO, domnul Robert Hunter, nu de mult oaspete al Centrului, cu doamna Lily Sprangers, directoarea Institutului German de la Universitatea din Amsterdam, sunt doar câteva dintre momentele „umane” care au animat șederea mea la Roma. Participarea premierului italian, profesorul Romano Prodi, ca și cea a secretarului general NATO, domnul Javier Solana, au adus o semnificație aparte în contextul actual al vieții internaționale. Dezbaterile aprofundate din cele patru comitete, intervențiile din Adunarea Generală, raportul general prezentat de domnul colonel R.G. Hürner, directorul Presei și Informațiilor din Asociația Atlantică Belgiană, redactor șef al publicației internaționale de real prestigiu *Le Monde Atlantique*, au avut darul să ne convingă pe toți că NATO nu stă pe loc, alianța se transformă pentru a fi la nivelul exigențelor actuale și de viitor, prima ei jumătate de secol aniversându-se la 4 aprilie 1999, chiar în preajma mileniului trei. Doar citirea câtorva puncte ale ordinii de zi ne va edifica asupra stringentei lor actualități: Impactul noilor tehnologii ale mass-mediei asupra informării opiniei publice și asupra planificării și operațiunilor militare; Cooperarea pentru stabilitate în Europa centrală și orientală (subiect la care am avut o discuție pozitivă asupra Tratatului româno-maghiar cu istoricul Geza Jeszenszky, președintele Comitetului Atlantic Ungar și fost ministru al Afacerilor Externe, abia reîntors de la alegerile din țara noastră, la care a



fost observator OSCE); Noi răspunsuri noilor provocări; Uniunea Europeană după Maastricht, NATO după prăbușirea Zidului Berlinului; Educația și conștiința istorică la începuturile războiului rece. Se poate vedea cu ușurință cât de intrinseci proceselor istorice mondiale și regionale au fost punctele de pe agenda Adunării Generale A.T.A. de la Roma, încheiată în preajma Conferinței internaționale FAO, care a avut în centrul atenției exigențele securității alimentare grav periclitată.

Bine cunoscut gazdului italian, ambasadorul român la Roma, domnul Mihai Grigore, nu a

ezitat să fie alături de noi în câteva dintre ședințele plenare ale A.T.A., ca și la primăria municipalității Capitalei unde dr. Francesco Rutelli, a cărui tinerețe se asociază de minune cu energia și alura sa de vedetă de film, ne-a înmănat medalia a 40-a aniversare a înfrățirii dintre Roma și Paris – aprilie 1996.

A fost cu adevărat o săptămână NATO la Roma cu mențiunea că până în capitala Italiei erau de parcurs peste 20 km, ceea ce ne plasa oarecum ca în cazarmă. E drept, cazarma se numea Hotel Sheraton.

ROMÂNIA – NATO

Integrarea euro-atlantică constituie obiectivul fundamental al politicii externe românești, începând din anul 1990. Recent, au apărut trei cărți consacrate uneia dintre componentele acestui proces, integrarea în NATO. Le semnalăm în continuare, pentru cei ce doresc să afle detalii suplimentare față de ceea ce publică presa zilnic sau doresc să găsească această informație, într-o formă sintetică.

Carte albă. România – NATO a fost editată de Ministerul afacerilor externe și de Ministerul apărării naționale. Sunt prezentate în 240 pagini acțiunile politice, diplomatice, militare, instituționale și organizatorice întreprinse de țara noastră. De asemenea, sunt înfățișate acțiunile întreprinse în domeniul militar pentru realizarea integrării. Lucrarea conține și informații privind structura și ele-

mentele principale ale funcțiunilor NATO, coordonatele procesului de adaptare a Alianței la condițiile internaționale actuale, documentele de bază ale NATO care reflectă asemenea aspecte. Un capitol aparte este dedicat aprecierilor unor demnitari străini privind acțiunile României pentru integrare.

Institutul român de studii internaționale și Centrul de informare asupra NATO au tipărit două volume: *NATO, ce este, ce va fi, Noua Europă și securitatea statelor mici* (199 pagini) și *Arta prevenirii conflictelor* (în seria „Comentariile Atlantice Brassey”, nr. 7) având ca editori pe Werner Bauwens și Luc Reyhler, în versiunea română realizată de Anda Filip și Mirella Hagiopol (252 pagini).

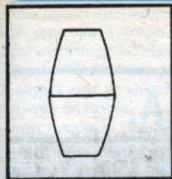
Primul volum reproduce articole și materiale puse la dispoziție

de Biroul de Informare și Presă al NATO. Autoritățile NATO au sprijinit și financiar această apariție editorială. Textele sunt semnate – printre alții – de Javier Solana, Gebhardt von Moltke, Anthony Cragg, Klaus Kinkel.

Seria de Comentarii Atlantice prezintă lucrări de evaluare a unor probleme importante legate de Alianța Nord-Atlantică și de evoluția sa viitoare. Proiectul „Arta prevenirii conflictelor” a fost inițiat în iunie 1992 de Werner Bauwens. Sunt examinate, deopotrivă, teoria și practica prevenirii conflictelor, precum și organizarea la nivel internațional a prevenirii conflictelor, o condiție esențială a reușitei în acest domeniu.

Sunt primele lucrări de nivel teoretic asupra domeniului România – NATO a căror apariție în limba română o salutăm.

D.M.



Târgu Jiu, 14 septembrie 1996: începe restaurarea Coloanei fără Sfârșit



Cea mai mare operațiune din lume de restaurare a unei opere de artă din secolul XX a intrat într-o nouă fază. A început dezasambarea capodoperei lui Constantin Brâncuși, *Coloana fără Sfârșit*, culminare a Ansamblului Monumental de la Târgu Jiu, în vederea eliminării coroziunii care a măcinat-o în interior, ca și în exterior, în cei aproape 60 de ani de existență.

În prezența autorităților locale, a primarului municipiului Târgu Jiu, a prefectului de Gorj și a președintelui Consiliului Județean, consilierului cultural șef, care a luat cuvântul, ca și președintele Fundațiilor Internaționale Constantin Brâncuși, la marea festivitate de deschidere a lucrărilor au fost ridicate spre restaurare modulele superioare ale *Coloanei*, într-o atmosferă de mare emoție, și în aplauzele entuziaste ale numeroasei asistențe, cuprinzând zeci de cercetători și savanți din țară și din străinătate, printre care expertul O.N.U. pentru coroziune, dr. Vladimir Kucera. Dr. Radu Varia a mulțumit tuturor vorbitorilor pentru cuvintele calde cu care au salutat această vastă și curajoasă întreprindere. Erau prezenți ambasadorul Franței, Bernard Boyer, ambasadorul Braziliei, Jéronimo Moscardo, reprezentantul ambasadorului Statelor Unite, John Katzka, și nenumărați alți distinși oaspeți, printre care se numărau specialiștii Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice.

Opera de restaurare este, după cum se știe, rezultatul inițiativei și al luptei continue a criticului și istoricului de artă dr. Radu Varia. Proiectul de restaurare, elaborat de Fundațiile Internaționale Constantin Brâncuși, create de domnia sa la New York și la București, a fost aprobat fără rezerve de Comisia Națională a Monumentelor Istorice, permițând deschiderea șantierului și începerea operațiilor.

Pe măsură ce procesul de dezasamblare a modulelor avansa, apărea în mod tot mai evident că de imperativă era operațiunea de restaurare, din cauza accentuării progresive a coroziunii. Numai dintr-un singur modul au fost extrase peste 15 kg de produse de coroziune, în total fiind colectate zeci de kilograme de rugină. Plăci de rugină se exfoliau de pe stâlplul central de susținere. În prima fază au fost



În imagine: începe dezasambarea Coloanei

dezasamblate, la 14 septembrie, două module. Concluziile trase au impus dezasambarea totală a *Coloanei fără Sfârșit*, conform aprobării Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice și autorizației autorităților locale.

Sistemele tehnice au funcționat așa cum era prevăzut, modulele fiind aduse la sol cu precauții maxime. Coroziunea internă s-a dovedit a fi un proces activ, atât în ce privește modulele cât și stâlplul central de susținere. Analiza științifică, efectuată cu colaborarea a opt institute de cercetare din țară, coordonate de Ministerul cercetării și tehnologiei, și cu consultanța oferită Fundațiilor Internaționale Constantin Brâncuși de renumite instituții specializate din străinătate, ca Getty Conservation Institute, și Swedish Corrosion Institute din Stockholm, se concentrează deopotrivă asupra fundațiilor *Coloanei fără Sfârșit* și asupra stâlplului central.

În paralel au avansat cercetările în vederea viitoarei remetalizării a *Coloanei*, atât în ceea ce privește aderența acesteia la fonta în care sunt turnate modulele, durabilitatea, cât și calitatea culorii alese. Această fază a cercetării, întreprinsă începând din 1994, împreună cu Agenția pentru Protecția Mediului din Târgu Jiu, au permis identificarea agenților corozivi din zona în care e situată *Coloana fără Sfârșit* și crearea aliajelor care rezistă cel mai bine în condițiile specifice.

În timpul iernii și pe parcursul restaurării modulelor, care va avea loc chiar pe șantierul de la Târgu Jiu, acestea au rămas fiecare în câte o boxă anume amenajată în containerele special prevăzute, sigilate și puse, în mod legal, la cererea Fundațiilor Internaționale Constantin Brâncuși și a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice, sub paza armatei, a poliției și a jandarmeriei, dată fiind valoarea inestimabilă a lucrării lui Constantin Brâncuși.

În paralel cu restaurarea *Coloanei fără Sfârșit* vor fi efectuate în primăvară, de către Fundațiile Internaționale Constantin Brâncuși, cu asistența societății Rhône-Poulenc, lucrările de restaurare a *Mesei Tăcerii*, scaunelor și *Porții Sărutului*.

(Va urma)

Așa vă place istoria?

CALIGULA,



Nu există probabil suveran cu o reputație mai proastă decât Caius Cezar Caligula. Domnia lui, scurtă de altfel (trei ani, opt luni, zece zile, din martie 37 până în ianuarie 41), poartă o marcă patologică. Înaintea morții împăratului Tiberiu, căruia i-a succedat, Caligula s-a îmbolnăvit. Către sfârșitul anului 37, maladia părea a fi trecut, dar cronicarii antici, între care Suetoniu, „cea mai otrăvită limbă a antichității“, adaugă că ea a coincis cu o schimbare brutală de comportament. Să fi fost oare o epilepsie esențială (în termeni moderni, fără cauză cunoscută), o encefalită, un sifilis sau numai hipertiroidie? Cert este că pentru posteritate Caligula a rămas împăratul nebun.

Așa a și fost surprins pe ecran, în două filme celebre, unul creat după piesa omonimă a lui Albert Camus, în 1945 (piesă ce se joacă și la București, la teatrul „Bulandra“) avându-i ca protagoniști pe Gérard Philippe și Michel Bouquet, celălalt, o supraproducție, semnată Tinto Brass, în 1980, după un scenariu de Gore Vidal, cu Malcolm McDowell și Peter O'Toole în rolurile principale.

ÎMPĂRATUL NEBUN

Un maestru în arta disimulării

Dar cine a fost Caligula?

În timpul împăratului Tiberiu (14-37) cetățenii Romei nu îndrăzneau să-și exprime antipatia față de suveran. Era periculos să te manifesti liber. O vorbă imprudentă și te mânca închisoarea. „Până și morții îi e frică de el“, murmură în barbă omul de rând. Dar când bătrânul de la Capri, omul care nu vroia să moară, a decedat, poporul a dat frâu liber sentimentelor. S-au făcut auzite atunci aprige, blesteme, unii considerând că i-ar fi trebuit refuzate funeraliile naționale. Poporul se vedea, în sfârșit,

eliberat de amenințarea arestărilor arbitrare, a proceselor spectaculoase și a execuțiilor sumare.

Senatorii însă tremurau de groază, chiar și după ce viața părșise pentru totdeauna corpul tiranului. Era explicabil. De ani și ani trăiseră sub teroare. Chiar în ziua când a murit Tiberiu câțiva condamnați au fost executați. Funcționar zelos, călăul a spânzurat fără să clipească victimele. Cruzimea împăratului rămânea la fel de eficientă, chiar și dincolo de moarte.

Curierul plecat de la Misenum cu destinația Roma a parcurs cei 200 km în 48 de ore! Așa că numele succesorului la tron a fost proclamat, în timp ce bătrânul împărat era în

agonie. Imediat Senatul s-a adunat pentru a-l saluta pe succesor: Caius Cezar, cunoscut sub numele de Caligula, care nu avea decât 24 de ani. Mama sa, Agrippina cea Bătrână (nepoata lui Augustus) fusese condamnată la exil de Tiberiu (*Magazin istoric*, nr. 12/1974, 1/1975), iar tatăl lui, Germanicus, generalul atât de popular, murise și el demult.

Caligula aparținea familiei imperiale, ai cărei descendenți căzuseră victimele masacrelor lui Tiberiu și ale favoritului său Seianus (*Magazin istoric*, nr. 9/1992). Probabil că doar vârsta sa fragedă l-a apărât de aceeași soartă. Avea trei surori care scăpaseră și ele de mânia împăratului. După surghiuni-

Drusilla, sora și amanta mult iubită

nirea mamei lui, Caligula a fost pus sub protecția Antoniei, bunica sa, apoi a fost trimis la Palatul din Capri, la curtea bătrânului împărat Tiberiu. Caligula avea pe atunci 19 ani și – de voie de nevoie – a trebuit să se perfecționeze în arta disimulării.

Împăratul a încercat să-l provoace, să-l facă să vorbească, să stoarcă confidențe și nemulțumiri ale tânărului de la oamenii de încredere pe care îi plasase în juru-i. Dar Caligula a avut înțelepciunea să nu se lase niciodată citit. Părea să nu fi păstrat amintirea destinului tragic care îi împrăștiase familia și se comporta ca și cum nimic nu i se întâmplase nici mamei, nici fraților săi. Avea o stăpânire de sine ireproșabilă.

Fața de Tiberiu se comporta docil, serviabil, fidel, pregătit pentru orice încercare. Atitudinea i-a fost atât de smerită, încât mai târziu s-a spus că nu a existat niciodată un sclav mai bun și un stăpân mai rău.

Fără puțință de tăgădă, fațesul impenetrabil al adolescentului disimula deja aplecarea sa spre cruzime, lipsa de măsură și nevoia de bucurii vulgare. De pe atunci îi plăcea să asiste la torturi și la execuții. Cu o perucă pe cap, îmbrăcat în haine largi, vizita cabaretele și locurile de desfrâu. Împăratul Tiberiu era însă la curent cu activitățile lui de taină. „Caius a rămas în viață pentru nefericirea mea și pentru pierzania țării”, afirma el.

De fapt, în bogata descendență a împăratului Augustus supra-viețuiseră numai nebulii și sceleratții. Or, în venele lui Caligula curgea nu numai sângele lui Augustus, străbunicul său, ci și al lui Antoniu, celebrul amant al Cleopatrei (*Magazin istoric*, nr. 12/1993). Se va vedea mai târziu cât de determinantă în personalitatea lui a fost legătura sa de rudenie cu Antoniu, în nostalgia sa egiptenă și în pornirea-i patologică către incest.

A circulat chiar zvonul că pe bătrânul Tiberiu l-ar fi otrăvit chiar Caligula și că tot el i-ar fi tras de pe deget bătrânului, care respira încă, inelul pe care îl moștenise el. S-a mai spus și că l-a strangulat cu mâna lui pe împărat, care nu mai murea odată.

Procesiunea funebră ce se îndrepta dinspre Misenum spre Roma avansa încet pe Via Appia. Trupul lui Tiberiu era purtat de membri simpli ai legiunilor. Caligula, aflat în fața convoiului, era aclamat în fiecare localitate, fie la sat sau oraș, de locuitori. De o parte și de alta a drumului fuseseră instalate, în mare grabă, altare în care ardea tămâie.

La marginea Romei, Caligula și-a abandonat locul său din convoiul funebru pentru a intra primul în Capitală. În Senat au urmat obișnuitele demonstrații de bucurie, apoi poporul l-a aclamat pe noul împărat. Ca întotdeauna, romanii exaltați în veselia lor, își exagerau entuziasmul. Nu bănuiau strigătele și lacrimile de durere ce îi așteptau.

Au jurat solemn pe toți zeii că erau gata să-și dea viața pentru Caius Cezar, adevăratul său nume. Caligula nu era decât un supranum, iar posesorul nu tolera să fie folosit, nici în prezență, nici în lipsa lui (când era copil, Agrippina, mama lui, îl îmbrăcase cu haine de soldat și cu ghete, denumite *caligae*, de aceea soldații îi dăduseră numele de Caligula).

Caligula a fost cel care a ordonat organizarea unor funeralii nu excesiv de pompoase lui Tiberiu, dar tot el, personal, a pronunțat un panegiric în care accentul nu a căzut pe defunct, ci pe tatăl său, Germanicus și pe împăratul Augustus. După funeralii s-a îndreptat spre locul unde mama și frații lui își găsiseră sfârșitul, în Campania, și a adus la Roma rămășițele lor pământești. Le-a transferat apoi în cursul unei ceremonii solemne în mausoleul lui Augustus, după care a cerut Senatului să se facă toate onorurile celor trei surori ale sale.

La luat apoi în grija sa pe Tiberiu, tânărul său văr și comoștenitor, în vârstă de 17 ani. Caligula l-a adoptat și i-a conferit titlul de „prinț al tineretului”. Apoi l-a anunțat că, din acea clipă, are poruncă... să se sinucidă!

Macro, prefect al pretorienilor, și soția lui i-au fost următoarele victime. Succesor al infamului Seianus, consilierul Macro îl secondase energic pe Caligula în timpul urmărilor sale pe tron. Împăratul îl numise drept recunoștință vice-rege al Egiptului, apoi acesta, împreună cu soția lui primiseră poruncă să se omoare.

Următorul pas. Noul împărat și-a propus să cucerească grația poporului. A ordonat să se împartă bani acestuia, să fie organizate sărbători, curse și vânători de lei, pantere și urși. Opt sute de animale sălbatice au fost aduse la Roma în acest scop. A poruncit apoi să se inaugureze întreceri oratorice în greacă și în latină și să se inițieze concursuri între poeți. Cel mai slab poet era condamnat să steargă cu propria-i limbă versurile scrise pe tăblițe, după care era biciuit.

În același timp însă, Caligula a promis poporului să abolească procesele de lezmaiestate, să repatrieze proscrisii și să facă publice periodic măsurile privind gestiunea statului. Debutul părea plin de promisiuni.

La scurt timp după ce frăiele succesiunii imperiului se aflau în mâinile sale, Caligula a fost atins de o boală gravă. Nopti întregi, populația a vegheat în stradă, în apropierea palatului. Romanii sufereau cu adevărat pentru împăratul lor. Mulți dintre ei erau gata să-și sacrifice viața pentru ca suveranul să-și recapete sănătatea.

Odată restabilit, la 1 ianuarie 38, Caligula a primit în Senat jurământul fiecărui senator separat. Cu toții trebuiau să-și ofere viața împăratului și surorilor sale. Drusilla, cea mai iubită dintre ele, murise de curând, Caligula rămânând neconsolat de pierderea ei. După ce o dăduse drept soție unui anume Lucius Cassius Longinus, o răpise mariajului, tratând-o în mod public ca pe propria-i soție, ea urmând să-i succedă la cârma imperiului.

Desperat, Caligula a parcurs atunci Italia de la un capăt la altul, cerând poporului să îi împărtășească nenorocirea. A poruncit chiar să fie respectate și controlate zilele,

săptămânile și lunile de doliu popular. Manifestările zgomotoase, răsetele în case, la baie, discuțiile animate la mesele familiale, cele dintre mame și copii erau considerate delict și pedepsite cu moartea.

Efigia Drusillei a fost primită – din ordin imperial – la Panteon, templu al statului roman, unde numai Iulius Cezar și Augustus, fondatorii imperiului, erau venerați ca niște zei (*Magazin istoric*, nr. 3/1976).

Caligula a ordonat să se înalțe altare pentru noua zeiță. Și, în întreaga țară, poporul a purces la smintita adorație a Drusillei. Un tânăr senator a afirmat – de netăgăduit în sinceritatea lui – că o văzuse pe Drusilla înălțându-se la cer. Caligula n-a uitat să-l recompenseze regește pentru viziunea lui divină.

„Dacă poruncesc eu...”

În două cazuri, în timpul celebrării unor căsătorii, împăratul a răpit logodnicele a doi patricieni pentru bucuria de a le repudia apoi. De fapt, el o iubea cu pasiune pe Caesonia, o creatură ce nu era nici tânără, nici frumoasă, ci libertină și risipitoare.

Când această femeie a adus pe lume o fetiță, Caligula a declarat că Caesonia era soția lui și a recunoscut copilul. Știa precis că fetița era sânge din sângele lui, căci o cunoștea după insolenta-i fără pereche.

În tot acest timp Caligula guvernă. Senatori dintre cei mai onorabili erau obligați să-l însoțească permanent mergând pe jos lângă împărat, purtat de sclavi, sau chiar să-l servească la masă ca orice servitor. Alți senatori, care au refuzat să o facă, au fost asasinați în taină.

În timpul luptelor de gladiatori, la porunca lui s-au scos prelatele ce protejau mulțimea de soarele puternic, pentru ca publicul... să transpire. Așa decretase Caligula. Era, de altfel, interzis auditoriului să părăsească teatrul!

Dar împăratul vedea lucrurile mult mai departe. Vroia să fie adorat ca un zeu. După ce a închis magazinele de grâu, a declarat foametea în țară. În închisori, el personal



În filmul lui Tinto Brass, împăratul, interpretat de Malcolm McDowell

și alegea pe prizonierii ce urmau a fi aruncați pradă animalelor sălbatice. Tot el poruncise ca cei condamnați să fie ținuți în cuști de fier subdimensionate, în care aceștia nu puteau sta în picioare. Cruzimea abominabilă a actelor sale era subliniată de cuvinte de-a dreptul monstruoase, de o ironie atroce și imundă. De câte ori n-a recomandat el călăului: „Lovește

asa încât să simtă că moare!” „Las’ să fiu detestat, dar să știu că le e teamă de mine” era deviza lui Caligula.

Într-o zi la hipodrom, când publicul a preferat pe un altul decât pe favoritul lui, el a exclamat nervos: „Ce păcat că poporul roman nu are un singur gât”.

Avea obiceiul să deplângă starea de bine și opulența unei țări;

Epava unei corăbii presupuse a aparține flotei lui Caligula, descoperită în anii '30 ai secolului nostru



guvernarea sa, gândea el, ar fi fost repede uitată, dacă țara nu era lovită de o înfrângere sau de o mare nenorocire. Își dorea de aceea să bântuie foametea, epidemiile, ciuma, incendiile și cutremurele de pământ care toate l-ar fi ferit de uitare.

Într-o zi, în timpul unui banchet fastuos, Caligula a fost scuturat de o criză de râs isteric. Doi consuli, alungați lângă el, i-au cerut respectuos să le explice temeiul veseliei sale: „Râd pentru că mi-a trecut prin cap în clipa asta că aș putea foarte ușor să vă tai beregata!”

Este notoriu deja că niciodată nu își săruta pe ceață soția sau metresa, fără să-i șoptească dulce: „Chiar și acest cap adorabil poate să cadă, dacă poruncesc eu”.

Și totuși, în concepția lui Caligula, toate acestea erau nimicuri; el trebuia să joace rolul unui zeu. Nu să reprezinte numai efigia unui zeu (statuia sa de aur se găsea de multă vreme în templu), ci să fie un zeu viu, în carne și oase.

A început prin a se împodobi cu veșmintele alese de sculptorii greci pentru a-și preamări zeitățile. În fața intimilor săi și celor de la curte entuziasmați de frumusețea acestor costume, Caligula, pășușă vie, se exhiba travestit în Hercule, Bachus, Apollon și Jupiter.

Îmbrăcat ca Jupiter, de pildă, prezida lucrările Senatului. Prea puțin îi păsa că poporul Romei nu îl venera ca pe un zeu, că îi era numai groază de el. Senatul a hotărât, în sfârșit, să ridice, pe cheltuiala statului, un templu întru gloria lui Caligula!

El a inventat băi de un tip nou, feluri de mâncare și băuturi bizare. Corăbiile sale pentru plăceri, amenajate cu un lux nemai-văzut, se legănuu pe apa lacului Nemi, aproape de Roma. Împăratul a pornit construcția unor diguri acolo unde te-ai fi așteptat mai puțin, sfărâmarea unor stânci de neclintit și înălțarea unor munți pe terenuri plane. Aceste lucrări grandioase au fost realizate într-un timp record, căci orice temporizare în ritmul de lucru era pedepsită cu moartea.

După un an, Caligula cheltuise peste 2 miliarde sesterți, adică tot ce îi lăsase predecesorul său, împăratul Tiberiu. A trecut deci la impozitarea cetățenilor. Împovărător. Cei bogați au fost obligați să îl desemneze pe Caligula „moștenitorul” lor. Omul care, odată ce semnase declarația, avea îndrăzneală să continue să trăiască primea invariabil din partea lui Caligula dulciuri otrăvite. Casele de bani ale statului s-au umplut și de pe urma unor confiscări arbitrare.

Răzbunarea

Foarte grijuliu cu propria-i glorie, Caligula a atins malul Rhinului, dar în aceste provincii domnea liniștea, așa încât generalii împăratului n-au avut altceva de făcut decât să ia „prizonieri voluntari”. Împăratul a pornit apoi să cucerească Anglia. Și-a condus legiunile pe țărmul Canalului Mânecii și le-a pus în dispozitiv, în poziție de luptă.

Neglijând complet să dea cele mai elementare dispoziții pentru îmbarcarea trupelor, a comandat oamenilor să strângă scoici! Câteva galere, totuși, au ajuns la destinație și pe una dintre ele... Împăratul efectua o croazieră de plăcere.

La întoarcere, Caligula s-a grăbit să-și trimită la Roma emisarii, însărcinați să vestească Senatulului glorioasele sale fapte de vitejie. Unicul martor al acestei expediții este farul de 60 de metri înălțime, pe care Caligula l-a construit la Boulogne-sur-Mer și care a fost distrus abia în 1544.

La 31 august anul '40, la a 28-a sa aniversare, Caligula a revenit în Roma. Proiectase să pornească spre Egipt, asupra căruia vroia să domnească nu numai ca un zeu, ci ca un super-zeu. Alexandria ar fi devenit capitala Imperiului roman. Dar mai înainte vroia să demonstreze încă o dată nobililor Romei cine era Caligula.

Un bărbat înalt, cu corpul disproporționat și picioare lungi și subțiri. Un gât lung, o paloare morbidă a feței, cu ochii adânc scufundați în orbite și o frunte largă

cu tâmpile concave, ceea ce îi dădea un aspect sinistru. Pe cât de lipsit de păr îi era capul, pe atât de pârșos avea trupul. În fața oglinzii, Caligula căuta să-și accentueze urâtenia evidentă, exersând grimase hidoase. Suferind de insomnie, nu dormea niciodată mai mult de trei ore pe noapte.

Furtunile îi inspirau o asemenea frică, încât se refugia sub pat. Adesea se gătea în haine de femeie și își lipsea pe bărbie o barbă de aur. În mâna dreaptă ținea fulgerul, tridentul sau caduceul, însemnul zeilor. Noaptea se exhiba dansând singur.

Cât timp l-a răbdat totuși Dumnezeu pe acest împărat pe jumătate dement? Te cuprinde groaza când te gândești că a guvernat aproape patru ani. Și domnia lui ar mai fi durat dacă în cercul ofițerilor săi, nu s-ar fi ridicat o mână răzbuunătoare.

Torturile, uciderea, impozitele, insultele atentau la lealitatea și spiritul de dreptate al militarilor. Unul dintre ei, un bătrân cu un trecut glorios, tribunul unei cohorte de pretoriani, Cassius Cherea, care nu se eschivase de la nici un pericol în îndelunga sa carieră militară, i-a grăbit sfârșitul. Împăratul avea obiceiul să-l încredințeze sarcinile cele mai delicate, apoi să-l ridiculizeze în fața colegilor.

Cherea a pregătit o conjurație la care nu au participat decât puține persoane. Pe 24 ianuarie anul 41 el se afla la pândă, într-un colț subteran al teatrului. Împăratul se pregătea să părăsească teatrul, când Cherea i-a aplicat o puternică lovitură de sabie pe gât. Un alt conjurat i-a străpuns abdomenul. „Aici s-a sfârșit destinul tău”, se spune că ar fi strigat Cherea. Caligula, contorsionat de durere, s-a încăpățânat să răspundă: „Trăiesc încă”. În acest timp, un alt centurion îi omora soția, pe Caesonia. Când incredibila veste a asasinării lui Caligula s-a răspândit în oraș, nimeni nu a îndrăznit să îi dea crezare.

Împăratul dement avea să mai tortureze un timp inimile oamenilor. ■

Florentina DOLGHIN

Winston Churchill... autorul unor aprinse scrisori de dragoste. O ipostază mai puțin cunoscută a personalității ilustrului om de stat, cu atât mai mult cu cât destinatarul epistolelor nu este Clementine Hozier, viitoarea Mrs. Churchill, cu care Winston s-a căsătorit în septembrie 1908.

Întărm astfel într-o lume a pasiunii, în care

Churchill nu pare a fi „înotat” la fel de bine ca în treburile Cabinetului, în vâltoarea celui de-al doilea război mondial sau în dezbaterile parlamentare. Istoricii merg până acolo încât afirmă că dacă viitorul prim-ministru s-ar fi căsătorit cu subiectul iubirii sale de atunci, istoria epocii noastre ar fi arătat poate altfel. Iar Churchill nu ar fi ajuns un politician de calibrul pe care i-l cunoaștem, însăși implicarea lui în evenimente celei de a doua conflagrații având o altă dimensiune.

Suntem în anul 1904. Winston Churchill, proaspăt membru al Parlamentului, este îndrăgostit nebunește de Muriel Wilson, foarte frumoasa fiică a unui dintre cei mai bogați bărbai ai Angliei. Domnișoara îl refuză însă politicos. Scrisorile viitorului prim lord al Amiralității și prim-ministru – vândute recent la Londra contra sumei de 76 000 lire sterline – vibrează de sentimente sincere și probează o mare durere: indiferența femeii iubite.

Dacă nu-i scrie personal versuri – cum se întâmplă de altfel foarte frecvent – Winston o imploră pe Muriel să citească trei poezii de Robert Burns, în perfect acord cu trăirile și disperarea lui. „Cu siguranță că nu mă iubești nici cât negru sub unghie”, adaugă într-un moment de luciditate.

Ceea ce nu-l determină să renunțe: „Cheia, dacă aș putea găsi cheia care să ne deschidă inimile unuia în fața celuilalt”, scrie Winston cu încă o licărire de speranță.

Patru ani mai târziu, când s-a căsătorit cu Clementine, o legătură fericită, de o viață, cum o definește în autobiografia sa, Winston nu și-a ascuns – se pare – față de partenera lui această mare iubire care nu-i trecuse. Într-o scrisoare adresată de Clementine nepotului lui Muriel (după moartea acesteia), soția lui Churchill remarcă: „Ea (Muriel)

a fost o veche prietenă de a noastră, îndeosebi a lui Winston”. Și adăuga: „Cred că, în tinerețea lui, Winston a fost îndrăgostit nebunește de ea”.

Istoricii scriu că lui „Winnie”, cum era alintat între prieteni viitorul prim-ministru, i s-au atribuit mai multe legături romantice, între altele cu o celebră actriță americană. Vorbe goale. La acea dată, el locuia cu fratele lui mai mic, John, într-un apartament modest din Bruton Street, în cartierul Piccadilly.

John, un tânăr om de lume, era mare amator de seri dansante. Winnie, în schimb, era prea serios pentru așa ceva. Filosofia lui personală disprețuia asemenea frivolități.

Revenind la Muriel Wilson, Randolph, fiul lui Sir Winston, afirmă undeva că tatăl său nu a fost nici pe departe prizonierul unor sentimente autentice față de această frumoasă a timpului. El s-a lăsat mai degrabă impresionat de imensa avere pe care ar fi moștenit-o ea de la părinți. Bănuiele mercantile ce nu-i fac cinste fiului și nici nu sunt confirmate de gânduri ca acestea, exprimate de Winston Churchill: „Cât de mult îmi place să fiu cu tine, să te văd, să găsesc mereu și

mereu ceva nou sau pur și simplu să-ți stau alături”.

Muriel a avut foarte mulți admiratori. Mulți bărbai îi căzuseră sub farmece. Între ei, se vorbea despre regele Eduard VII și căpitanul Robert F. Scott, cel care în 1912 a atins Polul Sud, la un an după R. Amundsen. De la Eduard, înainte de a deveni rege (1901-1910), deci când era numai prinț

IUBIRI SECRETE



CHURCHILL – MURIEL WILSON

de Welles, se zvonisea că Muriel avea chiar un copil nelegitim. Cel puțin așa afirmă un istoric englez.

Când se îndrăgostise Churchill de ea, Muriel avea 29 de ani (Winnie - 30) și își petrecea mare parte din timp pe domeniul tatălui său, unde monta și juca piese de teatru. În timpul primului război mondial, ea s-a înrolat în armată, ca soră de caritate, iar în 1916 s-a căsătorit cu maiorul Michael Word, cu 9 ani mai tânăr decât ea. Se pare că mariajul lor nu a fost dintre cele mai fericite. Maiorul era interesat mai degrabă de cursele de automobile decât de frumoasa lui soție, de altfel el a și murit într-un accident de automobil, în 1932.

Muriel nu se va mai căsători niciodată. Până când au ajuns amândoi în jurul vârstei de 80 de ani,

Winston și Muriel au păstrat legătura. Nu avem decât probe epistolare. Winston i-a scris mult și după al doilea război mondial, iar Muriel a păstrat aceste mesaje până la moartea ei, în 1964, ceea ce ne face să credem că celebrul om politic, care i-a mai supraviețuit un singur an, nu i-a fost chiar atât de indiferent.

Cât privește căsnicia cu Clementine Hozier, pentru Winston Churchill ea a fost un permanent stimulente, un rezervor de energie și inspirație. „În septembrie 1908 m-am căsătorit și de atunci am fost permanent fericit”, își încheie el relatarea despre anii tinereții. ■

Florentina DOLGHIN

O NOUĂ COLECȚIE: „DE VORBĂ CU...”

„Neutralitatea este o alternativă imposibilă sau nerealistă pentru România”. Aprecierea aparține fostului ministru al apărării, Gheorghe Tinca. Ea poate fi citită în cartea *De vorbă cu... Gheorghe Tinca*, apărută la Editura Enciclopedică, București, 1996, 240 pp. (coordonatorul colecției *De vorbă cu...*: Marcel D. Popa).

Sunt reunite între copertele acestei cărți interviuri pe care demnitarul le-a acordat și alocuțiuni rostite la diverse manifestări, între 4 iulie 1994 și 24

septembrie 1996. Este interesant să citești, strânse la un loc, asemenea texte ce reflectă concepția celui dintâi ministru civil al armatei române, de după 1948. În acest sens, domnul Gheorghe Tinca declara: „ministru civil vine și pleacă; armata își menține permanența”. Despre reforma întreprinsă în armată, domnia sa spunea: „Vrem o armată română modernă, compatibilă cu celelalte armate europene”; și în alt loc: „structural, armata română este, în elementele sale de

bază, compatibilă cu armatele NATO”.

La fel de limpede apare și concepția sa privind modernizarea țării și scoaterea ei completă din izolare prin integrarea în structurile occidentale și în privința direcției pe care trebuie să o urmeze România: „integrarea noastră în Vest este starea noastră normală”.

Rămâne ca istoria să judece în ce măsură concepțiile sale s-au transpus în fapte în perioada mandatului său ca ministru al apărării.

N-a rămas doar vis...

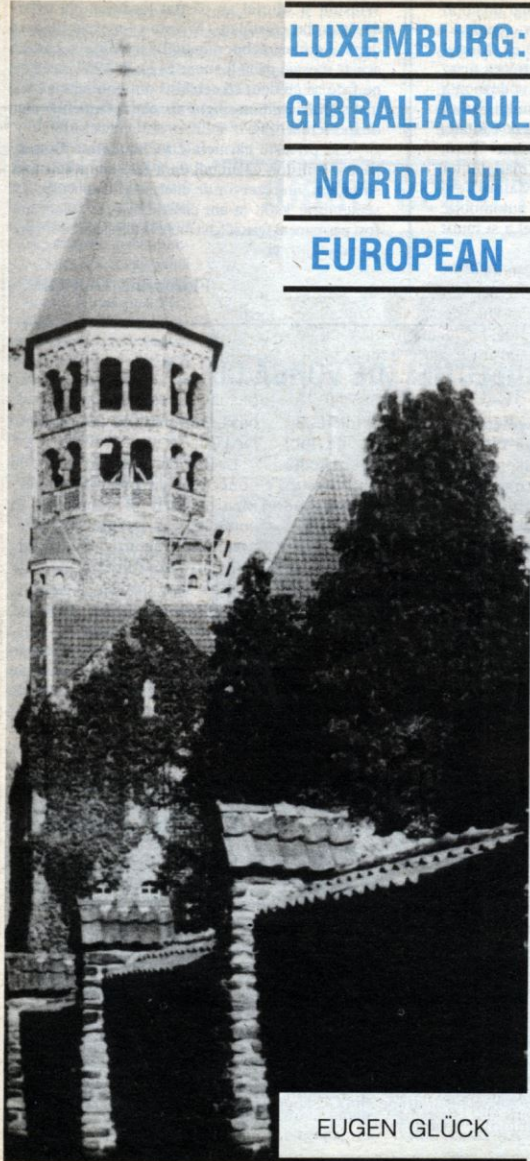
Am dorit ca acest număr al revistei, împreună cu **Caietul Magazin istoric nr. 2**, să ajungă la cititorii noștri, **remarcabili** prin statornicia sentimentelor față de cartea lor de istorie din fiecare lună, la același preț, devenit modic, de 1 700 lei la vânzare și 1 500 lei la abonament.

Prin eforturile redacției și contribuțiile donatorilor noștri, **am realizat astfel ceea ce ar putea fi socotit drept un vis.**

Din numărul viitor însă, rigorile creșterii prețurilor de cost la tipar, hârtie, difuzare, energie ș.a. ne obligă să sporim prețul de vânzare al revistei la **2 200 lei** pe exemplar și la **2 000 lei** la abonament pe lună (începând cu luna iulie a.c., deci - **6 000 lei** pentru trimestrul III).

Abonamentele plătite la începutul anului rămân valabile, abonații netrebuind să achite vreo diferență.

Este de înțeles pentru oricine că și acest preț este mult inferior costurilor de producție. Pentru moment, donațiile și contribuțiile câtorva instituții ne ajută să acoperim deficitul, păstrând revista la un preț cât mai accesibil tuturor cititorilor noștri.



LUXEMBURG: GIBRALTARUL NORDULUI EUROPEAN

Puternic și grație frontierelor sale cu Germania, Belgia și Franța, Marele ducat de Luxemburg lasă impresia unei mici insule de liniște în inima Europei. Impresie înșelătoare pentru că, în ciuda dimensiunii sale liliput ($2\,586\text{ km}^2$ și $390\,000$ locuitori), această țară abundând în castele, mănăstiri și ruine fortificate, este o placă turnantă a finanței, o țară cu o dezvoltare plină de dinamism, aflată la confluența drumurilor europene.

Chiar dacă Marele ducat este membru al NATO, Luxemburgul, orașul omonim și fostă capitală culturală europeană în 1995, cu cei $120\,000$ locuitori, 220 de bănci și armata sa de 450 soldați, este un oraș cvasi-provincial, cu centru istoric și numeroase fortărețe. O „mică Elveție a Beneluxului“, cu societăți venite de pretutindeni și străzi comerciale din belșug.

Ruinele de cazemate amintesc până astăzi că Luxemburgul a fost unul dintre cele mai întărite locuri din lume, un „Gibraltar al Nordului“, cum i s-a spus.

Originile Marelui ducat, al cărui teritoriu făcuse parte din Lotharingia, coboară în preajma anului 963, dată la care Siegfried, conte de Ardenne (963-987), fondatorul casei de Luxemburg (ce s-a stins din viață în 1136, odată cu Conrad II), a înălțat un „mic castel (Lützelburg) pe promontoriul Bock. Comitatul ce a luat ființă atunci a obținut între 1196 și 1247 privilegii urbane.

Dacă în 1136 casa de Luxemburg Ardenne s-a stins, comitatul a intrat ulterior în stăpânirea lui Godefroit de Namur, apoi a fiului său Henric II cel Orb. Fiica acestuia din urmă, Ermesinde, i l-a oferit în 1198 soțului ei,

EUGEN GLÜCK

Mănăstirea din Clervaux, în nordul Luxemburgului, o bijuterie a patrimoniului religios al țării

Waleran II de Limburg. Importanța teritoriului era în creștere, datorită poziției conților de Luxemburg pe scena politică, ei stăpânind un teritoriu întins, locuit de populații germane și francofone. În 1308, Henric VII, conte de Luxemburg, a fost ales împărat al Imperiului de neam germanic. Ermesinde aparține celei de-a doua case de Luxemburg, cea sub care comitatul a devenit, în 1354, ducat. Elisabeta, nepoata împăraților Wenceslas IV (1378-1400) și Sigismund (1410-1437), din aceeași casă de Luxemburg, a „transmutat” ducatul într-o ramură a casei de Burgundia, ea căsătorindu-se cu Anton de Burgundia, duce de Brabant (1409). Văduvă din 1415, fără moștenitori și temându-se să nu piardă Luxemburgul în favoarea lui Wilhelm de Saxa, landgraf de Thuringia, Elisabeta a vândut ducatul lui Filip cel Bun, duce de Burgundia (1443), nepot al lui Anton de Burgundia. În 1451, la moartea Elisabetei, Luxemburgul a trecut în stăpânirea ducilor de Burgundia.

Ludovic XIV își vede spulberate speranțele

În perioada următoare ducatul a ajuns în orbita politici habsburgice prin căsătoria ultimei descendente a dinastiei locale, Maria de Burgundia, cu arhiducele Maximilian al Austriei (1477). „Război să poarte alții, iar tu, Austrie fericită, căsătorește-te”, suna o zicală contemporană, caracterizând politica expansionistă a Habsburgilor. Totuși, Luxemburgul este atras în orbita rivalităților între Habsburgi și Franța, aceasta din urmă

invadând de mai multe ori ducatul.

După împărțirea Imperiului habsburgic, împreună cu Țările de Jos, el a ajuns sub dominația spaniolă. Reforma s-a bucurat de aderență sporadică în Luxemburg, mișcările respective fiind înăbușite de organele statale. De aceea zona a fost puțin atinsă de lupta de independență a Țărilor de Jos, soldată prin independența Olandei (1581).

În același timp, ducatul a cunoscut o dezvoltare economică rapidă, bazată în primul rând pe metalurgie, care beneficia de mine bogate și păduri întinse. În 1661, de pildă, funcționau 33 topitorii de fier. O mare parte a populației practica agricultura, pământul fiind în stăpânirea ducilor și mai multor familii nobiliare. Pe lângă ducele stăpânitor activa și un comitet provincial, deopotrivă instanță supremă. Există un tribunal pentru cavaleri, o putere bisericească și scaunele domnești, care îi judecau pe țăranii serbi. Este interesant de subliniat că în secolele XV-XVII au avut loc multe procese contra vrăjitoarelor, de cele mai multe ori încheiate cu sentința capitală.

În a doua jumătate a veacului XVII politica expansionistă a tins spre încorporarea ducatului. În 1659, Franța, prin tratatul de la Pirinei, a anexat teritoriile Damvilliers, Ivoix și Diedenhofen, iar în 1684, tot ea a ocupat pentru 13 ani Luxemburgul. Atunci celebrul Vauban a purces la refacerea fortăreței. Pacea de la Ryswick (1697), dintre Franța, Anglia, Olanda și Spania, a spulberat speranțele lui Ludovic XIV, dar peste un deceniu și jumătate Luxemburgul a trecut sub stăpânirea Vienei, făcând parte din Imperiul german.

Apreciind zona ca punct strategic la marginea posesiunilor

habsburgice, Carol VII a dispus ridicarea unei imense fortărețe, care o va depăși pe cea înălțată de Vguban.

Secolul XVIII, din punct de vedere social-politic, s-a caracterizat pentru Luxemburg prin fenomene deosebit de contradictorii. Sub domnia Mariei Tereza (1740-1780) au luat ființă manufacturi noi, iar circulația mărfurilor a fost promovată de faptul că aici se încrucișau șosele transnaționale bine pavate. În același timp, a sporit exploatarea țăranilor, ceea ce motivează exodul lor, mulți ajungând în Banat. Situația lor s-a îmbunătățit prin măsurile împăratului Iosif II (1780-1790), care a transformat țăranii din Luxemburg în supuși liberi ai împăratului.

Revoluția franceză izbucnită în 1789 a produs schimbări structurale: în 1795, fortăreața Capitalei a fost ocupată de francezi, care au inaugurat o stăpânire de 20 de ani. Localnicii nu au simpatizat guvernământul francez, considerându-l prea oneros și mai ales străin, ceea ce a determinat și răscola țăranilor din 1798, înăbușită de trupele Directoratului. Nici domnia lui Napoleon nu a fost agreată, fiind plătită cu 14 000 recruți, din care 9 000 au pierit.

Arhiducesa abdică

La Congresul de la Viena (1815), Luxemburgul s-a aflat din nou în plasa intereselor contradictorii ale marilor puteri. De această dată, râvnea la teritoriul lui Prusia. „Actul final” al Congresului însă, sub influența Angliei și Austriei, a reconstituit Luxemburgul, ridicându-l chiar la rang de mare ducat inclus în Confederația germană și legat de Olanda printr-o uniune personală. Totuși, o însemnată parte a țării a fost cedată Prusiei, țara primind anumite compensații

de-a lungul frontierei de vest. Fortăreața Capitalei a fost încredințată unei garnizoane prusace, iar mare ducă a fost numit regele Olandei, domnia lui materializându-se printr-o fiscalitate apăsătoare.

Revoluția belgiană din 1830 (*Magazin istoric*, nr. 7/1981), care a realizat despărțirea țării de Olanda, a decretat încorporarea Marelui ducă în Belgia. Cu excepția Capitalei, străjuite de prusaci, tot teritoriul Luxemburgului a fost ocupat de belgieni. În Capitală o partidă germanofilă agita spiritele pentru independența țării. La conferința de la Londra, din 1839, marile puteri au recunoscut independența Belgiei, dar au dat ascultare și cererilor venite din Luxemburg. Totodată, partea cea mai mare a Marelui ducă, în esență locuită de populație valonă, francfonă, a fost încorporată Belgiei, iar rămășița germanofonă a rămas sub stăpânirea dinastiei olandeze.

De data aceasta, sub domnia lui Wilhelm II (1840-1849), ducatul a fost guvernat de localnici și s-a introdus o constituție proprie, de factură burghezo-conservatoare. În timpul revoluției de la 1848 s-au adoptat o constituție burghezo-liberală, un regim real-mente parlamentar și un sistem electoral bazat pe un cens redus.

În același timp, se agita realizarea unității germane. Luxemburgul a și trimis trei deputați în Parlamentul de la Frankfurt am Main. În anii următori, relațiile cu Olanda au început să se „subțieze“, iar progresul economic, mai ales al metalurgiei, a devenit evident. După destrămarea Confederației germane, în 1866, Luxemburgul a respins încadrarea în Confederația Germaniei de Nord,

constituită sub conducerea lui Bismarck, și a pretins plecarea garnizoanei prusace care pierduse temeiul legal de a rămâne în fortăreață. La conferința de la Londra, din mai 1867, cu ajutorul Franței și Rusiei, Prusia a fost obligată să evacueze fortăreața Capitalei, ea urmând a fi demolată. Totodată, s-au decretat independența și neutralitatea Luxemburgului.

În anii 1870-1871, o mișcare de masă a sprijinit independența țării și s-a opus încorporării Marelui ducă în Imperiul german.

În urma decesului marelui ducă Wilhelm III (1890), pe baza unor aranjamente dinastice, s-a desfășurat uniunea personală cu Olanda, tronul revenind marelui ducă Adolf (1890-1905).

Independența completă a Luxemburgului a fost sprijinită de creșterea importanței lui economice. În jurul anului 1900, el figura printre țările cele mai dezvoltate ale Europei. Producția de oțel pe cap de locuitor era una din cele mai ridicate din lume. Apăruseră, de asemenea, industrii noi, ca aceea a hârtiei, a pielăriei și postavului etc.

Izbucnirea primului război mondial (1914-1918) a provocat o nouă criză. Imperiul german a încălcat neutralitatea Marelui ducă, ținându-l sub ocupație vreme de patru ani. În acest răstimp, țara a cunoscut mari lipsuri, iar în ultima parte a războiului a fost bombardată de aviația Antantei, deoarece uzinele metalurgice și căile ferate serveau armata Kaiserului. În același timp, sute de luxemburgezi s-au alăturat Antantei pentru eliberarea patriei lor.

După încheierea ostilităților, arhiducesa Maria Adelaide (1912-1919) a fost nevoită să abdice, fiind învinuită de Aliți de colaboraționism, deși ea

rămăsese la post doar pentru a susține interesele poporului său față de cotropitori. Însăși existența statului a fost pusă în discuție atunci. Marea majoritate a populației însă s-a pronunțat pentru independența Luxemburgului, exprimându-și acest deziderat, în cadrul marii manifestații din 27 aprilie 1919, la care au participat toate partidele și regiunile țării. În curând s-au reglementat raporturile cu Belgia, încheindu-se cu acest regat o uniune vamală și monetară.

Independența țării a ajuns din nou în pericol datorită politicii expansioniste a Germaniei hitleriste. La 10 mai 1940, trupele celui de-al treilea Reich au ocupat țara, guvernământul ei fiind desființat, iar teritoriul încadrat în Gaul Moselland. Dominația a fost apăsătoare și plină de privațiuni; zeci de mii de bărbați au fost încorporați în oștile hitleriste, iar alții târați la muncă forțată, mulți localnici fiind executați sau deportați.

Marea ducesă și guvernul au organizat câteva formații militare ce au luptat împotriva Germaniei hitleriste. A luat ființă și o mișcare de rezistență, care a operat mai ales sabotaje.

Victoriile aliate la 10 septembrie 1944 au adus eliberarea țării, dar pericolul hitlerist plana încă asupra Marelui ducă. În decembrie o nouă ofensivă hitleristă a făcut să revină pentru două luni stăpânirea zvasticii.

În anii postbelici, „Inima verde a Europei“, Luxemburgul, participant de timpuriu la crearea Uniunii Europene, a trecut prin transformări economice, sociale și politice deosebit de importante, iar relațiile Marelui ducă cu România sunt dintre cele mai bune. ■

Exclusivitate pentru „Magazin istoric”

François Moreau de Balasy este de formație jurist. A scris numeroase articole și eseuri, în principal pe teme economice, dar și – cum o probează textul de față – în domenii ce ies din sfera obișnuită a preocupărilor sale. Esul despre cavalerul d'Eon, căruia Magazin istoric i-a mai consacrat cu aproape trei decenii în urmă un articol, se întemeiază



pe o solidă cunoaștere a subiectului și se inspiră dintr-o vie simpatie postumă, pe care autorul i-o poartă celui pe care îndelunga tradiție a familiei sale și-l revendică drept ascendent.

François Moreau de Balasy este vicepreședinte al Asociației Franceze pentru Comunitatea Atlantică și autorul unui volum consacrat enigmaticului personaj istoric.

CAVALERUL D'EON ȘI SERVICIILE SECRETE

FRANÇOIS MOREAU
DE BALASY

Singur, ca Lawrence al Arabiei

Despre cavalerul d'Eon ne-au rămas o imagine simplificată de legendă, o confuzie amuzantă și un gust neclar.

Agent secret, travestit, mască fără vârstă, spadasin, el a fost la Sankt-Petersburg o apreciată doamnă de lectură a țarinei, la Londra un diplomat atotștiutor, în vreme de război un căpitan căruia îi știau de frică și superiorii și dușmanii, la Tonnerre o doamnă care veghea cu înțelepciune asupra administrării domeniului și a recoltelor de struguri, la Versailles, aceeași doamnă primită de Maria Antoineta, la Londra interlocutorul lui Beaumarchais, la Paris o femeie care îmbătrânește, la Londra o femeie bătrână de-a dreptul și care moare, moarte pe care, poate, d'Eon și-a dorit-o nu o dată.

Unde este constanta în această viață atât de „desăilată”? Care este motivul sau circumstanța ce conferă unitate acestei succesiuni de episoade, uneori ciudat asociate? De ce d'Eon?

Dincolo de toate explicațiile reale sau fabulate, un fapt domină de la un capăt la altul lunga existență a cavalerului d'Eon: a fost agent secret. Pentru a opta și, mai ales, pentru a menține acest gen de profesie este nevoie de un sumum de trăsături psihice puțin obișnuite. Este nevoie, mai ales, de o răbdare și o disponibilitate permanente, care, uneori, i-au lipsit lui d'Eon, dar care, în ansamblu, i-au marcat comportarea întreaga viață, ce se confundă total cu cariera sa. Căci el este un exemplu perfect de simbioză între funcție și om, între imagine și realitate.

Poate nu întâmplător lui d'Eon îi plăceau atât de mult oglinzile. Sau poate îi plăceau pentru a ascunde ceea ce l-a apăsât întreaga viață: singurătatea. Pe

asta se și bazează paralela cu T.E. Lawrence, „regele” Arabiei: aceeași solitudine a agentului secret (*Magazin istoric*, nr. 9/1995). Și unul și celălalt, executanți ai unei politici concepute de alții, nu s-au putut opri să nu o judece cu măsurile lor proprii, în momentul aplicării ei și să nu fie cuprinși de disperare că nu pot face nimic sau prea puțin... Solitudinea expatriatului voluntar. Solitudinea, mai târziu, a celui ce vede că stăpânul său, pentru care el visează să se sacrifice, se dezice de el, iar el rămâne calm, imperturbabil. Solitudinea visătorului: Lawrence trăiește pe două planuri simultan: realitatea cu care se confruntă îi conferă mai multă imaginație și mai multă voință decât ar face-o evenimentele autentice. D'Eon visează și el: e suficient chiar să scrie Miss Terry. Mystery... Mister. Alte două paradoxuri se îngemănează în personalitatea lor: ale agentului secret și ale travestitului. De fapt, unul singur: fuga de sine

însuși și de realitatea propriei ființe de care se îndoiesc, împrumutând veșminte feminine. Pentru că djellabahul lui Lawrence este, în ultimă instanță, un soi de uniformă. Purtată de un mic englez, ea devine rochie...

Un agent și nimic mai mult

Charles-Geneviève d'Eon de Beaumont s-a născut la Tonnerre, în Bourgogne, la 5 octombrie 1728. Familie bună, casă bună. Nobilime mică, dar nobilime. Găsim repede și un fond de specific local și câteva fete zdravene de podgoreni în arborele său genealogic. Sângele albastru al Eon-ilor de Beaumont are vigoarea vinului roșu de Irancy și Palotte și tinerețea vinului alb de Chablis. După un timp respectabil petrecut la Paris tatăl lui Charles a revenit în ținutul natal. Era funcționar de intenție și îi avea să devină primar. Relativ bogat, își administra eficient viața. Casa lui frumoasă, cu fațadă Renaissance și curcică pentru festivități, vibra plină de viață.

Între Tonnerre și Paris, în epocă, se circula repede și bine. Tatăl îl trimite pe Charles să-și perfecționeze studiile la Paris, unde îl primește cu mult drag bătrânul lui unchi de Tissey, într-un apartament agreabil din str. Neuve-des-Petits-Champs. Colegiul Mazarin. La 20 de ani – în 1748 – Charles este doctor în drept și drept canonic, spadassin de primă mână, cavalier ireproșabil.

Din această cultură de bază îi va rămâne o specială aplecare pentru litere (și, uneori, spre nefericirea corespondenților săi, pentru stilul epistolar), un spirit justițiar, o capacitate de a nu se plictisi când avea cărți la îndemână, un fond religios ce se va transforma către sfârșitul vieții

în înclinație mistică și mai ales o manieră de a fi, cea a scriemurului admirabil înzestrat pentru arme. Acest corp mic revelează multă voie bună și bucurie de a trăi.



Lawrence al Arabiei, cu care cavalerul d'Eon a avut în comun aceeași singlitudine a agentului secret

D'Eon era, se spune, un bărbat plin de finețe, de vioiciune și eleganță – în ciuda accentului burgund, cu un comportament care, în spontaneitatea sa, îi trăda originea rurală.

Un foc ardea în corpul acela mic: sufletul, niciodată liniștit, îl făcea să trăiască într-un ritm mai rapid decât cea mai mare parte a contemporanilor săi sau, în orice caz, a camarazilor de drum (nu putem spune a „camarazilor săi”, pentru că d'Eon nu a avut camarazi).

Are 21 de ani. Suntem în 1749. Maturitatea vine de la sine, impusă de viață. Tissey moare în octombrie și îi lasă câteva bunuri și piese de mobilă de calitate, ca și sarcina de „cenzor regal pentru istorie și litere”. În noiembrie Louis d'Eon, tatăl său, moare la Tonnerre, total împăcat: „Este la fel de natural să mori, așa cum a fost să te naști”, spune el și se stinge.

Atunci începe singurătatea. Pentru Charles sora lui nu a prezentat importanță niciodată. Ea nu valorează mai nimic nici în ochii soțului ei, O. Gormann, cel care va fi îndelung atașat de cumnatul său, cavalerul d'Eon, prin lucruri mai puternice și mai durabile decât opțiunea pentru o prietenie sau afecțiunea familială: aceeași meserie, ceea ce însemna solidaritatea impusă de risc, și – pe termen lung – achiziționarea aceluiași tip de reflexe și de comportamente. Mama lui este încă la Tonnerre. Bătrâna doamnă primește din când în când vești sau vizite de la fiu, se bucură și se mulțumește cu atât. Mai târziu, se va adapta cu o ușurință stupefiantă schimbării de sex aparent a lui Charles. Va muri exact cum trăise: îngăduitoare față de tot și toate.

Vreme de câțiva ani cavalerul a dus la Paris viața activă și solitară ce îl va conduce, fără ca el să știe, către destinul său. Relații, prietenii trecătoare și superficiale, exerciții fizice de scrimă, de agilitate a spiritului. Cavalerul este ușor poligraf, începe să dea frâu liber maniei de a pălăvrăgi vrute și nevrute; dar el stăpânește încă bine acest păcat, ceea ce explică *Eseul istoric privind diferitele situații financiare ale Franței sub Ludovic XIV și Regenta ducelui d'Orléans*. Mai târziu, mult mai târziu, a fost autorizat să scrie cele 13 volume despre *Timpul liber al căpitanului d'Eon*.

Găseai în ele de toate: istorie, economie, drept, politică, exegeză biblică. Este adevărat că asta era legea genului și că genul acela era la modă. Beaumarchais va simți în d'Eon concurentul și el va rămâne mereu prizonierul acestui resentiment, pentru că, într-adevăr, nu se înșelase.

În Charles agentul era deja copt. Serviciul secret al regelui, „Secretul”, nu avea cum să dea greș. Prietenii l-au condus încet-încet pe d'Eon către acel

interlocutor care îi va expune – într-o manieră seducătoare – rolul pe care l-ar putea juca dacă este îndrăgostit de aventură și are pasiunea de a-l sluji pe rege. De ce altă pasiune putea fi animat, de fapt? Totul pornea dintr-un elan profund de devoțiune față de Tatăl, cel care încetase să existe. Or, regele era acolo.

Există constante în starea agentului secret. Degeaba căutam în acțiunea diplomatului d'Eon o sugestie proprie, o elaborare, o prezentare personală constructivă. El s-a mulțumit – prin natura sa și din spirit disciplinar – să execute, cu curaj și luciditate, ceea ce îi fusese comandat – altfel în mod onorabil –, dar s-a dovedit practic incapabil de orice inițiativă reală propriu-zis diplomatică, și a *fortiori* politică. În acest sens trebuie constatat că d'Eon a fost un agent și nimic mai mult.

Imensa aventură

Vreme îndelungată – poate chiar toată viața – d'Eon s-a crezut un actor vedetă, dacă nu un regizor al tragi-comediei diplomatice și militare care a antrenat domnia lui Ludovic XV într-un ritm accelerat. În aceste coordonate complicate, în aceste strategii secrete cu scopuri schimbătoare, pe aceste căi alambicate ce au impus regelui slăbiciunea și fragilitatea intelectuală și morală a anturajului său, d'Eon a crezut a găsi propriul său drum. Eroare de calcul. D'Eon era un executant.

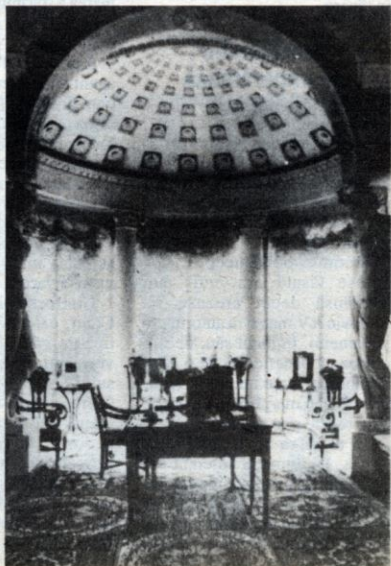
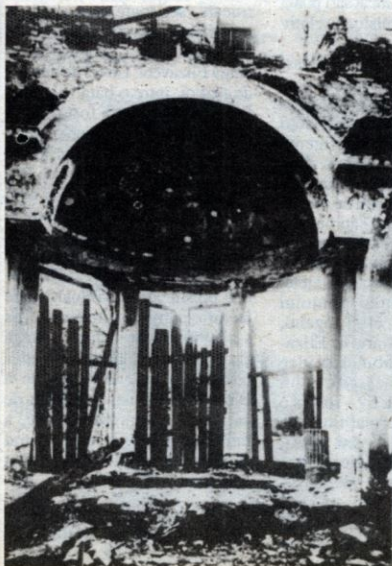
Ceva din el n-a tolerat niciodată acest aspect, nu l-a asimilat niciodată. Nu i-a lipsit, probabil, nici una dintre calitățile esențiale de bun agent executor. Dar atât.

Resemnarea este o virtute ce nu se învață în mod necesar în

cadrul bune educații a unui mic nobil burgund. Copil fiind, se închina Sfintei Fecioare. Această trăsătură este prima între cele ce alcătuiesc portretul dificil de creionat al lui d'Eon, considerat un caz patologic al travestiului. Un travestit este o ființă care suferă între două ființe posibile. D'Eon a simțit și el acest adevăr, pe spinarea lui.

Suportată la scara perspectivelor de viață oferite lui Charles d'Eon de nașterea sa la Tonnerre, aventura sa este imensă. A traversa de mai multe ori Europa, a te stabili o vreme la Curtea țarinei sau la cele ale unor prinți germani, a juca rolul de șef de post diplomatic la Londra, a face războiul – puțin, dar bine – în lupte de-adevăratelea, a corespunde cu mai marii zilei pentru a-i face să simtă – sau să recunoască – propria ta putere și propriile tale merite, toate acestea reprezintă un ansamblu de

Biroul țarinei de la Pavlovsk, construit în 1807 (în timpul vieții lui d'Eon), așa cum arăta după bombardamentele din 1944 (stânga) și restaurat



evenimente și ocupații care nu rimează deloc cu ritmul liniștit al orelor scurse la Tonnerre.

D'Eon era înzestrat cu o sensibilitate paroxistică și cu o hipertrofie a sinelui, consecință directă a propriilor sale incertitudini intime. În aceste condiții aventurile cavalerului d'Eon îmbracă dimensiuni enorme din propriul lui punct de vedere, pe care istoricul – oricâtă simpatie ar încerca pentru personaj – nu poate să nu le găsească hiperbolizate.

Același ansamblu de trăsături apare – aproape în aceeași formulă – și la T.E. Lawrence: un agent secret, înzestrat cu o mare sensibilitate personală și cu o doză de inhibiții care explică parțial opțiunea sa pentru titlul de misiune căruia i se consacră. Încet-încet agentul se identifică cu misiunea și livrat sie însuși, cum e legea genului, ia cunoștință acută de singurătatea sa și de depărtarea sa de putere – de Tatăl mitic, căruia i s-a consacrat în tăcere.

Seducând-o pe împărăteasa Nordului

În 1775, prințul Conti era șeful serviciului secret al regelui. În felul său, el se adaptase sarcinei de concepție, organizare și manipulare pe care i-o încredințase Ludovic XV. Evident, autonomia de concepție ce-i fusese lăsată era mult mai restrânsă decât crezuse el. Ludovic XV manevra autoritățile și oamenii. În jocul său, fiecare credea că beneficiază de o doză de libertate care nu era în realitate decât o marjă de manevră pe care regele și-o acorda.

El urmărea reconcilierea cu Rusia. Diplomația oficială era incapabilă să întreprindă ceva. Războiul – nici atât. Conti era cine era, acolo unde era. Ludovic XV îl folosește ca expert. Conti visează să fie rege, dar își

frânează fantasma în fața ideii revoluționare sau de regicid.

El se gândește la Polonia. Ar vrea să se însoare cu moștenitoarea. Deci ar trebui ca Sankt-Petersburgul să fie de acord. Deci ar trebui să aibă loc reconcilierea între cele două curți. Scopurile se suprapun. Deci, la treabă Conti!

La Petersburg, fiica lui Petru cel Mare, Elizaveta, domnește pe urmele tatălui său. Consumă o cantitate inimaginabilă de bărbai și de băuturi alcoolice. La curte prințul Bestujev, cancelarul în funcție, face jocul Angliei și Prusiei. Ea îl lasă să opereze, lăcid și cinic. Va ști să-i arate servitorului – când o să aibă interes – cât de puțin valorează în fața voinței imperiale. Între timp, râde, bea și își extinde cunoștințele masculine în palatul neterminat, lăsat moștenire de tatăl ei.

Elizaveta apreciază bărbaii, dar în egală măsură apreciază schimbarea. Se caută un agent cu un anume caracter și cu o anume marcă a spiritului, încât să-i poată fi încredințată o misiune relativ complicată.

Este ales d'Eon. Douglass, agent profesionist, jumătate scoțian, jumătate francez, care îl va urma pe d'Eon în tot restul vieții lor, subalternul de inteligență medie și modest înzestrat, prea puțin atras de muncă, chiar stângaci uneori, dar capabil de acte de curaj și de justiție, și-l apropie pe d'Eon și îi explică acestuia cum ar putea intra în marele mecanism ce face și desface alianțele.

Conform planului prințului Conti, care este cel al regelui, trebuie găsită intrare la Elizaveta. Intervine atunci o idee subtilă care – dacă este a lui Conti, și de ce n-ar fi? – relevă o înaltă artă a informațiilor și a acțiunii secrete. Mai mult, această idee ne furnizează una dintre cheile secrete ale personajului d'Eon, cheie cu grijă ocultată de istorie, din abundență falsificată de legendă, dar care ni se oferă acum în toată forța ei.

Pentru tentativa atât de amuzantă ca cea de a o seduce – chiar dacă pentru scurt timp – pe împărăteasa Nordului, se va folosi o femeie. Cel puțin în aparență. D'Eon. Din acest moment al vieții sale, d'Eon, care nu jucase niciodată până atunci roluri în travesti este considerat de Conti un personaj perfect adaptat.

Cea mai înaltă politică și cele mai rafinate servicii de informații nu pot contracara o poliție rudimentară. Și nici o interpretare subtilă a comportamentelor oamenilor. Nu știu dacă „Secretul” înregistrase vreun secret din viața lui d'Eon sau dacă, mai probabil, castitatea afișată, fără ostentație, dar și fără rușine, de d'Eon, ca și delicatețea lui îi arătasera lui Conti cu cine avea de-a face. Cert este că alegerea era bună.

În iulie 1755, d'Eon – metamorfozat în domnișoara Lia de Beaumont – a plecat spre Sankt-Petersburg. Cernaală simpatică, cutii cu fundul dublu, cărți truate, scrisoare personală de acreditare și de diplomație personală a lui Ludovic XV pe lângă Elizaveta. Un fel de dantele de război, între o bătălie și alta. Lia de Beaumont a fost primită la Petersburg de un personaj pe care îl cunoștea: Douglass. El era fără îndoială manipulatorul. Dar el gafează. Bestujev nu i-o iartă și Douglass ajunge corămat la Paris, mult mai curând decât ar fi crezut. Lipsit de glorie.

Lia de Beaumont este acceptată de Elizaveta ca doamnă de lectură. Către sfârșitul anului, ea s-a întors la Paris, după o lungă și obositoare călătorie. I-a adus o scrisoare lui Ludovic XV de la Elizaveta. Țarina, politician de calitate, nu a promis nimic, a întredeschis porțile, dar a păstrat cheile soluțiilor. Dialogul a fost însă stabilit. ■

Adaptare de
Florentina DOLGHIN

(Va urma)

Așa vă place istoria?

PRIN CURTEA MIRACOLELOR,

LA PARIS, IAȘI, BUCUREȘTI ȘI CÂMPULUNG

„Și apoi, pe măsură ce străbătea strada, sărăntoci, orbi, schiopi mișunau în jurul lui; și ciungi și chiori și leproși plini de râie.

– Unde sunt? – întreabă poetul, înspăimântat.

– În Curtea Miracolelor“.

Poate că mulți cititori au recunoscut fragmentul de mai sus, desprins din celebrul roman *Notre Dame de Paris*. Prin Victor Hugo, o realitate medievală, Curtea Miracolelor, căpăta consacrarea literară. Denumirea avea doza ei de malițiozitate, căci retrași acolo, infirmii și bolnavii își regăseau brusc sănătatea, renunțând la artificii utilizate pentru a-i impresiona pe trecători și a obține pomana lor.

Nu a existat, probabil, oraș mare fără lumea sa ascunsă, fără cerșetori și hoți.

VALENTIN GHEONEA

Atunci – ca și azi – relatarea jafurilor și a crimelor avea publicul său avid. Când informația precisă lipsea, imaginația o suplinea.

Intrată – relativ recent, chiar și în istoriografia occidentală – în atenția istoricilor, lumea acestor marginalizați oferă posibilitatea unei percepții mai bune asupra unor epoci întunecate. Iar pentru publicul larg, un subiect ce prezintă cota sa de atractivitate.

Am încercat, făcând apel mai ales la lucrarea lui Roger Chartier, *Monarhia Argotului* între mit și istorie, dar și la măturile lăsate de cele mai cunoscute izvoare, să prezentăm cititorilor revistei *Magazin istoric*, în completarea imaginii pariziene, o schiță a realităților medievale românești.



Odinioară imagine a lui Cristos, pentru că trăia în sărăcie asemenea Mântuitorului, cerșetorul a devenit, cu timpul, un personaj care stârnea spaime. Din secolul XIV, după marea ciumă (vezi *Magazin istoric*, nr. 9/1994) era acuzat că aducea teribila molimă. Lucru adevărat, până la un punct, căci în vagabondăriile sale dintr-un oraș în altul putea purta și germenii bolii. Războaiele dese și recolte proaste generau noi contingente de sărmani, ce se alăturau cerșetorilor și vagabonzilor care trăiau la marginea lumii „normale“.

Argoul folosit, greu, adesea imposibil de priceput de omul de rând, ca și organizarea comunitară riguroasă a cerșetorilor sporeau neîncrederea bunului cetățean. Ușurința cu care acceptau ghicitoare, hoți și țigani în rândurile lor desăvârșea imaginea defavorabilă. S-au adăugat, desigur, și modificarea de mentalitate, de la cea medievală la noua scară de valori a protestantismului, care pune accentul pe muncă, pe economie, pe austeritate.

Cea mai cunoscută comunitate a fost cea din Paris. Curtea Miracolelor sau Regatul Argotului a cunoscut apogeul între anii 1570-1650. Dar ea nu era singurul loc de adunare a dezmoștenitorilor soarte. Apariția atâtor zone rău famate în capitala regatului francez era rezultatul înmulțirii numărului celor săraci, atât ca urmare a sporului demografic, cât și din cauza repetatelor crize economice și politice din ultimul sfert al secolului XVI.

Mărturiile de epocă ne transmit îngrijorarea tot mai mare a parizienilor în fața acestui fenomen. „Străzile Parisului sunt pline de cortegii ale săracilor, care roiesc din toate părțile. Dacă s-ar socoti, s-ar vedea că în trei

zile au intrat în Paris până la 10 000 de persoane“, nota, în 1595, Pierre de L'Estoile, autorul unui jurnal redactat între 1574 și 1611. În jurul anului 1600, în Curtea Miracolelor, situată în spatele mănăstirii Filles-Dieu, în josul unei întărituri dintre poarta Saint-Denis și Montmartre, trăiau peste 5 000 familii, îngrămădite unele peste altele.

Imaginația contemporanilor a creat numeroase legende în jurul organizării ce domnea în Curtea Miracolelor. Comunitatea hoților era considerată aidoma unei bresle, precum cea a zidarilor sau croitorilor. Dacă Franța avea un rege, atunci și hoții musai aveau în frunte un rege. În 1596 apărea o broșură, cu un lung titlu, potrivit obiceiului vremii. Un anume Péchou de Ruby, „gentilom breton ce a stat la ei în anii de tinerețe, exercitându-și frumoasa meserie“, povestea despre „generoasa viață a negustorilor, haimanalelor și boemienilor, cuprinzând felul lor de trai și vorbire“. Autorul îi povestea unui prieten inițieri succesive în cele trei ordine sau stări ale Regatului Argot.

Așa cum cititorul revistei *Magazin istoric* știe deja, până la revoluția din 1789, în regatul francez erau trei stări. În regatul Argotului prima stare era cea a telalilor, negustori de măruntișuri ce umblau din poartă în poartă pentru a-și vinde marfa. Ei erau priviți drept persoane în care nu puteai avea încredere, trăind din înșelăciune și viclenii. A doua stare era cea a hoților. În vârful ierarhiei erau țiganii nomazi, temuți și disprețuiți în același timp. Primirea de noi membri se făcea după sistemul folosit în cadrul oricărei bresle obișnuite. Aspirantul trebuia să dovedească stăpânirea argoului și abilitate în mânăuirea bătei. Odată acceptat,

noul membru trebuia să ofere, pe cheltuiala lui, o masă. Apoi, depunea jurământul de păstrare a tainei, făcut regelui calicilor. Inițierea profesională era urmată de una sexuală, oferită cu generozitate de o frumoasă țigancă.

În fruntea regatului, caricatural descris de Ruby, se afla deci regele calicilor, care avea „măreția unui monarh și o înfățișare cutezătoare“. Ales anual dintre cei mai îndemânatici hoți, el avea în jurul său căpitani și locotenenți ce răspundeau de împărțirea locurilor pentru cerșit. În sfârșit, broșura ne mai împărtășește și câteva dintre subterfugiile folosite de locuitorii Curții Miracolelor pentru a stârni mila trecătorilor: folosirea brațului unui spânzurat pentru a simula cangrena, atașarea la picior a unei bășici umplute cu sânge și ficat de porc, găurită în câteva locuri pentru a da impresia unor ulcerări etc.

Treptat-treptat, opinia publică pariziană s-a mobilizat împotriva locuitorilor din Curtea Miracolelor, reușind să depășească teama inițială. Și tocmai imaginația deformatoare a jucat un rol important în acest proces. Curtea Miracolelor era considerată un loc al păcatului, un cuib al vicilor. Copiii născuți acolo nu erau botezați, oamenii nu se împărtășeau și preferau concubinajul căsătoriei. Asemenea păgâni nu puteau decât să atragă mânia Creatorului asupra comunității care îi tolera în mijlocul ei. O scriere din secolul XVII afirma că cerșetorii erau „pleava și scursura societății, nu atât prin mizeriile trupei, dar care trebuie să ne fie milă, cât prin cele spirituale, care ne îngrozesc“.

Autoritățile au făcut numeroase încercări de a curăța orașul. Încă din 1554, o leproserie din cartierul Saint-Germain des Près

a fost transformată în azil destinat „săracilor incorigibili, invalizilor și neputincioșilor”. Cerșetorilor străini de oraș li s-a interzis pătrunderea în Paris, iar cei valizi au fost puși să muncească în atelierele publice sau la fortificații. Asemenea măsuri de forță – așa cum se întâmplă de regulă – nu au dat rezultate. Un memoriu din 1617 invoca printre cauzele eșecului și menținerea Curții Miracolelor, locul „unde vagabonzii sunt văzuți în mod obișnuit în toate serile de vară, dansând, distrându-se și răsând”.

Crearea Azilului general, în 1656, a pus capăt epocii de glorie a Curții Miracolelor. Printre metodele de „tratament” folosite în noul stabiliment se număra și închiderea celor recalcitranti într-un beci în care curgea apă în permanență. Ca să nu moară înecat, respectivul era obligat să pompeze apa, până la extenuare.

Existau și alte focare în care se retrăgeau cei ce nu se împăcau cu legile sociale, piațete, fundături și cimitire, care îi adăposteau pe vagabonzi și hoți. Burghezul secolului XVIII nu le mai putea însă tolera. În 1721, Jean Rieux, burghez din Paris, a cerut închiderea fundăturii Corderie, „căci numita fundătură nu servește decât retragerii hoților și altor persoane infame. Doi ani mai târziu s-a propus și închiderea Curții Miracolelor din spatele mănăstirii Filles-Dieu, pentru a împiedica „vagabonzii și alți oameni fără căpătâi să se adune acolo în scopul distracției, provocând nenumărate dezordini și aruncând cu pietre în trecători”.

La acea dată, Curtea Miracolelor nu mai era primejdiosul regat al hoților și criminalilor, ci

doar locul de retragere al chefliilor fără adăpost. În 1787, pe locul respectiv s-a înălțat o piață de pește. Au urmat și alte asemenea locuri, care atunci când n-au fost ocupate de construcții noi, au fost cel puțin închise cu gratii. Evident însă, nu au dispărut nici cerșetorii, nici hoții și nici criminalii.

Bătăia ruptă din rai

Războaiele, epidemiile, calamitățile naturale și recoltele proaste alimentau, și în Țările române,



Alexandru Ipsilanti, domn al Țării Românești, cerea vel agăi din București să-i cerceteze pe cerșetori unul câte unul

În p. 83: cerșetorii și vagabonzii erau o prezență în viața de zi cu zi, după cum o dovedește și acest detaliu dintr-un tablou al lui Brueghel

rândurile dezmoșteniților soartei. Cei ce își găseau de lucru pe o moșie boierească se puteau considera norocoși. Restul erau obligați să vagabondeze, cerșindu-și pâinea. Un document de epocă îi enumera astfel: „calicii și orbii și schiopii și nevolnicii”.

O categorie aparte o constituiau cei ajunși în respectiva

stare în urma unor sancțiuni penale. Furtul se pedepsea cu tăierea mâinii făptașului, iar tăierea nasului ori a urechilor însemna pe viață pe făptaș. Andrea Dandolo, vicebailul Veneției la Istanbul, relata că în timpul celor două domnii ale lui Alexandru Lăpușneanu li s-au tăiat nasurile, urechile și mâinile la peste 10 000 oameni. Bătăia, „ruptă din rai”, era o pedeapsă frecventă. Erau destule cazuri în care vinovatul ieșea schilodit pe viață. Pe la sfârșitul secolului XVI, o față bisericească se plângea că „stăpânii calicesc [pe țărani – V.G.] cu bății cumplite”, iar Grigore Ureche, referindu-se la aceleași practici spunea că „de mâini și de picioare îi caliceau [ologeau – V.G.]”.

Multă vreme, și în societatea românească ajutoarea săracilor, în special a infirmilor, a avut o valoare mântuitoare, pomana contribuind la răscumpărarea păcatelor.

Documente din secolul XVII ne dau de știre despre existența în Țara Românească a unei comunități a „mișeilor”. Un hrisov din 1639, emis de cancelaria lui Matei Basarab, vorbea despre un „câmp al mișeilor” la marginea dinspre sud a orașului Câmpulung, populat de „săraci, gârbovi, schiopii, orbi, ologi, deznodați”. Pe acel loc viran locuiau, în cocioabe sau sub cerul liber. În hrisovul amintit, Matei Basarab le cerea moșnenilor din satul Mătăul de Jos – aflat în apropiere – „să aibă grijă de treaba și hrana mișeilor”. În schimb, sătenii erau scutiți de dări. Nu era aici doar grijă creștinească, ci și preocupare pentru siguranța și liniștea locuitorilor din Câmpulung.

În Moldova lui Petru Rareș exista o breaslă a caliciilor, în Iași.

Ea nu plătea vreo dare. Avea în frunte un staroste al calicilor, care se ocupa de menținerea ordinii în sânul comunității și era însărcinat cu apărarea intereselor breslei în fața autorităților. Domnul Rareș, împreună cu doamna, au dat breslei calicilor, „în capul tîrgului din sus dinspre zid”, un teren pe care să îl stăpânească și să îl locuiască. Era plasat, la fel ca la Câmpulung, într-o zonă izolată.

Odată cu creșterea populației orașului, în căutarea unor terenuri sau locuri de case tîrgoveții din Iași au „împresurat” terenul calicilor, ridicând acolo propriile construcții. Starostele calicilor s-a plîns domniei în numeroase rânduri, obținând adesea câștig de cauză. Astfel, la 1686, Constantin Cantemir hotărâ: „Nimeni dintr-alți oameni să nu aibă treabă a se amesteca peste hotarul calicilor... și măcar de ar muri calicul din bordei, nimeni să nu intre în bordei fără de voia starostelui, ci să puie el pe cine va vroi la bordei din calici”.

Tîrgoveții au continuat să împresoare hotarul calicilor și în secolul XVIII. La 1748, Constantin Mavrocordat, văzând că nu-i poate izgoni pe tîrgoveți de pe terenul ocupat, a hotărât ca aceștia să plătească chirie calicilor pentru locul caselor. În 1783, în urma jalbei „ce au dat toți săracii calici neputincioși”, Alexandru Mavrocordat, „soco-tindu-se că ticăloșii aceia nu au puțința a se hrăni și a se învăli din osteneala lor ca alți oameni, aflându-se în multe neputinți, stricați unii la mâini, alții la picioare, unii lipsiți de vederea ochilor, fără alt reazem decât mila și ajutorul altor creștini”, le-a dat calicilor câte 10 lei pe fiecare lună, bani din venitul „vămii celei mari”. Măsura a fost reînnoită și de domnii care au urmat.

Deja, o modificare de mental se producea și în societatea

românească. Constatăm că se înăspresc măsurile contra falșilor infirmi. Cerșitul era îngăduit doar bătrânilor, bolnavilor și infirmilor, singurii care nu puteau să își câștige existența muncind. În 1797, domnul Țării Românești, Alexandru Ipsilanti, îi trimitea o poruncă vel agăi din București (cel care răspundea de liniștea orașului) în care îi atrăgea atenția că unii cerșetori, „fiind oameni sănătoși, fără de nici un sacatîlac [infirmitate – V.G.], cari ar putea să muncască și să-și câștige hrana... din lenevie și din obiceiuire rea s-au făcut cerșetori pe la biserici și pe la toate ulițele, aducând norodului supărare cu obrăznicia lor”. Lui vel aga i se cerea să adune pe toți cerșetorii din București și să-i cerceteze unul câte unul. Celor găsiți sănătoși „să le dai tare poruncă a se părăsi de cerșetorie, să-și cate hrană cu munca și cu slujba și de unde nu, vor fi pedepsiți cu bătaie”.

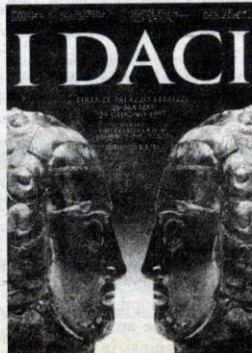
„Obrăznicia” cerșetorilor îl determinase, câțiva ani mai devreme, pe domnul Alexandru

Moruzi să interzică cerșitul pe străzile Bucureștilor. El instituisese un fond lunar de 50 taleri pentru milostivirea săracilor, porucind ca „să lipsească de a nu se afla mai mult cerșetori pe ulițe sau în biserici”. Domnul arăta că cerșetorul „pururea se afla în calea trecătorilor, musafiri străini și a tuturor de obște, cât și după biserici nelipsit umblând și înconjurându-se, încât nu poate norodul a-și face închinăciunea și a asculta sfintele slujbe”.

Vagabondul, cerșetorul, tâl-harul sunt o prezență și astăzi, chiar în cele mai avansate țări. Soluțiile imaginare de-a lungul veacurilor pentru a rezolva problema au rămas fie în stadiul de utopie, fie, atunci când au fost puse în aplicare, chiar și cu forța, s-au soldat cu eșecuri. Din păcate, singura lecție pe care ne-o oferă istoria la acest capitol este că fenomenul ne va mai însoți încă multă vreme, fiind cu atât mai agravant în țările mai puțin dezvoltate, deci în majoritatea lumii. ■

SE ÎNTORC DACII

După un deceniu în care exagerările în domeniul istoriei antice a românilor (cărora nu o dată le-am simțit ecoul și în Magazin istoric) tindeau să



dăuneze substratului geto-dacic, iată că, acum, o premieră reabilitează la scară europeană măsura lucrurilor. La 25 și 26 martie, a avut loc, la Florența, vernisajul celei mai mari expoziții consacrată Istoriei dacilor organizată vreodată peste hotare. Expoziția de la Palazzo Strozzi (deschisă până la sfârșitul lunii iunie 1997) este pusă sub înaltul patronaj al președinților Italiei și României, cu participarea Ministerelor de externe și ale culturii din cele două țări și se bucură de organizarea Muzeului național de istorie din București în strânsă colaborare cu grupul italian Elemond (Electaenaudio-Mondadori), cu municipalitatea din Florența și municipalitatea din Trieste (oraș în care expoziția va călători din luna iulie).

C.P.

• Concursul Magazin istoric 30 •

2 000 000 lei premii

După cum am anunțat în numărul trecut al revistei, prin generoasă sponsorizare (pentru care mulțumim) a firmei **S.C. ALGERNON S.R.L.**, director dl. **DAN-SOCRATE CALOIAN**, din București, îndrăgostit de istorie și de revista noastră, Concursul **Magazin istoric 30** acordă participanților următoarele premii și mențiuni:

PREMIUL I – 1 000 000 lei

PREMIUL II – 500 000 lei

PREMIUL III – 300 000 lei

MENȚIUNE – 100 000 lei

MENȚIUNE – 100 000 lei

2 000 000 LEI VĂ AȘTEAPTĂ!

A treia serie de întrebări

1. Studiul lui Dimitrie Cantemir, **Incrementa atque decrementa Aulæ Othomanicæ** (Creșterea și descreșterea Curții otomane) era, la mijlocul sec. XVIII, o carte de notorietate europeană, fiind publicată în limbi de mare circulație.

Precizați în ce limbi a fost tipărită.

2. În ce ziar a apărut această știre despre marele eveniment din viața românilor, împlinit la 27 martie 1918? (foto 1)

3. La 25 octombrie 1944, trupele române, în colaborare cu cele sovietice, dezrobesc ultimul colț de pământ românesc.

Câte localități fuseseră eliberate până atunci?

4. Care este ordinea corectă în care au fost re-



produse chipurile celor trei celebri protagoniști ai Revoluției franceze? (foto 2)

5. La 13 octombrie 1919, România a semnat la Paris, alături de alte 25 state, un document care statua dezvoltarea aeronauticii în noua Europă creată după primul război mondial.

Cum se intitula documentul?

6. Din care oraș bucovinean este această imagine din veacul trecut? (foto 3)

- a) Rădăuți
- b) Suceava
- c) Cernăuți

7. Între ce date s-a desfășurat Conferința de la San Francisco de constituire a Organizației Națiunilor Unite?

- a) 25 aprilie - 26 iunie 1945
- b) 30 martie - 30 mai 1945



②

c) 20 august - 20 octombrie 1945

8. „Să dăm în mâinile poporului și mai ales în ale generațiunilor care ne succed nouă istoria patriei, a națiunii, și bisericii, scrisă de bărbați nu numai erudiți, ci și pătrunși de amoroarea pentru adevăr, prin urmare și nepărtinitori“.

La ce dată rostea G. Barițiu aceste cuvinte la Societatea Academică Română?

9. Una dintre statuile dispărute ale Capitalei.

Pe cine reprezenta? (foto 4)

10. Banca Națională a României s-a ilustrat de-a lungul existenței sale și prin rostul de mare ctitor al unor importante opere și instituții culturale.

Între instituțiile subvenționate de B.N.R. s-a aflat și Academia (Școala) Română din Roma.

Ce sumă s-a cheltuit pentru construcția și mobilarea Palatului acesteia?

③

④





În primăvara anului trecut ne-a vizitat țara domnul Ben Weider, o personalitate a lumii de afaceri și sportive din Canada. Vizita domnului Weider a fost prilejuită de apariția ediției în limba română a lucrării sale *Asasinarea lui Napoleon* apărută în traducerea doamnei Cristina Demetrescu într-o ediție îngrijită de Horia Salcă la Editura Invesco Press din Brașov sub Copy Right-ul domnului Nicolae Ioan Parfenie. Lucrarea lui Ben Weider și David Hapgood a fost lansată atât la Brașov cât și la București și cu această ocazie publicul prezent a putut asculta caldă prezentare a colegului nostru domnul Florin Constantin.

Teoriile noi bazate pe îndelungate cercetări pe care le expun cei doi autori sunt discutate astăzi în

cercurile istoriografice și publicistice, iar tirajele edițiilor apărute în diferite limbi sunt în creștere.

În timpul prezenței sale în România domnul Ben Weider a fost primit la Comitetul Olimpic Român de doamna Lia Manoliu, președinta Forului Sportiv, și a făcut o serie de vizite la instituții culturale și sportive.

Prosper om de afaceri, domnul Ben Weider este fondatorul Federației Internaționale de Culturism și președintele acestui organism ce reunește sportivi din peste 160 de țări, fiind membru al Asociației Generale a Federațiilor Internaționale Sportive. Deținător a numeroase distincții din Canada și alte țări ale lumii, domnul Weider este doctor honoris causa al Universității Concordia din Montreal, precum și al Academiei americane de

sport din Daphne, Alabama și al Universității din Bagdad.

Notorietatea de scriitor istoric (este și autorul volumului *Uciderea lui Napoleon*) se adaugă activității sale ca președinte al Societății Napoleoneene din Canada, precum și al Societății Napoleoneene Internaționale.

Domnul Weider este posesorul unuia dintre cele mai splendide colecții private de obiecte napoleoneene. Este deținător al Ordinului Canadei, cea mai înaltă distincție civilă decernată de Guvernul de la Ottawa. Domnul Ben Weider și-a manifestat puternica simpatie pentru țara noastră, unde dorește să revină, și prețuiește în mod special revista *Magazin istoric*.

C.P.

BEN WEIDER –

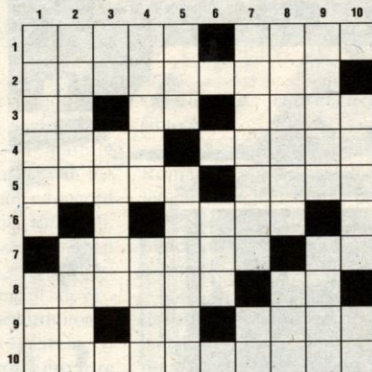
un scriitor istoric insolit



LA 30 DE ANI

ORIZONTAL: 1) Primul rege al României a cărui activitate a fost ilustrată în evocarea *A iubit statul român și l-a servit cu răbdare*, semnată de Eliza Brătianu în *Magazin istoric*, nr. 8/1992 – Locuitorii ai Munților Apuseni despre a căror răscoală s-au publicat mai multe materiale, dintre care amintim grupajul cu titlul „Horea a hotărât să-i elibereze pe ai lui”, apărut în *Magazin istoric*, nr. 5/1974. 2) Soția regelui Carol I, numită în popor „mama răniților”, iar în cercurile literare Carmen Sylva, despre care s-a scris în *Magazin istoric*, nr. 7/1992 articolul *Regină, credulă și poetă*, semnat de Eliza Brătianu. 3) În armă! – Traian Șoimaru – Măsură pentru cereale în Banat, variind între 25 și 60 l (pl.). 4) Gulii – Istoric român (George; n. 1907), autorul cunoscutei lucrări *Din Bucureștii de altădată*, prezent și în revista noastră cu mai multe materiale, dintre care amintim articolul cu titlul *Căpitanul Costache, spaimea bucureștenilor de altădată*, apărut în nr. 6/1970. 5) Atac – Adevărat. 6) Giurgiu, „cea mai puternică cetate de pe Dunăre” (cum o numește Dan Căpățână într-un articol din *Magazin istoric*, nr. 7/1981), în timpul cât s-a aflat sub stăpânire otomană. 7) Locuitorii statului situat în partea de nord a Mării Negre, cu care domnul Moldovei, Bogdan I, s-a aliat „împotriva presiunilor exercitate de regatele catolice învecinate” cum aflăm din *Magazin istoric*, nr. 5/1983 – Ion Antonescu. 8) Centre fortificate, așa cum a fost și Sighetul, care „a aparținut dacilor și romanilor”, după cum scrie Mihai Marina (*Magazin istoric*, nr. 12/1976) – Olga Oprescu. 9) Particulă din titulatura domnitorilor români, a cărei proveniență a fost explicată pe larg în cadrul „Poștei redacției” din *Magazin istoric*, nr. 7/1970 – Xenia Arbore – Cetate numită „copilul Brașovului” într-un grupaj de articole apărut în *Magazin istoric*, nr. 8/1978. 10) Om politic român (Constantin; 1871-1955) ale cărui memorii au văzut lumina tiparului în urmă cu 30 de ani, în primele numere din *Magazin istoric*.

VERTICAL: 1) General, ministru de război și comandant al armatei române în timpul războiului pentru independență (1877-1878), ale cărui însemnări de pe front au apărut în *Magazin istoric*, nr. 5/1972, sub titlul *La ora 4 am intrat în Plevna* – Siglă pentru „Agenția Centrală de Investigații”. 2) Istoric român (Dumitru; 1908-1995), primul director al revistei *Magazin istoric*, apărută în aprilie 1967 – Localitate în India. 3) În orie! – Nume sub care mai este cunoscută autoritatea regală, implicată în actul de la 23 august 1944 (*Magazin istoric*, nr. 5/1967). 4) Vrăjmaș – Plăți efectuate în evul mediu în favoarea bugetului de stat de către persoane fizice și juridice, prezentate în *Magazin istoric*, nr. 6-8/1972 la rubrica



„Dicționar istoric” semnată de Nicolae Stoicescu (pl.). 5) Fricos – Document semnat la 13 aprilie 1711, la Luck, de Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, și Petru I, țarul Rusiei, „concept, negociat și redactat de pe poziții egale” după cum aflăm din *Magazin istoric*, nr. 10/1973. 6) Măsură agrară. 7) Însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul vieții, așa cum sunt cele ale lui Argetoianu, Alexandru Cernat, I.G. Duca, Grigore Gafencu, Grigore Cantilli, Martha Bibescu etc., care au văzut lumina tiparului în paginile *Magazinului istoric* – Barbu Ionescu. 8) Istoric român (Andrei; 1894-1977) care a publicat mai multe articole în revista noastră referitoare la Renaștere – Ceas. 9) Masiv muntos străbătut de ostașii români în timpul războiului antifascist din 1944-1945 pentru eliberarea Cehoslovaciei, amintit în articolele și amintirile de război ce evocă acest eveniment – Domn al Moldovei (1572-1574), numit și „cel Cumplit”, eroul mai multor articole apărute în *Magazin istoric*. 10) Oraș azi în Ucraina în care a avut loc, între 4-11 februarie 1945, conferința celor 3 mari învingători ai celui de-al doilea război mondial, a cărei stenogramă a apărut în *Magazin istoric*, nr. 1-6/1967 – Neagaț.

Dicționar: METI, TEOR

Prof. Gheorghe BRĂȘOVEANU

Soluția integralei *Cetăți române*: Z - C - T - B - ALBA IULIA - AR - URA - G - ATEL - D - MN - NT - ZAVOI - SACRE - AIT - I - U - RO - GA - RG - POJAR - ECU - EGAL - BOITA - EDI - APIREN - N - AG - NS - TIE - ITE - MIZA - MURIGHIOL

Soluția jocului din p. 76: SEMIRAMIS (SEMI-R-A-M-ÎS)

DIALOG CU CITITORII

Fidelitate și solidaritate. Acestea sunt, rezumate în două cuvinte, coordonatele celor trei decenii de neîntrerupt dialog epistolar dintre cititori și revistă.

Trei decenii în care, în fiecare din scrisorile primite, am simțit forța fidelității și aerul îmbărbătător al solidarității.

Scrisori îndreptate spre noi din toate locurile unde trăiesc români. Nu numai din toate județele țării, ci și din locuri răspândite pe o impresionantă hartă mondială a atașamentului pentru Magazin istoric: din Australia până în Finlanda, din Spania până în Rusia, din Bulgaria până în Statele Unite ale Americii, din Brazilia până în Republica Moldova, din Canada până în Albania, din Grecia până în Mexic...

Tuturor celor care ne-au scris le mulțumim acum la acest ceas aniversar, cu un gând de caldă recunoștință, iar în amintire, celor care s-au strămutat din această lume.

Iată, acum, alte fragmente din scrisorile primite la aniversarea celor 30 de ani ai Magazinului istoric.

TEZAUZ ISTORIC

GHEORGHE GH. CUTULIGA, inginer, din Novaci, jud. Gorj: Păstrează în colecție **Magazin istoric** de la începuturile lui și acest lucru reprezintă marea mea realizare, cu care mă mândresc.

Ați reușit într-un chip magistral să dați țării un valoros tezaur istoric, să scoateți din vălurile trecutului fapte și evenimente care altfel ar fi rămas acoperite de lutul uitării.

UN GÂND DE IUBIRE

SMARANDA BURUIANĂ, din Buzău: Veniturile mele se rezumă la o pensie și, cu părere de rău, nu pot oferi nimic material pentru susținerea revistei.

Vă ofer în schimb prețuirea mea pentru istorie și istorici. **Magazin istoric** este o revistă de înaltă ținută informativă și educativă, accesibilă tuturor, lucru foarte important pentru cultura poporului.

Eu vă sunt prietenă și totdeauna vă port un gând de iubire, care cuprinde în el esența binelui.

RECOMANDÂND-O COLEGILOR

Aflați pe băncile școlii, **IONUȚ TEȘCAN** din Călărași s-a întâlnit cu revista și... nu s-a mai despărțit de ea.

Sunt un pasionat de istorie, acest lucru descoperindu-l în clasa a V-a. Citeam cu multă curiozitate și atenție revista **Magazin istoric**. Primul număr pe care l-am citit a fost acum 4 ani, fiind pur și simplu minunat că pot citi o asemenea revistă pe care o voi putea procura și mai târziu. Revista înseamnă pentru mine un izvor nesecat de cunoștințe, conturându-se astfel nu numai o cultură generală bogată, dar implicându-mă într-o cercetare aprofundată.

În ziua în care am avut această revistă pentru prima oară, m-am bucurat citind-o atât de mult, încât le-am recomandat-o și colegilor mei.

ÎNPLINIRI CU REVISTA

Pentru dl. **PAUL UNGUREANU**, din Botoșani, vechi colaborator și popularizator al revistei, care a lansat propunerea înființării unui

Club Magazin istoric (nr. 11/1992) și l-a și realizat, în jud. Botoșani (nr. 3/1994), întâlnirea cu revista i-a marcat și devenirea în viață.

Eram în clasa a VII-a la Școala Generală de 8 ani din comuna Coțușca, jud. Botoșani, când am cumpărat primul număr al revistei **Magazin istoric**. Profesor de istorie îl aveam pe dl. Constantin Cojocaru, ce mi-a fost profesor și la liceu, iar în prezent este la Liceul „Mihai Ciucă” din orașul Săveni, jud. Botoșani, unde slujește ca catedra de istorie de peste 30 de ani. Fiecare număr îl citeam pe nerăsuflăte și veneam cu completări la lecțiile de istorie. După terminarea liceului, am urmat Facultatea de istorie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Timp de 11 ani am predat istoria în comuna Vorona, iar din anul 1990 sunt la catedra de istorie de la Grupul Școlar Sanitar Botoșani. De peste 15 ani public diverse articole despre istoria și personalitățile botoșănene în presa locală. Anul acesta familia noastră a avut o mare bucurie. Băiatul nostru, Cosmin-Octavian Ungureanu, a devenit student la zi, la Facultatea de drept din Iași. Și el a îndrăgit istoria încă din ciclul gimnazial, iar în clasa a XI-a a participat ca reprezentant al jud. Botoșani, la Olimpiada de istorie, faza națională.

SUNT LOCUITOR DIN TRANSNISTRIA

Din Republica Moldova, iată gândurile d-lui **NICOLAE AXEONOV**, din Dnestrovsk: Sunt locuitor din Transnistria și toată istoria cu care am făcut cunoștință pe parcursul vieții a fost expusă de pe pozițiile ideologice sovietice. Revista d-voastră mi-a permis să cunosc adevărul istoric de pe pozițiile realității evenimentelor petrecute.

Magazin istoric este o revistă foarte, foarte interesantă pentru diferite categorii de cititori, nemai-vorbind de cei interesați în problema dată și prezintă o hrană spirituală minunată.

Vreau să menționez cu adânc regret faptul că n-am avut posibilitatea să fac cunoștință cu revista d-voastră mai înainte, dar sper că viitorul îmi va dăruia bucuria de a comunica cu **Magazin istoric**.

Cu adâncă stimă și respect rămân al d-voastră cititor devotat.

DIALOG CU CITITORII

IUBESC LIMBA ROMÂNĂ

Statornici și pasionați cititori are revista noastră și în Israel. Unul dintre aceștia este și dl. AMIR HALEVY, din Zichron Yaakov, de la care primim aceste rânduri: Grație amabilității unui fost coleg și de-a pururi prieten, primese **Magazinul istoric.**

Mă delectez la citirea lui și mă emoționez reamintindu-mi de fapte din istoria bogată-n evenimente, vitejii și multe, multe suferințe ale poporului român.

Ochii-mi sunt umezi când întâlnesc fragmente din letopiseșurile cărturarilor moldoveni și munteni și limba moldovenească minunată a lui M. Sadoveanu.

Trăiesc de 46 ani în Israel și nu vorbesc românește în casă și-n familie, însă iubesc limba și toate ce sunt legate de România, locul meu de naștere.

UN FARMAC DEOSEBIT

Despre întâlnirea sa cu Magazin istoric, ne relatează și dl. GHEORGHIȘ GHEORGHIU, din București.

În aprilie 1967 eram student în anul IV la Politehnică. De la început mi-am impus întocmirea colecției - de care acum sunt mândru - lucru nu tocmai lesne de realizat, având în vedere faptul că nu am fost niciodată abonat. Tocmai pasiunea pentru istorie m-a îndemnat să refuz abonamentul, privindu-l ca pe o înlesnire de care nu are rost să profit.

La fiecare început de lună, aștept cu nerăbdare apariția **Revistei** și mă bucur de fiecare dată; nu m-am plictisit până acum și nici nu mă voi plictisi cât timp apare **Magazinul istoric**. Aceste sentimente sunt rezultatul muncii întregii redacții; fiecare cititor are gusturile sale, plăcerile sale, dar cred că este bine să lăși libertatea de acțiune redactorului în alcătuirea sumarului, pentru că surprize apar la fiecare număr.

Mă mândresc cu cele două premii cucerite la primul Concurs de după Revoluția din decembrie 1989, cu nota despre familia Scriban, apărută într-unul din numerele toamnei anului 1992, cu colecția completă a **Revistei**; consult deseori numerele mai vechi și de fiecare dată ele au pentru mine un farmec deosebit.

OMAGIU DIN GERMANIA

În acest moment aniversar al revistei noastre, dl. ILIE DOBRESU, din Mering, Germania, evocă pe unul dintre marii istorici ai românilor, Nicolae Iorga, de la a cărui naștere s-au împlinit 125 de ani la 17 iunie 1996.

Sunt pensionar cu domiciliul în Germania, cititor al **Magazinului istoric**, pe care după Revoluția din 1989 îl primesc regulat din țară de la frații mei. Vreau să aduc o mărturie privind pe marele istoric N. Iorga.

După terminarea cursurilor secundare, în anul 1939/1940 eram student în anul I la Academia Comercială din București, unde pe lângă materiile de specialitate se făceau și 2 ore pe săptămână de istorie, joia (11-13) cu marele istoric N. Iorga.

Cursul era stenografiat și apărea a doua zi vineri în ziarul **Neamul Românesc** pe care-l cumpăram cu 2 lei și care era cel mai ieftin curs.

La acest curs niciodată nu s-a luat frecvența și pe lângă studenții din seria mea participau și studenții din alți ani de la Academie cât și de la alte facultăți din București care doreau să-l asculte pe prof. N. Iorga.

La finele anului I, mai precis la începutul lunii iunie 1940, înainte de vacanța mare, am participat și eu la o conferință ținută de prof. N. Iorga la „Universitatea Populară” din București, la care au participat studenții de la facultățile din București. La finele conferinței prof. N. Iorga a încheiat așa: „Și acum dragi studenți ne luăm rămas bun, căci nu se știe dacă ne vom mai revedea, cu poate mor pentru ideile mele, iar dumneavoastră pe cine știe ce câmpuri de luptă” (trupele germane înaintau în Franța și se apropiu de Paris la acea dată).

Și așa a fost după cum prof. N. Iorga a prevăzut. În toamna anului 1940, cursurile la Academia Comercială au început în luna decembrie din cauza unor reparații necesare la imobil ca urmare a cutremurului de la începutul lunii noiembrie 1940, iar prof. N. Iorga a fost omorât la finele aceluiași lună.

DE PESTE PRUT

DL. ION BEJENARU, din Chișinău, Republica Moldova, citește Magazin istoric - cu intermitențe - din anul 1969. Istoria îi este și sursă de inspirație literară:

În prezent, creația literară m-a făcut să „evadez” în trecut; trecutul nostru istoric devine pentru mine prima (esențială) sursă de informații.

De câțiva ani public în presa periodică din Chișinău și Cernăuți legende și nuvele cu conținut istoric, din negura vremilor (**Șoaptele nucului, Legenda Prutului, Povestea lui moș Prisăcar**), de pe vremea tătarilor (**Păstorașul, Răsplata, Dealul Pleșcat, Movila de pietre, Reinviere, Bate murgul din picior**), despre Vlad Țepeș (**Vestitorul**), Ștefan cel Mare (**Leghe necrisă, Plug și spadă**) etc.

Revista dvs. îmi ajută să limpezesc unele nume, date, idei pentru lucrările mele literare în curs de finalizare. De asemenea, am concretizat participarea (și moartea) unchilor mei Simion și Vasile în primul război mondial și caut de ani de zile să le dedic și lor câteva pagini.

Mă înclin în fața dvs., a echipei redacționale.

PENTRU TOT RESTUL VIEȚII

CĂTĂLIN MOCANU, student în anul II, Facultatea de litere și științe, secția istorie-filosofie, a Universității „Dunărea de Jos”, din Galați: Am citit pentru prima dată crâmpoie din revista dvs. prin 1984. Era atunci prima mea întâlnire cu istoria, care m-a marcat decisiv pentru tot restul vieții. De prin 1991 citeșc regulat **Magazinul istoric**. Nu am colecția completă, dar cumpăr toate numerele ce-mi apar în cale și pe care nu le dețin.

Pentru mine revista reprezintă un corolar și un benefic prilej de meditație asupra unor informații pe care le aflu pentru prima dată.



Fața nevăzută a Magazinului istoric



CAIET MAGAZIN ISTORIC NR. 2 LA

30

ANI

Cine ar fi crezut, cine și-ar fi fi imaginat, cine ar fi avut măcar curajul să spere atunci, în zilele și nopțile înfrigorate din aprilie 1967, că Magazin istoric va ajunge să împlinească 30 de ani, adică 361 de luni de apariție neîntreruptă. Cine ar fi putut bănuși că revista noastră va trăi trei decenii când fiecare număr, încă de la primul, a fost și este o aventură, o aventură în multe sensuri. Sau că noi, câțiva care am fost aici de la începuturi, vom mai fi, că mulți dintre colaboratorii noștri vor fi și ei, și vor fi alături de noi. Dar nu sunt puțini nici cei care au dispărut din această lume și pe care nu-i uităm, de la venerabilii academicieni până la excelenții cercetători sau străluciți redactori. Puțini sunt cei ce au dezertat. A fost dreptul lor.

Așadar, o revistă cu o longevitate surprinzătoare și cu o existență sincopată de amenințările dispariției, din intrigi și criterii politice înainte de 1989, datorită dificultăților financiare după 1990. Înainte aventura fiecărei luni era eminamente politică, performanță strict psihologică. Acum aventura este eminamente managerială, iar performanța strict profesională. Plecând după o lungă conversație la revista noastră, într-o după-amiază din anii '80, străvechiul meu coleg și prieten de la Radio, Octavian Paler, îmi lăsa în dar, însoțită de zămbetul lui mijit și parșiv, o formulă: „După cât înțeleg din ce-mi spui, Magazin istoric este cel mai cotidian dintre lunare”. Recunosc –

în ciuda aparentei ironii – că este o definiție de rigoare aproape clasică a muncii noastre la această revistă. Așa a fost și așa este. Și creșcă nu poate fi altfel. O știu toți cei ce au fost sau sunt la Magazin istoric. Fără o asemenea dăruire zilnică cu siguranță că nu am fi atins această longevitate.

Ziarele și revistele au, ca și oamenii, fiecare un destin propriu. Fără norocul unei pronii cerești, fără o statornică dragoste a cititorilor, fără pasiunea colaboratorilor, nu am nici cea mai mică îndoaială că acest destin nu s-ar fi împlinit. După cum fără tăria și îngăduința câtorva dintre puternicii zilei de odinioară și fără înțelegerea și generozitatea câtorva instituții și personalități din zilele și anii de după 1990, destinul nostru ar fi fost sfârșit. Nu sunt puțini cei ce au dorit-o, cerut-o, urmărit-o, atunci, în plenaryle Comitetului Central al P.C.R., în consfățuirii sau ședințe secrete, iar acum, prin încercări de intimidare sau prin calomnii și procese de intenție. Nici atunci și nici acum noi n-am avut însă o altă țintă decât să facem o revistă românească de istorie care să îndestuleze setea de informații și înțelesuri a unui cititor multiplicat cu sutele de mii. Și desigur o revistă care să-i placă.

Atunci când am pornit la drum, și chiar mulți ani mai târziu, n-am știut și n-am bănușit nimic, sau aproape nimic din ceea ce ne aștepta.

Și ne așteptau multe.

Rememorându-le, mă întreb unde am găsit puterea să le trecem pe toate? Și răspunsul îl găsim în noi și în credința noastră. Noi știam că întreprindem o lucrare necesară multor oameni și acestei țări, iar audiența cititorilor ne întărea și ne convingea lună de lună. Iată de ce le cerem scuze pentru un editorial mai lung ca de obicei, dar fără el nu se poate să pornim acest supliment care este un mare moment de adevăr, destăinuit acum cititorilor la o aniversare nu ca oricare alta. De ce? Pentru că după acești 30 de ani, avem speranță că vor mai veni și alții. Dar nu avem deloc certitudinea că istoria vieții Magazinului istoric va mai putea fi reconstituită fără aceste mărturii personale adunate aici și acum, absolut necesare adevărului în absența documentelor scrise. Am numit acest supliment Fața nevăzută a Magazinului istoric, deoarece colecția revistei oferă oricui posibilitatea de a-i reface traiectoria. Dar cum s-a făcut ea număr de număr doar cei ce au realizat-o o știu. Povestea este parte din istoria istoriografiei și a presei românești.

Am mai spus-o, noi nu am apărut în afara unui anumit timp și a unui anumit spațiu. Iar între 1967 și 1989 nimic din ceea ce apărea în România, repet, nimic nu exista în afara controlului regimului totalitarist. Sinusoidea evoluției dictaturii comuniste din România a făcut cu puțință apariția Magazinului istoric în 1967 într-un moment de relaxare, care nu ar fi fost posibil un deceniu mai târziu sau mai devreme. În toată

Cititorii se vor întreba ce reprezintă fotografia de pe coperta suplimentului nostru.

Un popas sentimental în aceste momente de rememorare a celor trei decenii. Între anii 1968-1973, aici și-a avut sediul revista noastră. Ani în șir, cititorii și colaboratorii au identificat această imagine din strada Onești nr. 5 (actualmente Dem. I. Dobrescu) cu Magazin istoric. Și pe bună dreptate, clădirea având valențe istorice. Splendid monument de arhitectură bucureșteană, datând din a doua jumătate a secolului trecut (în imaginea noastră așa cum arăta la începutul veacului XX), imobilul a adăpostit, mai întâi, Legația Austro-Ungariei la București, iar în perioada interbelică pe aceea a Austriei. Din 1938 până în august 1944, când o parte a construcției a dispărut în urma unui bombardament aerian, ea a fost preluată de reprezentanța diplomatică a celui de-al III-lea Reich.

Din păcate, din nou grav avariată în 22 decembrie 1989, această clădire istorică se prezintă până astăzi ca o rană în centrul Capitalei...

perioada acelor ani, noi ne-am supus aceluia control, i-am făcut – așa cum spuneam la Radio București în 25 decembrie 1989 și apoi în editorialul primului număr al noii serii – numeroase concesii ca și cultului personalității, concesii fără de care nu am fi putut subzista și nici nu am fi putut transmite cititorilor miile de semnale despre oameni, evenimente, instituții pe care nu le puteau găsi nici în manualele de istorie, nici în literatura istorică, nici în presă. Noi nu am fost nici rezistenți, nici disidenți istoriografici românești. Dar am fost împreună cu mulți istorici care au scris cărți adevărate și au alcătuit impresiionante corpusuri de documente, cei care nu au lăsat să se stingă adevărul despre trecutul românesc și nici să se piardă sentimentul de respect și prețuire pentru istoria celorlalți. Mulți ani am fost singurul izvor prin care istoria universală adevărată intra în casele și bibliotecile românilor lună de lună.

Cele câteva zeci de milioane de exemplare existente în bibliotecile personale și în cele publice – covârșitoarea majoritate în țară, dar un număr mare și în străinătate – sunt garanțiile existenței noastre reușite. Atunci când, în 1990 și 1991, primeam mii și mii de scrisori prin care cititorii ne mărturiseau nu doar solidaritatea ci și înțelegerea lor, fără de care nu am fi avut capacitatea de a continua, singura întrebare era ce să facă ei cu acele prime pagini (care ani de zile însemnau prețel supraviețuirii noastre – ca și la atâția alți confrăți de la România literară la Revista de istorie, spre a ne limita la două exemple): să le rupă sau să le bazeze cu roșu. Prezența cititorilor în intimitatea vieții noastre s-a manifestat de-a lungul tuturor acestor 30 de ani. Ei au binemeritat uriașa satisfacție ce le-am oferit-o în seara de 27 decembrie 1989 prin acea ediție specială, răspândită în 400 000 de exemplare, prin care am pășit în zodia Democrației și a Libertății. Avea să urmeze insolitul și neașteptatul proces al tranziției de la socialism la capitalism. Ediția pregătită de noi în zile cu gloanțe și nesomn reunea alături de semnăturile lui Dan Berindei, Constantin Antip, Zoe Petre, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și prezentările volumelor

interzise până la acea oră în vreo bibliotecă publică românească: Brâncuși și The Razing of Romania's Past ale proscrisilor Radu Varia și, respectiv, Dinu. C. Giurescu.

Atunci când invocăm greutățile existenței noastre de publicistică istorică, nu putem să nu știm că, pentru cititorii noștri, Magazin istoric este revista care a pornit la drum cu girul unui Tudor Argehezi, Constantin Daicoviciu, Andrei Oțetea, Dionisie Pippidi, Ion Popescu-Pușuri, Emil Condurachi, Petre Constantinescu-Iași, Mihai Berza, George Oprescu, André Maurois, Basil Davidson, Jacques Freymond; că pe parcurs li s-au alăturat aproape toți istoricii de valoare din țară (chiar dacă unii nu ne mai iubesc astăzi, poate și pentru că altădată ne-am străduit să-i poată realiza ambițiile publicistice sau vocația științifică până departe în Engliera, făcându-ne să ne amintim replica lui Pirandello dintr-una din piesele sale: nici o faptă bună nu va rămâne nepepsiuită). Magazin istoric este revista în care au apărut cel mai des numele de Nicolae Iorga, Xenopol, Părvan, Onciul, Brătianu, Giurescu, Ursu; revista care a publicat singurele interviuri acordate de un A.J. Toynbee sau André Malraux în presa română; care a fost prezentă din 1970 la toate marile congrese internaționale ale istoricilor; care a găzduit cea dintâi studiile a sute de istorici străini; care a inspirat sute și sute de elevi să aleagă profesiunea de dascăl de istorie; care a publicat cele mai multe documente inedite relevante în publicistica istorică românească; care a reflectat de timpuriu istoria integrării europene și euro-atlantice. Desigur, pentru cititorii, Magazin istoric este mult mai mult decât atât, după cum din 1991-Fundația Culturală Magazin Istoric este mai mult decât una dintre instituțiile animatoare ale mediilor istorice și culturale de la noi.

Proiectele noastre în seama de modernitatea schimbărilor din țară și din lume, iar înscrierea Magazinului istoric în navigația pe Internet este o ilustrare a dorinței noastre de acces spre autostrăzile informaționale ale viitorului. Revoluția electronică în mass-media nu iese nici ea în afara istoriei, după cum societatea informațională nu

este decât modalitatea prin care istoria viitorului vine spre noi.

În toată aventura cunoașterii istorice de ieri, de azi, de mâine, pentru noi, cei de la Magazin istoric, steaua polară rămâne cititorul. Lui și numai Lui îi vom consacra mai departe efortul nostru de investigare și de prezentare a tot ceea ce credem că merită să fie cunoscut de iubitorii Muzei Clio.

Dacă în 1977, 1982 și 1987 am fost „sfătuiți” să nu mai consumăm paginile pentru aniversare (între 1974 și 1989 revistei i-au fost amputate lunar 32 de pagini), iată că din 1990 ne-am recăpătat nu numai ceea ce pierdusem, dar mai ales libertatea deplină a opțiunilor și exprimării.

Reînvind în aceste rânduri câteva semnificații grave sau luminoase ale rațiunii de a fi a Magazinului istoric și a redactorului său șef, nu am pierdut din vedere că prin ele răspund și celui „ultimatum” dat în octombrie 1995 în redacția din Washington a cunoscutului New York Times de celebrul reporter David Binder, poate cel mai bun cunoscător al României printre ziariștii americani: Cristian, aștept să explici cititorilor legăturile Magazinului istoric cu securitatea.

Dave, here is the point (Dave, aici e aici). Nu au existat.

Magazin istoric nu a apărut cu aprobarea securității, nu a avut nici o legătură cu securitatea și nu a luat parte la nici un fel de acțiuni ale securității.

În ce mă privește, personal nu am avut nici în clin, nici în mănecă cu respectiva instituție în toți acești 30 de ani și nici în restul existenței mele. Și pentru a-ți răspunde până la capăt curiozității tale profesionale, află Dave că am avut câteodată chiar probleme cu securitatea, care mi-au încurcat viața. Un singur exemplu: din 1983, deși duceam mai departe munca de redactor șef și figurai ca atare pe revistă, în schema Magazinului istoric fusesem suspendat din această funcție. Dar, cum spune un celebru scriitor, despre asta, dragă mamă, altădată.

Și acum, stimați cititori, vă invităm la aniversarea revistei dumneavoastră.

Vă mulțumim că ați venit.

Cristian POPIȘTEANU

O TEMPORA!

Sigur, cu un dram de nostalgia. Și veți înțelege de ce.

În urmă cu mai bine de trei decenii, tânăr cercetător în ale istoriei, am avut șansa unui stagiu de specializare în Franța. Sorbona, Arhivele Naționale, Biblioteca Națională, profesori și cercetători, publiciști și editori... Și mai ales impresia pe care mi-au produs-o numeroasele reviste de popularizare a istoriei: *Histoire pour tous*, *Historama*, *Historia* ș.a. Fiecare și toate la un loc m-au făcut să mă gândesc la o astfel de revistă și pentru noi. Ceva nou, altceva decât apăsarea atunci în România. Încercam să-mi imaginez ceva gen „magazin” – o publicație vie, atractivă, șocantă, cu multe ilustrații, cu priză la marea public. Un anume aer de dezmorțire sesizabil în ultimii ani mă făcea să cred că trebuie și este posibil ca istoria să fie scoasă din profesionalismul catedrelor universitare și al cabinetelor academice...

Întors în țară, am împărtășit aceste gânduri colegilor din redacția *Analelor de istorie*. Al. Gh. Savu, Aurică Simion și Constantin Bărbulescu mi-au fost primii consilieri. Împreună am întocmit și un proiect pe care mi-am luat sarcina să-l prezint lui Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice. I-am vorbit entuziast, cu pasiune, încercând să fiu cât mai convingător. În final a zămbit complice, s-a declarat chiar partizan, dar mi-a zis că pentru așa ceva trebuiau bani, iar direcția nu-i avea. Ne vom descurca noi, i-am zis, dar e nevoie de acordul dv. „Încearcă”, mi-a zis în final.

Asta și așteptam. Am trecut imediat la treabă și în toată toamna lui 1966 până în ianuarie 1967 a fost un adevărat iureș. Atrăși de ideea noastră, un grup mai numeros de istorici și publiciști – Dumitru Almaș, Constantin Antip, Virgil Căndea, Dinu C. Giurescu, Nicolae Minei, Cristian Popișteanu, Răzvan Theodorescu, Gheorghe Rădulescu,

Robert Deutsch, cărora li s-au alăturat și câțiva proaspeți absolvenți ai facultății, precum Stelian Neagoe, Livia Dandara, Marian Ștefan – au făcut tot ce se putea pentru a da chip visului nostru.

La începutul lunii ianuarie 1967 s-a trecut peste un mare hop. M-am prezentat la Leonte Răutu, șeful Secției de propagandă a C.C. al P.C.R., pentru a-i înfățișa un fel de preamchetă a noii noastre publicații. Vorbeam cu toată ardoarea, încercând să-mi depășesc teama. Mă asculta cu atenție. La un moment dat, m-a întrerupt: „La ce bun? Cu ce bani?” Am luat-o de la început, insistând asupra profilului și necesității unei astfel de reviste. Mi-a amintit că schimbasesm numele revistei *Anale de istorie* fără să-i fi cerut avizul, după care, fără prea mare entuziasm, mi-a spus să-i aduc numărul de probă când va fi gata, neapărat să-l vadă întâi el! Când părăseam cabinetul său, mi-a amintit cu ironie de întâlnirile pe care le aveam la redacția *Analelor de istorie* cu

o serie de intelectuali și oameni de cultură nu tocmai „partinici”, precum Constantin C. Giurescu, Petre Pandrea, C.S. Nicolăescu-Plopșor, Paraschivescu-Bălăceanu... Nu agreea asemenea întâlniri...

Important era că puteam continua ceea ce ne propusese. M-a încurajat și promisiunea lui Ștefan Voitec, pe care îl vizitasem de mai multe ori în ul-

Sedință a colegiului de redacție (de la stânga la dreapta): L. Demény, Titu Georgescu, V. Șimandan, V. Buduru, M. Ștefan, C. Popișteanu, N. Minei și D. Almaș (1974)



timii ani, discutând despre urbea noastră natală și care știa despre planurile mele. Mi-a promis că va încerca să-l mai îmbuneze el pe Răutu. Înțelegere am găsit și la Paul Niculescu-Mizil. Atmosfera părea a se însenina. Înertiile începeau a fi învinse. Greu, căci așa cum declara regretatul Constantin C. Giurescu, revista pe care o proiectam noi „spârgea tipare și contamina”.

Debutul revistei a fost un triumf. A tot-pit îndoielile care mai rezistau, a dat încredere multora, dar a stârnit și reacții contrare din partea unora. A fost și un mare succes de tiraj: 25 000 de exemplare s-au „topit” într-o singură zi! A urmat o avalanșă de solicitări. Provincia nici n-a apucat să se dumirească despre ce era vorba și revista dispăruse fără urmă. Mai strâns cât mai multe solicitări. Peste o săptămână am repetat tirajul inițial. S-a epuizat și el. Continuau să sosească scrisori. Cu o cerere scrisă, m-am prezentat la Răutu. Adusesem cu mine și un dosar voluminos cu jalbe sosite din toate unghiurile țării. I-am cerut să aprobe o dublare a tirajului. A zâmbit și mi-a spus că este de acord. „Totuși – i-am spus eu întinzându-i hârtia – e mai bine să ne dați avizul dv. scris, pentru a-i convinge mai ușor pe cei de la tipografie”. Din experiența mea și a altora, știam că în astfel

Binecuvântări

Cu prețuire împărtășim binecuvântări ostenitorilor revistei Magazin istoric cu prilejul împlinirii a treizeci de ani de apariție. Ostenelile scrisului și cele cerute de tipar, precum gândul izvorător de idei, întrupate în cuvânt și rânduie în pagini, sunt înzestrări personale, ca daruri de la Dumnezeu și care se păstrează și se înmulțesc cu stăruință, răbdare și efort de asemenea personal. Datorită acestor însușiri, însoțite de disponibilitățile fondului cultural al celor ce au vegheat la calitatea excepțională a materialului publicat, s-a menținut interesul cititorilor, care aflau în paginile Magazinului istoric adevărate popasuri și zări de lumină din viața și istoria noastră. Marginalizate și izgonite din presa timpului – chiar și cuvântul de „biserica” – chipuri și vrednicii bisericești au fost primite de această revistă. La împlinirea a celor trei decenii de constituire a unui adevărat tezaur netrecător din istoria zbuciumată a neamului nostru, îmbrățișăm și binecuvântăm cu dragoste pe toți harnicii conducători și ostenitori ai Magazinului istoric.



TEODOST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

de situații era mult mai bine să ai dovezi scrise. Răutu a semnat, crezând că aprobă dublarea tirajului inițial, dar noi luasem în calcul întreg tirajul numărului 1. Am luat aprobarea și, întors la redacție, am spus: dublați! Așa, numărul 2 a apărut în 120 000 exemplare, iar peste câteva luni s-a ajuns la aproape 200 000, fără a mai cere aprobări de fiecare dată. Ani de zile, apoi, tirajul s-a stabilizat în jur de 180 000.

În primii patru, din cei treizeci de ani pe care îi împlinește acum *Magazin istoric*, m-am aflat în intimitatea acestei publicații de inimă. Eram atât de legat de *Magazin istoric*, încât, după plecarea mea la Craiova, ca rector al Universității și director al Centrului Academiei din acest oraș, am crezut că am un ascendent și am încercat să înființăm o nouă revistă de popularizare a istoriei

în capitala Olteniei. Nu un concurent, mai degrabă o prelungire în provincie a *Magazinului istoric*. N-am reușit. Plenara C.C. al P.C.R. din vara lui 1971 a fost semnalul zăgăzuirii iluziilor noastre. Într-o formă sau alta, șocul plenarei a fost resimțit și de către colegii rămași în redacția *Magazin istoric*. Adversitățile întâmpinate au fost multe și mari, dar revista a rezistat pe baricada adevărului istoric, așa cum și mai ales cât putea fi el spus și scris atunci. *Magazin istoric* devenise un fenomen de masă. N-a fost deloc ușor. Dar inteligența și pasiunea celor care îi dădeau viață, dragostea și atașamentul sutelor de mii de cititori i-au dat puterea supraviețuirii.

Laudă tuturor! La mulți ani, *Magazin istoric!*

Prof. univ. dr. docent
Titu GEORGESCU

CUM A APĂRUT NUMĂRUL 1

Spre sfârșitul lunii ianuarie 1967 am fost invitat la profesorul Titu Georgescu. Nu cunoșteam scopul invitației. Mă gândeam că poate e vorba de o colaborare la vreo lucrare de istorie. După un schimb de păreri asupra ultimelor achiziții în domenii care ne preocupau pe amândoi, profesorul m-a întrebat dacă aș fi de acord să primesc funcția de redactor șef la o revistă de cultură istorică pe cale de a se înființa sub egida Societății de Științe Istorice și Filologice. Prezentarea proiectului noii reviste mi-a captat atenția, pentru că se anunța a fi altceva decât periodicele de profil existente atunci în țară. Am răspuns da, adăugând că asentimentul meu nu este suficient, deoarece în calitate de militar – eram colonel și conduceam revista armatei *Apărarea patriei* – trebuia să am aprobarea ministrului apărării naționale. Profesorul mi-a spus că problemele care nu depind de mine urmează să fie abordate la alte niveluri.

Peste câteva zile, am fost chemat la cabinetul ministrului apărării naționale, generalul Ion Ioniță.

– Am primit un telefon de la Leonte Răutu, care mi-a solicitat consimțământul ca dumneata să fii numit în funcția de redactor șef al unei noi reviste, *Magazin istoric*, mi-a spus ministrul. Am dat răspuns pozitiv cu condiția de a îndeplini această funcție concomitent cu aceea pe care o deții în presa militară. Din ce mi s-a arătat despre revistă înțeleg că vei avea de îndeplinit o muncă interesantă și fru-

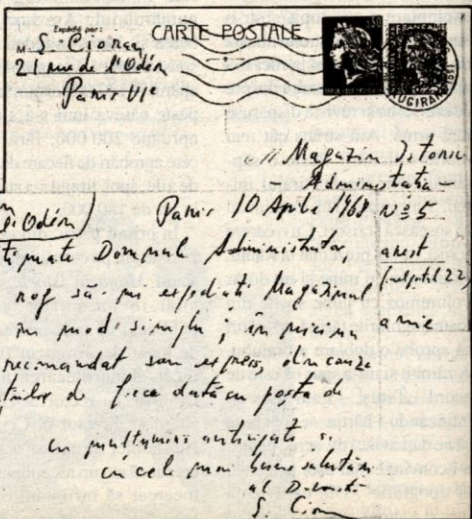
moasă. Îți doresc să vedem cât mai curând primul număr al *Magazinului istoric*.

Și iată, așa m-am înscris în procesul pregătirii numărului 1 al revistei *Magazin istoric*. Colectivul antrenat în acțiune era format din: Dumitru Almaș (director), Constantin Antip (redactor șef), Virgil Căndea, Liviu Dandara, Ion Dragomirescu (redactor șef adjunct), Robert Deutsch, Titu Georgescu, Dinu C. Giurescu, Mircea Ioanid, Nicolae Minei (secretar general de redacție), Cristian Popișteanu, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Gh. Savu (redactor șef adjunct), Marian Ștefan, Răzvan Theodorescu, ajutat de un grup care se ocupa de prezentarea artistică și tehnoredactare: Georgeta Apreotesei, Nicolae Istrate, Ion Vulcanescu, mai apoi Vasile Șimandan și George Părjol. Totodată s-a apelat și la concursul altor istorici și specialiști.

Dominanta colectivului redacțional, cum am mai spus și altă dată, o constituia spiritul de echipă. Discuțiile erau absolut

libere, propunerile avansate se adoptau nu în virtutea aprobării directorului sau redactorului șef, ci a întrunirii consensului. În lungi reuniuni ținute noaptea – datorită faptului că mulți dintre participanți aveau munca de bază în altă parte – s-au definitivat profilul revistei, sfera tematică, modalitățile de exprimare proprii unei publicații științifice adresate unui public larg. Dorința tuturor de a vedea revista apărută cât mai repede a căpătat contur concret într-un nou număr de probă, care, cu unele completări determinate de apropierea sărbătoririi a 90 ani de la cucerirea independenței, a primit un altă verde pentru tipar.

Dar aceasta nu reprezenta totul. Era nevoie de fonduri, de hârtie. Pentru fonduri am mers la Ministerul învățământului, care subvenționa Societatea de Științe Istorice și Filologice. Mi s-a răspuns că banii solicitați (400 000 de lei) ne pot fi dați numai pe baza unei hotărâri a Consiliului de Miniștri, hotărâre care a fost obținută destul de



repede. Pentru asigurarea hârtiei, profesorul Titu Georgescu a organizat o întâlnire între o delegație a revistei și una a Comitetului de Stat al Planificării. Când li s-a comunicat hotărârea privind apariția *Magazinului istoric*, reprezentanții departamentului respectiv au replicat că aceasta nu este executorie pentru ei, revista și cota de hârtie aferentă nefiind prevăzute în planul de stat pe anul 1967. Până la rezolvarea situației, datorită intervenției lui Bujor Sion și Alexandru Ionescu, din conducerea Secției de presă, am împrumutat hârtie de la alte publicații, iar sorturile pentru copertă și planșele color ne-au fost puse la dispoziție de Editura de Stat pentru Literatură, al cărei director, poetul Ion Bănuță, îmi fusese student la Facultatea de ziaristică a Universității București.

Elaborarea primului număr a fost însoțită de popularizarea revistei, prin anunțuri în presă, la radio și televiziune, organizarea de întâlniri cu grupuri de profesori, studenți și elevi etc. Acțiunea nu s-a limitat la perimetrul țării. Datorită profesorului Virgil Cândea, inițiativa publicării revistei a fost făcută cunoscută românilor care trăiau în străinătate, iar Cristian Popișteanu a „mobilizat” corespondenții revistei *Lumea* (în conducerea căreia era) ca și ai altor publicații, pentru a sensibiliza mediile științifice, culturale de peste hotare.

La începutul lui aprilie revista a ajuns în tipografie. Tirajul fixat, după studierea stării de lucruri de la revistele similare din Franța, Marea Britanie, Germania, era de 15 000 de exemplare în medie; pentru numărul 1, însă, s-au stabilit 25 000 de exemplare. Când au ajuns la chioșcurile de difuzare, am avut cea mai plăcută surpriză: s-au vândut în câteva ore. Al doilea tiraj, tot de 25 000 de exemplare, a avut soarta celui dintâi. Și după al treilea tiraj, în



Constantin Antip (primul din dreapta) și Nicolae Fotino (la mijloc) în redacție

aceeași cantitate, telefonul continua să zăbarnăie, anunțând noi cereri din cele mai depărtate unghere ale țării, cărora nu le mai puteam da curs, mijloacele materiale fiind epuizate. Pentru a satisface foamea de istorie a cititorilor, tirajul a fost sporit progresiv, de la numărul 7 el cifrându-se la 185 000 de exemplare, fără însă a se opri aici. Era, pentru redacție, un stimul extraordinar, mai ales dacă socotim că un exemplar avea cel puțin 3-4 cititori, ceea ce la tirajul integral reprezenta aproape un milion de persoane. Succesul moral se îmbina cu cel material; numai după câteva numere acopeream datoriile contractate inițial, cheltuielile curente, realizând și un însemnat beneficiu net, ceea ce asigura independența financiară a revistei, suport trainic pentru însăși autonomia redacțională.

Primirii entuziaste din țară i se adăuga buna primire de care s-a bucurat revista în rândurile conaționalilor stabiliți peste granițe, cum o demonstrează ampla prezentare făcută numărului de debut al *Magazinului istoric* în una din emisiunile în limba română radiodifuzate de BBC din Londra sau cartea poștală trimisă de Emil Cioran,

de la Paris, pe care am păstrat-o și devine publică în momentul aniversar de acum. Ne-au încurajat, de asemenea, caldele mesaje adresate de personalități din străinătate, dintre care citez salutul lui André Maurois, membru al Academiei Franceze: „Urez bun venit în lumea culturii europene acestei noi publicații românești, *Magazin istoric*... — spunea acest statornic prieten al României. Nimic nu poate fi mai folositor pentru a uni popoarele din Europa noastră decât de a le face să devină conștiente de istoria lor, de-a lungul căreia ele au obținut împreună mari înfăptuiri”.

Așa a pornit la drum *Magazin istoric*, străduindu-se — cum afirmă editorialul programatic — să constituie o oglindă a conștiinței de sine a poporului român, a rolului și locului său în istoria universală, acordându-se, în același timp, atenția cuvenită istoriei celorlalte popoare, ferm convins de însemnătatea pe care o are știința istoriei în realizarea cunoașterii reciproce, a apropiării și cooperării între popoarele Europei, între toate popoarele lumii.

**General de brigadă (r)
dr. Constantin ANTIP**

CUM AM AJUNS LA MAGAZIN ISTORIC

1966. 20 octombrie*. Stau toată ziua în casă și lucrez la *Context european 1966*. E greu. Mi-am luat pe cap o temă din pasiune și acum trudesca la ea ca

* Fragmente din însemnările care acoperă - cu mari intermitențe - întreaga mea existență profesională și în care se regăsesc, sper, mii de contemporani în ipostaze mai mult sau mai puțin fericite, dar în orice caz autentice, cine-veritute fiind pentru mine o doua natură.

Un autograf celebru de la o autoare celebră: Martha Bibescu

45, QUAI DE BOURBON
037.7347 PARIS 77-39

75004. Paris. 21. novembre 1973.

Mon cher Docteur Popisteanu
Je vous remercie pour votre lettre
date du 17 novembre.

Heureuse de voir vos textes de moi
publiés dans le Magasin Historique,
le magazine des honnêtes gens de la
plume pour ce qui me concerne.

Et puisque vous êtes en Angleterre,
l'emploi avec grand plaisir la
formule consacrée:

Yours Sincerely

Martha Bibescu

un salahor. Pe la 11 a sunat un tovarăș de la Institutul de studii istorice. Stelian Neagoe. Cu o voce dulce-gingirlic, dar cu o replică la pândă, m-a invitat la o ședință. Ce-o vrea? Să nu fie pentru scandalul cu articolul lui I.M. Oprea despre Titulescu, pentru *Lumea* și pe care l-a scos din revistă acum doi ani Ivașcu. Îi răspund în doi peri.

22 octombrie. Iar telefon de la Stelian Neagoe. Foarte amabil insistă să vin la ședință la Institut. Promit.

25 octombrie. Mă duc pe la 11 la Institut. Mă primește Titu Georgescu, directorul adjunct al Institutului. Îmi vorbește despre mine, apoi despre ideea lui de a scoate o revistă de istorie, cum sunt cele franțuzești - *Historia*,

Historama, *Histoire pour tous*. Îi spun că au și italienii, *Storia* și *Storia illustrata*. E atât de entuziasmat vorbind de propriile planuri că parcă delirează. E un tip foarte febril și cu inteligență vie. Sunt impresionat de maniera în care prezintă totul. E ceva asemănător cu momentul de la începutul revistei *Lumea*. Totuși îi argumentez:

1. Trebuie să-mi termin teza de doctorat.

2. Am enorm de lucru la *Lumea*.

3. Scriu și pentru Radio, Televiziune, pentru diverse ziare.

Titu Georgescu insistă. Cu mari promisiuni. Nu cedează. Îi spun și de articolul *Context european '66*. Promit totuși să trec peste câteva săptămâni. Înainte de a pleca mă duc într-o cameră de lucru și mă prezintă câtorva viitori colegi.

22 noiembrie. Am revenit la Institut. Îl revăd pe Titu Georgescu, care mă introduce la director, Ion Popescu-Puțuri. Îl mai văzusem la un congres la Karlovy Vary. Privire inteligentă, politicos însă extrem de rezervat. Îmi urează succes ca și când așa fi acceptat să lucrez și la noua revistă.

Mergem împreună în aceeași cameră lungă de la etajul întâi, unde era o ședință. Profesorul Dumitru Almaș de la Facultatea de istorie, Stelian Neagoe, Vlad Mușatescu, graficianul, foarte sigur pe el, Mircea Ioanid. Discutăm aprins pe câteva machete. Nu îmi plac deloc. Spun și de ce. Sunt foarte prost privit, în afară de Georgescu care mă simpatizează. Argumentez, în stilul de la *Lumea*. Îmi dau seama că nu au habar cum se face o revistă. Plec foarte dezamăgit, dar vesel că am învățat stilul *Lumea*.

29 noiembrie. Iar la Institut. Iar machete. La fel de aiurea. Nu sunt nici frumoase, nici logice. Sunt și alți oameni la discuții, Al.Gh. Savu, Aurică Simion, Dinu Giurescu, Răzvan Theodorescu, Gh. Rădulescu. Totuși discuția e mai productivă pe sumar. La plecare, Georgescu îmi

spune că trebuie prezentată o machetă la conducerea partidului, până în Anul Nou. Mă roagă să vin mai des.

1967. 8 ianuarie. Am fost aproape săptămână de săptămână la Institut. Am aflat că vor să-și spună *Magazin istoric pentru Dacia*. Nu cred că e bine. În toate discuțiile avute cu Titu Georgescu se vede ușor dorința de a scăpa de toate tezele sovietice. E foarte mult de făcut și în toate domeniile. Explic lui Georgescu de ce nu se potrivește *Magazin istoric pentru Dacia*. Acuma nu numai că e România, dar secolul lui Bălcescu a trecut. E de acord. Mă roagă să mă ocup de câteva personalități din străinătate pentru colaborări la noua revistă. Propun să-i cer un articol lui Eugen Preda despre asasinarea președinților americani iar eu să scriu ceva pentru primul număr despre Rabindranath Tagore la București; e încântat. Nu prea înțeleg cum o să fie cu redacția și nici dacă s-au aprobat propunerile lor de până acum. Înțeleg că se mai amână. Atmosfera nu mai e prea optimistă. Dar nici mie nu îmi este capul aici. Plec poimăine în Tunisia pentru trei săptămâni și apoi zece zile la Paris. Sunt pur și simplu beat de fericire. La Paris, la Paris, la Paris.

12 februarie. Ieri la aeroport la Băneasa erau, ca de obicei, prietenii mei de la *Lumea*. Felicia (Antip) îmi spune:

— *Închipuie-ți cu cine vei fi coleg la noua ta revistă. Cu bărbatul meu. (Am rămas surprins). Și cu încă un amic de al tău: Nori Minei.*

Azi ducându-mă la Institut aflu amănunte. În urma a trei machete eșuate și a unui nou număr de probă, nereușit, s-a ajuns la concluzia că dacă partea științifică este acoperită de istorici (între timp tot orașul aflase că se pregătește *Magazin istoric*, iar cei mai mulți istorici, tineri și vârstnici, se arătau extrem de iscoditori: ce și cum va fi), aspectul publicistic este nul. Concepția revistei era clară: o pu-



C. Popișteanu și N. Minei: botezul primelor numere

blicație lunară științifică dar accesibilă și atrăgătoare pentru marele public. Titu Georgescu și cu mine suntem cei mai insistenți pentru păstrarea acestei concepții. Se adaugă desigur nevoia unei grafici atractive. Eșecul finalizării celor șase luni de pregătire speriasse pe inițiatori. Și atunci s-a făcut ceea ce trebuia să se facă de la început. S-a apelat la gazetari profesioniști. Au fost chemați Constantin Antip, redactor șef la *Apărarea patriei*, și Nicolae Minei, redactorul șef de la *Veac nou*. Îi găsesc pe amândoi în redacție și stăm mai mult de vorbă. Sunt deja și câțiva redactori. Se croiește numărul ce va să devină numărul unu.

22 martie. Am fost aproape zi de zi la *Magazin istoric*. Mi-e greu să vin pe iarnă de la *Lumea*, deci de la Casa Scânteii până în Intrarea ministerului, unde e Institutul, chiar vizavi de Comitetul Central. Dar sunt vesel. Simt aceleași senzații de maximă încordare a minții, ca în 1963 la facerea *Lumii*. Cei de la *Lumea* mă privesc cu oarecare mirare și nu prea văd cu ochi buni implicarea mea într-o nouă revistă. Le explic mereu că nu e o revistă concurentă, iar eu voi rămâne la *Lumea*. Doar de trei ori pe săp-

tămână voi merge la *Magazin istoric*. Oricum, rămân circumspecți. Externiștii sunt poate categoria de ziariști cu cel mai pătrunzător simț critic și analitic. Și colegii mei de la *Lumea* sunt o elită. Mai am un motiv de emoții. Clădirea unde se află Institutul de pe strada Ministerului este fostul hotel Excelsior, unde am locuit câteva luni pe când eram copil și unde am trăit cutremurul din noiembrie 1940. Venirea lui Antonescu, a legionarilor, a regelui Mihai și a mamei sale au fost văzute de mine de pe stradă. Fiind la doi pași de Palatul regal și vizavi de Minister de interne — actualul C.C., alergam toată ziua în acest patrulat. Mi se pare straniu. Să vin după aproape 30 de ani să lucrez în acest loc. Revista este pe terminate. Echipa pare sudată. A apărut în conducere și Savu; mi s-a spus că este foarte sever și muncitor.

27 martie. Vizită de trei ore la profesorul C.C. Giurescu. Tot în strada Monetăriei 4. Vorbim despre teza mea de doctorat, dându-mi câteva noi surse bibliografice. A participat la Conferințele generale balcanice din anii 1930-1933. Îmi dă amănunte despre relațiile cu

Turcia și Bulgaria. Înainte de plecare mă chestionează despre noua revistă la care lucrează și Dinu. E încântat. Dar mă previne: – *Dragă Domnule Popișteanu, dacă n-o să fie făcută de istorici cinstiți care să se lepede de fel de fel de imperialism românesc* (profesorul face aluzie la tezele despre caracterul imperialist al României Mari, introduse la noi sub influența sovietică de grupul Roller), *n-o să iasă nimic. Prea mult a fost mințit poporul asta. Și încă ceva. Dacă nu va fi clar scrisă, să o înțeleagă și ciobanul și dascălul și inginerul și elevul, tot n-o să iasă nimic.* Am vorbit apoi despre experiența sa cu *Revista istorică română* pe care a editat-o între 1933-1940.

Tot azi am fost la Institutul de arheologie, la profesorul Emil Condurache, secretar general al Asociației internaționale de studii sud-est europene. Mă întreabă ce s-a făcut cu mesajul său pentru primul număr din *Magazin*

istoric. Aceeași întrebare mi-o pusese și Mihai Berza. Amândoi profesorii s-au purtat cu mine, un prea tânăr istoric, cu prietenie, dovedea calității lor umane și intelectuale. I-am solicitat deseori pentru Radio și *Lumea*. Și nu m-au refuzat niciodată.

7 aprilie. Ieri seara am stat patru ore la *Magazin istoric* să așteptăm primul număr. Semnalul. Nu eram numai eu emoționat. Cu toții simțeam că plutim într-o zonă încărcată cu electricitate. Era parcă un abur ce ne sufoca, atât era de încărcată de ionii așteptării noastre. Când au venit cele câteva exemplare, toți – cei din colegiu și cei din redacție, plus Titu Georgescu și încă câțiva de la Institut – am început să exclamăm: am apărut, am apărut.

1968, 31 octombrie. Astăzi am sosit de la Londra, unde am fost invitat de I.I.S.S. (Institutul internațional de studii strategice) pentru o sesiune de o săptămână. Ce oraș definitiv. Și a rămas defi-

nitiv în mine. Dacă Parisul și Roma m-au îndemnat să zbor, să plutesc, să mă destind, Londra mi-a dat senzația că mă fixează cu odgoane de mal. Londra e pă-mântul. Vreau să scriu mult despre Londra.

La aeroport, colegii de la *Lumea* mă întâmpină cu aceeași frenezie ca întotdeauna. Tot Felicia (Antip) mă ia de o parte și mă întreabă: – *Ghici, cine e redactor șef la Magazin istoric?* Mă uit la ea cam aiurit și o întreb la rândul meu: – *Cine? – Tu, cade răspunsul – ca un tunet – cu un hohot de râs al tuturor.*

P.S. A doua zi, aveam să fiu numit, într-adevăr, redactor-șef la *Magazin istoric* (după ce mi s-a reproșat că „am plecat la Londra când era nevoie de mine la București” – o formă malițioasă de critică de tip comunist). Peste mulți ani aveam să aflu cum s-au desfășurat culisele numirii mele.

Dr. Cristian POPIȘTEANU

PRIMUL SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE

Personal, am fost vreme de șase luni de zile secretar general al colectivului redacțional care a pregătit primul număr de probă al revistei *Magazin istoric*, aprobat de conducerea superioară a P.C.R. Am multe amintiri despre acele entuziaște începuturi. Cândva le voi da

publicității ca pe o mărturie a unui timp profesional nepe-reche din viața mea. La ceas aniversar al prestigioasei reviste de cultură istorică, mă voi rezuma la un singur moment: cel al venirii actualului director, domnul Cristian Popișteanu, la *Magazin istoric*.

„Nașul” *Magazinului istoric* a fost domnul profesor Titu Georgescu – un istoric cu merite recunoscute în promovarea și îndrumarea unor serii de tineri cercetători științifici. Domnia sa era pe atunci secretarul științific al Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă C.C. al P.C.R., instituit în care lucram și eu de la absolvirea Facultății de

istorie din București (1965). Domnul Titu Georgescu m-a invitat în maiestuosul său cabinet de la etajul 3, mi-a anunșat marea veste și mi-a „uns ad-hoc” secretar general al prezumtivei publicații.

Așa se face că, într-unul din desele colocvii avute cu domnul Titu Georgescu și cu adjunctul acestuia la revista *Anale de istorie*, domnul Constantin Bărbulescu, pe când ne tot străduiam noi să aflăm și să câștigăm de partea cauzei revistei în devenire noi aderenți, mi-a venit în minte și am rostit numele domnului Cristian Popișteanu, pe atunci apreciat gazetar la revista *Lumea*. Propunerea a fost reținută. Ba

mai mult, domnul Titu Georgescu mi-a încredințat misiia de a-l aborda și de a-l invita la o convorbire pe freneticul corespondent de presă.

Nu-l cunoșteam personal pe domnul Cristian Popișteanu. Fusesem doar plăcut surprins de scrisul și de cuvântul său. L-am contactat telefonic și i-am transmis mesajul. Spirit viu, aflat în plin proces de doctoratură în istorie, domnul Popișteanu n-a ratat ispititoarea șansă de a salahori la o așa tentantă ctitorie culturală. Ne-am dat întâlnire la Institut pentru o anume zi de la finele toamnei 1966. Parcă-l văd aievea, sosit la intrarea din strada Ministerului nr. 4. Afară miroase a iarnă și vizitatorul zvelt era îmbrăcat într-un maxi-palton din piele fină maroniu-roșiatică. Pe cap purta o căciulă asortată, cu clapele urechilor lăsate. Ne-am strâns mâna, timp în care a ținut să mă prevină: „Vă rog să vorbiți ceva mai tare, fiindcă eu sunt acum într-un tratament ante-operator la urechi”. Liftul „au relanti” al directorului Ion Popescu-Puțuri ne-a depus la silențiosul etaj 3 și de acolo în imensitatea biroului domnului Titu Georgescu.

Nu intru în amănunte asupra celor discutate. „Nașul” a expus programul de acțiune pentru apariția *Magazinului istoric*, iar domnul Cristian Popișteanu s-a arătat capatat de idee, aducând chiar o serie de sugestii, materializate mai apoi în desfășurătorul redacțional. Toate bune, însă pentru moment, domnul Popișteanu



În sfârșit, a apărut primul număr, vor să ne spună zâmbetele ce luminează chipurile membrilor redacției și ale colaboratorilor

cerea o păsuire de la truda cotidiană întru facerea revistei: „Vă rog să conați pe mine, vă declar cu toată fermitatea, dar numai din ianuarie 1967 înainte. Până atunci îmi este imposibil. Mă opresc două imponderabile: doctoratul în istorie cu teza despre Antanta Balcanică și operația la urechi. După aceea sunt al dumneavoastră”.

Trebuie să mărturisesc că elegantul analist de politică externă s-a ținut de cuvânt. După ianuarie 1967 a fost între redactorii colaboratori externi unul dintre cei mai harnici și mai competenți. Provisorul secretar general de redacție care am fost m-am înțeles excelent cu domnia sa în acele nenumărate și unice zile de efervescență creatoare. Cu alt prilej voi evoca modestul meu rol avut în apariția articolului domnului Popișteanu, intitulat *Rabindranath Tagore în România*, cuprins în numărul dintâi al revistei *Magazin*

istoric. Și câte altele ar fi de povestit, cu regretații Dumitru Almaș, Al. Gh. Savu, Al. Piru, Vlad Mușatescu, cu minunatul artist Val Munteanu și cu fenomenalul Răzvan Theodorescu; dar poate în primul rând cu profesorul-model Titu Georgescu.

Practic, m-am despărțit de colectivul redacțional al abia născutului *Magazin istoric*, la începutul lui martie 1967. Eu am declinat opțiunea de a trece definitiv la noua revistă. Am rămas în continuare cercetător științific al Institutului, iar *Magazin istoric* – cu colectivul redacțional primenit – și-a luat adăpost într-o clădire învecinată. Cum s-ar spune, eu am plecat de la *Magazin istoric*, iar domnul Cristian Popișteanu a rămas, și s-a legat într-atât de acesta, încât astăzi revistă și director se arată a fi de-a dreptul îngemănăți.

Prof. dr. Stelian NEAGOE

PRESTIGIU ȘI AUTORITATE

Doi factori au favorizat apariția revistei. Primul. Dorința unui larg cerc de istorici – tineri și vârstnici – de a avea o publicație de cultură istorică, de tip magazin, ce se adresează unui segment mai larg al populației. Inițiativa creării acestei reviste mi-a fost adusă la cunoștință de către Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de Studii Istorice și Social-Politice și de către Titu Georgescu, cercetător științific. Mi s-a relatat că au sprijinul unor personalități: Constantin C. Giurescu, Dionisie Pippidi, Constantin Daicoviciu, Andrei Oțetea, Emil Condurachi, Petre Constantinescu-Iași, Mihai Berza, Ștefan Pascu, Vasile Netea, George Oprescu, Miron Constantinescu, Ion Ionașcu, Dumitru Almaș, Dinu C. Giurescu, Virgil Cândea, Corina Nicolescu, Ștefan Ștefănescu și mulți alții. Aceste nume, ca și cel al marelui Argehei, se află de altfel și printre semnatarii primului număr.

Al doilea. Voința politică a conducerii de atunci. Încă în timpul lui Dej, conducerea partidului luase o serie de măsuri pentru înlăturarea gravelor denaturări din perioada anilor '40-'50, în domeniul istoriei, atât din cea a țării, cât și a partidului.

*Iată câteva fapte, în desfășurarea cărora am avut o contribuție personală: Declarația din aprilie 1964 numită de independență. Publicarea în decembrie 1964 a lucrării *Marx – însemnări despre români*, ca și a scrisorii adresate de Fr. Engels socialistului român Ion Nădejde. Acestea au reprezentat – pe plan*

oficial – semnalul de începere a luptei pentru adevărul istoric privind Basarabia.

Reorganizarea Muzeului de istorie a partidului, organizarea unor expoziții privind 23 august 1944. Un mare rol a avut organizarea în București a Muzeului Național de Istorie, ca și a Muzeului Unirii, în 1968, la Alba Iulia, prilej cu care s-a restaurat clădirea în care s-a proclamat Unirea și s-a amplasat în fața ei cunoscuta statuie a lui Mihai Viteazul, operă a sculptorului Oscar Han.

În 1965 a fost dată publicității hotărârea C.C. cu privire la întocmirea istoriei P.C.R. Dar compunerea comisiei în exclusivitate din oameni politici – N. Ceaușescu și alți membri ai conducerii, între care și eu –, ca și împotrivirea unora la scrierea unei istorii subordonate cultului conducătorului de atunci al partidului au împiedicat realizarea acestui proiect.

Cuvântarea lui Ceaușescu la aniversarea partidului, în 1966, a constituit un rechizitoriu aspru la adresa gravelor greșeli în politica și tactica partidului, în problema națională și în alte probleme de bază, urmare a amestecului Kominternului.

La cele de mai sus se adaugă acțiunile de consolidare a presei, radioului, televiziunii, pentru cucerirea comenzii naționale depline în domeniul mijloacelor mass-mediei. În 1963, *Lumea*, revistă românească de politică externă, a luat locul versiunii în limba română a revistei sovietice *Timpuri Noi*.

Acest curs în politică, pe care-l numesc o linie națională, a favorizat apariția *Magazinului istoric*. Sunt în măsură să confirm că hotărârea de apariție aparține lui Ceaușescu. Informarea pe care i-am făcut-o a fost adusă în Prezidiul Permanent.

Întregul aparat din propagandă și presă, inclusiv L. Răutu și subsemnatul, care atunci eram secretar, membru al Comitetului Politic Executiv și al Prezidiului Permanent, a contribuit cum a putut la apariția revistei.

Pentru a se sublinia caracterul cultural-științific al revistei, deci nu politic, s-a decis ca ea să apară sub egida Societății de Științe Istorice și Filologice. Noi am aprobat colegiul de redacție alcătuit din nume sonore, ca și din oameni mai tineri. Propunerea ca redactor șef să fie Constantin Antip mi-a fost făcută de Bujor Sion, care în acel moment răspundea de presă. Numirea ca redactor șef a lui Cristian Popișteanu a fost făcută în 1968. Sunt acela care am aprobat-o. Argumentul care m-a convins: competența profesională, gazetărească, dovedită la *Lumea*, ca și în 1968, când a jucat, împreună cu George Ionescu, de la Praga, un rol important în informarea conducerii și a publicului despre invazia sovietică în Cehoslovacia.

O atitudine obiectivă nu poate omite tributul pe care revista a fost nevoită să-l plătească *cultului personalității* lui Ceaușescu. Cine a fost oare scutit de acest tribut impus de factorul politic?

Am răsfodit de curând colecția revistei. Câteva constatări interesante. Până în 1970 – nimic despre Ceaușescu. Parcă nici nu exista. În 1970, în octombrie, s-a publicat un articol despre Conferința Națională a P.C.R. din 1945 și o fotografie – un grup de participanți. Ceaușescu lipsește din text, ca și din fotografie.

În 1971-'72 se instaurează obiceiul de a insera obligatoriu citate din Ceaușescu, uneori în capul articolelor. În aceiași ani, Ceaușescu începe să apară pe prim plan în istoria trecută a partidului. Sunt de menționat

articolele lui Gh. Vasilichi și al lui I. Popescu-Puțuri – ambii foști directori ai Institutului de Studii Istorice și Social-Politice.

În 1974, se consacră un articol sărbătoririi lui 1 mai 1939, supraevaluându-se evenimentul respectiv, pe care Gheorghiu-Dej îl criticase. Pentru prima oară apare Elena Ceaușescu (o fotografie împreună cu alte persoane, precum și „poveștea” despre alegerea ei ca „regină a muncii” la balul organizat cu prilejul respectiv). Tot în 1974, pe coperta revistei, pentru prima oară apare fotografia color a lui N. Ceaușescu.

Așadar, apariția articolelor care-l proslăveau pe Ceaușescu, nu numai aici, ci în întreaga presă, a început, în anii 1971-1974, ulterior, fenomenul amplificându-se. Momentul de cotitură l-a constituit plenara din 1971 privind problemele ideologice.

Mi-aduc aminte că, prin 1970, lucrători din secția de propagandă mi-au relatat despre inițiativa conducerii Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de a se publica, pe prima copertă a *Magazinului istoric*, fotografia în culori a lui Ceaușescu. Am reacționat cu fermitate, transmitând redactorului șef că în nici un caz nu se poate face acest lucru. Am oprit, de asemenea, când răspundeam de *Scânteia*, publicarea „poveștii” sus-amințite despre „regina muncii”.

Un moment cu totul personal. În aprilie 1972, Gheorghe I. Ioniță publică în *Magazin istoric* articolul *Însemnări la biografia revoluționare*. Este vorba de activitatea politică a mamei și tatălui meu. N-am știut nimic



Octombrie 1968. Trei veterani ai Marii Uniri în vizită la redacție (de la stânga la dreapta): Iosif Renoiu, Tiron Albani și Enea Grapini

despre acest articol înainte de apariția lui. Asemenea evocări au fost publicate și despre alți militanți ai mișcării muncitorești.

Articolul despre părinții mei a stârnit un scandal enorm. Redactorul șef a fost chemat cu brutalitate la răspundere. Autorul criticat aspru. Atunci s-a luat decizia de a se termina cu publicarea a „tot felul de biografii revoluționare”. Erau suficiente doar cele două! În aceeași lună, plenara C.C. m-a eliberat din funcția de secretar al C.C. și trimis la guvern, sub pretextul „îmbunătățirii” muncii acestuia. Așa a început procesul de rotire a mea în diferite funcții, de marginalizare politică.

Atunci am spus lui Cristian Popișteanu că intenția lor, deși corectă, îmi pricinuisse noi necazuri. De altfel, tradițiile socialiste ale familiei mele au fost unul din motivele pentru care, cu doi ani mai târziu, la Congresul din 1974, s-a interzis publicarea numelui meu întreg, eliminându-se particula „Mizil”.

Interesele adevărului, ca și cele ale societății, cer o prezentare

obiectivă a istoriei, atât cu părțile ei luminoase, pozitive, cât și cu cele întunecoase, negative.

Marele istoric Constantin C. Giurescu – am colaborat excelent împreună și ne-am stimat reciproc – susținea în 1929, în cursul ținut la Universitatea din București: „Istoria trebuie scrisă obiectiv, fără nici o altă preocupare. Nu trebuie să avem ca scop nici să-l laudăm pe cineva, nici să-l criticăm; nu trebuie să fim favorabili unui partid, unei clase sociale, unei instituții, ci trebuie să spunem lucrurilor așa cum sunt, indiferent de efectul pe care-l va provoca ascultătorilor”.

Doresc *Magazinului istoric* viață lungă, tiraj cât mai mare, creșterea autorității și prestigiului câștigate. Să se călăuzească cu fidelitate de aceste percepțe științifice și morale, afirmate și în prefața *Către cititori*, care deschidea, în 1967, primul număr. Numai așa va fi fidel adevărului și cititorilor săi!

Paul NICULESCU-MIZIL

– Ați terminat toate problemele de istorie și acum... (răsfoiește nervos paginile ultimelor numere ale revistei)... și acum v-ați apucat să reabilitați monarhia? Nu mai aveți despre ce scrie?

Și, totuși, răsfoind numărul, veți constata că spre sfârșitul revistei mai există și puțină istorie...

[illegible]

Din câte îmi dau seama, supărarea „tovarășului secretar“ este provocată de suita de articole și documente apărute în ultimele trei numere ale revistei și în care se arată, pentru prima oară după mulți ani, că alegerea prințului Carol de Hohenzollern pe tronul României, în anul 1866, n-a fost o improvizație politică „în interesul claselor exploatatoare“, așa cum se scria până atunci, ci un act politic necesar în împrejurările de atunci, dictat de marile interese ale țării și aprobat de poporul român. Unul din articolele respective, acel apărut în numărul pe mai, avea următorul titlu *Ales de națiune domn al românilor*, ceea ce, firește, nu suna deloc bine în urechile „tovarășului secretar“. În același timp, în numărul pe luna iunie al revistei, la însemnările Marthei Bibescu, prin care se rememora dramatichele evenimente din septembrie 1940, era reprodusă o fotografie a lui Mihai I, devenit, la 19 ani, pentru a doua oară rege al României.

Am încercat să explic „tovarășului secretar“ că intenția noastră nu a fost de a „reabilita monarhia“, ci de a prezenta istoria așa cum a fost, cu luminile și umbrele ei. Discuția s-a încheiat cu o critică severă la adresa conducerii redacției și cu avertismentul că astfel de abateri de la concepțiile partidului se pot solda cu sancțiuni aspre, mergându-se – dacă va fi nevoie – până la suprimarea revistei.

N-a fost nici prima, nici ultima oară când redacția a fost pusă în fața unor astfel de critici și avertismente. Aceeași acuză de „monarhism“ ne-a fost adusă de un secretar cu presa la o întâlnire cu toți redactorii șefi ai principalelor ziare și reviste ținută la „Ștefan Gheorghiu“.

Vreme de aproape 23 de ani, din cei 30 pe care-i împlineste astăzi, *Magazin istoric* și-a desfășurat activitatea în regimul trecut. Am făcut parte, în aproape toată această perioadă, din redacția revistei și am fost martor și participant la eforturile făcute de colectivul redacțional, de redactorul său șef, Cristian Popișteanu, de a păstra ținuta și prestigiul revistei. În toți acești ani, în ciuda a numeroase opreliști și imixtiuni, *Magazin istoric* a abordat numeroase teme considerate până atunci *tabu* „și niciodată cu voie de la poliție“. Pentru prima oară, după multă vreme, în paginile revistei s-a scris despre evenimente și personalități care până atunci fuseseră fie înfățișate într-o viziune deformată și ciuntită, fie date uitării. Documente, multe din ele inedite sau mai puțin cunoscute, investigații aprofundate, evocări, pagini de memorialistică au reprezentat tot atâtea încercări de a reaeza istoria în drepturile ei firești, eliberând-o de deformările și ciuntirile la care fusese supusă ani în șir.

Lucru deloc ușor, în condițiile în care revista a fost supusă în

toată această perioadă unui permanent control. Trimiteam, de exemplu, sumarele fiecărui număr la patru eșaloane de partid și de fiecare dată trebuia să ne „strecurăm“ printre multiplele sarcini și indicații despre ce și cum să scriem. Aș putea spune că pentru noi cei din redacție, alcătuirea fiecărui număr de revistă, atât în privința conținutului articolelor și a ilustrației, cât și a asamblării și dozării lor, era un fel de acrobație. Căutam să facem astfel, încât revista „să treacă“ și, în același timp, să corespundă cerințelor a sute și sute de mii de cititori pe care i-a avut în această vreme. Și desigur propriilor noastre exigente științifice, publicistice, grafice.

Îmi aduc aminte cum alcătuia sumarele; pur și simplu le mistificam. Prezenta, în prima parte a sumarelor respective, *foarte pe larg și în forme cât mai pregnante articolele pe care eram obligați să le publicăm* și care știam că fac plăcere „controlorilor“ noștri și mai ales celor de sus de tot. Apoi cât mai concis și pe spații foarte restrânse restul articolelor care vizau teme importante și interesante ale istoriei naționale și universale și care, de fapt, constituiau lună de lună miezul revistei. Privite prin prisma unor astfel de sumare, lucrurile păreau „pe linie“, iar atunci când ni se atrăgea atenția numărul respectiv era de acum apărut.

Valeriu BUDURU

● 361 numere de revistă apărute, totalizând 28 450 pagini în peste 50 000 000 exemplare.

● 1 796 autori români

1967–1997
Date • Cifre

● 690 autori străini

● 33 concursuri cu peste 300 000 participanți și 2 887 câștigători

PUTEREA DE A CONTINUA

... E una din acele amintiri care nu se pot șterge: prea era frumoasă vestea, prea era frumoasă primăvara, prea era frumoasă vârsta... Primul an al studenției se apropia de sfârșit, când s-a anunțat apariția primului număr al revistei *Magazin istoric*. Câteva zile, în acel aprilie cald, am făcut ocolul chioșcurilor de presă din „cartierul latin“ al Iașilor, căutând revista. Am avut-o, însă, doar pentru că mama a fost mai norocoasă, la Fălticeni.

Am crezut, din primul moment, că pot fi un colaborator statornic al revistei, și, cu entuziasmul și încrederea cuiva de numai 19 ani, m-am și adresat redacției. Răspunsul nu a fost încurajator și o colaborare nu s-a putut stabili. Abia atunci când, în 1971, întortocherile soartei m-au adus în redacția revistei *Magazin istoric*, publicarea în paginile cu atâtă interes așteptate și citite a devenit posibilă. Dar tot atunci am înțeles și de ce nu reușisem mai înainte...

Cei șase ani și două săptămâni de activitate în redacția acestei reviste au constituit o experiență care nu putea fi bănuită. Am învățat foarte multe lucruri, necesare în munca istoricului; e păcat că nu toți istoricii au șansa unei experiențe redacționale, altminteri ar ști, desigur, mai bine să-și apere breasla și să-și

pună în valoare rezultatele muncii lor. N-au fost, totuși, cei șase ani și două săptămâni, o perioadă de colaborare armonioasă, așa cum mi-aș fi dorit. Cu multe „reguli“, atitudini și reacții nu m-am putut împăca și am rămas până azi adversarul lor. Dar ceea ce contează mai mult e faptul că munca în redacția revistei *Magazin istoric* mi-a arătat cu claritate nu numai cum trebuie făcute anumite lucruri, ci și cum nu trebuie făcute altele. Și cum aș putea să omit stropul de meserie „furat“ în biroul lui Radu Ion Popescu, alături de cei care făceau, tehnic, revista?! Le datoriez experiența cu care am venit la *Anuarul Institutului „A.D. Xenopol“* din Iași, pentru care am lucrat vreme de 18 ani, până în februarie 1996; cu aceeași experiență, am putut să reîntemeiez, tot la Iași, alte două reviste de istorie și cultură românească, *Arhiva Genealogică* și *Revue des Études Roumaines*, ale căror

prime numere din seria nouă au putut fi lansate la 10 mai 1995, în cadrul celui de-al VI-lea Simpozion de Studii Genealogice.

... Trei decenii de strădanii nu e puțin lucru. *Magazin istoric* a însemnat foarte mult, într-o vreme, și e menit să însemne încă și mai mult, în anii care vin. Menirea aceasta și-o va putea împlini, însă, numai dacă istoricii o vor înțelege și ei și i se vor alătura pentru a asigura popularizarea savantă, în defavoarea vulgarizării diletante care, în această materie, a ocupat prea multă vreme locul întâi, deformând gustul public. Atașat dintotdeauna acestei idei și principiilor din care ea derivă și pe care le poate sluji, urez revistei, ca și acelor pe care nici un moment nu am încetat a-i socoti *colegii mei*, șansa și puterea de a continua. *La mulți ani!*

Prof. univ. Ștefan Sorin
GOROVEI

Iunie 1974: Ștefan Sorin Gorovei (în primul rând, ultimul din dreapta) împreună cu alți colegi și colaboratori ai redacției



DIN CLEPSIDRĂ

Pagini de jurnal

7 mai 1970. Discuție aprinsă, dar interesantă pe marginea unui articol scris de George Potra. Mi-a plăcut faptul că autorul nu a acceptat nici o intervenție în text.

— Dacă vă place așa cum este, bine; dacă nu, la revedere!

Din păcate, e singurul care a procedat astfel până acum...

1 mai 1973. În sfârșit, puțină odihnă după atâta zarvă și hamalac. A fost mare vânzoleală în redacție, căci ne-am mutat. Prea le stătea multora în ochi și în gât frumoașa căsuță din Onești nr. 5 și peste noapte a venit o dispoziție ca în 24 de ore să dispărem de acolo. Ne-am mutat în clădirea Institutului de studii istorice și social-politice. Toți suntem bosumflați...

Miercuri, 18 iulie. Călduri sufocante. N-am putut dormi toată noaptea. Pe la 5 dimineața m-am dat jos din pat și la 7.30 eram la birou. Cald — 22 de grade la ora 8 dimineața.

Au venit „observațiile” de la Secție. Articolul lui Virgil Căndea despre D. Cantemir a fost oprit (oică nu aduce nimic nou față de ce-a spus în broșura multilingvă pe care a tipărit-o mai zilele trecute). Pretextul e penibil; cine l-o fi „jubind” așa de tare pe Căndea?

12 mai 1977. A apărut nr. 5 al revistei consacrat centenarului independenței. E o reușită. Toată lumea e încântată. S-a utilizat o formulă publicistică inspirată, de mare atractivitate...

26 mai... După-amiază, împreună cu un grup de colegi, merg la Gorovei acasă. El pleacă peste câteva zile la Iași, la Institutul „A.D. Xenopol” și a dorit să ne vedem înainte de despărțire. Atmosferă plăcută, destinsă. Se vorbește mult, se spun glume. Gorovei e o gazdă

extrem de simpatică. Îl privesc cu multă atenție și parcă văd în privirea și pe chipul lui o ușoară umbră de tristețe. Puțin abătut sunt și eu. Chestie de sensibilitate. Dar chiar dacă suntem încercați de tristețe acum la plecarea sa, întoarcerea lui la Iași, sunt sigur, va fi numai în avantajul său...

6 iulie. Toată lumea discută cu aprimere despre ce o să se întâmple după desființarea Direcției presei (cenzurii). Multora li se pare un act de mare curaj al regimului. Prostii. Eu zic, și Popișteanu mă aprobă zâmbind, că cenzura va acționa mult mai afurisit: toți vor face pe cenzorii acum, începând cu autorul însuși, continuând cu toți ceilalți, fiecare va face în așa fel încât să prevină o situație delicată.

— A dispărut Direcția presei, zice Minei, dar nu și spiritul ei...

12 noiembrie. Ora 20. Sună telefonul. Răspund eu: profesorul Constantin C. Giurescu dorește să vorbească cu socrul meu (Gh. Constantinescu, directorul Editurii Sport-Turism). Din replicile socrului meu înțeleg că profesorul dorește să-l vadă mâine dimineață; abia s-a întors din R.F. Germania și are multe de povestit.

— Așa face de fiecare dată când pleacă undeva, îmi spune socrul meu...

13 noiembrie. Profesorul nu și-a putut rosti povestea; s-a sfârșit azi la masa de lucru, cu totul pe neașteptate, uluindu-ne pe toți. Pregătea volumul doi din *Amintiri*. A murit la post. În plină glorie și putere. Dispariția lui lasă un gol imens. Avea prestantă și prestigiu. Revenise în viața științifică, după o absență de aproape un deceniu și jumătate, cu o forță uluitoare, publicând seria marilor sale monografii. Ultima oară am vorbit cu dânsul doar cu câteva săptămâni în urmă; trecuse pe la redacție. Ne-a onorat cu sfatul și colaborarea sa în multe rânduri...

Iulie-decembrie 1978. Întorși din concedii, ne înhămăm cu toate puterile la muncă. Vrem să scoatem un număr special consacrat Marii Uniri. De data asta, se zice, că va fi chiar o mare unire și nu doar un 1 Decembrie 1918. Ne ocupăm de toate teritoriile românești. Punem accent pe mărturiile străine, mai ales pe recunoașteri venind din partea adversarilor noștri tradiționali. Cu spor și într-un termen record s-a redactat un volum de peste 400 de pagini. Suficiente și foarte interesante pentru a face două numere de revistă — 11 și 12 —, ceea ce se și aprobă. Toată lumea este încântată, mai ales că prin formula adoptată am reușit să prezentăm Marea Unire ca pe un rezultat firesc al războiului de reîntregire.

Dar a venit, când nimeni nu se mai aștepta, o „indicație” (cuvântul acesta mă ucide!): Basarabia și Bucovina — afară! Mare prudență, să nu-i supărăm pe unguri, să nu-i jignim pe bulgari, să nu-i uităm pe sași și șvabi, să nu știiu ce, să nu știiu cum... Și, ca să le pună capac la toate, ni se atrage atenția că Marea Unire a avut și „limitele ei de clasă”... Să se pună în prim-plan masele, rolul socialiştilor, să fim atenți cu numele de personalități, să nu se exagereze...

Scărănete de dinți... Se formează două echipe. Ce ușor e să formezi! În căutea ore, cele două numere sunt „pieptănate” după toate regulile desființatei Direcții a presei...

Și totuși, dacă cineva dorește să le judece obiectiv, integrându-le în peisajul general al presei noastre, constată că *Magazin istoric* „vorbește” parcă altă limbă. O spun, de altfel, și sutele de scrisori de felicitare trimise la redacție de cititori din toate colturile țării...

19 februarie 1981. Dimineață, profesorul Dumitru Almaș ne vizitează la redacție. E amărât. Îmi povestește că i s-a cerut o carte pentru copii, ceva cu



6 iunie 1971: Elisabeta Petreanu și Marian Ștefan, echipa pentru tragerea la sorți a câștigătorilor primului concurs Magazin istoric

povestiri eroice din trecut. A scris-o și e chiar încântat de cum i-a ieșit, dar la câteva zile după ce a predat-o, cei de la editură l-au chemat și l-au rugat „s-o aducă la zi”.

— Bănuiești ce înseamnă asta, nu? Spune-mi și tu, acum pe unde scot eu cămașa?! Cum ies din încurcătura asta?

Ridic din umeri. Îmi pare rău că nu-mi vine nimic în minte, măcar un cuvânt de încurajare. Să fiu cinstit, însă, sunt la fel de speriat și dezgustat ca și el: unde se va ajunge?

19 decembrie. Ieri, împreună cu Popișteanu, am fost la Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale, unde se ține o ședință de referate. Florin Constantiniu a susținut o comunicare despre 23 august 1944, cu multe informații inedite din surse britanice. În afara unor istorici de la Centrul militar, Institutul „N. Iorga”, de la arhive și din alte părți, în sală sunt și câțiva foști oameni politici: Corneliu Coposu (secretar particular al lui Maniu), dr. Mamulea, dr. Jovin...

Când Coposu a luat cuvântul, a făcut o serie de precizări și nuanțări interesante. În ciuda anilor de pușcărie pe care i-a

făcut, se menține foarte bine. Rămân însă stupefiat când spune:

— Domnilor, înainte de toate, vreau să vă spun că sunt în dezacord cu dv. și cu teza oficială. Pentru mine, 23 august a fost și rămâne o lovitură de stat. Tot ce spuneți dv. — insurecție, revoluție etc. — e o simplă poezie. Să nu credeți acumă că eu am să ies în stradă să spun lucrul acesta, nu. Atâta minte am și eu. Dar aici, unde suntem adunați atâția oameni interesați să aflăm adevărul, e păcat să nu ne spunem gândul corect, cinstit...

23 decembrie... Zi zdrumică de treburile mărunte și plictisitoare: colanțonări, legende pentru fotografii, cârpeli de articole...

Aflu că ședința de la ADIRI a avut urmări cu totul neașteptate: câțiva dintre participanți — Coposu, Mamulea, Jovin — au fost „chestionați” de... Securitate!

9 ianuarie 1982. Ioan Lăcustă vine la birou cu un volum de versuri al poetului basarabean Grigore Vieru. Volumul este apărut la noi. Îl citim pe nerăsuflăte. Ni se pare neverosimil: azi, acolo, sub cnut sovietic se

poate scrie astfel? Ce rezonanță pot avea în scrisul lui Vieru cuvinte simple precum *plai, grai, casă, sat, țară*? Sau poate că noi le acordăm acest plus de înțeles? Oricum, îți mulțumim Grigore Vieru pentru acest manifest întru salvarea sufletului românesc de pretutindeni!

29 septembrie. Tudor Vornicu și echipa sa de la televiziune sunt în redacția *Magazin istoric*; fac o înregistrare pentru emisiunea *La sfârșit de săptămână*, care se bucură de mare priză la public. Participă (de la noi) la emisiune: Popișteanu, Minei, Buduru, Florentina Dolghin, Radu Ion Popescu și cu mine. Oaspete de onoare — academician Al. Rosetti. Totul iese bine, după spusele lui Vornicu. A fost chiar interesant. Aștept cu nerăbdare reacția publicului...

2 octombrie. Acasă, împreună cu ai mei, văd cu emoție și satisfacție emisiunea lui Vornicu, prezentată de Silvia Ciurescu, o fată foarte frumoasă. A ieșit, într-adevăr, ceva interesant. Și ce este și mai important: la montaj n-a „picat” nimic din materialul filmat...

10 octombrie. Aflu cu mare amărăciune că emisiunile începute de Tudor Vornicu cu vizita la *Magazin istoric* nu vor mai continua. Emisiunea a fost prea tare. Săracul Vornicu, voia să treacă prin toate marile redacții cu camera TV, să facă o istorie a presei la TV. Și când mă gândesc că începuse cu noi tocmai ca un argument că suntem o revistă... liniștită. Unde dai și unde crapă.

4 octombrie 1985. Dimineața a fost Ion Dumitriu-Snagov pe la mine. Singuri în birou, stăm de vorbă pe-ndelete. Îmi povestește o sumedenie de lucruri despre India, despre arhivele Vaticanului și bibliotecile de acolo. Apoi îmi spune că este foarte îngrijorat că la Turbați și-n alte așezări de pe malul Snagovului se așteaptă o campanie de demolări masive sub lozincă nebunească a „sistematizării”... Îmi vorbește despre abuzurile inimaginabile ale unui nerorocit de primar de

prin partea locului. Zice că într-o zi, voind să-i scoată pe colectivști la lucru, primarul a pornit din casă în casă, răscolind tot satul. Ajuns la una din porți, strigă și nu răspunde nimeni. Intră în curte, mai strigă o dată, bate la ușă – nimeni. Vede însă doi saci cu cartofi pe prispă, îi ia și îi duce la primărie, declarându-i furați de la C.A.P. Se fac acte de trimitere în judecată a bietului cetățean. De prisos să mai spun că omul când a auzit a făcut infarct...

2 aprilie 1986. Aniversarea a 65 ani de la crearea P.C.R. Ce

planuri tematice am mai morfolit! Totu-i în zadar însă. O ultimă „indicație” sugerează ca totul să fie gândit nu în ideea celor 65 ani de la crearea partidului comunist, ci a celor 21 ani de când în fruntea partidului etc., etc. ...

12 iulie... O stare generală de apăsare și derută. Criză – materială, morală, spirituală, criză. Peste tot se mărăie și se mormăie. E o stare de mare încordare. De câțiva timp, Bucureștii sunt întorși pe dos. Nu se mai poate circula decât pe jos. Metroul a devenit un coșmar. Nu doar prin paralizarea cir-

culației, cât mai ales prin mizeria care însoțește șantierul lui. Sistemul de întrerupere a circulației, cozile interminabile, programul TV, miliția și „băieții” tunși proaspăt care împânzesc străzile Capitalei au devenit de nesuportat. Dacă Bucureștii zilelor de iarnă, cu zăpada, gerul și nevoile de tot felul, sunt strivitoare, Bucureștii zilelor de vară sunt sufocați: atâta mizerie (la propriu și la figurat) încât îți este greu să-ți imaginezi că în orașul acesta mai există și parcuri, ștranduri, fântâni...

Marian ȘTEFAN

CARE BOGDAN?

Mărturisesc că, înainte de 1989, viața mea la *Magazin istoric* se împarte în două perioade mari: până la a deveni secretar general de redacție și după.

Atât timp cât am fost redactor m-am chinuit cu propriile exigențe și cu dificultățile publicisticii istorice. Am trăit însă într-o liniște desăvârșită în care doar din când în când mai prindeam câte o spaimă datorată vreunui scandal venit de la „partid”. Crescută într-o familie de istorici, și tatăl meu Horia Ursu și bunicul meu, Ioan Ursu, fiind perfect familiarizați cu publicistica istorică, am crezut că ajungând secretar general de redacție voi avea de-a face doar cu goana după articole excelente și cu rigorile graficului tipografic. Eroare. Ignorasem tocmai „specificul” muncii de conducere în presă: hăituaia continuă pentru a face slalomul printre sarabandele indicațiilor de tot felul. Iar astăzi privind în urmă la sutele de momente de suspans, trebuie să recunosc că m-am descurcat mulțumitor pentru interesele revistei noastre.

E drept că între timp îmi pierdusem somnul, dar din fericire nu am făcut nici un colaps și asta, cred eu, atât datorită moștenirii genetice, cât și „școlii” pe lângă domnii Minei, Buduru și mai ales Popișteanu, care trăiau tot timpul „cu arma la picior”, cum se spune.

Dintre aceste sute de secvențe voi extrage o întâmplare cu multe semnificații.

Spre sfârșitul anului 1987, conducerea *Magazinului istoric* a fost chemată într-o dimineață la secția de presă a C.C. al P.C.R. Faptul că de noi se ocupa și secția de presă și cea de propagandă, ne punea nu o dată în fața unor

Două generații pe aceeași baricadă: Florentina Dolghin, Ioana Ursu, Nicolae Minei și Cristian Popișteanu



indicații contradictorii. Trecând pe la secția de propagandă, nu am obținut nici o informație despre motivul convocării la cealaltă secție. În biroul unde fusesem chemați erau mai mulți tovarăși și ni s-a pus o singură întrebare: de ce îl publicați pe Corneliu Bogdan? Personal am rămas destul de șocat (ulterior am aflat că fostul ambasador al României în S.U.A. era de câțiva timp într-o severă anchetă de partid și că nu vroia să recunoască nici unul din capetele de acuzare care-l transformau într-un dușman al României). Am rămas perplexă și am plecat în redacție după paginile deja tipărite (era chiar în preajma apariției numărului 1/1988). La fel de perplexă am rămas în redacție când am văzut că domnul Cristian Popișteanu pentru a salva apariția articolului, paginile fiind gata tipărite, înlocuise numele C. Bogdan cu E. Preda. Era un serial de documente americane și britanice: *Correspondența secretă Casa Albă - Downing Street 10. (Magazin istoric, nr. 4-12/1987, 1-3/1988)*, la care cei doi autori colaboraseră. Sesizarea pornise de la controlul exercitat de „ochii

necunoscuți” în tipografie. Constantin Mitea și mai ales Gheorghe Sprințeroiu au aplanat lucrurile și chiar ne-au lăsat să înțelegem că publicăm cam prea multe nume „indezirabile” (la același serial erau coautori domnul Sergiu Celac - viitor ministru de externe în primul Cabinet Roman de după revoluția din decembrie 1989 și ambasador la Londra între 1992-1996 și domnul Dan Ghibernea, viitor șef al Departamentului relații internaționale al Camerei Deputaților în legislațiivul 1992-1996 și deputat în Parlamentul României după 3 noiembrie 1996).

Ceea ce nici domnul dr. Eugen Preda nu știe este că serialul a fost întrerupt în 1988, luna martie, în împrejurări asemănătoare, numai că, de data aceasta, personajul împințat era chiar domnia sa, care nu putea scăpa de anatema eliminării sale de la conducerea Televiziunii în 1972 din dispoziția expresă a Elenei Ceaușescu. Și cum de această dată nu am mai avut alt nume în rezervă, serialul s-a întrerupt brusc.

Cred că pentru o istorie a *Magazinului istoric* (ca și pentru

o istorie a presei în anii totalitarismului) asemenea întâmplări, câtuși de puțin eroice, ci doar stresante la maximum, au valoarea lor. După cum ar avea-o și relatarea momentului când istoria universală trebuia să dispară din revista *Magazin istoric*, sau când ni s-a spus să publicăm într-un număr doar *Manifestul Partidului Comunist* al lui Marx și Engels în prima sa traducere românească, sau când trebuia să fi publicat două numere numai despre lupta pentru pace și alte și alte asemenea „indicații” care pot părea astăzi de-a dreptul hilare. Dar atunci ele nu erau deloc amuzante. După cum nu au fost amuzante nici ședințele Comitetului Central în care s-a vorbit nu o dată sau de două ori de necesitatea (!) dispariției *Magazinului istoric*. Dar a fost amuzantă pentru întreaga presă din România dispoziția de a se renunța la postul de secretar general de redacție întrucât exista un singur secretar general. Cel al Partidului.

Despre acestea și multe altele la o altă aniversare sau, cine știe, poate în... amintiri.

Ioana URSU

De-a lungul celor trei decenii, în paginile revistei *Magazin istoric* și-au făcut debutul publicistic numeroși tineri, unii dintre ei aflați încă pe băncile facultății. În ordinea apariției lor, îi amintim pe:

George Trohani, Marian Ștefan, Ion Mamina, Matei Cazacu, Ștefan Andreescu, Ion Bulei, Ștefan Sorin Gorovei, Radu Ion Popescu, Ioana Ursu, Gheorghe David, Mihai Manea, Adina Berciu, Radu Vasile, Alexandru Cernatoni,

Cătălina Diaconescu, Maria Vasilescu, Ioan Lăcustă, Florentina Dolghin, Adrian Niculescu, Cristian Matei, Dorin Matei, Codruța Matei, Armand Goșu, Mihai Sorin Rădulescu, Andrei Șiperco, Claudiu Dumitrescu, Bogdan Murgescu, Mirela Murgescu, Ovidiu Cristea, Anca Matei, Dumitru Ioniță, Răducu-Gabriel Popescu, Corneliu Cojocaru, Marcel Lutic, N. Ionescu-Gură, E. Tatu, Valentin Gheonea.

Debuturi

În timpul celor 30 de ani au fost în istoriografie noutăți, fapte sau mărturii despre care în România s-a scris mai întâi în Magazin istoric. Prin destinația sa, revista se adresa și se adresează în primul rând publicului larg. Dar încă de la început redacția și-a asumat și rolul de a informa și pe specialiști de noutățile ivite în domeniul lor. În ultimă instanță „premierele” sunt vârful de lance al informației istorice, pe care noi, la Magazin istoric, le socotim testul esențial al profesionalismului. Prin noutate, prin analize și discernământ ne putem revendica locul în istoriografie.

Au fost și situații când multe nume ale istoriei dinainte de 1947 au apărut în anii dictaturii mai întâi în paginile revistei Magazin istoric, abia după aceea reușind să revină și în alte lucrări.

Mai întâi
în
Magazin istoric

Multe – prea multe chiar – dintre documentele și mărturiile publicate pentru prima oară în revista noastră așteaptă încă ediția critică integrală. La fel, destule descoperiri au fost făcute publice doar prin Magazin istoric, ele intrând apoi într-un nemeritat con de umbră.

Datorită tuturor acestora, Magazin istoric continuă să fie o principală sursă de referință înregistrată ca atare pentru fapte sau mărturii din trecutul nostru. Și este tratat ca atare nu numai în lucrări de istorie din țară, ci și peste hotare.

Prezentăm, la acest moment aniversar, o bibliografie, care nu poate fi decât extrem de selectivă, a priorităților din revista noastră.

- *Stenogramele Conferinței de la Ialta*. S-a publicat minuta sovietică, confruntată și completată cu minutele delegațiilor americane și britanice (nr. 1-6/1967)
- *Constantin Argetoianu. Memorii*¹ (nr. 1-9/1967; 1-3/1968)

- *Stenograma ultimei întrevederi Hitler-Antonescu*. Minuta Paul Schmidt (nr. 3/1968)

- *Emilian Ionescu. Antoneștii în seiful Castelului Alb* (nr. 5/1968)

- *Stenograma Conferinței de la Teheran*. S-a publicat minuta delegației sovietice, confruntată și completată cu minutele delegațiilor britanice și americane și cu alte înregistrări ale participanților la Conferință (nr. 6, 7-8; 10, 11/1968)

- *Antonescu despre ultima întrevedere cu Hitler*. Relatarea lui Antonescu (nr. 7-8/1968)

- *Să nu se repete greșelile trecutului*. Interviu cu A.J. Toynbee (nr. 3/1971)

- *Generalul Alexandru Cernat*. „La ora 4 am intrat în Plevna” (nr. 5/1972)

- *Take Ionescu. Consiliul de Coroană de la Cotroceni din 14/27 august 1916* (nr. 6/1973)

- *Duiliu Zamfirescu. Portrete de oameni politici*. 1914 (nr. 10/1973)

- *Jurnalul Simonei Lahovary* (nr. 4, 5/1974)

- *Constantin Xenii. Portrete politice din anii interbelici* (nr. 1, 4/1975)

- *I.G. Duca. Fragmente de memorii reproduse după o dactilogramă originală, corectată de autor, aflată în arhivele românești* (nr. 1, 7-9/1968)

- *Stolnicul Constantin Cantacuzino. Schița asediului cetății Petrovaradin* (nr. 11/1976)

- *Generalul Grigore Cantilli. Însemnări din campania din Bulgaria*. 1877-1878 (nr. 3-6/1977)

- *Armand Călinescu. Însemnări politice* (nr. 4-9/1977)

- *Martha Bibescu. Jurnal politic* (nr. 12/1977; 1-5/1978)

- *Liviu Rebreanu. Spovedanii* (nr. 5, 6/1979)

- *Radu R. Rosetti. File de jurnal* (nr. 7, 8/1979; 5/1984; 11,

12/1986; 1-3/1987; 10-12/1989; 1-3/1990)

- *Tezaurul de la Hinova*. Articol amplu însoțit de planșe color și copertele 1 și 4 (nr. 6/1981)

- *Grigore Gafencu. Însemnări politice. Rapoarte diplomatice* (nr. 11, 12/1981; 7-12/1985; 1/1986 și, respectiv, 6/1991; 4-9/1995)

- *G.T. Kirileanu. Pagini memorialistice inedite* (nr. 3-6/1982; 10-12/1990; 1-4/1991; 6-12/1992; 1/1993)

- *1879. I.C. Brătianu incognito în Transilvania*. Amintiri inedite ale lui I.I.C. Brătianu (nr. 2, 3/1984)

- *Gh.D. Palade. Însemnări de la sfârșit de veac* (nr. 3-6/1984)

- *Virgil Cândea: Extraordinara biografie a unui manuscris: Istoria Imperiului otoman de D. Cantemir* (nr. 1/1985)

- *Lucian Blaga diplomat*. Rapoarte diplomatice (nr. 2-5/1986)

- *Culorile Columnei*. Articol despre înfățișarea reală color a metopelor de pe Columna lui Traian. Coperta 1 și 4 (nr. 6/1987)

- *Irina Mavrocordat. Însemnările inedite din Viena anilor 1915-1916* (nr. 6-8/1987)

(Continuare în p. 116)

¹ Nu credem că este lipsit de semnificație, în acest context, și faptul că revista noastră este cea dintâi ce a tradus și pus în circuit public importante pagini din memorialistica unor mari personalități ale vieții politico-diplomatice și militare din alte țări. De-a lungul anilor, Magazin istoric a publicat extrase din memoriile lui W. Churchill, A. Eden, Ch. de Gaulle, G. Ciano, A. Mikoyan, K.K. Rokossovski, D.D. Eisenhower, O. Bradley, G.K. Jukov, B.L. Montgomery, S.M. Stemenkov, W.F. Dodd, V.J. Ciuiikov, A.F. Poncet și mulți alții.

Revista Magazin istoric a fost, până în decembrie 1989, una dintre rarele publicații de istorie în care cititorul român a putut întâlni semnăturile unor mari istorici ai lumii. Puteți regăsi, începând cu acest număr, răspunsurile câtorva istorici din diferite țări la întrebarea pe care le-am adresat-o la începutul acestui an: „Ce rol atribuiți istoriei în evoluția intelectuală a omului secolului XXI?”



Masă rotundă consacrată civilizației trace în organizarea revistei Magazin istoric (de la stânga la dreapta): Cicerone Poghirc, I.H. Crișan, I. Banu și I. Râmureanu

In primul rând cred că omul secolului XXI se va întoarce cu plăcere spre istorie, pentru că progresul tehnic și nevoile economiei îl vor obliga în primul rând să „migrez”. Petrecându-și viața „aiurea”, el va avea tendința să-și cerceteze rădăcinile, pentru a se afirma în identitatea sa specifică. De aici gustul și nevoia lui de istorie.

Oamenii sunt preocupați de istorie. Dar eu cred că teologia și filosofia vor putea întotdeauna să pretindă că domină gândirea omului, iar istoria nu exercită o influență prea mare asupra acestora. În secolul XX, istoria joacă un rol din ce în ce mai redus în formarea și transformarea intelectului uman. Cu mult timp în urmă, pe când cunoștințele oamenilor erau foarte limitate,

Pe planul mai general al societății, am obiceiul să spun că „Istoria nu servește la nimic... dacă nu e înțeleasă”. În fața mondializării în creștere a vieții publice, evenimentele – faptele politice, economice și sociale – devin de o asemenea complexitate, încât trebuie – pentru a le înțelege și pentru a le stăpâni –

istoria încă se integra cu celelalte discipline, precum literatura, geografia și filosofia. Au existat oameni care erau, în același timp, mari gânditori și mari istorici, precum Si Ma Qian în China și Herodot în Grecia. În același timp, putem spune că istoria constituia un subiect important și un mijloc efectiv de educare, în special pentru minoritatea știutoare de carte.

să le căutăm rădăcinile, adică să alergăm la istorie.

În definitiv, cred că istoria va rămâne pentru omul sec. XXI o disciplină de analiză și un suport personal.

Georges CASTELLAN,
profesor emerit,
Universitatea Paris III, Sorbona

Studiul istoriei ca o disciplină independentă și dezvoltată este un fenomen relativ recent. În secolul XIX, pe baza dezvoltării științelor umaniste, istoria a evoluat de la cronică narativă la o știință, stabilindu-și propriile metode de investigare și verificare, căutându-și propriile răspunsuri la propriile-i probleme. A pornit să afle cauzele evenimentelor, să descopere



C. Popișteanu în vizită la A.J. Toynbee

legile dezvoltării societății umane. Odată cu evoluția studiului istoriei, alte discipline, precum sociologia, antropologia, psihologia, demografia, științele economice și politice au progresat chiar mai mult și mai repede, câpătând o influență mai mare asupra comportamentului și gândirii oamenilor decât istoria.

În secolul XX, în special după cel de al doilea război mondial, s-au produs mari schimbări în

domeniul științei. Multe, multe discipline noi au apărut, iar istoria, fiind mai veche, s-a scufundat în acest ocean al științei. Deși multe dintre noile discipline – unele incluzând părți din sau fiind izvorâte din istorie –, ce au ca domeniu artele liberale și umane, iau istoria drept bază de pornire, aceasta din urmă nu reușește totuși să mai atragă atenția oamenilor. Istoria devine tot mai mult un fel de știință plină

de circulație foarte restrânsă în Basarabia. Ea ar trebui să fie în casa fiecărui profesor de istorie, a fiecărui intelectual, deoarece prin intermediul *Magazinului istoric* basarabienii ar putea în-

de a așeza vremurile noastre, cu înțelegerea cuvenită, într-un context și o perspectivă istorică. De altfel, redactorii șefi ai celor două periodice – Cristian Popișteanu și cu mine – am împărtășit o atitudine similară în fața datoriei pe care

de grafice, calcule, cifre și formule matematice. Ea nu mai este de citit și tot mai greu de înțeles pentru oamenii obișnuiți. Cercetările se focalizează pe mici teme, povești scurte, un fapt magic petrecut într-un mic sat medieval sau un caz de inchiziție ce reflectă o mentalitate personală anormală dintr-un oraș de la începutul epocii moderne în Europa. Dacă lectura istoriei nu-i poate ajuta pe oameni să prindă sensul faptelor prezente și să privească în viitor, atunci de ce să o mai citească. Probabil că istoria se află acum într-un declin și influențează ideologia socială în prea mică măsură.

În cele de mai sus m-am referit doar la curentul principal al istoriei de azi în lume. Dar istoria din țări diferite, aparținând unor zone diferite, se deosebește foarte mult. Cred că în anumite locuri, cercetarea istorică continuă să progreseze pe calea rațională și înțeleaptă. Și mai cred că Muza Clio ar trebui să-și facă simțită prezența binefăcătoare, din nou, asupra minții oamenilor.

Profesor Ma KEYAO,
Facultatea de istorie,
Universitatea Beijing

sus și mai bine și mai corect autentică noastră istorie.

Alexandru BANTOS,
redactor șef
al revistei Limba română,
Chișinău, Republica Moldova

ne-am asumat-o: de a înlesni schimbul de idei și cunoașterea între istorici și cititorii lor, în Răsărit ca și în Apus.

Una din cele mai importante rubrici din *Magazin istoric* este intitulată *În București, acum 50 ani*. De o bucată de vreme,

Vă urmărim cu interes constant revista, pe care o considerăm una din cele mai bune și mai fidele adevărului din toată presa românească. E păcat că publicația dvs. are o

A treizecea aniversare a *Magazinului istoric* are pentru mine un înțeles cu totul deosebit. Ea coincide cu a treizecea aniversare a revistei americane *East European Quarterly*, care împărtășește un același țel cu *Magazin istoric*:

rubrica înfățișează orașul și viața sa, în anii când Bucureștii erau cunoscuți ca „Parisul Răsăritului“.

Pentru noi care am crescut în anii '20 și '30 o atare cronică evocă o vreme care, acum, în a doua jumătate a secolului XX, apare ca și cum n-ar fi fost adevărată.

Astăzi, privind îndărăt la Bucureștii de acum treizeci de ani, ne amintim de un timp care pare ireal, în această ultimă decadă a secolului XX.

Și totuși. Rămâne real faptul că Bucureștii de astăzi sunt un alt oraș, decât cel cu 50 sau 30 de ani în urmă.

Orașul stă însă, în continuare, mărturie a continuității istoriei României, a culturii și civilizației ei.

Magazin istoric, redactorul său șef și colegii săi, ca și unii din colaboratori, sunt și astăzi alături de noi.

Contribuțiile lor într-o înțelegerea trecutului, ca parte alcătuitoare în construcția punților către secolul XXI, rămân tot atât de relevante ca și cele care, în trecut, ne-au dezvăluit realități ale istoriei, în primii treizeci de ani ai acestei remarcabile publicății.

Cu riscul de a fi învinuit că înțărăse imaginea istoricilor repetitivi de clișee, fie-mi îngădui să închei dorind **Magazinului istoric** tradiționalul LA MULȚI ANI!

Stephen FISCHER-GALAȚI,
Profesor emeritus,
University of Colorado
at Boulder, Colorado

• 1766. „Fabrica“ de postav de la Chiperești. Desenul ei și documentele despre ea păstrate în arhivele din Istanbul (nr. 5/1988)

• În România „soluția finală“ hitleristă nu a putut fi aplicată (nr. 6, 7/1988)

• Vaticanul recunoaște Marea Unire (nr. 12/1988)

• Victor Slăvescu. Note zilnice (nr. 10-12/1988; 1-9/1989)

• Politică de forță și dictat în ajunul celui de al doilea război mondial. Pactul Ribbentrop-Molotov (nr. 12/1989)

• Registrul de audiențe de la Palatul Regal. Zilele de 22-24 august 1944 (nr. 8/1990)

• Raportul semnat de R. Malinovski și I. Susaikov privind preluarea grupului Antonescu arestat la 23 august 1944 (nr. 8/1990)

• Rapoartele ministrului Elveției la București: iunie 1941-august 1944 (nr. 4-12/1990; 1-7/1991)

• C.I.C. Brătianu. Amintiri (nr. 11/1990)

• Istoria Serviciului Secret (Special) de Informații din România (nr. 1-6/1991; 6-9/1992; 6-8/1993; 7-9/1994; 3-4/1995; 6 și 12/1996)

• M. Manoilescu. Convorbiri cu Mussolini, Ciano, Badoglio și Papa Pius XII (nr. 1/1992)

• Holocaustul țiganilor (nr. 2-5/1991; 5-10/1992; 3/1997)

• „Cazul“ grupului Pătrășcanu (nr. 7-12/1991; 1-3/1992)

• Radu Negrea. Bani armatei roșii în România (nr. 2/1991)

• Dosare desigilate. Sondajele de pace ale României în documente sovietice (nr. 8-10/1991)

• G.G. Mărzescu. În toamna anului 1917 (nr. 10-12/1991; 1, 2/1992)

• Raymond Netzhammer. Amintiri din România (nr. 5, 8-12/1991; 1-3/1992)

• Artur Gorovei. Pagini de viață (nr. 1-5/1992)

• Eliza Brătianu. Portrete: Carol I, Elisabeta, T. Maiorescu,

Mai întâi în Magazin istoric

I.G. Duca, T. Ionescu, C. Stere, Al. Averescu, Regina Maria (nr. 7, 8, 11, 12/1992)

• Victor Iamandi. Pentru ce am combătut Garda de fier (nr. 10, 11/1992)

• 1 iunie 1946.

Cronică tragică. Fotografii de la execuția marelui Ion Antonescu (nr. 1/1993)

• 1934-1944. Navele de refugiați evrei în Marea Neagră (nr. 9-11/1993)

• Drama dislocațiilor. Deportările de populație efectuate ca represalii de comuniști (nr. 5, 6/1993)

• 1940-1944. Mihai Antonescu – convorbiri diplomatice. Pregătirea păcii (nr. 3, 4/1993)

• Cardinalul Iuliu Hossu. Documente inedite (nr. 12/1993)

• Altă cronică tragică. Fotografii de la procesul înscenat conducerii P.N.T. (nr. 6/1994)

• Au biruit prin credință. Reprimarea Bisericii unite de către comuniști (nr. 7/1994)

• A.C. Cuza. Pagini de jurnal (nr. 12/1994; 1-8/1995)

• Minoritatea germană din România – o privire istorică (nr. 1/1995)

• Dosarul misiunii Știrbei la Cairo (nr. 3, 4/1995)

• Primarul Odessei povestește (nr. 3/1995)

• Al. Busuioceanu. Caietele de la miezul nopții (nr. 1-4/1995)

• Ședința Consiliului F.N.D. din 31 ianuarie 1945 (nr. 2, 3/1995)

• Take Ionescu – mediator internațional (nr. 5, 6/1995)

• Din stenograma Consiliului de Miniștri din 1946 (nr. 7-9/1995)

• Șlomo Leibovici-Laiș: Inedit despre relațiile românilor cu evreii (nr. 8, 12/1995; 1, 5/1996; 1/1997)

• Documente sovietice despre predarea grupului Antonescu (nr. 8/1995)

• Stalin decide înarmarea României (nr. 10/1995)

(Continuare în p. 126)

**Magazinului istoric –
larg deschisa fereastră spre adevăr și credință
– cu mintea și inima
eternul comandament divin:
„Ca toți să fie unul“.**

**Dr. Ioan Robu,
Arhiepiscop Mitropolit romano-catolic de București**

TREIZECI DE ANI

La 16 februarie 1987, o zi după împlinirea vârstei de 60 de ani, am depus formularele pentru emigrarea în Statele Unite. Hotărârea fusese luată după o îndelungată frământare. Iluziile mele din 1968/1969 că regimul comunist putea fi schimbat „din interior“ dispărușeră de mult. Dărâmarea casei părintești din strada Berzei nr. 47, prinsă în buldozerul „sistematisării“, a făcut să nu mai am ezitări.

Doream să comunic câtorva prieteni ceea ce hotărâsem. Între ei, Cristian Popișteanu.

Scrisoarea i-am lăsat-o în ziua când *Magazin istoric* primise înștiințare oficială ca numele Dinu C. Giurescu să fie scos din Colegiul de redacție.

Cristian mi-a spus că înțelege hotărârea, că sunt liber să aleg și că relațiile noastre personale rămân aceleași. Am avut două confirmări.

Prima: trimiterea în Statele Unite ale Americii, chiar în 1987, a colecției complete

Magazin istoric 1967-1986, cu fiecare an legat în volume separate.

A doua confirmare. În ianuarie 1990 mi-a ajuns în Texas „*Ediția Specială*“ *Magazin istoric*, scoasă în format de cotidian, îndată după 22 decembrie 1989. În paginile „*Ediției Speciale*“, numeroase fotografii și un comentariu foarte direct asupra volumului pe care-l publicasem în aprilie 1989, la Washington D.C., intitulat *The Razing of Romania's Past* (Distrugerea trecutului României).

Am avut din nou sentimentul legăturii cu *Magazin istoric*.

La împlinirea vârstei de 30 de ani, câteva trăsături definesc revista.

1. În anii '70 și îndeosebi după 1980, alături de articolele de serviciu – obligatorii la acea

vreme – *Magazinul istoric* a publicat, cu fiecare număr, documente, memorii, studii, scrise cu respectul istoriei naționale, europene și de pe alte continente. A ținut astfel, pentru zeci și zeci de mii de oameni, o fereastră deschisă spre adevăr.

2. Este revista de mare tiraj care se așază pe locul întâi în intervalul 1990-1997, prin numărul și calitatea mărturiilor și studiilor privind adevărata față a regimului comunist, fără fard, fără nostalgii, dar și fără patimă.

3. Rămâne și astăzi pe locul întâi prin numărul cititorilor și cititoarelor, de toate vârstele.

Întru mulți ani, cu sănătate și spor.

**Prof. univ.
Dinu C. GIURESCU,**
membru corespondent
al Academiei Române

Profesorii D.C. Giurescu (stânga) și M. Petrescu-Dâmbovița într-un scurt popas la secretariatul de redacție al revistei



PARCĂ A FOST IERI...

Nici nu știu cum au trecut acești treizeci de ani...

Fuseam eliberat, în cel de pe urmă lot, din Penitenciarul politic de la Botoșani, la 29 iulie, 1964. Fusem condamnat la douăzeci de ani muncă silnică, pentru „uneltire în vederea reconstituirii Partidului Național Liberal“. Până la decretul final de grațiere efectuasem aproape șapte ani de temniță. Uneori în condițiile cele mai îngrozitoare...

Vreme de cinci ani nu am fost primit în nici un serviciu de stat. Îmi câștigam existența dând lecții particulare de engleză și de franceză. Și, recomandat de fostul meu coleg de la Facultatea de drept, și bun prieten, Costin Murgescu, academiciianului Aurel Avărescu, directorul nou-înființatului *Centru de documentare științifică* (C.D.S.), în calitate de colaborator extern, redactam referate și recenzii lunare după lucrări recente de istorie, literatură și știință economică, apărute în limbile engleză, franceză, italiană, spaniolă și portugheză.

Între anii 1964-1973 a fost un moment de relativă destindere și o anumită revenire la tradiția culturală europeană...

Probabil printr-un coleg de la C.D.S. am fost contactat telefonic de redactorul Mircea Ioanid de la proiectatul *Magazin istoric*. Mi s-a cerut să colaborez la acest periodic lunar românesc, purtând un titlu ilustru, conceput



Dr. Cristian Popișteanu într-un dialog despre *Magazin istoric* cu prinselele Margareta și Sofia la prima lor vizită în țară, aprilie 1990

după modelul popularelor reviste istorice *Historia*, *Historama*, *La Storia* etc.

Am scris un prim studiu despre *Împăratul Maximilian al Mexicului*. Anume, despre diplomatul prusian trimis de Bismarck la curtea noului împărat al Mexicului impus de Napoleon al III-lea, Maximilian von Habsburg.

Probabil că apariția semnăturii mele într-o revistă de maximă difuzare, *Magazin istoric* avea atunci un tiraj de 130 000 de exemplare, a atras atenția autorităților conlocuitoare. Nu mi s-a mai solicitat colaborarea, vreme de trei ani. Abia după ce, în cadrul celui de-al XIII-lea Congres internațional de studii istorice de la Moscova, după ce-i pusesem în contact pe reprezentanții revistei – Dana Crivăț și I.M. Ștefan – cu un număr de istorici de renume mondială englezi, francezi, belgieni și italieni, mi s-a mai solicitat o colaborare. Pe tema

originii cărților de joc, aduse în Europa de țigani (*tarotul*) la începutul secolului al XV-lea. Curtenii regelui-nebun al Franței, Carol al VI-lea, au avut ideea să-l distreze, în celula unde fusese închis ermetic, făcându-l să joace cărți cu paznica lui, fermecătoarea Odette de Champdivers.

Pe urmă, bezna sfertului de veac început în 1973, după „revoluția culturală“.

Chiar în condițiile vitrege de atunci, *Magazin istoric* a izbutit să informeze un număr imens de cititori în numeroase probleme istorice. Multe din ele corect interpretate. După revoluția din decembrie 1989 însă, revista s-a încadrat, cu seriozitate și chiar cu entuziasm, în noua ordine istorică europeană. Și continuă să răspândească în public cele mai diferite și mai temeinice informații istorice, conform criteriilor obiectivității științifice. Uneori și cu colaborarea mea...

Dan A. LĂZĂRESCU

ACEȘTI OAMENI, PRIETENI DE-O VIAȚĂ

Magazin istoric împlinește – iată, de acum putem deveni nostalgici – trei decenii de existență. Ceea ce se anunța ca o întreprindere de mare temeritate, a depășit și cele mai optimiste pronosticuri. Să ne reamintim că, în aprilie 1967, revista punea la drum anunțând un program deosebit de ambițios. Și chiar de la primul număr a stărnit un interes major (dovadă și tirajele de excepție), impunându-se prin noutatea absolută adusă în peisajul istoriografiei românești. Atracția și interesul pe care le-a suscitat cred că s-au datorat atât problematicei abordate, cu teme și idei de multe ori explozive, dacă ne gândim la contextul acelor vremuri, cât și (sau mai ales) manierei de expresie, îndreptată, centrată, mereu și mereu, spre cititor.

Aparent miraculos, revista și-a împlinit promisiunile. A rezistat

(fără a omite inevitabilele cedări sau concesiile calculate) la presiunea ideologică acerbă exercitată în anii regimului comunist. A supraviețuit, și o face lună de lună, șocului interminabilei tranziții spre o economie de piață, greutăților de ordin economico-financiar în care se zbat, știm cu toții, instituțiile de cultură. Resorturile succesului se pot regăsi în osmoza intimă între o conducere competentă (în fruntea revistei, confundându-se cu istoria sa, aflându-se un istoric, un ziarist și un manager de valoare a d-lui Cristian Popișteanu) și o echipă redacțională făurită în timp și de o constanță și o stabilitate de invidiat, o echipă compusă din profesioniști autentici, din pasionați ai meseriei, fiecare în parte cu împliniri notabile în domeniul istoriografic.

Climatul de incitante dezbateri creat în cadrul redacției s-a transferat, firesc, asupra relațiilor cu colaboratorii revistei. Îmi amintesc cu grațitudine de acești oameni, prieteni de o viață, în legătură cu debutul meu la *Magazin istoric*. Se știe ce fascinație exercită cu vântul tipărit. Ce satisfacție îți oferă publicarea primelor gânduri, prin care speră să rupi, prin scris, o

clipă de eternitate. Era prin anul 1968 când, subliniez, am fost solicitat să elaborez primul meu articol. Se înscria aceasta pe linia unei politici constante a redacției de atragere și încurajare a tinerilor cercetători. Bucuria a fost mare și încrederea câștigată, de asemenea. Au urmat și alte materiale, într-o relație presupunând un permanent dialog, care, pentru mine, a fost extrem de benefică. Să menționez doar că am învățat, și cred că nu-i deloc lipsit de semnificație, ce înseamnă punerea concentrată a ideilor în pagină, scrierea lor, având mereu în minte pe cei cărora li se adresează. Și un ultim fapt. În urmă cu cinci ani, la insistențele prietenului meu Marian Ștefan, am publicat în revistă un ciclu de portrete ale primilor-miniștri români aflați în această funcție în intervalul 1862-1938. De aici, din discuțiile noastre mi-a venit ideea realizării unei lucrări mai largi, materializată în cele două volume având ca titlu generic *Guverne și guvernanți*.

La acest moment aniversar, aș vrea să închei, urându-le tuturor celor care dau viață *Magazinului istoric* multă sănătate și noroc în tot ceea ce întreprind!

Dr. Ion MAMINA

DE LA DEBUT LA... DOCTORAT

Fac parte din cei care au avut șansa de a debuta, în calitate de slujitori ai Muzei Clio, în paginile revistei *Magazin istoric* unde, datorită încrederii acordate, am avut onoarea să sem-

nez alături de nume consacrate de istorici români, și nu numai.

Colaborarea cu această recunoscută revistă de cultură istorică s-a concretizat în mai multe articole dedicate activității ministrului elvețian la București, René de Weck, în perioada 1939-1944.

Și nu este, poate, lipsit de importanță faptul că, debutând cu aceste articole, preocupările mele în acest domeniu s-au amplificat, concretizându-se

într-o teză de doctorat dedicată relațiilor româno-elvețiene în anii celui de-al doilea război mondial.

La acest moment aniversar, felicitări colectivului redacțional și mai ales revistei *Magazin istoric*, căreia îi dau tot atâtea pătrunderea, în anii copilăriei și ai adolescenței mele, în tainele istoriei, cât și afirmarea mea, la maturitate, ca istoric.

Dr. Andrei ȘIPERCO

NU UN „CAPRICIU”, CI O DEMONSTRAȚIE A NECESITĂȚII

Este de presupus că pentru orice revistă și mai ales pentru una dedicată istoriei, un moment de aniversare este resimțit și trăit dinlăuntru altfel decât de ceilalți din afară. Iată de ce cred că mica dar talentată echipă a *Magazinului istoric* știe mai bine decât oricine care i-au fost dificultățile, vămile prin care a

trecut pentru a se prezenta marelui public având în spate 30 de ani de apariție neîntreruptă. Este o dovadă că *Magazinul istoric* nu a reprezentat și nu reprezintă un „capriciu” al istoriei, ci o demonstrație a necesității sale.

Voi aplica afirmația de mai sus la cazul interferențelor cu Academia Română. Fără a fi o publicație academică, revista *Magazin istoric* a urmărit programatic, atât în seria veche cât și în cea nouă, o generoasă și consecventă valorificare a instituției academice în fața marelui public. A publicat cel mai mare număr de articole și studii revelatoare despre istoria Academiei Române (în afara revistelor din sistemul editorial al Academiei); a făcut

cunoscute numeroase manuscrise rare; a răspândit în milioane de exemplare iconografia de la Biblioteca Academiei; a apelat neîntrerupt la autori din rândul academicienilor; a pus în circulația istoriografică un număr impresionant de pagini din memorii inedite aflate în fondurile Academiei.

Printr-o asemenea activitate, revista *Magazin istoric* și-a legat într-un fel destinul de cel al Academiei Române. Iată de ce îmi face o deosebită plăcere să salut o revistă științifică dar și o revistă de mare tiraj, care lasă impresia unei publicații în plină tinerețe, vigoare și avânt creator.

**Acad. Virgiliu Nicolae
CONSTANTINESCU,
președintele Academiei
Române**

RĂSPUNS LA O TENDINȚĂ UNIVERSALĂ

Între caracteristicile de seamă ale vremurilor noastre, deși nu îndeajuns de observate și analizate, se află și curiozitatea intensă manifestată de cercuri largi ale publicului cititor pentru cunoașterea trecutului. Faptul își găsește explicația în primul rând în experiența istorică excepțională a omului secolului XX, vremea conflagrațiilor mondiale și a totalitarismelor, a ascensiunii lor la putere și a prăbușirii lor, procese istorice cu imense implicații în existența omenirii în ansamblul ei. Omul contemporan e în chip firesc îndemnat de experiența recentă să-și înțeleagă destinul în devenirea istorică; de aici puternica înflorire, în ulti-

mele decenii, a lucrărilor de popularizare a istoriei, cărți și periodice deopotrivă.

Revista *Magazin istoric* a răspuns, la scară națională românească, acestei tendințe universale. Ea a comunicat, în limbaj accesibil, cititorilor nespecialiști dar doritori de cunoaștere adevărată a trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat, informații prețioase și, prin mijlocirea acestora, le-a oferit posibilitatea de a cunoaște și de a înțelege momente și procese însemnate din trecutul țării noastre și al omenirii.

În paginile revistei au fost publicate de-a lungul anilor numeroase articole cuprinzând răspunsuri competente la întrebări istorice de mare actualitate. Unele chestiuni, învăluite în tăcere timp de peste douăzeci de ani de tabuurile ideologice impuse de regimul comunist, au intrat pe această cale în circuitul public, ceea ce a constituit, neîndoielnic, un câștig sub raportul conștiinței publice românești. Revista *Magazin istoric* a constituit așadar nu numai o verigă între

istoria-știință – cu toate dificultățile și asperitățile genului – și publicul larg, dar și un mijloc de comunicare a unor fapte și probleme de istorie contemporană ignorate sau deformate de istoriografia-propagandă subordonată puterii.

Din nefericire însă, instrumentalizarea brutală a scrisului istoriei de către totalitarismul din ce în ce mai agresiv al regimului Ceaușescu, a condamnat revista la abateri serioase de la profesionalismul istoric, evoluție care i-a redus considerabil credibilitatea. Astăzi încă persistă îndoiala cu privire la funcția ei reală de tribună intelectuală autentică. Și tocmai de aceea consider că, pentru a-și recăștiga deplin încrederea publicului, s-ar cuveni ca revista să analizeze cuprinzător și obiectiv ceea ce au fost aspectele negative ale propriului ei trecut. Ar fi un exercițiu istoriografic care ar deschide larg calea spre un viitor pe care toți îl dorim prosper.

**Dr. Șerban PAPACOSTEA,
membru corespondent al
Academiei Române**

DIMENSIUNEA SENSIBILITĂȚII

Pe oameni, longevitatea nu-i departează în utili și inutili. Pentru realizările lor însă, ea este – dacă nu un factor prim – în orice caz un indiciu de calitate și de utilitate socială, pe care durata le validează. E valabilă și judecata reciprocă: durabilitatea unui produs augmentează rolul și prestigiul acestuia, îi relevă chiar valențe noi.

Vârsta de 30 de ani este, pentru oameni, a tinereții, a ambițiilor, a așteptării încrezătoare a recunoașterii ce va să vină. Când însă un periodic a supraviețuit trei decenii – și nu oricum – faptul înseamnă maturitate și consacrare în conștiința și în gustul publicului larg.

Revista *Magazin istoric* nu se recomandă numai prin astfel de deducții sentențioase. Ea a dezvoltat cititorului român o propensiune, fără îndoială de mult activă, dar niciodată cu intensitatea din ultimele decenii. N-a fost factorul unic al acestui fenomen spiritual. Dar a fost unul de reală însemnătate. Dacă și-ar inventaria, retrospectiv, corespundența, ar afla mii de mărturii mai categorice decât nuanțata noastră aserțiune.

Am subînțeles mai sus acea dimensiune a sensibilității pe



Academicienii Emil Condurachi (X) și Mihnea Gheorghiu (XX) în Aula Academiei Române cu prilejul omagierii savantului Alexandru Rosetti, la împlinirea vârstei de 90 ani

care *Magazin istoric* a cultivat-o în atâtea minți și inimi, așa cum puține alte periodice au făcut: *interesul și dragostea pentru trecut*. Prin ele, a realizat mai mult decât îndreptarea înspre o anumită direcție în spațiu-timp a acestui Janus cu multe fețe, prin care se pot reprezenta variatele predispoziții intelectuale ale unei mari comunități.

Pledoaria pentru acest aspect neostentativ al meritelor sale se poate susține și apelând la reflecția unei mari scriitoare – Marguerite Yourcenar –, care aduce un indirect, dar foarte sugestiv elogiu istoriei: „Când vorbim despre dragostea pentru trecut... în fapt vorbim despre dragostea de viață... Când iubești viața, iubești trecutul, fiindcă el este prezentul, așa cum a supraviețuit în amintirea oamenilor”.

Sunt cuvinte potrivite și în a explica rolul și utilitatea revistei pe care o omagiem, la de-acum respectabila ei împlinire.

Magazin istoric a fost, în trecut, de ani, mai presus de modestia titlului său. N-a mobilizat numai informație, ci și tot ceea ce istoria, când e bine gândită, scrisă și înțeleasă, inoculează în pedagogia civică: valori universale și naționale, umanitare și democratice, morale și filosofice.

Colaboratorii și cititorii nu pot să-i dorească decât să poată stăruî încă mulți ani pe drumul aparte pe care și l-a făurit, durabil, în peisajul culturii noastre.

Dr. Camil MUREȘANU,
membru corespondent al
Academiei Române

CU CÂȚIVA PAȘI ÎNAINȚEA ISTORIEI

Când am început să scriu aceste rânduri prin care doream

să felicit revista *Magazin istoric* și pe făuritorii ei la 30 ani de la apariție, mă gândeam că în această perioadă am avut mai mult decât oricând o acută foame de istorie.

Am început ca mulți alții prin a ne căuta istoria adevărată printre cioburile cortinei de fier pentru ca, apoi, să putem reconstitui istoria adevărată a

familiei noastre, a orașelului în care ne-am născut, a promoției de absolvenți din care am făcut parte... În aceste două demersuri, dureroase uneori, reconfortante alte ori, am avut un prieten, un sprijin, de o calitate inegalabilă, revista de istorie și cultură *Magazin istoric*.

Este poate o figură de stil prea îndrăzneată ceea ce spun, dar

cred sincer că revista aceasta a avut un destin exemplar pentru tipul de destin al fiecăruia dintre noi; este vorba mai ales de acel mod de a rezista cu demnitate la orice fel de erodare impusă calității prestației noastre.

Revista *Magazin istoric* nu numai că a rezistat, dar, mai mult, a impus în sfera sa un model de abordare pe cât de consistent, pe atât de profesional, care nu a putut fi trecut cu vederea de nici un specialist și nici chiar de autorități.

Această publicație a fost, dacă pot spune, cu câțiva pași înaintea istoriei, căci a început, mult

înaintea noastră a tuturor, un proces de ridicare a vârlurilor mistificatoare de pe multe scene importante din evoluția societății românești.

Am trăit de multe ori clipe de eliberare a conștiinței noastre când prin publicarea de documente s-a putut spune adevărul despre evenimente care jucaseră un rol important în definirea actualei situații din zona noastră sau chiar din țară.

Nu de puține ori revista a fost un autentic manual de istorie pentru adulți și pentru tineri. Și trebuie să recunoaștem: Cristian Popișteanu, omul care aproape

și-a confundat existența cu cea a publicației pe care o sărbătorim, este nu numai un distins specialist, dar și un autentic manager care a reușit să construiască un adevărat sistem instituțional în jurul revistei, lucru care a avut ecou imediat în opinia publică.

Doresc revistei *Magazin istoric*, directorului ei și echipei care o realizează, viață lungă, noi și mari succese și credibilitate neștirbită!

Acad. Nicolae CAJAL,
președintele Federației
Comunităților Evreiești
din România

MĂSURA – O ÎNSUȘIRE

De treizeci de ani istoria pătrunde în casele obișnuite ale românilor prin grija unei reviste cu vocație de furnică. Revendicându-se spiritual, pe bună dreptate, din *Magazinul istoric* de la 1845-1847 al lui Nicolae Bălcescu, publicația din zilele noastre caută, răscolește arhive, adună și culege, prelucrează, dialoghează cu cititorii și patronează apariții editoriale. Și totul pentru ca istoria, această zestre inestimabilă a umanității, să fie cunoscută, înțeleasă și prețuită de publicul larg.

Colecția revistei, aflată în mii de cămine românești, interesul

pentru completarea ei, mărturisit de schimbul permanent semnalat în paginile ei, atestă constituirea în timp a unei adevărate comunități a *Magazinului istoric*. Invocată ca temei documentar, revista face cultură istorică unui vast segment din societatea noastră din care nu lipsesc profesorii de istorie, medicii, inginerii, militarii și mai ales – într-o duioasă devălmășie – pensionarii, grupul cu deosebire sensibil la valorile trecutului.

Comparată cu alte reviste de cultură istorică, *Magazinul istoric* i se poate atribui acea însușire mult prețuită de Ionel Brătianu și anume *măsura*. Rare au fost cazurile când, cedând presiunii ideologice, a înfățișat fapte alături cu adevărul.

Cele 361 de sumare sunt o uimitoare oglindă a lumii trecute, un pilduitor efort de cultivare,

instruire și modelare a cititorului. E o performanță datorată, neîndoios, echipei redacționale. Virtutea de căpetenie a acestora mi se pare curiozitatea mereu trează și lipsa de inhibiție în abordarea unor subiecte variate. Consecința acestei disponibilități a fost, în ceea ce mă privește, o agreabilă colaborare, chiar dacă sporadică.

Revistă de largă audiență, elaborată de fiecare dată cu profesionalism, *Magazin istoric* rămâne neîngăduit de modestă ca înfățișare. Copertelor luminoase din ultimii ani trebuie să li se adauge pagini pe potrivă, cu slove limpezi și imagini atrăgătoare, așa cum se cuvine unei publicații mereu tinere. Fie ca această urare să se împlinească fără zăbavă.

Dr. Georgeta
PENELEA-FILITTI

GLAFÇOS CLERIDES,

președintele
Republicii
Cipru

Această întrebare îmi amintește de vechiul adagiu „Cei ce nu învață din trecut sunt condamnați să îl repete”. Desigur, repetarea istoriei este diametral opusă progresului omenirii. Totuși, studiată cu atenție, istoria e un învățător înțelept. Din trecut se pot desprinde cunoștințe de imensă valoare cu ajutorul cărora putem construi un viitor mai bun, orientat în direcția unei lumi mai avansate, mai profund umane.

Una dintre problemele istorice esențiale cu care noi oamenii trebuie să ne confruntăm în continuare este problema păcii și războiului. Cele mai tragice evenimente ale istoriei moderne au fost izbucnirea celor două războaie mondiale; urmările lor catastrofale sunt nemaiîntânite. Suferința umană și dezastrul de dimensiuni uriașe au avut efecte cumplite asupra omenirii. Lecția învățată din aceste războaie a obligat oamenii de cultură, liderii politici mondiali și oamenii de stat din întreaga lume să caute moduri de a stabili și consolida pacea. S-au dezvoltat mecanisme, instituții și valori pentru a transforma planeta într-o casă mai sigură, în special pentru generațiile viitoare.

„Care este, după opinia dumneavoastră, principala lecție a istoriei cu care omenirea ar trebui să intre în secolul și mileniul următor?”. Cu această întrebare ne-am adresat președintelui Republicii Cipru, domnul Glafcos Clerides. Iată răspunsul:

Două exemple importante ale acestor eforturi sunt materializate în Organizația Națiunilor Unite și Uniunea Europeană, ambele fiind născute din cenușa celui de-al doilea război mondial. Cu toate lipsurile și imperfecțiunile lor, reordonarea vieții civile și politice în aceste sisteme marchează un mare pas înainte pentru omenire. Dar acestea au devenit posibile doar în urma unor eforturi uriașe, a unei gândiri creatoare, direcționate clar spre pace și cooperare globală.

Rolul și valorile întruchipate de sisteme precum Națiunile Unite și Comunitatea Europeană se vor dovedi un exemplu de maximă importanță pentru viața socială și politică a apropiatului secol XXI. Aceasta, deoarece omenirea se îndreaptă rapid și sigur în direcția internaționalizării și globalizării. Dezvoltarea tehnologică și economică împing națiunile către formarea unei singure lumi. Din ce în ce mai mult, soarta și viitorul unei țări se leagă strâns de toate celelalte. De aceea, cerințele cooperării și bunei vecinătăți vor deveni inevitabile, mai mult, vor fi un imperativ moral al existenței umane.

Organizația Națiunilor Unite promovează în mod explicit doctrina unei singure lumi. Carta ONU stabilește reguli deosebite pentru menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea relațiilor de prietenie între popoare și realizarea cooperării internaționale în soluționarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar. Una dintre învățăturile trecutului este că organizații precum Națiunile Unite vor fi din ce în ce mai necesare într-o lume evoluând spre o tot mai profundă colaborare și independență.

În această lumină, una dintre cele mai mari provocări ale secolului XXI va fi afirmarea valorilor și instituțiilor existente, precum și eficiența practică a sistemelor care promovează pacea și cooperarea internațională. Mai mult, ne vom confrunta cu necesitatea de a forma multe alte organizații legate de, sau similare Națiunilor Unite și Uniunii Europene, care să opereze în același spirit la diverse niveluri intermediare, regionale, continentale și globale. Unele semne evidente în acest sens pot fi observate în cadrul OSCE, NAFTA etc.

O altă zonă sensibilă pe care o detectăm cu ajutorul istoriei este continuarea dezvoltării și întărirea legilor internaționale care susțin principiile respectului față de drepturile omului și valorile democratice. În acest context dezvoltarea economică neîntreruptă și evoluția științelor și tehnologiei se pot alătura unui sistem de justiție și de echilibru internațional tot mai larg.

În măsura în care cele menționate mai sus ar deveni realizabile în secolul XXI, am putea începe atât de necesarul proces de dezarmare globală. Această problemă nu a fost

luată în considerare cu seriozitate la nivel internațional decât după masacrele din primul război mondial. Dar acest efort a fost de scurtă durată. După cel de-al doilea război mondial, încheiat cu folosirea bombelor atomice, problema dezarmării a primit un nou și dramatic impuls. Semnarea unor tratate precum CTBT și importanța ce li s-a acordat ar trebui susținute și extinse prin toate mijloacele posibile, întrucât procesul controlului și reducerii înarmării în direcția dezarmării globale trebuie să se desfășoare paralel cu doctrina unei singure lumi.

Marea speranță a micii noastre țări este ca Ciprul să își ocupe locul său în societatea globală pe care am încercat să o descriem. Un Cipru al păcii și reconcilierii, construind un parteneriat creator și constructiv cu țările din regiune și din lume. Către această țintă se orientează eforturile și lupta noastră.

În concluzie, să abordăm secolul XXI cu speranța că atunci omenirea va împărtăși înțelepciunea unui alt proverb, și anume: „Binefacerile păcii depășesc cu mult beneficiile oricărui război“.

„Ce rol acordați istoriei în relațiile diplomatice bilaterale?“

Este întrebarea pe care am adresat-o câtorva dintre ambasadorii acreditați la București. Începem publicarea răspunsurilor în ordinea primirii lor.

**LEOPOLD
BILL VON
BREDOW,**

**ambasadorul
Republicii
Federale
Germania**

Chiar dacă dimensiunea istorică nu sare în ochi în actualele relații diplomatice, istoria constituie, totuși, pentru raporturile bilaterale un fundal de legături multiple și elemente

comune care s-au dezvoltat în timp. Nu este o coincidență faptul că Germania a devenit astăzi, pentru România, din nou principalul său partener comercial. Fundalul istoric permite în mod foarte concret relații tradiționale strânse și de prietenie între țările noastre și chiar pe baza minorității germane, care a venit în țară cu multe secole în urmă și care constituie și astăzi un important element de legătură între Germania și România. Și venirea lui Carol de Hohen-zollern-Sigmaringen ca rege al României a influențat hotărâtor și durabil relațiile ger-

mano-române. În fine, schimbările în domeniul artistic, științific și spiritual au o tradiție îndelungată. Mulți români de frunte s-au simțit atrași de viața spirituală, de posibilitățile în domeniul științei și artei din Germania, contribuind, ca ambasadori ai țării lor, la o mai bună cunoaștere a culturii românești în Germania. Astfel, nu suntem prea departe dacă atribuim atât minorității germane din România cât și românilor care lucrează în Germania un rol de catalizator – căruia i-au făcut față în decursul istoriei – pentru integrarea europeană a României.

EVGHENII OSTROVENKO,

ambasadorul
Federației Ruse,
doctor în științe istorice

Întrebarea despre rolul componentei istorice în relațiile diplomatice bilaterale este interesantă, după părerea mea, și pentru istorici, și pentru diplomați. Un răspuns cât mai complet la ea poate fi dat, se pare, împreună.

Fără a avea pretenții la o expunere atotcuprinzătoare a esenței întrebării puse, întrucât ar fi nevoie probabil de multe pagini

în revista dv., sau poate chiar de câteva numere ale ei, mă rezum, la ceea ce, în opinia mea, este cel mai important.

Relațiile diplomatice bilaterale reprezintă un proces multidimensional, care se clădește și se dezvoltă în timp, în desfășurare istorică. Ceea ce se petrece azi în relațiile bilaterale mâine devine istorie. Aici intervine joncțiunea, relația reciprocă și, în același timp, am putea spune, și o „diviziune a muncii” între diplomați și istorici. Diplomații se orientează în munca lor asupra zilelor de azi și de mâine, într-o perspectivă imediată. Istoricii, în schimb, studiază și analizează ceea ce s-a petrecut și a devenit un bun al istoriei. Iar dacă aceasta

este în folosul prezentului și ajută la mersul înainte al relațiilor diplomatice bilaterale, atunci au toți de câștigat: și istoricii, și diplomații, și țările, și popoarele respective.

Din acest punct de vedere, sunt importante și utile cercetările și literatura istorică, lucrările științifice și revistele, între care se numără și *Magazin istoric*, care își marchează în aceste zile jubileul de 30 ani. Felicit colectivul revistei cu ocazia acestui eveniment semnificativ și îi doresc succese creatoare. Aș vrea să sper că revista dumneavoastră își va aduce o contribuție pozitivă la dezvoltarea favorabilă a relațiilor bilaterale ruso-române, în interesele celor două țări și popoare ale noastre.

JERONIMO MOSCARDO,

ambasadorul
Republicii Federative
a Braziliei

Brazilia și România au trăit într-un fel de marginalitate fertilă față de istoria Occidentului. Ele nu au jucat un rol central, cel puțin din punct de vedere al istoriei politice a lumii. Dar acum, la sfârșit de secol și de mileniu, atât Braziliei, cât și României li se oferă o fereastră către noi posibilități.

Până azi, contribuția românească majoră în istoria intelectuală a secolului XX a fost adusă de cei din diasporă; un Brâncuși, Iancu, Tzara, Eliade, Ionesco, Cioran.

Acum, în condițiile democrației, a venit vremea ca poporul român să-și creeze pro-

pria istorie aici, între granițele țării. Libertatea de care se bucură românii îi pune în fața unei provocări de neocolit: sunt ei capabili să facă istorie așa cum au făcut-o cei din diasporă?

Nefiind nici putere politică, nici militară, România a fost o putere culturală, cu o mare influență asupra configurației spirituale a secolului XX.

În realitate, puternica și persistentă influență a dadaismului, încă și astăzi, nu numai în Europa, dar și în America Latină și în special în Brazilia, stau mărturie a influenței românești asupra sufletului mișcării ce a dus la independența intelectuală a Braziliei.

Influența românească este remarcabilă și în sfera dezvoltărilor economice. Astfel, este bine cunoscut faptul că Mihail Manoilescu a furnizat impulsul în favoarea industrializării României și Braziliei. Într-adevăr, argumentația lui Manoilescu constituie punctul de pornire al proiectului brazi-

lian de modernizare, din 1930 până astăzi.

Cât privește contribuția Braziliei la lumea contemporană, se impune, chiar de la început, o întrebare. Cine sunt brazilienii? Așa cum spune antropologul Darcy Ribeiro: noi suntem noua Romă. O Romă târzie și tropicală. Fiind poporul cel mai numeros între națiunile latine, Brazilia se afirmă și ca un mare creator cultural și artistic. Brazilia se străduie să înflorească pentru viitor, ca o nouă civilizație, tropicală, strălucitoare în diversitate și în mândria de sine. Mai fericită pentru că suferă mai mult. Mai generoasă pentru că este mai deschisă spre conviețuirea cu toate rasele și culturile.

Îndrăznesc să spun că poate a sosit vremea să se articuleze un proiect alternativ de cooperare între cel mai fertil nucleu de latinitate – România – și cel mai întins orizont al latinității – Brazilia –, pentru a da sens și scop acestei civilizații fascinate de Prometeu și care îl dă uitării pe Orfeu.

BOGUMIL LUFT, ambasadorul Republicii Polone

La o întrebare astfel formulată nu pot răspunde decât cu afirmația că rolul elementului istoric în relațiile diplomatice bilaterale este foarte însemnat. Nu încapai nici o îndoială că bunele relații de înțelegere și colaborare care există astăzi între Polonia și România își trag rădăcina din faptul că istoria a pus rar cele două popoare față în față în postura de adversari. Dimpotrivă, Moldova medievală, prin cărturarii ei, a întreținut cu Regatul Poloniei relații ce nu au avut doar o natură formală, datorate faptului că eram vecini; aceste legături erau dintre cele mai profunde: culturale și spirituale.

În aceeași ordine de idei, ajutorul spontan și nedisimulat dat de români refugiaților polonezi în 1939 trebuia într-un

fel să decurgă din simpatia reciprocă și din respectul pe care și-l purtau ambele națiuni și nu putea decât să întărească această temelie, i-aș spune istorico-sentimentală, care stă la baza oricăror relații interstatuale, inclusiv a celor diplomatice. Într-un cuvânt, este mai bine și chiar mai simplu să fii diplomat într-o țară în istoria căreia poți regăsi astfel de manifestări de simpatie față de națiunea pe care o reprezintă.

Ar fi totuși o naivitate să credem că elementul istoric poate să influențeze în mod hotărâtor și pozitiv totodată relațiile actuale între state (influența negativă, în schimb, este foarte posibilă; avem numeroase exemple de acest gen). Relațiile bilaterale de mâine se construiesc astăzi, oricât de banal și grandilovent ar suna această constatare, iar istoria poate doar să ne ajute, creând o atmosferă favorabilă.

Istoria poate servi bine relațiilor actuale dintre țări, atunci când ne străduim să-i cunoaștem sensul profund, pentru a trage concluziile corespunzătoare. Iată de exemplu, în perioada interbelică, Polonia și România (pe

atunci țări învecinate), construiau o alianță bilaterală specială care trebuia să le apere împotriva marilor puteri vecine. Această alianță s-a dovedit inefficientă în anii 1939-1945, întrucât ambele țări (chiar împreună) erau prea slabe ca să țină piept agresiunii și presiunilor din est și vest, mai ales că marile puteri europene prietene – geografic îndepărtate – nu și-au văzut interesul în a le acorda ajutorul eficient. Azi, Polonia ca și România trag învățăminte din acea lecție istorică și aceste concluzii irrefutabilează activitatea diplomatică. În primul rând aceasta ține spre stabilirea de relații prietenești cu toți vecinii și nu spre construirea de alianțe împotriva unora dintre aceștia. În al doilea rând, ea are ca scop includerea țărilor noastre într-o largă și verificată structură de securitate europeană, călăuzită de o noțiune puțin cunoscută acum zeci de ani, aceea de interes comun al popoarelor libere și al țărilor democratice.

Colaborarea polono-română de azi capătă o nouă strălucire tocmai în cadrul participării țărilor noastre la realizarea acestor proiecte largi, europene.

Mai întâi în Magazin istoric

- *Documente sovietice despre alegerile din noiembrie 1946* (nr. 11/1995)
- *Persecuția Bisericii Ortodoxe Române* (nr. 1, 2/1996)
- *C.I. Diamandi. Cum s-a negociat harta României Mari* (nr. 3, 5/1996)
- *Ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 19 septembrie 1968* (nr. 4/1996)
- *Drama generalilor români*: R. Korne, N. Dragomir, H. Măcellariu, A. Aldea, A. Trincu (nr. 5-8, 10/1996)
- *Operațiunea Tismana devine publică*. Ascunderea tezaurului B.N.R. (nr. 5, 7/1996)
- *Documente sovietice la „cazul Pătrășcanu* (nr. 8, 9/1996)
- *1945. P.C.R. „atacă” armata regală* (nr. 9, 10/1996)
- *Ședința Biroului Politic al C.C. al P.C.R. din 13 noiembrie 1945* despre gre-

șelile comise în ziua de 8 noiembrie (nr. 11/1996)

- *1944-1946. Mișcarea de rezistență anticomunistă* (nr. 12/1996 și 1/1997)

- *P.P. Panaitescu despre posibila colaborare legionar-comuniști. Documente ale conducerii partidului comunist despre relațiile cu legionarii* (nr. 1/1997)

- *Dracula într-un tablou necunoscut* (nr. 1/1997)

- *Cum vedea N.S. Hrușciiov România* (nr. 1, 2/1997)

- *1941-1944. Prizonierii de război în România și Crucea Roșie Internațională* (nr. 3, 2/1997)

- *1947. Epurări comuniste la Ministerul de externe* (nr. 2/1997)

- *Elena Văcărescu. Romanul vieții mele* (nr. 2/1997)

FUNDAȚIA CULTURALĂ MAGAZIN ISTORIC



Înființată în 1991, Fundația a asigurat editarea revistei *Magazin istoric* și s-a implicat în numeroase acțiuni de sprijinire a învățământului și cercetării istorice. Din resurse proprii și prin atragerea unor contribuții puse la dispoziție de cunoscute personalități și oameni iubitori de cultură, Fundația Culturală Magazin Istoric a oferit 126

burse anuale pentru elevi și studenți și a acordat 16 premii pentru cărți de istorie apărute în ultimii ani.

Fără concursul material al familiilor *Monica și Dimitrie Sturdza, Constantin C. Giurescu, Radu R. Rosetti, Lia Ioana și Ștefan Tudor Ciplea, Cristian Popișteanu, Adina Darian*, al doamnei *Delia Bogățilă*, al domnilor *Barbu Călinescu, Gheorghe Rosetti*, ing. *Liviu Negru*, ing. *Bogdan Goilav*, toate acestea nu ar fi fost însă posibile. Tuturor, mulțumirile noastre. Iar în final, iată numele autorilor premiați de Fundația Culturală Magazin Istoric:

Virgil Căndea, Tahsin Gemil, Kurt W. Treptow, Gh. Vlad Nistor, Paul Cernovodeanu, Ion Dumitriu-Snagov, Mihai Iacobescu, Bogdan Murgescu, Paul Păltănea, Cristian Troncotă, Ion Constantin, Dan Sedlacek, I. Calafeteanu, N. Dinu, N. Nicolescu, H. Cândroveanu, Doina Alexandru.

În numărul viitor, 5(362)/1997, veți cunoaște numele autorilor ale căror lucrări au fost premiate de Fundația Culturală Magazin Istoric pentru 1996, precum și pe acelea ale noilor noștri bursieri elevi și studenți.

În imagine: 17 aprilie 1996. Facultatea de istorie, amfiteatrul „V. Pârvan”: festivitatea de decernare a premiilor Fundației pentru cărți de istorie. De la stânga la dreapta: dr. Alexandru Barnea (decanul Facultății de istorie), Marian Ștefan, Cristian Popișteanu, Ioana Ursu și prof. univ. Dinu C. Giurescu.

BUCUROS MOMENT ANIVERSAR PENTRU MAGAZIN ISTORIC

La trei decenii de la apariție, au ținut să fie alături de noi – așa cum, de altfel, au fost în toți acești ani – numeroși cititori, colaboratori, prieteni și susținători din țară sau din străinătate.

Ne-au împărtășit gândurile și amintirile lor despre revistă, ne-au adresat mișcătoare urări, ne-au făcut să simțim că nici un moment nu suntem singuri, așa cum nu am fost vreodată.

Tuturor le mulțumim și-i asigurăm de aceleași statornice sentimente de prețuire și recunoștință.

Nu am putut însă găzdui în acest *Caiet* toate mesajele primite la aniversare. Graficul și spațiul tipografic își au rigorile lor, mai presus de sentimente.

Am fost puși, astfel, în situația, cât se poate de plăcută pentru noi, de a tipări în numărul viitor, 5 mai 1997, *Caietul Magazin istoric nr. 3 la 30 ani*, contribuțiile colegilor și ale altor colaboratori, istorici și diplomați, fiind publicate în ordinea primirii lor la redacție: *Christos Alexandris, Adolf Armbruster, Vasile Bărboi, Emile Bedran, Dan Berindei, Bernard Boyer, Virgil Căndea, Eugen Denize, Florentina Dolghin, Radu Florescu, Tahsin Gemil, Mircio Ivanov, Michael Lotem, Khaled Mahmoud El-Komy, Jaromír Kvapil, Ioan Lăcustă, Dana Lovinescu, Dorin Matei, Frédéric Mauro, Catherine Murphy, Zoe Petre, cardinal Luigi Poggi, Cristian Popișteanu, Petru – mitropolitul Basarabiei, Eugen Preda, Ștefan Purici, Constantin Rezachevici, Marin C. Stănescu, Marian Ștefan, Ștefan Ștefănescu, Gabriel Ștrempele, Răzvan Theodorescu*

CONTENTS (Romanian History)

N. Bălcescu The Sources of Our History • **N. Iorga, D. Onciul, C.C. Giurescu, Em. Panaitelescu** Unknown Pages • **C. Rădulescu-Motru** 1947. Recollections • **I. Lăcustă** In Bucharest, 50 Years Ago • **E. Istrățescu** Grigore Gafencu: A Speech at General Rădescu's Funeral • **Al. Popescu, D. Tănăsescu** 1955. New Sources about the Assault upon the Romanian Legation from Bern • **P. Cârstea** 1920. King Ferdinand visits Czernowitz • **C. Kirițescu** Mitiță Constantinescu, the Governor of the National Bank • **L. Betea** The Testament of the Communist Leader Șt. Foriș • **D. Berindei** Al. Vaida-Voevod: Politics and Freemasonry • **V. Puia** Notes from a Metropolitan's Life • **R. Mironovici** The Orthodox Chapel „Mihail Sturdza” from Baden-Baden • **V. Tudor** An Ace of Aviation: Al. Popișteanu • **Magazin istoric**, 30 Years Old: A Chapter of Historiography

SOMMAIRE (Histoire roumaine)

N. Bălcescu Les sources de notre histoire • **N. Iorga, D. Onciul, C.C. Giurescu, Em. Panaitelescu** Pages inédites • **C. Rădulescu-Motru** 1947. Mémoires • **I. Lăcustă** In Bucarest il y a 50 ans • **E. Istrățescu** Allocution de Grigore Gafencu à la mort du général N. Rădescu • **Al. Popescu, D. Tănăsescu** 1955. Attentat contre la Légation roumaine de Berne – nouvelles sources • **P. Cârstea** 1920. Le roi Ferdinand visite la ville de Czernovitz • **C. Kirițescu** Mitiță Constantinescu, le gouverneur de la Banque Nationale • **L. Betea** Le testament du leader communiste Șt. Foriș • **D. Berindei** Al. Vaida-Voevod: politique et franc-maçonnerie • **V. Puia** Notes de la vie d'un métropolitain • **R. Mironovici** La chapelle orthodoxe „Mihail Sturdza” à Baden-Baden • **V. Tudor** Un as de l'aviation: Al. Popișteanu • **Magazin istoric** – 30 ans: un chapitre d'historiographie

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история)

Н.Бэлцеску Источники нашей истории • **Н.Иорга, Д.Онциул, К.К.Джуреску, Ем.Панаителеску** Неопубликованные страницы • **К.Рăдулеску-Мотру** 1947. Мемуары • **И.Лăкустă** В Бухаресте 50 лет назад • **Е.Истрăцеску** Речь Григоре Гафенку при смерти генерала Н.Рăдеску • **Ал.Попеску, Д.Тăнаеску** 1955. Покушение на Румынскую Легацию в Берне – новые источники • **П.Кърстейн** 1920. Король Фердинанд посещает Черновцы • **К.К.Киритеску** Митица Константинеску, губернатор Национального Банка • **Л.Бетя** Завещание коммунистического лидера Шт. Фориша • **Д.Бериндей** Ал. Вайда-Воевод – политика и франкмасонерия • **В.Пуя** Записи митрополита • **Р.Мироновичи** Православная часовня „Михаил Стурдза” в Баден-Бадене • **В.Тудор** Выдающийся лётчик-испытатель Ал.Попиштеану • **Магазин историк** – 30 летие: глава историографии

INHALT (Rumänische Geschichte)

N. Bălcescu Die Quellen unserer Geschichte • **N. Iorga, D. Onciul, C.C. Giurescu, Em. Panaitelescu** Unbekannte Seiten • **C. Rădulescu-Motru** 1947. Memoires • **I. Lăcustă** In Bukarest vor 50 Jahren • **E. Istrățescu** Grigore Gafencu: Rede zu Gen. N. Rădescu Tod • **Al. Popescu, D. Tănăsescu** 1955. Überfall auf die rumänische Gesandtschaft in Berna – neue Quellen • **P. Cârstea** 1920. König Ferdinand besucht Czernowitz • **C. Kirițescu** Mitiță Constantinescu, Gouverneur der National Bank • **L. Betea** Das Testament des Kommunistenführer Șt. Foriș • **D. Berindei** Al. Vaida-Voevod: Politik und Freimaurerei • **V. Puia** Die Aufzeichnungen eines Metropolitenten • **R. Mironovici** Die orthodoxe Kappelle „Mihail Sturdza” von Baden-Baden • **V. Tudor** Ein Held der Luftflotte: Al. Popișteanu • **Magazin istoric** zum 30-ten Geburtstag: ein Kapitel des Geschichtsschreibens

SUMARIO (Historia romana)

N. Bălcescu Las fuentes de nuestra historia • **N. Iorga, D. Onciul, C.C. Giurescu, Em. Panaitelescu** Paginas inéditas • **C. Rădulescu-Motru** 1947. Memorias • **I. Lăcustă** En Bucarest hace 50 años • **E. Istrățescu** El discurso de Grigore Gafencu al fallecimiento del general N. Rădescu • **Al. Popescu, D. Tănăsescu** 1955. Atentado contra la Legación rumana en Berna – fuentes nuevos • **P. Cârstea** 1920. El rey Ferdinand de visita en Chernaoutsky • **C. Kirițescu** Mitiță Constantinescu, gobernador de Banco Nacional • **L. Betea** El testamento del líder comunista Șt. Foriș • **D. Berindei** Al. Vaida – Voevod: política y franco-masonería • **V. Puia** Apuntes de un Metropolitano • **R. Mironovici** La capilla ortodoxa „Mihail Sturdza” de Baden-Baden • **V. Tudor** Un aso de la aviación: Al. Popișteanu • **Magazin istoric** en su 30 aniversario: un capítulo de historiografía

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poștali de la oraș și de la sate; difuzare redacție, Constantin Mușat, telefon: 615.09.91.

ABONNEMENTS: RODIPET S.A., P.O. BOX 33-57

FAX +40-1-222.64.07 sau 222.64.39

telx: 11995 – Piața Presei Libere, nr. 1,

Sector 1, București, România

Abonamentul pe un an – 80 dolari U.S.A.

Revista Magazin istoric poate fi găsită pe INTERNET la

http://www.itc.ro/history/magazin.htm.

E-mail adress: anuntul @ matco.kappa.ro



Tiparul executat la R.A.I. – Imprimeria „Coresi” – București

ISSN 0541-881X

Lei 1 700



 **RHÔNE-POULENC**



magazin istoric

LA 30 ANI -
DIN CRONICA NECUNOSCUTĂ A REVISTEI

• Povestea primelor tiraje • Labirintul sumarelor
• C.Coposu despre 23 august 1944 • Autorii
indezirabili... semnează • „Reabilitat”, dar
neagreat • Ambasadori, academicieni, înalți
ierarhi salută Magazin istoric

CEI CE AU ÎNCEPUT

• Dumitru Almaș • Constantin Antip
• Georgeta Apreotesei • Virgil
Cândea • Hadrian Daicoviciu • Livia
Dandara • Robert Deutsch • Ion
Dragomirescu • Titu Georgescu •
Dinu C. Giurescu • Mircea Ioanid •
Nicolae Minei • George Pârjol •
Cristian Popișteanu • Gheorghe
Rădulescu • Al. Gh. Savu • Lizeta
Stătescu • Ladislau Șimandan •
Marian Ștefan • Ștefan Ștefănescu •
Răzvan Theodorescu • Ion Vulpescu

CEI CE AU URMAT

• Eugen Albu • Ștefan Andreescu •
Adolf Armbruster • Constanța
Avram • Valeriu Buduru • Nicolae
Copoiu • Dana Crivăț • Gheorghe
David • Ludovic Demény • Radu
Dobre • Florentina Dolghin • Floarea
Dragne • Ioan D. Dragomirescu •
Ștefan Sorin Gorovei • Mircea
Grigorescu • Nicolae Istrate • Ioan
Lăcustă • Theodor Lianos • Ioana
Lichter • Dorin Matei • Constantin
Mușat • Nicolae Nicolaescu • Marian
Oproiu • Doina Pascu • Ștefan Pascu
• Maria Anca Pârjol • Tudora Petre •
Elisabeta Petreanu • M. Petrescu-
Dâmbovița • Radu Ion Popescu •
Aurică Simion • Ana Maria
Șerbănescu • Rodica Șiperco • I. M.
Ștefan • Anton Tănase • Ioana Ursu •
Valentin Urum • Domnica
Zavoicinschi

